

RIMLJANIMA

MILOST ZA SVE

Džordž Najt

S engleskog: Miodrag Marinković

Naslov originala: ROMANS, Mercy for all. John C. Brunt

Lektura: Mirjana Đerić

Beograd, 1999.

Sadržaj

UVOD: POSLANICA RIMLJANIMA	5
<i>Pavlova pokretačka sila i cilj</i>	6
<i>Pavle i Rimljani</i>	6
<i>Različiti delovi Poslanice Rimljanima</i>	8
<i>Glavne teme u poslanici Rimljanima</i>	10
<i>Pregled poslanice Rimljanima</i>	13
<i>Vreme i mesto pisanja</i>	13
PRVI DEO: RIMLJANIMA 1,1-17	15
UVOD U JEVANDELJE	15
PRVA GLAVA: RADOSNA VEST	15
<i>Otpočinjanje poslanice</i>	16
<i>Radosna vest</i>	18
DRUGI DEO: RIMLJANIMA 1,18 – 3,20.....	22
GREH I GNEV.....	22
DRUGA GLAVA: OTKRIVANJE BOŽJEG GNEVA	22
<i>Božji gnev u poslanici Rimljanima</i>	23
<i>Drugi predmeti</i>	25
<i>Zaključak</i>	27
TREĆA GLAVA: GREH I PRAVI JEVIJEJIN	29
<i>Problem osuđivanja (2,1-4)</i>	30
<i>Božja sudijaska uloga (2,5-11)</i>	31
<i>Zakon i sud (2,12-16)</i>	32
<i>Nedovoljnost zakona (2,17-24)</i>	33
<i>Spoljašnje i unutrašnje obrezanje (2,25-29)</i>	34
ČETVRTA GLAVA: GREŠNICI — JEDAN I SVI.....	37
<i>Pavlova pitanja</i>	38
<i>Pavlov zaključak</i>	40
TREĆI DEO: RIMLJANIMA 3,21 – 8,39.....	43
ISKUSTVO SPASENJA	43
PETA GLAVA: BESPLATNI DAR ZA SVE LJUDE	43
<i>Izraz "pravda"</i>	44
<i>Izraz "vera"</i>	48
<i>Božji dar pravde</i>	50
ŠESTA GLAVA: OTAC AVRAM	57
<i>Avram, naš praotac (4,1)</i>	58
<i>Avramovo spasenje (4,2-5)</i>	59
<i>Primer Davidovog psalma (4,6-8)</i>	60
<i>Opravdanje i obrezanje (4,9-12)</i>	61
<i>Obećanje, a ne zakon (4,13-15)</i>	61
<i>Otac svih (4,16.17)</i>	62
<i>Nada protiv nade (4,18-22)</i>	62
<i>Naš uzor (4,23-26)</i>	63
<i>Rezime</i>	63
SEDMA GLAVA: HRISTOS I ADAM.....	65
<i>Novi život u Božjoj milosti (5,1-5)</i>	66
<i>Ponovno pominjanje temelja (5,6-8)</i>	68
<i>"Mnogo većma" (5,9-11)</i>	69
<i>Hristos i Adam (5,12-21)</i>	71
OSMA GLAVA: KRAJ ROPSTVA GREHU	75
<i>Pitanje — Hoćemo li grešiti?</i>	76
<i>Prvi odgovor — ne, zbog našeg krštavanja u Hristu (6,11-14)</i>	78
<i>Značenje krštenja</i>	81
<i>Drugi odgovor — ne, zato što je greh ropstvo (6,15-23)</i>	81
<i>Ne pod zakonom, nego pod blagodaću</i>	84
DEVETA GLAVA: ŠTA JE SA ZAKONOM?.....	87
<i>Pregled glave</i>	88
<i>Ilustracija iz braka (7,1-6)</i>	89
<i>Ilustracija iz desete zapovesti (7,7-13)</i>	91
<i>Ilustracija iz ljudskog iskustva (7,14-25)</i>	92
DESETA GLAVA: ŽIVLJENJE U DUHU	96
<i>Telo i Duh</i>	97

<i>Obećanje o usvajanju i sticanju statusa Božje dece</i>	101
<i>Obećanje o budućoj slavi koja zasenjuje sadašnja stradanja</i>	102
<i>Obećanje o pomoći u molitvi</i>	104
<i>Obećanje o Bogu koji radi za naše dobro</i>	105
<i>Obećanje da nas ništa ne može razdvojiti od Božje ljubavi</i>	105
ČETVRTI DEO: RIMLJANIMA, 9. DO 11. GLAVE	108
BOŽJI PLAN ZA JEVREJE I NEZNABOŠCE	108
JEDANAESTA GLAVA: BOG I JEVREJI	108
<i>Pregled dela poslanice od 9. do 11. glave</i>	109
<i>Pavlovo jadanje (9,1-5)</i>	111
<i>Božja Reč nije zatajila (9,6-29)</i>	112
<i>Da li Bog postupa proizvoljno?</i>	114
<i>Ironični karakter teme o Jevrejima i neznabošcima (9,30-33)</i>	115
DVANAESTA GLAVA: ZAŠTO JE IZRAILJ ZATAJIO?	117
<i>Hristos, svršetak Zakona (10,1-4)</i>	117
<i>Biblijsko istraživanje o Izrailju i opravdanju (10,5-21)</i>	121
<i>Bog nije odbacio Izrailja (11,1-10)</i>	124
TRINAESTA GLAVA: BOŽJI IZNENADUJUĆI PLAN	126
<i>Božji plan i Pavlova služba (11,11-16)</i>	127
<i>Alegorija o maslini (11,17-24)</i>	128
<i>Milost za sve ljude (11,25-32)</i>	129
<i>Doksolgija (11,33-36)</i>	131
PETI DEO: RIMLJANIMA 12,1 – 15,13	133
HRIŠĆANSKI ŽIVOT	133
ČETRANAESTA GLAVA: ŽIVA ŽRTVA	133
<i>Molim vas ... žrtvu živu (12,1,2)</i>	134
<i>Telo — "samosvest" i služba (12,3-8)</i>	137
<i>Ljubav u zajednici vernih i izvan nje (12,9-21)</i>	138
PETNAESTA GLAVA: HRIŠĆANI I VLASTI	142
<i>Šta Pavle kaže (13,1-7)</i>	142
<i>Šta Pavle ne kaže</i>	144
<i>Zašto Pavle kaže ono što kaže</i>	145
<i>Pavle, građanske vlasti i mi</i>	146
ŠESNAESTA GLAVA: LJUBAV I ZAKON	149
<i>Zakon ljubavi (13,8-10)</i>	149
<i>Noć i dan (13,121-13)</i>	151
<i>Oblačenje u Hrista (13,14)</i>	152
SEDAMNAESTA GLAVA: JAKI I SLABI	154
<i>Pregled</i>	155
<i>Situacija u Rimu</i>	155
<i>Pavlovi saveti slabima i jakim</i>	161
<i>Značaj Pavlovih saveta</i>	166
ŠESTI DEO: RIMLJANIMA 15,14 – 16,27	169
PLANOVI I POZDRAVI	169
OSAMNAESTA GLAVA: PAVLOVI PLANOVI ZA SLUŽBU	169
<i>Pavlova služba</i>	170
<i>Pavlove nade i snovi</i>	171
<i>Pavlova strahovanja</i>	173
DEVETNAESTA GLAVA: STVARNI LJUDI	177
<i>Da li je ova glava bila deo originalne Pavlove poslanice?</i>	177
<i>Pavle preporučuje Fivu</i>	178
<i>Pozdravi onima koji su u Rimu</i>	179
<i>Upozorenje</i>	180
<i>Pozdravi od Korinćana</i>	181
DVADESETA GLAVA: POSLUŠNOST VERE	183
<i>Slava Bogu</i>	183
<i>Završni rezime</i>	185

UVOD: POSLANICA RIMLJANIMA

∞ Ulaženje u Reč

Počni tako što ćeš Poslanicu Rimljanima pročitati u celini odjednom. Poželjno je da to bude u nekom savremenom prevodu.

Posle čitanja ili slušanja poslanice napiši odgovore na sledeća pitanja:

1. Iz kog razloga je, po tvom mišljenju, Pavle napisao ovu poslanicu? Da li je iza toga stajala neka pokretačka sila ili posebna namera? Koje elemente za odgovor na prva dva pitanja nalaziš u poslanici?
2. Koje osnovne teme i izraze nalaziš u poslanici?
3. Koji deo poslanice na najbolji način rezimira Pavlovu ukupnu nameru? Postoji li neki deo koji bi se mogao izdvojiti kao srž poslanice? (Ima sugestija da bi to mogla biti poglavlja 3 do 8, 9 do 11 i 14 do 15.)
4. Šta iz ove poslanice saznaješ o crkvi u Rimu i o Pavlovom odnosu prema toj crkvi?

∞ Istraživanje Reči

Nijedan naučnik neće Pavlu ozbiljno osporiti autorstvo Poslanice Rimljanima. Međutim, izvan te opšte saglasnosti, nalazimo tek nekoliko elemenata koji zadovoljavaju zahteve jednoglasnosti. Naučnici imaju različita gledišta o svrsi knjige, o njenim temama i o načinu međusobnog uklapanja njenih različitih segmenata.

Na takva pitanja možemo odgovoriti jedino čitanjem same poslanice; ipak način na koji čitamo zavisi od toga kako smo razumeli ta pitanja! Upravo je stoga važno početi sa čitanjem poslanice i razmišljanjem o nekim od pitanja postavljenih u prethodnom delu teksta. Ovo istraživanje definisaće način na koji slušamo poslanicu, dajući nam određenu širokoobuhvatnu perspektivu. Pa ipak, ta perspektiva mora uvek biti otvorena za korekcije dok, uz molitvu i veliku pažnju, i uz pomoć Božjeg Duha, proučavamo svaki pojedini odsek poslanice.

Počinjemo sa razmatranjem tri pitanja koja su se nametala izučavaocima ove poslanice. Prvo, šta je Pavla pokrenulo na pisanje ove poslanice? U čemu se sastoji Pavlov cilj? Piše li Pavle, na primer, prvenstveno kao teolog, da bi izložio svoje viđenje jevanđelja, ili kao pastor, kako bi olakšao razrešavanje nekih aktuelnih problema u Rimu? Drugo, kakav je Pavlov odnos prema rimskoj crkvi? Kakve on nade zapravo gaji za tu crkvu i kako se ta crkva uklapa u njegove planove za službu? Treće, kakva je veza među različitim delovima poslanice?

Pavlova pokretačka sila i cilj

Poslanica Rimljanima razlikuje se od većine Pavlovih poslanica. Pavle obično piše crkvi koju dobro poznaje, često nekoj koju je lično osnovao, s namerom da pretrese određene probleme nastale u toj crkvi. Ti problemi ponekad dolaze iznutra (kao što su razdori o kojima Pavle govori u 1. Korinćanima), a ponekad spolja (kao problem judaista koji su mučili crkve u Galatiji). Međutim, Pavle još nijednom nije bio u Rimu (Rimljanima 1,13) a nije ni osnovao tu crkvu. Zašto im je onda pisao?

Jedno je jasno. Pavle je želeo da poseti Rim (vidi 1,11–13 i 15,23.24) na svom putovanju u Španiju. Neki su na osnovu ovoga došli do zaključka da je poslanica Rimljanima u osnovu uvodno pismo, kako bi crkva u Rimu upoznala Pavla. Smatraju da je za Pavla najbolji način da se upozna s crkvom da vernicima crkve izloži osnove svoje teologije. To znači da oni poslanicu Rimljanima pre vide kao teološku raspravu, kojom su predstavljeni temelji Pavlovog teološkog razmišljanja, nego kao vrstu poslanice kakvu on obično piše.

Drugi tvrde da je Pavlu bila potrebna podrška rimske crkve da bi mogao uspešno sprovesti svoju misiju u Španiji. Pavle je znao da je u toj crkvi bilo problema kojima se trebalo pozabaviti, a ona je trebalo da bude tip crkve koja bi mogla podupreti njegovu misiju u Španiji i, šire posmatrano, biti tip svedoka koji je ranom hrišćanstvu bio potreban u uticajnom gradu Rimu. I to je bilo tačno; svi putevi su, u prvom veku, zaista vodili u Rim.

Prema prvom mišljenju, Pavle prvenstveno piše kao teolog i poslanicu treba razumeti kao moćan teološki rad. Drugo mišljenje vidi Pavla kao pastora i misionara zaokupljenog stvarnim problemima u crkvi koju još nijednom nije posetio, ali o kojoj je dovoljno znao da bi joj pisao; u stvari, da bi joj pisao "slobodno" [smelo],* kao što sâm kaže u 15,15.

Pavle i Rimljani

Kakav je bio Pavlov odnos prema rimskoj crkvi? To pitanje je u tesnoj vezi s poslednjim pitanjem. Neki smatraju da je Pavle vrlo malo znao o verništvu rimske crkve. Oni čak sumnjaju da je 16. glava poslanice, koja sadrži pozdrave određenom broju ljudi poimence, u početku uopšte bila deo poslanice namenjene crkvi u Rimu. Misle da je ta glava mogla biti posebna poslanica, ili zaključak koji je Pavle dodao kada je sadržaj svoje poslanice Rimljanima izložio nekoj drugoj crkvi, kakva je na primer bila crkva u Efesu. To je u skladu sa stavom po kojem je Rimljanima poslanica — poslanica opšte teologije.

---

* Reči (i tekstovi) u uglastim zagrada, u slučajevima kad se direktno odnose na biblijski tekst, uzete su iz engleskog prevoda NIV, koji se zvanično koristi u celoj ovoj knjizi (izvorni tekst), a služe za lakše razumevanje stvarnog sadržaja datog teksta. Prim.prev.

Međutim, drugi skreću pažnju na postojanje prilične mere specifičnosti u savetima koje Pavle upućuje Rimljanima pred kraj knjige, naročito u 14. i 15. glavi. Pavle je istovremeno i vrlo određen kada u 15. glavi govori o svojim planovima za putovanje. Mora biti da je Pavle imao razlog za tu svoju određenost. To bi moglo ići u prilog mišljenju da je Pavle imao plan i program ponikao na tlu njegovog poznavanja i naroda i situacije u Rimu.

Ipak, da li je Pavle mogao da poznaje toliko ljudi u rimskoj crkvi koje, po sopstvenom priznanju, nikada nije posetio? Uopšte nije nerazumno poći od takve pretpostavke. Kao što smo rekli, tačno je da su u prvom veku svi putevi vodili u Rim. Sama Pavlova putovanja pokazuju koliko su ljudi u ono vreme bili pokretljivi. Može lako biti da su se ljudi s kojima se Pavle upoznao u drugim mestima odselili u Rim i da je on na svojim putovanjima verovatno sretao i upoznao i hrišćane iz Rima.

Mi u stvari imamo istorijski dokaz koji ovo što smo pomenuli čini još verovatnijim. Rimski istoričar Svetonije (oko 100. godine n.e.) kaže da je oko 49. godine imperator Klaudije prognao Jevreje iz Rima. On piše: "Budući da su Jevreji, podstrekavani od Krestusa, u Rimu izazivali neprekidne nemire, on ih je prognao iz grada.¹ Krestus je rimska transkripcija za ime Hristos, pa taj iskaz najverovatnije znači da su se sukobi javljali između Jevreja hrišćana i Jevreja nehrišćana. Ako je to tačno, jevrejski hrišćani iz Rima verovatno su morali da beže u druge delove carstva, u mesta gde se Pavle mogao upoznati s njima.

Ovo bi se moglo uklopiti u ono što nalazimo u Delima 18,2,3, gde Luka piše da su Akila i Priskila, kada se Pavle u Korintu sreo s njima, tek nedavno bili došli iz Italije, zato što je Klaudije zapovedio svim Jevrejima da napuste Rim. Pošto je poslanica Rimljanima pisana u vreme nakon što je Neron stupio na presto, 54. godine i dozvolio Jevrejima da se vrate, prisustvo to dvoje zanatlija u Rimu, prema Rimljanima 16,3, bilo bi razumljivo. Taj povratak Jevreja u Rim takođe može biti objašnjenje za neke tenzije u rimskoj crkvi (ili crkvama) u vreme kada je Pavle pisao. Prvo, jevrejski hrišćani su otišli, ostavljajući crkvu u celosti u rukama hrišćana iz neznaboštva. Nekoliko godina kasnije, kada su se ti jevrejski hrišćani, koji su verovatno i osnovali crkvu vratili, te dve grupe verovatno nisu na sve gledale jednako.

Tako imamo realnu mogućnost da je Pavle poznao hrišćane koji su u vreme pisanja poslanice živeli u Rimu i da je s njima održavao kontakte. Sama okolnost da je pisao crkvi koju do tada nije posetio ne znači da je Pavle naslepo pisao crkvi koju ne poznaje. To nas dovodi do trećeg pitanja, o različitim delovima poslanice Rimljanima.

---

¹ The Twelve Caesars, "Claudius" 25.

Različiti delovi Poslanice Rimljanima

Svojevremeno sam se upisao u klasu poslanice Rimljanima i to su, bez konkurencije, bili moji najomiljeniji časovi za koje znam i zaista, bilo je to iskustvo koje menja život. Međutim, sama nastava išla je samo do 8. glave. Predavač nam je saopštio da smo završili bitan deo poslanice Rimljanima i da dodatke koji slede možemo čitati samostalno. Samo, poslanica se na završava sa osmom glavom, to je samo oznaka za polovinu pređenog puta! Treba li zaista na polovinu te poslanice gledati kao na dodatke koji nisu deo glavne rasprave?

Tačno je da se najozbiljnije teološko izlaganje nalazi u delu od 1. do 8. glave. Tačno je i to da taj odsek izgleda samostalan, sa sopstvenom konceptualnom skladnošću. Upravo u tom delu nalazimo najobimnije Pavlovo izlaganje o spasenju Božjom milošću. Te činjenice navele su teologe ne samo da se koncentrišu na taj odsek nego i da ga posmatraju kao najvažniji deo poslanice. Međutim, mi imamo valjane razloge za tvrdnju da je taj uvodni odsek priprema za praktične, pastorske savete koji slede.

Na primer, u Rimljanima 14. i 15. glavi Pavle obrađuje problem koji postoji između “slabih” i “jakih” hrišćana. Slabi su stroži u praznovanju određenih dana i jedu samo povrće, dok su jaki manje striktni u životu u pogledu tih stvari (14,2.5). (Karakter te rasprave istražićemo prilikom proučavanja pomenutih glava.) Ali Pavle već u 4. glavi počinje da koristi terminologiju “slabi” i “jaki”, govoreći o Avramu, koji “ne oslabi verom” (4,19).

Drugi primer vidimo u kasnijim poglavljima Rimljanima (14,1 – 15,14), gde Pavle ističe da ne treba suditi drugim hrišćanima. Predmet suđenja drugim ljudima Pavle je već pokrenuo u 2. glavi (stihovi 1–3). U stvari, to je veoma važan deo Pavlove rasprave u prvom odseku poslanice.

“Krčeći” put kroz poslanicu, pronaći ćemo i mnoge druge “linkove”² između različitih delova poslanice Rimljanima. Ti “linkovi” su dovoljno brojni da bi nam pokazali da različiti delovi poslanice zapravo čine povezanu celinu. Drugim rečima, glavni deo rasprave ne završava se u 8. glavi!

Kako to uopšte funkcioniše? Možda ćemo to najbolje razumeti ako krenemo unazad. U 14. i 15. glavi Pavle pominje nedostatak jedinstva u rimskoj crkvi i pokušava da povede vernike ka jedinstvu u Hristu, pripremajući ih za svoju posetu i za očekivanu saradnju s njima u službi novim područjima, kao što je Španija.

Verovatno se bar jedan deo tog nejedinstva odnosio na podozrenja i rasprave između Jevreja i neznabožaca. Stoga je Pavlu bilo važno da govori o Božjoj nameri za obe grupe u planu spasenja. U delu poslanice

---

² Logička veza između dva različita objekta

od 9. do 11. glave on upravo to i čini. Tu Pavle objašnjava kako je Božja konačna namera spasavanje i Jevreja i neznabožaca. Tu on savetuje obe grupe kako da postupaju jedni s drugima. To olakšava pripremu terena za Pavlove završne savete na temu jedinstva.

Ali Pavle je znao da je za jedinstvo u Hristu jedini stvaran osnov — uviđanje da smo svi grešnici i da svi delimo isti temelj nade u spasenje — milost otkrivenu u Isusu Hristu. On je, prema tome, prvih osam glava potrošio na polaganje životvornog temelja spasenja u Hristu.

Stav sadržan u tom mišljenju jeste da cela poslanica Rimljanima čini jednu povezanu, skladnu raspravu. Poslanica nije, kako neki smatraju, teološka rasprava s nekoliko dodataka uopštenih napomena. Isto tako, ona nije zbir tri odvojena, praktično međusobno nezavisna odseka, kako tvrde drugi. Naprotiv, reč je o istinski pastorskoj poslanici, napisanoj da pomogne u aktuelnim okolnostima i situaciji u rimskoj crkvi.

Istovremeno, poslanica je svakako teološkog karaktera. Pavle je bio tip pastora koji je verovao da je dobra teologija povezana s načinom našeg života. Za njega su teološka i praktična strana išle zajedno. Mnogi današnji pastori to zaboravljaju.

Nedavno sam slušao jednog pastora kako grupi studenata koji su se pripremali za propovedničku službu govori da, pošto izađu iz škole, više neće provoditi vreme u čitanju i razmišljanju o teologiji, zato što će u potpunosti biti obuzeti praktičnim predmetima i sve svoje vreme posvećivati tim svakodnevnim obavezama.

Pogonska snaga Pavlove poslanice Rimljanima bila je praktičnog i pastorskog karaktera. Ali, za razliku od mnogih današnjih pastora, Pavle je znao da je dobra teologija neophodna za dobar rad u praksi. Zbog toga on i počinje polaganjem temelja u prvih osam glava i tu pokazuje kako se svi spasavamo samo verom u Božje milostivo delovanje nama u prilog. A time su obuhvaćeni i Jevreji i neznabošci.

Pavle, potom, detaljno razrađuje Božji plan spasavanja i Jevreja i neznabožaca, kako vidimo u 9. do 11. glave. Tekst u 12. glavi apostol započinje pokazujući kako bi trebalo da odgovorimo na ono što je Bog učinio za nas. Božji besplatni dar spasenja za sve ljude čini nas dužnicima, ne samo prema Bogu nego jednih prema drugima. Konačno, u 14. i prvom delu 15. glave, Pavle sve to primenjuje na specifične probleme s kojima je suočena rimska crkva. Nastavljajući, on im izlaže svoje planove i u završnom poglavlju nastoji da pozdravi što je moguće više ljudi.

Odvoj nešto vremena za pregled koji dolazi posle uvoda, a onda još jednom pročitaj ili odslušaj celu poslanicu. Uverićeš se da ne možeš a da ne vidiš tu nit koja se provlači kroz poslanicu, od početka do kraja.

Na ovom mestu napravićemo kratak pregled nekih najznačajnijih tema koje se nameću prilikom čitanja poslanice Rimljanima.

Glavne teme u poslanici Rimljanima

Jedinstvo u Hristu i spasenje za sve ljude

Jedan od najvažnijih teoloških izraza u Rimljanima je jednostavan izraz *svi*. Tim izrazom Pavle briše razlike koje podižu prepreke među ljudima i koje ih sprečavaju da se raduju jedinstvu u Hristu. Tim izrazom Pavle stavlja sve hrišćane u identičan položaj. *Svi* su zgrešili (3,23). *Svi* će izaći na sud pred Hrista (14,10). *Sva* ljudska bića izložena su gnevu zbog greha, bez ikakvog prava na spasenje i potpuno nesposobna da ikada išta učine za sopstveno spasenje. To sveopšte ljudsko grešno stanje Pavle potpuno jasno prikazuje u prve tri glave poslanice.

Ali on to čini samo zato da bi utro put onome što sledi. Sveopšta, zajednička ljudska potreba vodi ka Božjem sveopštem rešenju. Bog, kroz Isusa Hrista omogućava spasenje *svima* koji veruju (1,16). Bog je Isusa dao za *sve* nas (8,32). Avram je otac *svih* (4,11). Božji cilj je da *sve* pomiluje (da svima pruži milost) (11,32). Nevažno je da li je neko Jevrejin ili neznabožac, jer je Božje spasonosno delo namenjeno *svima*. Ova tema objašnjava zašto Pavle stalno ističe i Jevreje i neznabošce u celoj poslanici.

Međutim, u očima Pavla, pastora, ova poruka teško da je apstraktan, teoretski predmet. Ona sadrži najraznovrsnije implikacije u odnosu na život. Ako se svi nalazimo u identičnom položaju, kao grešnici koji se spasavaju Božjom milošću, onda moramo biti i u stanju da živimo u jedinstvu. Zato Pavle hrišćanima koji su čuli tu opštu poruku preporučuje da žive u miru sa *svim* ljudima (12,18); oni treba da budu u stanju da rado primaju jedni druge (15,1).

Ova tema daje osnov za mnoštvo praktičnih saveta u Rimljanima, kao što je savet hrišćanima iz neznaboštva da se ne uobrazе i da ne misle da su bolji od jevrejskih hrišćana (11,17–34); presavesnima da ne osuđuju one koji su slobodniji i obratno; da oni koji su slobodniji ne omalovažavaju one koji se striktno drže pravila (14,1–5).

Tako vidimo da, kad je reč o ovoj temi, kao i o mnogim drugim temama koje Pavle naglašava, teološko osvedočenje i pastorsko staranje idu ruku pod ruku. Opšta primena Božjeg plana spasenja poziva nas da postanemo svesni svog jedinstva sa svim drugim hrišćanima i da postupamo u skladu s tim jedinstvom.

Kada budeš ponovo čitao celu poslanicu Rimljanima, zapazi kako se često pojavljuje ta reč *svi*, upredajući nit kroz celu poslanicu, povezujući njene različite delove — u prekrasnu sliku hrišćanskog jedinstva.

Besplatni dar milosti

Ova tema je u tesnoj vezi s prethodnom temom. Sveobuhvatna mogućnost spasenja postaje dostupna ljudima zahvaljujući Božjoj inicijativi

milosti. Izraz *milost* [blagodat]³ Pavle koristi dvadeset i dva puta u poslanici. On se odnosi na Božje besplatno prihvatanje ljudskih bića, nezavisno od bilo kakvih ljudskih dostignuća.

Pavle objavljuje da je Božja milost zapravo dar (3,24), koji vernima donosi opravdanje ili pravdu i večni život (5,21). Iako isključuje sva dela ili dostignuća kao temelj za spasenje ljudi (11,6), ona nije blanko-dozvola za neodgovorno ponašanje (6,1.15). Ona postaje atmosfera u kojoj hrišćani danas “stoje” (5,2), koja im omogućava da žive u miru s Bogom i da imaju nadu. Nema pogodnijeg izraza kada treba dočarati Pavlovo osnovno ubeđenje da je jedina hrišćaninova nada i osnov za spasenje — Božja inicijativa ljubavi da spase ljude nezavisno od bilo kojih njihovih dostignuća.

Poslušnost u veri

Prema Pavlovom shvatanju, prikladan čovekov odgovor na Božju inicijativu milosti je vera. Iako se glagolski oblik izraza koji Pavle koristi često prevodi s “verovati”, izraz je mnogo bogatiji, sadržajnije od toga. Vera je predavanje Bogu u punom poverenju, spremnost da ga držimo za reč i da se uzdamo u Njegovo obećanje spasenja.

Celokupnu poruku poslanice Rimljanima Pavle povezuje sa zanimljivim izrazom “poslušnost u veri” (poslušnost vere). Već na samom početku, u 1,5, Pavle kaže da je preko Isusa Hrista primio “blagodat i apostolstvo” da bi “pokorio veri” sve neznabošce (ili narode). Taj izraz on ponovo koristi na kraju poslanice u završnom blagoslovu, u 16,26 [u Karadžićevom prevodu: 14,25]. On tamo govori o tajni koja je bila skrivena, a sada je obznanjena, odnosno, da će svi narodi ili neznabošci biti dovedeni u “poslušnost vere”.

Stavljajući ta dva izraza jedan pored drugog, Pavle ih poistovećuje. Poslušnost koju Bog očekuje od nas je upravo — vera. Ta poslušnost nije samo pristajanje uz određeni broj pravila. Ona znači potpuno, lično predanje Bogu. Poslušnost koju Bog očekuje jeste vera. Pavle je tim osećanjem obuzet tako snažno da je slobodan da tvrdi kako “štagod nije po veri”, po tom potpunom predanju Bogu s pouzdanjem, “greh je” (14,23). To je jedini prikladni čovekov stav — to je stav vere — koji pokreće na odgovorno čovekovo delovanje. Ta vera isključuje svako ljudsko hvalisanje i oholost (3,27). Ona hrišćane vodi u život prihvatljive, odgovarajuće službe Bogu (12,3).

Hristova pravda

Iznoseći tezu svoje poslanice u 1,16.17, Pavle citira iz Avakuma 2,4,

---

³ Milost: Prevod grčke reči *charis*, koja znači “naklonost” ili “ljubaznost”, naročito ako je nezarađena i nezaslužena. Milost je Božja ruka ispružena prema Zemlji, a vera — čovekova ruka ispružena naviše, da se uhvati za Božju ruku. Spasonosna sila je Božja milost [blagodat] (SDA Bible Dictionary). U tekstu ove knjige, umesto “blagodati”, ponekad će stajati reč “milost”, ne uzimajući u obzir direktno citiranje iz Karadžićevog prevoda, ili situacije u kojima se obe reči, milost i blagodat, koriste u istoj rečenici.

i tako uvodi jednu od najznačajnijih analogija spasenja u poslanici Rimljanima. Kada kaže da će *pravednik* živeti od vere, Pavle primenjuje jezik sudnice. Izrazi koji se prevode sa “opravdanje”, “pravičan”, “opravdati”, “pravedan” i “pravda” potiču iz istog korena u grčkom jeziku i u pozadini imaju sliku sudije. Međutim, ta pozadina može da zavede, pošto je u Pavlovo vreme sudija imao znatno drugačiju ulogu nego danas, kako ćemo opširnije videti u sledećoj glavi. Kada razmišljamo o sudijama, mi vidimo nezavisne, objektivne osobe koje posle dužnog razmišljanja donose presudu. Međutim, u prvom veku sudija je bio neko ko se aktivno uključivao u odbranu oštećenih. Prema tome, biti opravdan pred Bogom ne znači samo biti oslobođen krivice ili proglašen nevinim, nego znači i biti odbranjen i oslobođen.

Prema Pavlovim rečima, mi bivamo odbranjeni pouzdanjem u Božju milost i tada ulazimo u novi odnos s Bogom. Taj novi odnos menja naš status, naše poglede i naš pravac. To je iskustvo “pravednih”. To se događa verom, od početka do kraja (1,17).

U vezi s tom temom, Pavle u Rimljanima govori o predmetu zakona. Ta tema dostiže vrhunac u 7. glavi, gde Pavle pokazuje da je zakon svet, pravedan i dobar, iako nemoćan da spase (7,11.12). Zakon ne može da obezbedi pravdu, ali to ne znači da ga možemo zaobići.

Kako Pavle koristi Pismo

To nije toliko tema, koliko deo Pavlovog metoda u pisanju ove poslanice, ali to je metod velikog teološkog značaja. Ukoliko čitalac neprekidno ne prati reference u marginama teksta (ili ne zna Stari zavet skoro napamet), lako će se dogoditi da izgubi iz vida činjenicu da Pavle neprestano citira iz Starog zaveta. (Razume se, Stari zavet je bio njegova Biblija. Dok je Pavle pisao poslanicu Rimljanima, Jevanđelja i većina ostalih novozavetnih spisa nisu bili napisani.)

Način na koji Pavle koristi Stari zavet nije ni slučajnost niti retorička veština. On je čvrsto verovao da je Hristos bio ispunjenje zakona i proroka. Pismo je igralo značajnu ulogu u razumevanju jevanđelja (vidi, npr. Rimljanima 1,2; 3,21 i 10,4).

Pavle se posebno poziva na Stari zavet kada iznosi neko gledište koje bi njegovim jevrejskim čitaocima moglo izgledati sporno. On uvek iznova pokazuje da, ako se pravilno razume, Stari zavet potkrepljuje njegovu vest. Možda će nam izgledati čudno što Stari zavet tako snažno prožima ovu poslanicu, ako su većinu Pavlovih prvih čitalaca verovatno činili hrišćani iz neznaboštva. Ipak, očigledno je da je Pavle smatrao da i oni treba da imaju čvrstu podlogu u Pismu, kao temelj za primanje jevanđelja.

Na ovom mestu mogli bismo razraditi i mnoge druge teme u Rimljanima, ali sada je trenutak da otpočnemo istraživanje same poslanice i da vidimo kako se te teme javljaju u bogatoj tkanini Pavlove vesti. Sledi pregled poslanice, kojeg ćemo se držati tokom celog izlaga-

izlaganja.

Pregled poslanice Rimljanima

- I. Uvod u poslanicu (1,1–16)
  - A. Otvaranje poslanice — poslušnost i vera (1,1–7)
  - B. Izražavanje zahvalnosti (1,8–15)
  - C. Objavljivanje opravdanja u jevanđelju (1,16.17)
- II. Božji gnev ispoljen zbog čovekovog greha uopšte (1,17 – 3,20)
  - A. Božji gnev izazvan idolopoklonstvom i nemoralom naroda (1,18–32)
  - B. Božji gnev pokazan u suđenju obrezanima zbog njihove neposlušnosti (2,1–29)
  - C. Univerzalni karakter greha (3,1–20)
- III. Božja pravda otkrivena u spasenju za sve ljude blagodaću kroz veru (3,21 – 8,39)
  - A. Božji besplatni dar svim ljudima (3,21–31)
  - B. Avram kao uzor spasenja za sve ljude milošću kroz veru (4,1–25)
  - C. Smrt za sve u Adamu i život za sve u Hristu (5,1–21)
  - D. Besplatni dar nije dozvola za greh (6,1–23)
  - E. Uloga zakona — svet i dobar, ali bez moći da spase (7,1–25)
  - F. Uloga Duha (8,1–39)
- IV. Božji stalni plan za Jevreje (9,1 – 11,36)
  - A. Pavlovo zauzimanje za svoj narod (9,1–5)
  - B. Primeri koji pokazuju da Božje obećanje nije izneverilo (9,6–32)
  - C. Zašto je Izrailj izneverio (10,1–21)
  - D. Bog nije odbacio svoj narod (11,1–10)
  - E. Božji neočekivani plan za spasenje svih ljudi (11,11–36)
- V. Hrišćanski život ljubavi i jedinstva (12,1 – 15,13)
  - A. Ljubav u zajednici (12,1–21)
  - B. Hrišćanska odgovornost prema vlastima (13,1–7)
  - C. Zakon ispunjen u ljubavi (13,8–14)
  - D. Jedinstvo i kad se hrišćani ne slažu — “slabi” i “jaki” (14,1 – 15,13)
- VI. Zaključak (15,14 – 16,27)
  - A. Pavlovi planovi za službu (15,14–33)
  - B. Lični pozdravi (16,1–23)
  - C. Završne pozdravne reči — poslušnost u veri (16,25–27)

Vreme i mesto pisanja

Tokom svog trećeg misionarskog putovanja, Pavle je odlučio da po napuštanju Efesa ode u Makedoniju, potom u Ahaju, pa u Jerusalim i na kraju u Rim (Dela 19,21). U Delima 20,1–3 čitamo da je otišao u Make-

doniju, a onda da je u Grčkoj proveo tri meseca.

Prema tekstu u Rimljanima 15,25.26 Pavle je, u vreme pisanja poslanice Rimljanima, boravio u Makedoniji i Ahaji. Vernici u oba područja sakupili su priloge, pa je on sada planirao da pođe za Jerusalim, a onda i za Rim (15,23.24). Kada te planove povežemo s Delima apostolskim, izgleda nam logično da je, u vreme dok je pisao poslanicu Rimljanima, Pavle boravio u Grčkoj, u okviru svog trećeg misionarskog putovanja. Postojanje više imena u 16. glavi Rimljanima, koja su u određenoj vezi s Korintom ili njegovim predgrađem, Kenhrejom, daje osnova za pretpostavku da je Pavle možda tamo bio. Iako se naučnici ne slažu u pogledu tačnog određivanja datuma, većina od njih će vreme pisanja ove poslanice staviti u pozne 50-te godine hrišćanske ere.

Mi ne znamo kada i kako je hrišćanstvo prvi put došlo u Rim, iako podatak iz pera Svetonija navodi na zaključak da je to bilo pre 49. godine n.e. Može biti da su Jevreji koji su putovali u Jerusalim povodom verskih praznika donosili sa sobom poruku o Hristovom životu i vesti. Šesnaesta glava pokazuje da se verništvo crkve u Rimu u Pavlovo vreme još uvek okupljalo po kućama (16,5).

∞ Primena Reči

1. Kada bi Pavle trebalo da se obrati mojoj crkvi, koje bi posebne probleme pretresao?
2. Da li su glavne teme prikazane u prethodnom delu teksta primenjive na duhovnu situaciju u kojoj se ja danas nalazim? Koja je od njih najaktuelnija? Na koji se način ona odnosi na moj život?
3. Kada bi ja trebalo da napišem kratko pismo svojoj mesnoj crkvi, koje bi joj, po meni, prenelo osnovnu poruku poslanice Rimljanima na način primenjiv na uslove u kojima živi i radi moja crkva, šta bih rekao? (Ispiši svoj odgovor.)

PRVI DEO

RIMLJANIMA 1,1-17

UVOD U JEVANĐELJE

---

prva glava

RADOSNA VEST

Rimljanima 1,1-17

U ovom poglavlju vidimo Pavla koji otpočinje svoju poslanicu i daje uvod u svoju vest. Da bismo ustanovili da će jevanđelje, radosna vest spasenja u Isusu Hristu, zauzeti centralno mesto, ne moramo zadirati duboko u poslanicu. Ovaj početni odsek poslanice ne samo što daje uvod u jevanđelje nego ga i opisuje i predstavlja kao Božju silu za spasenje.

Ovaj početni deo poslanice, izvan toga, pomoći će nam da vidimo kako Pavle, da bi objavio svoju vest, istovremeno i koristi i menja ustaljene oblike i pravila pisanja pisama svoga vremena.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 1,1-17

Pažljivo pročitaj ove stihove u najmanje dva različita prevoda Biblije i napiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Kako tekst u ovim stihovima nagoveštava teme koje će uslediti u ostatku poslanice?
2. Koji od elemenata koje nalaziš u ovim stihovima daju Pavlovom pisanju prizvuk stvarnog pisma? U kom smislu je njegov način pisanja pisma isti kao naš, a u čemu se razlikuje?
3. Kako bi procenio Pavlov odnos [stav] prema verništvu u Rimu, na osnovu ovih stihova? Šta bi mislio o njemu da si vernik rimske crkve koji ga nije poznavao a koji je počeo da ga upoznaje slušajući sadržaj ove poslanice?
4. Načini spisak svega onoga što Pavle u ovim stihovima kaže o jevanđelju. Na osnovu tog spiska daj definiciju jevanđelja od jedne ili dve rečenice.

5. Uz pomoć citata na marginama pronađi koji starozavetni tekst Pavle koristi u 17. stihu. Kako se te reči koriste u Starom zavetu i zbog čega su, po tvom mišljenju, one Pavlu tako važne?
6. Zbog čega je jevanđelje najpre za Jevrejina, a onda i za neznabošca? Šta na osnovu tih stihova saznaješ o tome kako Pavle shvata Jevrejina i neznabošca?

∞ Istraživanje Reči

Otpočinjanje poslanice

Pisanje pisama bilo je opšteprisutna, uobičajena aktivnost u prvom veku. Postojale su različite vrste pisama. Na jednom kraju spektra, filozofi su pisali eseje koji su doduše imali oblik pisma ali su u stvarnosti bili predviđeni za javno objavljivanje. Na drugom kraju spektra bila su lična pisma. Ona su najčešće bila kratka; obično jedan list [strana] papirusa, pošto su pisari koji su sedeli na uglovima ulica naplaćivali po strani. Osim toga, pošto nije bilo javnih poštanskih usluga i pošto bi pismo nosio prijatelj ili vesnik, najveći deo informacija davala bi osoba koja je nosila pismo.

Kako je to slučaj u većini kultura, pa i našoj, pisma su imala ustaljene formulacije koje su bile standardne i o njima se vrlo malo razmišljalo. Primera radi, mi pisma započinjemo s “dragi” ili “poštovani”; ovo drugo čak i kada pišemo nepoznatim osobama koje možda uopšte ne poštujemo. A i gde još, izuzev u pisanju pisama, završavamo svoju “priču” rečima “iskreno vaš” ili ...? U većini ličnih pisama u Pavlovo vreme tekst pisma počinjao je imenom osobe koja piše pismo, posle čega je sledilo ime osobe primaoca (*kome*), a onda bi usledio *pozdrav*. Tako, ako bih ja pisao pismo svome sinu, počeo bih ovako: “Džon, Lariju, pozdrav.” Posle toga bi pisac (pošiljalac) obično izrazio zahvalnost bogovima za primaoca i poželeo njemu, odnosno njoj, dobro zdravlje.

Kako mi vidimo, Pavle je dovoljno nekonvencionalan da koristi ali i menja i prilagođava uobičajene forme pisanja pisma. Počinje sopstvenim imenom, ali tada taj obično jednostavni početak proširuje naglašavanjem svoje uloge i “punomoći”. Pavlovo pismo nije otvoreno esej-pismo, nego je namenjeno sasvim određenoj grupi ljudi. Ono nije ni jednostavno privatno pismo. Ono je mnogo duže i Pavle ga piše sa osećanjem čoveka od autoriteta. Bez obzira na to što svakako nije bio svestan da piše nešto što će konačno postati sastavni deo Novoga zaveta, Pavle je pisao s jasnim osećanjem apostolskog autoriteta, kao neko ko govori u Božje ime (1,1).

On počinje jednostavno formulacijom, “sluga Isusa Hrista”. Ovo za Pavla nije karakteristično. Što se tiče početaka nekih drugih pisama, on to koristi samo u poslanicama Filibljanima i Titu. Predstavivši se kao

sluga Isusa Hrista, Pavle ističe da je pozvan da bude apostol, “izabran”, odvojen za jevanđelje. Jedino u 1. i 2. Solunjanima i u Filibljanima Pavle izostavlja pominjanje svog apostolstva na početku poslanice. To je Pavlov izvor autoriteta i razlog za smelost da piše crkvama, učeći ih i savetujući ih.

U Delima 2,21.22 otkrivamo da su apostoli bili ljudi koji su videli vaskrslog Gospoda i dobili nalog da svedoče za Njega. Pavle, razume se — tokom onih četrdeset dana kada se Isus javio apostolima i kada im je dao svoj nalog — još nije bio Isusov sledbenik. Međutim, on u 1. Korinćanima 9,1.2 i 15,8 iznosi temelj svog apostolstva. On je video Gospoda. Iako je vreme događanja bilo drugačije od onoga koje se odnosi na ostale apostole, njegov susret s Isusom na damaštanskom putu nije bio ništa manje stvaran od njihovog. Pavlovo iskustvo na tome drumu nije se sastojalo samo od obraćenja; bilo je to i primanje naloga. Vaskrsli Hristos je razgovarao s njim i pozvao ga da bude apostol, konkretnije, apostol neznabožaca (Rimljanima 1,5; Galatima 2,8). Pavlove poslanice, uključujući Rimljanima, bile su deo te apostolske službe, pisane s osećanjem apostolske “punomoći”. Pavle, zato, počinje pisanje, podsećajući Rimljane na podatak da je bio pozvan u apostolsku službu.

Normalno bi bilo da na ovom mestu očekujemo ime primaoca, a onda i reč *pozdravi*. Ali pominjanjem reči *jevanđelje*, Pavle prelazi na nešto što izgleda kao digresija, a u stvarnosti je deo načina na koji on predstavlja svoju važnu temu. Kao da ne može da dočeka da završi oslovljavanje s “poštovani”, na početku pisma, da bi prešao na svoju poruku! Nešto kasnije vratićemo se na sadržaj te prividne digresije, ali za sada ćemo načiniti skok do 7. stiha, gde Pavle nastavlja opšteprihvaćenu formu pisanja pisma i saopštava nam kome upućuje pismo: “Svima koji su u Rimu, ljubaznima Bogu, i pozvanima svetima” [Svima u Rimu, ljubljenima od Boga i pozvanima da budu sveti].

Za Pavla, izraz *sveti* nije imao nijednu od konotacija koje upućuju na oslikane prozore u katedralama, kakve on ima za nas. “Sveti” nije bio nikakav markantni, savršeni hrišćanin iz drevnih vremena, nego osoba koju je Bog pozvao i posebno odvojio, koja je postala pripadnik zajednice vere. Taj izraz on koristi često, naročito kada se obraća hrišćanima kakvi su oni u Korintu, koji su imali neke ozbiljne probleme. Hrišćansku zajednicu u Rimu Pavle vidi kao one koje Bog voli i izdvaja s posebnim ciljem. On već u samom početku otklanja sve nedoumice i kaže da se to odnosi na “sve” hrišćane u Rimu.

Konačno, u drugoj polovini 7. stiha Pavle dolazi do mesta gde bi se od njega očekivalo da izrazi svoje “pozdrave”, ali on to ne čini. U svim svojim poslanicama, pismima Pavle menja standardnu formu, imajući na umu svoj teološki cilj. Umesto da kaže “pozdravi”, on kaže: “Blagodati vam i mir od Boga Oca našega i Gospoda Isusa Hrista.” Izrazi *pozdravi* i *blagodati* (*milost*) po zvuku su, na grčkom, veoma slični. Pavlu je potrebno samo da izmeni nekoliko slova, da bi svoj najvažniji teološki iz-

raz postavio na mesto standardnog pozdrava i to je ono što on redovno, dosledno čini. Tom pozdravu on dodaje uobičajen jevrejski pozdrav, “mir”, preveden na grčki. Kada budemo proučavali 3. glavu Rimljanima, videćemo koliko je izraz *milost* važan za Pavla i zašto ga on koristi u svom standardnom pozdravu.

Pavle potom prelazi na karakteristični deo zahvalnosti u pismu, ali ga on, kako mi to sada već očekujemo, proširuje i menja. Pavle je zahvalan rimskoj crkvi za njenu veru i svedočanstvo koje njihova vera pruža celome svetu. On ih se seća u svojim molitvama i želi da dođe da ih poseti (1,8–10). O toj svojoj želji Pavle će se detaljnije izjasniti kasnije, u 15. glavi.

Međutim, dok Pavle ovde izražava svoje planove, mi otkrivamo njegov osećaj za diplomatiju. Gotovo da možemo videti kako Pavlov um radi dok diktira poslanicu svom pisaru Tertiju (vidi 16,22). Najpre izjavljuje da želi da poseti Rimljane kako bi mogao da im da neki duhovni dar, da bi postali jaki (1,11). Potom prekida tok rečenice, želeći da se ispravi. Njegova poseta Rimljanima služiće za uzajamno hrabrenje! I on će od njih imati koristi. No, Pavlov cilj je, kako se ovde jasno vidi, da među njima žnje, kao što je žnjeo među drugim neznabošcima (13. stih).

Pošto smo videli kako Pavle svoju poslanicu započinje koristeći i menjajući uobičajene formulacije tipičnog pisma, okrećemo se najvažnijem delu sadržaja tih stihova, Pavlovom učenju o jevanđelju, ili radosnoj vesti.

Radosna vest

Pavle već u 2. stihu uvodi izraz *jevanđelje*. U 16. stihu ga ponavlja u izjavi koja služi kao teza ove poslanice. Ta misao je za Pavla tako značajna da treba pažljivo da proučimo šta on o tome govori — kako u samoj formulaciji teze, tako i u njegovoj ranijoj prividnoj digresiji.

Izraz *jevanđelje* bi, izvorno, mogao da označi vesnika koji je nosio radosnu vest, ili samu radosnu vest. Izraz je u Pavlovo vreme bio korišćen za zvanične proglase kojima su objavljivani događaji kao što su rođenje imperatora ili nova pobeda imperije. Ali Pavlova radosna vest je znatno dublja i sveobuhvatnija. Evo šta možemo saznati o radosnoj vesti iz tih nekoliko stihova.

Koreni jevanđelja

Pavle u 2. stihu napominje da ta radosna vest nije nikakav izum njegov ili drugih hrišćana, nego da ona ima svoju istoriju. Ona je već bila obećana preko izrailjskih proroka u svetim spisima, koji su za Pavla bili ono što mi nazivamo Starim zavetom. (Podsetimo se da Jevanđelja i većina preostalih knjiga onoga što mi nazivamo Novim zavetom nisu bili napisani u vreme kada je Pavle pisao ovu poslanicu.)

Pavle uči o postojanju nesumnjivog kontinuiteta između Izrailja i

njegovih spisa s jedne, i hrišćanskog jevanđelja s druge strane. Jedan od crkvenih vođa u Rimu iz 2. veka (Marcion), koga je crkva na kraju odbacila kao jeretika, učio je da je starozavetni Bog drugačiji od Isusovog Boga. Prvi je bio Bog suda, dok je drugi bio Bog milosti. Međutim, takvo učenje nikada ne bi moglo doći od Pavla. Za njega je Stari zavet bio knjiga obećanja. Bog je već tamo otkrio jevanđelje kroz obećanje. Jevanđelje je imalo svoj koren. Prihvatajući jevanđelje, Pavle nikada nije mislio da odbacuje judaizam. Naprotiv, ostao je veran pravom judaizmu. Isus je bio ispunjenje svega onoga što je Bog ranije otkrio u jevrejskim spisima.

Sadržaj jevanđelja

Isus Hristos je središte jevanđelja. Ono je “jevanđelje Božije” ... o Sinu svojemu” (1. i 3. stih). Ovde, na početku poslanice, Pavle potvrđuje da je, ljudski gledano, Isus bio Davidov potomak, a ipak — neuporedivo više od toga. On nije bio samo sin Davidov nego i Božji Sin. Ta božanska sila posebno je pokazana u Njegovom vaskrsenju iz mrtvih. Uporedi ovo sa središnjom ulogom koju Pavle dodjeljuje vaskrsenju u 15. glavi 1. Korinćanima. Ono je znak ovlašćenja, vlasti Isusa Hrista kao našeg Gospoda i uloge kao našeg Spasitelja. Bez krsta i vaskrsenja Isusa Hrista ne bi bilo radosne vesti.

Autor Gordon Fi objašnjava kako Pavle pažljivo konstruiše ono što govori o Hristu u tim početnim stihovima (1,3.4). Pavle koristi paralelizam u hijastičkom smislu. (Izraz *hijazma* odnosi se na konstrukciju koja se kreće redosledom A, B, C, C, B, A.) Fi⁴ 3. i 4. stih prevodi na sledeći način, čime prikazuje strukturu originala:

- A. O Sinu *svojemu*,
- B. *koji* je ... rođen [došao]
- C. od semena Davidova,
- D. po telu
- B. *koji* je posvedočen silno za Sina Božjega
- D. Duhom svetinje [svetosti]
- C. po vaskrsenju iz mrtvih,
- A. Isusu Hristu Gospodu našem.

Ovaj iskaz ide od Hrista kao Božjeg Sina, preko utelovljenja i vaskrsenja, do Hrista kao našeg Gospoda. Ovde vidimo da je Isus Hristos istovremeno i nosilac i sadržaj radosne vesti. Jevanđelje je radosna vest o Božjem Sinu, Isusu Hristu.

---

⁴ Fee, Gordon D. *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letter of Paul*, str. 480.

Prikladan odgovor jevanđelju

Jedini prikladan odgovor na radosnu vest da je Isus Hristos naš Gospod i Spasitelj jeste poverenje. Reč *vera* i glagol *verovati* imaju isti koren. Međutim, *vera* veoma često podrazumeva i zbir ili sistem verovanja (kao kada kažemo “[ta] vera”), a *verovati* izuzetno snažno upućuje na mentalni pristanak, tako da oboje mogu da navesti na pogrešan zaključak. Kako ćemo to kasnije videti, Pavle koristi izraz da bi uputio na duboko, lično predanje s poverenjem i oslanjanje na Božju milost otkrivenu u Isusu Hristu.

To predanje s poverenjem i oslanjanje zapravo su poslušnost koju Bog traži. Prema tome, kako smo videli u uvodu knjige, Pavle celu poslanicu Rimljanima izjednačava s izrazom “poslušnost u veri” (1,5; 16,26). Taj izraz mogli bismo prevesti kao “poslušnost koja je vera”. Jevanđelje zahteva odgovor, a taj odgovor je vera.

Pavle u 17. stihu citira reči Avakuma, jednog od najzanimljivijih izrailjskih malih proroka. Taj prorok je bio voljan da dođe Bogu i da se požali zato što je zemlja puna nasilja, zla i nepravde. Bog mu odgovara da postoji plan. Vavilon će doći i poslužiti kao oruđe kažnjavanja, odvođenjem Jude u ropstvo. Međutim, taj odgovor Avakumu nije olakšao muku, jer je Vavilon bio još gori od Jude! Ipak, uprkos svojim žalbama i sumnjičavosti, Avakum izražava poverenje u Boga. Jedan od tih izraza poverenja koji nalazimo u Avakumu 2,4 Pavle prisvaja i njime potvrđuje da će pravedni živeti zahvaljujući svom poverenju u Boga. Pavle iz toga zaključuje da je istinska pravda od početka do kraja stvar vere.

Mogli bismo lako ispisati nekoliko poglavlja o toj bogatoj tezi iz 16. i 17. stiha, ali izrazi i ideje iz tog dela teksta biće još više razvijeni u nastavku i celoj poslanici, pa bi zato trebalo da budemo strpljivi. Prema tome, sačekaćemo do proučavanja 3. glave Rimljanima, kada ćemo istražiti značenje izraza *pravda*, koji Pavle ovde koristi. Dovoljno je ako kažemo da je, iako ima zakonsku podlogu, taj izraz znatno širi nego što bi mogla nagovestiti analogija s našim savremenim pravnim sistemom.

Rezultat jevanđelja

Za one koji uzvraćaju s poverenjem, odnosno, one koji veruju, jevanđelje je Božja sila na spasenje (1,16). Jevanđelje ima silu preobražavanja (uporedi 12,2).

Hrišćani su pod neprekidnim iskušenjem da se u pogledu spasenja oslanjaju na nešto izvan Hrista: u sopstvena dostignuća, u bogoslužbene rituale i običaje, u znanje, snagu ili u mnoštvo drugih idola. Propovednici spasenja i sami su u iskušenju da se pouzdaju u sopstvene govorničke veštine ili čak u svoju sposobnost žigosanja zla i nazivanja greha njegovim pravim imenom. Međutim, silu spasenja ima u sebi samo jedna stvarnost: jevanđelje.

I to zato — što je to Božje jevanđelje. Božja milostiva želja da spase

ljude ostvarena je i pokazana u životu, smrti i vaskrsenju Isusa Hrista. Ta radosna vest jeste jedina sila koja uopšte može da donese spasenje.

Domašaj jevanđelja

Pavle ne ostavlja prostor ni za kakvu sumnju u pogledu ovog predmeta. Jevanđelje je sila Božja za spasenje *svakome* koji veruje (1,16). Niko nije ostavljen van delokruga radosne vesti. Jevanđelje je namenjeno svakome, prvo Jevrejину, a onda i neznabošcu.

U sledećem poglavlju videćemo da pomenuta prednost koja se daje Jevrejima nije stvar diskriminacije ili pristrasnosti. Bog ne ispoljava pristrasnost. Stoji prosta činjenica da je radosna vest prvo bila data Jevrejima. Međutim, to preimućstvo bilo je i odgovornost. Prema tome, i sud će najpre doći Jevrejima (2,9). Međutim, mi trčimo pred rudu. U tim stihovima Pavle vaspostavlja činjenicu o sveopštem delokrugu jevanđelja. Pominjanjem Jevrejina i neznabošca obuhvaćeni su svi ljudi.

Tako vidimo da nam Pavle već u samom početku, bez ustezanja, govori o jevanđelju. Ono je bilo obećano u Starom zavetu; ono je o Isusu Hristu, ono se prima verom, donosi spasenje i ono je za sve ljude.

Ovaj odeljak Pavlove poslanice završava se tako optimistički — spasenje za sve ljude radosnom vešću o Isusu Hristu — da je teško poverovati da se već sledeća napomena, u 18. stihu, odnosi na Božji gnev, a ipak je tako. U sledećoj glavi istražićemo kako Pavle razume taj tajanstveni izraz.

∞ Primena Reči

Rimljanima 1,1-17

1. Kako objašnjavam da je jevanđelje ili radosna vest “sila Božja na spasenje” u mome životu? Kada sam prvi put shvatio zamisao jevanđelja kao radosne vesti? Kakvu je promenu to donelo u tom trenutku? Na koji način radosna vest nastavlja da deluje u prilog mog spasenja?
2. Dok analiziram sopstveno hrišćansko iskustvo, koji “surogat” jevanđelja je za mene najveće iskušenje? Na šta sam sklon da se oslanjam u pogledu spasenja, a što nije Božja radosna vest?
3. S koliko uspeha moja (mesna) crkva dovodi “svakoga” u okrilje jevanđelja? Koju grupu ili grupe je mojoj crkvi i meni najteže da obuhvatimo? Kakve sugestije bih lično izneo za pristupanje tim grupama?
4. Ako bi se od mene očekivalo da nacrtam sliku kojom bih prikazao šta za mene znači izraz *jevanđelje*, kakva bi to slika bila? Kako bi izgledala? (Pokušaj ...!) Pokaži je članu porodice ili prijatelju i razgovarajte na temu — šta pokazuje slika.

DRUGI DEO

RIMLJANIMA 1,18 – 3,20

GREH I GNEV

---

druga glava

OTKRIVANJE BOŽJEG GNEVA

Rimljanima 1,18-32

Pavlov prelaz sa 17. na 18. stih 1. glave na prvi pogled izgleda potpuno neočekivan, neskladan čak. U jednom dahu, sa spasenja, jevanđelja, vere i pravde, prelazimo na gnev. Gnev nam ovde dođe kao neželjeni uljez na toj uzvišenoj, dostojanstvenoj sceni. Međutim, poruku poslanice Rimljanima nećemo razumeti sve dok ne shvatimo gnev.

Ostvarivanje tog zadatka počinjemo u ovoj glavi.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 1,18–32

Pažljivo pročitaj tekst u Rimljanima 1,18–32 u najmanje dva različita prevoda, a onda napiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Šta Pavle podrazumeva pod izrazom *gnev* u 1. glavi? Kako ti ovi stihovi pomažu da definišeš tu reč?
2. U 24, 26. i 28. stihu Pavle govori o Bogu koji ljude “predade ...”. Šta to znači? Kako ih Bog predaje? Čemu ili kome ih On predaje? Znači li to da Bog diže ruke od ljudi? Obrazloži svoj odgovor u jednom ili dva pasusa.
3. O kojoj grupi ljudi Pavle govori u tim stihovima?
4. Zbog čega ti ljudi “nemaju izgovora” (20. stih)? Navedi Pavlove razloge za to.
5. U kom smislu se Bog može poznati po onome što je načinio? Da li je to znanje dovoljno za spasenje? Da li ti stihovi preporučuju prirodni zakon ili neki drugi metod spasavanja, izvan Hrista? Pripremi dokaz za svoj odgovor.
6. Uporedi spisak zala iz stihova 29–31 sa onima u 1. Korinćanima

- 6,9.10, 2. Korinćanima 12,20 i Galatima 5,19–21. Kakve sličnosti uočavaš? Zašto Pavle, po tvom mišljenju, koristi takve spiskove?
7. Pažljivim čitanjem teksta u 1,18–32 ukaži na ono što ti smatraš ciljem teksta.

∞ Istraživanje Reči

Božji gnev u poslanici Rimljanima

Da bismo mogli razumeti šta je to Božji gnev, moramo ostaviti na trenutak drugu polovinu 1. glave i zapaziti kako deo teksta od 1,18 do 3,20 daje jednu povezanu argumentaciju. Žiža tog obrazloženja je sveobuhvatni karakter greha koji utire put Pavlovom učenju o sveobuhvatnom karakteru spasenja.

Recimo to drugačije, slika Božjeg gneva priprema put za otkrivanje Njegove pravde. Prirodu Božje pravde nećemo razumeti ukoliko ne razumemo Njegov gnev.

Prema tome, pravljenjem malih izleta izvan 1. glave posmatraćemo Božji gnev od drugog dela 1. do prvog dela 3. glave, pre nego što te glave i detaljno proučimo. Naše proučavanje Božjeg gneva odvijace se pod sledećim naslovima: otkrivanje Božjeg gneva, posledice Božjeg gneva, razlozi postojanja Božjeg gneva i nepristrasnost Božjeg gneva.

Otkrivanje Božjeg gneva

Pavle nam predstavlja dva aspekta Božjeg gneva, jedan sadašnji a drugi budući. U sadašnjem aspektu gnev se otkriva u slobodi koju Bog dopušta svojim stvorenjima. Božji gnev u Rimljanima znači — predavanje bezbožnika njihovom zlu (vidi naročito 1,18.24.26.28). Bog svoja stvorenja jednostavno prepušta posledicama njihovog greha. Božji gnev je Njegova permisivnost.⁵ On ljudskim stvorenjima, u svojoj ljubavi i poštovanju koje ima za njih, daje slobodu da čine zlo (koje žele) i prepušta ih posledicama njihovog zla.

Izraz “predati”, koji Pavle koristi tri puta u opisivanju Božjeg gneva (24, 26. i 28. stih), izraz je koji se može upotrebiti u različitim kontekstima. Može se odnositi na pisanu ili usmenu tradiciju koja je “predata” drugoj osobi; može se shvatiti kao predavanje sebe u činu pokoravanja, kao poveravanje nekog objekta drugoj osobi ili kao predavanje neke osobe vlastima radi hapšenja ili čak lišavanja života, a i to su samo neka od mogućih značenja. Način na koji Pavle koristi ovaj izraz moći ćemo potpuno da ocenimo tek kasnije u poslanici, kada budemo videli da Bog ne samo što predaje grešnike u njihovu zloću (značenje Božjeg gneva za Pavla) nego On i Isusa “predaje” njih radi, zbog njihovih prestupa (8,32; 4,25).

---

⁵ *lingv.* Osobina nekoga ko dopušta

Ovde imamo i budući aspekt gneva. Bog ne može da dopusti da se zlo nastavi zanavek i zato postoji trenutak u budućnosti kada će On doneti sud svima (2,5.6). Bog ovde nije samo Onaj koji odvrća svoje lice i ostavlja grešnike u njihovom grešnom stanju, nego i Onaj koji sudi. Taj sud je sud za sve ljude i temelji se na delima svakoga čoveka. U stvari, kada Bog ne bi uzeo inicijativu da prodre u taj neizbežni ciklus suda i gneva, nade ne bi bilo ni za koga.

Posledice Božjeg gneva

Kada se Bog odvrati i grešnike prepusti onome što su sami izabrali, posledica su seksualni nemoral i svakojaka zla. Božji dar seksualnosti izopačen je dimenzijom razuzdanosti u kojoj nema nikakvog pravila i mnoštvom drugih greha koji odatle proističu, od ubistva, preko klevetanja i požude do okrutnosti (1,26–31).

Kakve li ironije! Posledica Božjeg gneva nad zlom jeste još više zla! Jer kad se Bog odvrati i prepusti ljudska bića njihovom zlu, to zlo se umnožava. Pavle će nam kasnije u poslanici pokazati (7. glava) kako se time obrazuje jedan začarani, opaki krug greha i smrti, iz kojeg niko ne može da se izvuce.

Završni rezultat Božjeg gneva je uništenje. Kada Bog grešnike preda u njihov greh, oni uništavaju sami sebe. Ovo je tačka u kojoj se spajaju sadašnji i budući aspekt Božjeg gneva. Božji završni sud nad grešnicima je samo logični epilog njihovog samouništanja.

Razlog postojanja Božjeg gneva

Božji gnev je reakcija na ljudski greh, univerzalni ljudski greh koji je vidljiv i u jevrejstvu i u neznaboštvu (3,23).

Neznabošci ga pokazuju odbijanjem da slave Boga, bez obzira na to što su ga upoznali na osnovu sveta prirode (1,21). Pavle se ovde ne upušta u raspravu o otkrivenju kroz prirodu. (Otkrivenje kroz prirodu je otkrivenje Boga koje nastaje zahvaljujući prirodi, ljudskom iskustvu i razumu, za razliku od Božjeg posebnog otkrivenja kroz Hrista i Njegovu Reč, Bibliju. Teolozi razmatraju o tome da li se Bog može spoznati i spasenje doživeti metodom otkrivanja kroz prirodu.) Isto tako, Pavle ne raspravlja o tome da li je otkrivenje kroz prirodu dovoljno za spasenje. On samo potvrđuje da su Božja sila i božanstvo dovoljni da ljudska bića koja ga ne budu proslavila ostanu bez izgovora.

Osim toga, neznabošci su odbili da zahvale Bogu (21. stih), i što je možda najvažnije, zamenili su pravog Boga za idole (23. stih), tako da se klanjaju stvorenom umesto Stvoritelju (25. stih).

Međutim, Božji gnev nije samo reakcija na grehe neznabožaca, jer Jevreji su poznavali Božju volju preko zakona, ali ga nisu poštovali (2,17–24). Činili su upravo ono isto za šta su optuživali neznabošce. I ne samo to, grešili su i svojim sedanjem na sudijsku stolicu (2,1). Pavle jasno ističe da niko ne može da uperi prst optužbe na drugog čoveka.

Božji gnev nije bio izazvan grehom samo jedne od grupa. Naprotiv, svi su sagrešili i doprineli javljanju Njegovog gneva (3,23).

Nepristrasnost Božjeg gneva

Niko ne može da izbegne Božji gnev. Greh je sveopšta pojava. Tačno je da su Jevreji bili Božji poseban narod. Radosna vest je došla najpre do njih (1,16), ali najpre će do njih doći i gnev (2,9). Njihovo preimućstvo imalo je određenu svrhu i donelo im je dodatne odgovornosti. Bog nikada nije bio pristrasan i On nema ljubimce (2,11). U Njegovom gnevu nema diskriminacije.

Pavle nam daje naoko tmurnu sliku. Svi ljudi su pod grehom (3,9) i niko nije pravedan (10. stih). Svi su sagrešili i izgubili Božju slavu (3,23). Prema tome, gnev se odnosi na sve. Iako u ovom odseku ima i ponekog tračka svetlosti, tek kada dođemo do poslednjeg dela 3. glave u poslanici, blještavo blistava svetlost potpuno će se probiti kroz tu tmurnu sliku.

Drugi predmeti

Otkrivenje kroz prirodu i prirodni zakon

Ovaj odsek poslanice, naročito tekst u 1,20, pokrenuo je pitanja o otkrivenju kroz prirodu, predmet o kojem su među mnogim teolozima vođene žučne rasprave. Da li Pavle tvrdi da postoji otkrivenje od Boga koje dolazi kroz prirodu? Ako je tako, da li je to otkrivenje dovoljno za spasenje? Da li priroda daje univerzalnu etiku koja svakome čoveku pruža istu sliku o onome što je dobro i što ne valja? Da li Pavle na ovaj način prikazuje dva puta spasenja, kroz prirodu i kroz Isusa Hrista?

Ova tema ponovo će postati aktuelna u 2. glavi poslanice, gde ćemo o njoj podrobnije raspravljati. Ali ni ovde niti u sledećoj glavi nećemo naći konačnu raspravu o pitanju otkrivenja kroz prirodu i prirodnog zakona. Moramo imati jasno pred očima kontekst, jer Pavle se ovde ne bavi pitanjem načina na koji se čovek spasava. Naprotiv, on ovde ustanovljava činjenicu o sveobuhvatnosti greha.

Pavle tvrdi da postoje tri stvari: otkrivenje Boga u onome što je On stvorio (1,20), što je i samim neznabošcima pomoglo da upoznaju Boga (21. stih), i to saznanje je dovoljno da svakog čoveka ostavi bez izgovora pred Bogom (20. stih). Ipak, i pored ovakvih tvrdnji, Pavle to otkrivenje ne vidi kao mehaničko ili bezlično, pošto već u 19. stihu kaže da je ono što se o Bogu može znati ljudima jasno upravo zato što *im je Bog to jasno pokazao*. Stvoreni svet otkriva Boga zato što je Bog bez prestanka aktivan u onome što je stvorio i angažuje se na obznajivanju sebe. Prema tome, kada se klanjaju onome što je stvoreno umesto Stvoritelju, ljudi Bogu okreću leđa i ostaju bez izgovora.

Seksualnost

Pružajući dokaz o izopačenosti sveta, Pavle pominje dva predmeta: idolopoklonstvo (22. i 23. stih) i seksualni nemoral (26. i 27. stih). To su bila dva glavna greha za koje su Jevreji optuživali neznabožački (ne-jevrejski) svet. Pavle je dosledno jasan u svom izlaganju, da prihvatiti Hrista znači prihvatiti Božji zakon u pogledu seksualne čistote (vidi Rimljanima 13,13.14; 1. Korinćanima 5,1–13; 6,9–20; 10,8; 1. Solunjanima 4,3–8).

Taj tekst se razlikuje od drugih tekstova utoliko što Pavle ne iznosi savete o seksualnom ponašanju, nego koristi seksualno ponašanje kao dokaz o izopačenosti društva, koja je sa svoje strane dokaz Božjeg gneva. Pavle u tom tekstu ne kaže da li oni koji održavaju seksualne odnose s pripadnicima istog pola to čine isključivo tako ili kao dodatak svojoj heteroseksualnoj aktivnosti. U stvari, očito da postoje određeni predmeti o homoseksualnosti, kao što su razlike između homoseksualne sklonosti i homoseksualnih odnosa, kojima se Pavle ovde ne bavi. Ono što on želi da istakne jeste da su homoseksualni postupci koje on vidi u društvu — dokaz sveobuhvatnosti greha i sveobuhvatne potrebe za Spasiteljem.

Spisak zala

U svetu Pavlovog vremena, učitelji i filozofi imali su ustaljene načine iznošenja svojih učenja. Jedna od karakterističnih stavki iz njihove zbirke bio je spisak zala koja treba izbegavati i vrlina kojima treba težiti. Takvi spiskovi bili su uobičajeni i među jevrejskim i među grčko-rimskim učiteljima.

Pavle u svojim poslanicama usvaja taj rašireni običaj. Jedan od tako nastalih spiskova zala nalazimo u Rimljanima 1,29–31. Druge spiskove možemo naći u 1. Korinćanima 5,10; 6,9.10; 2. Korinćanima 12,20 i Galatima 5,19–21. Kao što možemo očekivati, na osnovu prethodnog poglavlja ove knjige, gde ga vidimo kako ne samo što usvaja nego i prilagođava ustaljene forme pisanja pisama, Pavle i ovde adaptira te karakteristične spiskove za sopstvene ciljeve. On teži naglašavanju poroka koji razbijaju zajednicu. Među njima su seksualni i drugi gresi u kojima se ogleda nedostatak poštovanja prema drugim ljudima. Na primer, na tom spisku su zavist, svađa, prevare, ogovaranja i klevete.

Nešto od književnog obeležja tih spiskova gubi se po prevođenju na drugi jezik. U takvim spiskovima često se koriste aliteracije⁶ i reči koje slično zvuče. Na primer, izvorne reči za “zavist” i “ubistvo” iz 29. stiha su *phthonou* i *phonou*. Takođe su u 29. stihu zajedno stavljene reči *akikia*, *poneria* i *pleonexia* (“nepravda”, “kurvarstvo” i “zloća”), dok 31. stih spaja *asunetous* i *asunthetous* (“nerazumni” i “nevere”). Tu su unete i onomatopeje koje zvukom navode na svoje značenje. Na primer,

⁶ Stilska figura: uzastopno ponavljanje istog suglasnika u rečima ili stilu.

reč “šaptači” je i doslovno značenje grčke reči *psithuristas*. Kada neko pravilno izgovori tu grčku reč, moći će da se čuje šaputanje. Te književne figure su sastavni deo privlačnosti tog tradicionalnog načina naučavanja, koji Pavle usvaja i prilagođava za svoje potrebe.

Zaključak

Na to su Pavlovi jevrejski čitaoci mogli samo da kažu “amin”. Vrste optužbi koje je Pavle izneo protiv greha neznabožackog društva bile su uobičajene i među jevrejskim učiteljima. Međutim, kada budemo prešli na 2. glavu poslanice, čeka nas veliko iznenađenje. Pod Pavlovim ispitivačkim okom nisu se našli samo idolopoklonstvo i nemoral sveta neznabožaca. Greh se vidi u svima i svakome je potreban Spasitelj.

∞ Primena Reči

Rimljanima 1,18–32

1. **Ako je Božji gnev zapravo Njegova permisivnost i sloboda koju daje, kakvog to uticaja ima na način na koji postupam s drugim ljudima? Ima li to, primera radi, uticaja na podizanje dece? Da li je permisivnost, zapravo, jedna vrsta “gneva”? Kako pronaći sredinu između dopuštanja slobode i neprepuštanja drugih zlim posledicama njihovih izbora?**
2. **Istražujući ono što Pavle govori o Božjem *gnevu*, koje bi sinonime mogao da dam za izraz *gnev*? Da li bilo koji od njih bolje prenosi ono što Pavle ima na umu nego reč *gnev*, sa svim svojim konotacijama?**
3. **Nakon što je istakao sva zla (grehe) grčko-rimskog društva, Pavle 1. glavu poslanice završava rečima da ljudi ne samo što to čine nego i daju podršku onima koji tako čine. Šta to meni kazuje? U dobu trpeljivosti, do koje mere i na koje načine bi trebalo da pokažem svoje neodobranje u pogledu ponašanja onih koji čine zlo?**

∞ Istraživanje Reči

1. **Upotrebom biblijske konkordancije, potraži izraz *gnev* [wrath]. Pročitaj stihove u Rimljanima u kojima je sadržana ta reč. Koristi li Pavle ovaj izraz dosledno kroz celu poslanicu Rimljanima? Pokušaj da proveriš primenu tog izraza u najmanje jednoj drugoj novozavetnoj knjizi, od drugog autora. Da li se ta upotreba uklapa s onom u Rimljanima, ili razlikuje od nje? Uporedi svoje nalaze sa člankom o *gnevu* u nekom dobrom biblijskom rečniku.**
2. **Pročitaj druge tekstove u kojima Pavle pretresa predmet seksualnosti (1. Korinćanima 5,1–13; 6,9–20; 1. Solunjanima 4,3–8; Rimljanima 13,13.14). Kako su Pavlovi saveti o tom predmetu delovali na mlade hrišćane koji su došli iz takve vrste sveta koji Pavle opisuje u drugom delu 1. glave Rimljanima?**

treća glava

GREH I PRAVI JEVREJIN

Rimljanima, 2. glava

Pavle je u 1. glavi poslanice govorio o Božjem gnevu i kako se on odnosi na one koji očigledno greše. Tokom ove rasprave čitalac gotovo da može da čuje likovanje pobožnih vernika u pozadini. Ti vernici će uživati u Pavlovoj optužbi i znaće tačno gde treba upreti prstom kada je reč o sasvim određenoj vrsti grešnika, o kojima Pavle govori.

Međutim, Pavlova pažnja se sada premešta na te [nametljivo] pobožne vernike koji bi rekli "amin" na sve što je on upravo izgovorio. U prvom delu 2. glave poslanice njihov identitet nije otkriven. U tu grupu mogao je biti uključen svako ko tvrdi da spada u krug pobožnih. Međutim, u drugom delu glave Pavle posebno upućuje na Božji naročiti narod, Jevreje.

No, to bacanje rukavice Jevrejima nikako nije antisemitizam. Tek kada dođemo do dela poslanice od 9. do 11. glave moći ćemo da vidimo dubine Pavlovog poistovećivanja s Jevrejima i brige za Jevreje koje smatra svojim narodom. Ali u ovoj glavi on napada ideju po kojoj pripadnost jevrejskoj naciji štiti od Božjeg gneva, odnosno, isključuje potrebu za spasenjem. I Jevreji mogu biti izloženi Božjem gnevu.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 2. glava

Pročitaj 2. glavu poslanice Rimljanima i ispiši odgovore na sledeća pitanja:

1. Kome se Pavle obraća u ovoj glavi? obraća li se istim ljudima i u prvom i u drugom delu glave? Analiziraj i uporedi te ljude s onima koji su bili oslovljeni u 1. glavi.
2. Šta je po Pavlovim rečima "prvo za Jevreje", u ovom odeljku poslanice? U kakvoj je to vezi s onim što je on, u 1. glavi, rekao "najpre Jevrejinu"? Kako je to moguće, kada isti Pavle kaže da "nema razlike" i da Bog "ne gleda ko je ko"?
3. Analiziraj i uporedi ono što u ovoj glavi Pavle kaže o gnevu s onim o čemu je govorio u 1. glavi. Jesi li pronašao neke razlike? Ako jesi, navedi ih.
4. Jesu li pobožni ljudi kojima se Pavle obraća u ovoj glavi stvarno činili sva zla pobrojana u 1. glavi? Ako nisu, zašto su onda i oni krivi? Da li nam tekst u 2,3 pomaže da odgovorimo na to pitanje? Zašto je greh osuđivati nečiji greh? Pročitaj 14. glavu Rimljanima u svetlosti teksta

- u 2,3. Kako bi Pavle već sada mogao da utire put za ono što će reći u 14. glavi?
5. Analiziraj i uporedi šta Pavle kaže za “običnog” Jevrejina i pravog Jevrejina. Kakve su karakteristike jednog i drugog? Šta nekoga čini pravim Jevrejinom?
  6. Da li tekst u stihovima 14 do 16 znači da nehrišćani mogu biti spaseni tako što će biti dobri, iako nisu čuli jevanđelje? Šta u ovom kontekstu znači kada je nekome zakon “napisan na srcu”?
  7. Kako Pavle razume ulogu obrezanja? Da li je ono za njega i dalje važeće? Šta misliš, zašto se obrezanje među hrišćanima nije održalo kao religiozni obred?

∞ Istraživanje Reči

Problem osuđivanja (2,1–4)

Došlo je vreme da Pavle promeni taktiku. U celom drugom delu 1. glave Pavle je govorio u trećem licu (“oni”), o grešnicima koji su predmet Božjeg gneva. Sada se okreće drugom licu (“ti”) i govori *onima* koji izriču sud protiv tih očiglednih grešnika.

Pavle ih odmah stavlja na istu ravan. U 1. glavi je rekao da su grešnici iz neznaboštva “bez izgovora” (20. stih). Međutim, u 2. glavi poslanice tvrdi da oni koji izriču sud “nemaju izgovora” zato što čine iste stvari (1. stih). To je vrlo ozbiljna optužba. Obe grupe su bez izgovora zato što obe grupe čine iste stvari.

Da li je Božji narod stvarno činio iste stvari? Verovatno su neki od njih činili. Nema sumnje da je u redovima naroda koji se predstavljao kao Božji narod bilo takvih koji su imali tajne grehe veoma slične gresima otvorenih grešnika. Jedina razlika je bila u tome što su pripadnici Božjeg naroda takve grehe držali skrivene, ne želeći da ih otvoreno čine, a podsticali su one koji su ih činili (vidi 1,32).

S druge strane, nema sumnje da je bilo mnogo onih koji nikada ne bi pomišljali da učine grehe kao što su idolopoklonstvo ili seksualni nemoral. Šta je možda Pavle hteo da kaže kad je optužio te pobožne ljude da “čine iste stvari”? Nagoveštaj odgovora imamo možda u 3. stihu. Pavle govori o nekome ko je “samo čovek” (kako stoji u NIV), ko izriče sud. Da li Pavle ovde podrazumeva greh sedanja na sudijsku stolicu, kao nešto što bi bilo isto što i drugi gresi, zato što predstavlja uzurpiranje Božje uloge i tako prerasta u jedan od oblika idolopoklonstva?

Ta misao se ovde samo naslućuje, prećutna, ali Pavle to naglašenije izražava u 14,4, gde ukorava one koji sude kao kad bi sudili tuđem sluzi i u 14,10–12, gde na osnovu Staroga zaveta (Isaija 49,18; 45,23) pokazuje da jedino Bog ima pravo da sudi. Drugim rečima, suditi drugom ljudskom biću, jednome od Božje dece, znači preuzimati ulogu

koja pripada jedino Bogu. U čemu može biti više idolopoklonstva nego u uzurpiranju Božje uloge i preuzimanju Njegovih prerogativa?

Pavle u 4. stihu optužuje svoje čitaoce što ne mare za Božju dobrotu, pošto baš ta dobrotu ima zadatak da vodi u pokajanje. Očito je da je osuđivački stav prepreka kako za potpuno uvažavanje Božje dobrote tako i za potrebu da dođemo Bogu u duhu pokajanja.

Božja sudijska uloga (2,5–11)

U 5. stihu Pavle najavljuje da oni koji sude gomilaju na sebe gnev za dan gneva. Na ovom mestu Pavle predstavlja nov aspekt Božjeg gneva. Do sada je on već, u celoj 1. glavi, prikazivao sadašnji aspekt Božjeg gneva kada se Bog odvrća i dopušta da svet doživi realnost greha. Ali Pavle sada govori o budućem aspektu Božjeg gneva, o danu kada će Bog suditi. Osim toga, ovde zapažamo prve obrise nečega što će se razjasniti kasnije, u 3. glavi: taj “dan gneva” je u uskoj vezi s Božjom pravdom, jer je to dan kada će se “pokazati pravedni sud Boga” (2,5).

Prema Pavlovim rečima, kada Bog sudi, otkrivaju se i pravda i gnev. Bog daje svakom čoveku prema onome što je učinio (6. stih). Za one koji čine dobro, to znači večni život (upor. 7. stih). Ali za one koji čine zlo, to će značiti nevolju, tugu, srdžbu i gnev (8. i 9. stih).

Ovo veoma podseća na spasenje delima. Kako ćemo pomiriti tu jednostavnu sliku suda kao nagradu za bilo dobra ili zla dela sa idejom da se ne spasavamo na temelju svojih dobrih dela? Zar Pavle ne izjavljuje upravo nešto što sâm, kako često vidimo, odbacuje? Da li je Božji završni sud zaista stvar “uručivanja” večnog života onima koji su činili dobro i izlivanja gneva na one koji su činili zlo?

Neki teolozi tvrde da je vera sredstvo kojim hrišćani “ulaze u” spasenje, dok su dela ono zahvaljujući čemu ostaju u spasenju. Tako, kada Pavle govori o završnoj fazi hrišćanskog života, a ne o njegovom početku, dela odlučuju o spasenju. Dela su temelj za sud. Čitanje ovih stihova sigurno bi moglo podupreti takvo shvatanje.

Međutim, ovakav način razrešavanja problema nije dovoljno u skladu s kontekstom i tokom Pavlove argumentacije. Uvek iznova u svom proučavanju ove pažljivo obrazložene poslanice — ako pojedinačne tekstove budemo posmatrali ne obazirući se na to kako se oni uklapaju u svekoliko Pavlovu tezu — shvatićemo da smo odvedeni put pogrešnog zaključivanja. Posebno je važno obratiti pažnju na završetak date Pavlove rasprave. Često je to zaključak koji daje ključ za razumevanje pojedinačnih kamenčića u mozaiku rasprave. To je nesumnjivo tačno i za deo teksta od 1,18 do 3,20.

Zaključak te rasprave jeste da su *svi* sagrešili, da su svi grešnici i da su pod “jurisdikcijom” Božjeg gneva (3,23). Pavle smelo završava raspravu, ističući da nijedno ljudsko biće neće biti proglašeno pravednim poštovanjem zakona. Najbolje što zakon može da učini jeste da

nam usadi svest o tome kakvi smo grešnici (3,20). Pošto tekst u Rimljanima 1,18 – 3,20 predstavlja čvrsto povezanu celinu, tekst u 2,5–9 mora se posmatrati u kontekstu Pavlovog zaključka. I zaista, prilikom poslednjeg suda, Bog će dati večni život onima koji su činili dobro. Ali koji su ti koji su činili dobro? Nema nijednoga (3,10)! Pavlova poenta u ovom odseku jeste, da će kada se budu otkrili Božji pravedni sudovi i kada Bog bude pravedno nagradio dobre večnim životom, nastati prava oskudica u pogledu kandidata za nagradu! Moraćemo u stvari da sačekamo kraj 3. glave da bismo našli rešenje za tu tragičnu dilemu. Međutim, mi se u 2. glavi Rimljanima ne nalazimo u fazi rešenja problema; u njoj se još uvek borimo s problemom. Prema tome tekst u 2,5–8 ne smemo izolovati od njegovog konteksta i zaključivati da je rešenje problema u spasenju dobrim delima.

Tih nekoliko stihova o Božjem poslednjem sudu Pavle zaključuje potvrđujući misao o Božjoj nepristrasnosti. Pavle je u 1,16 izjavio da je jevanđelje prvo za Jevrejina, a onda i za neznabošca. Pavle sada okreće drugu stranu medalje i kaže da će nevolja i tuga doći svakome ko čini zlo — prvo Jevrejину, a onda i neznabošcu (2,9). Potom ponavlja da će slava, čast i mir doći svima onima koji čine dobro — prvo Jevrejину, a onda i neznabošcu (10. stih). Preimućstvo jevanđelja donosi odgovornost. Božje određivanje posebnog naroda nikada nije bilo zamišljeno kao Božji čin pristrasnosti. Bog ne gleda ko je ko; On nema ljubimce (11. stih). Različite grupe možda će igrati različite uloge u Božjem planu spasenja, ali konačni cilj plana je u tome što će Bog pokazati milost prema svima (11,32). Naredne glave poslanice pokazaće nam kako funkcioniše Božji tajanstveni plan pokazivanja milosti svima. Ali ovo je već “trčanje pred rudu”. Ovde Pavle ističe Božju nepristrasnost i činjenicu da On nema ljubimce, da bi nam pokazao da se svi nalazimo u istoj ravni, u istom čamcu — čamcu greha, koji bacaju tamo-amo ljuti talasi Božjeg gneva.

Zakon i sud (2,12–16)

Osnovno težište ovih stihova je jasno, ali Pavle tu dodaje jedan umetak, u 14. i 15. stihu, koji je teško razumeti a pokazao se i kao kontroverzan za tumačenje. Pavle u 12. stihu počinje tako što nastavlja izjavu da Bog ne gleda ko je ko, naglašavajući da i neznabošci (koji greše izvan zakona) i Jevreji (koji greše pod zakonom) izlaze na sud. Prvi će izginuti izvan zakona, a drugima će biti suđeno po zakonu. Jer, bez obzira da li greše *izvan* zakona ili *pod* zakonom, oni imaju nešto zajedničko — i jedni i drugi greše! Nije dovoljno slušati zakon; da bi bio opravdan, čovek mora biti *poslušan* zakonu (13. stih). I ovde se Pavlove reči mogu tako tumačiti kao da se spasenje temelji na držanju zakona; no, da bi takvo shvatanje bilo remećenje toka Pavlove rasprave, to ovde postaje još očiglednije.

Na ovom mestu (14. i 15. stih) Pavle dodaje ubačen demanti o čijem je značenju bilo žestokih rasprava. On govori o neznabošcima koji nemaju zakon, ali koji sami od sebe, prirodno čine što zakon traži i na taj način postaju sami sebi zakon. Zakon je "ispisan na njihovim srcima". Ko su ti neznabošci o kojima Pavle govori?

Neki tvrde da su to oni koji nikada nisu čuli za Boga niti za zakon, ali "sami od sebe", prirodno, čine ono što je pravo i stoga dobijaju spasenje. Drugi smatraju da je okolnost da Pavle koristi jezik novoga zaveta [između Boga i ljudi] (vidi npr. Jeremija 31,33, gde Bog obećava da će, pod novim zavetom, ispisan zakon na srcu Izrailja), dokaz da Pavle govori o hrišćanima iz neznaboštva koji su prihvatili Hrista i sada je zakon ispisan na njihovim srcima. Neki od onih koji zastupaju ovaj stav tvrde kako je njihovo mišljenje dodatno ojačano činjenicom da fraza (ili reč u izvornom jeziku) "sami od sebe" ne može ići s glagolom u 14. stihu, nego treba da ide s imenicom "neznabošci". Na taj način bi tekst glasio: "Jer kad neznabošci, prirodno ["sami po sebi"] ne imajući zakona, čine što je po zakonu ..." Time Pavle ne govori o onima koji "sami po sebi", prirodno drže zakon, nego o onima kojima je zakon ispisan na srcima zato što slede Hrista.

Pavle nam ovde, prosto, nije dao dovoljno podataka na osnovu kojih bismo mogli pouzdano odgovoriti na pomenuto pitanje. Treba, međutim, imati na umu da se još uvek ne nalazimo u odseku poslanice gde Pavle počinje da govori o spasenju. Stiče se utisak da Pavle, u kontekstu, objašnjava kako se Jevreji ne mogu pozivati na neku superiornost na osnovu toga što imaju zakon pošto su, kao uostalom i neznabošci, i sami grešnici. On u tim stihovima ističe da i neznabošci čine ono što je dobro. To je, svakako, bilo tačno. Odbojni prikaz neznabožaćkog sveta u 1. glavi teško je mogao biti kompletna slika. U grčko-rimskom svetu bilo je učitelja morala visokih ideala i života dostojnog divljenja. Pavle, međutim, ne ističe to zato da bi objasnio na koji se način oni spasavaju. On prosto želi da pokaže da Jevreji nemaju monopol na vrlinu, bez obzira na to što će, kada sve bude rečeno i učinjeno, i Jevreji i neznabošci biti proglašeni grešnicima.

Nedovoljnost zakona (2,17-24)

Pavle se potom vraća na drugo lice (ti, vi) i obraća se posebno Jevrejima. Jezik mu je snažan, satiričan, pa i sarkastičan. Dobar deo tog jezika, kao što je to slučaj u celoj ovoj glavi, nastao je na osnovu aluzija na Stari zavet. To je kao kad bi Pavle protiv Jevreja okrenuo upravo njihove spise. Osnovni problemi koje on ima s njima sastoje se u njihovom oslanjanju na zakon i hvalisanju sopstvenim odnosom s Bogom (2,17.23). Imaj pred očima ove konkretne optužbe kako bi se na njih mogao podsetiti kada dođemo do drugog dela 3. glave. Tamo ćemo videti da pravda koju Bog nudi dolazi nezavisno od zakona (3,23) i

isključuje svako hvalisanje (27. stih). Pavle već sada priprema put za Božje rešenje problema greha i gneva.

Za Pavla je još problematičnija činjenica što su pripadnici Božjeg naroda, uprkos svom hvalisanju i tvrdnjama da su vođe slepima i svetlost u tami, podučavaoci bezumnima i učitelji maloj deci, u stvari grešnici koji se nalaze u istom položaju kao i neznabošci, bilo zbog sopstvenih moralnih zastranjivanja i propuštanja da žive na nivou svojih ideala, ili zbog svog optužiteljskog stava (2,19–22). (Komentatori navode mnoge opcije za značenje Pavlove optužbe na račun Jevreja, da “kradu svetinju” [“pljačkaju hramove”] [22. stih], ali verovatno nijedan od njih ne može pouzdano da kaže na šta Pavle misli.) Umesto da budu Božji svedoci svetlu, oni, poput Izrailjaca kojima se Isaija obraćao (vidi Isaija 52,5), zapravo sramote Božje ime među neznabošcima (2,24). Njihovo licemerstvo je negativan svedok.

Bila bi to užasna greška kad bismo počeli da osuđujemo Jevreje Pavlovog vremena zbog onoga što Pavle ovde govori. (Nema sumnje, bio bi to dokaz našeg sopstvenog grešnog stanja.) Nije tačno da njih Pavle posebno izlaže na stub srama, kao grešnije od svih ostalih. Nedovoljno često sećamo se činjenice da Pavle time cilja na sve nas. Mi smo svi grešni. Tačno je, doduše, da se religiozni ljudi suočavaju s posebnim iskušenjem pouzdanja u sopstvene pobožne radnje i hvalisanja njima. Na ovom mestu u poslanici Pavle navodi na specifičan primer oslanjanja na spoljne manifestacije pobožnosti, na obrezanje.

Spoljašnje i unutrašnje obrezanje (2,25–29)

Obrezanje je, kao ritual, simbolički upućivalo identitet svakog jevrejskog muškarca kao pripadnika Božjeg naroda. Pavle smelo objavljuje da obrezanje ima vrednost jedino ako neko poštuje zakon. U stvari, kada neko prekrši zakon, njegovo obrezanje postaje neobrezanje. Pavle potom prelazi na sledeći logičan korak. Ako neko ko nije obrezan drži zakon, to je isto kao da je obrezan (26. stih). Šta to znači? To znači da , Božji narod biva osuđen od onih čiji je život bliži zakonu, bez obzira na to što ga nemaju. Pavle ponovo ističe misao koju je istakao u ranijem delu glave. Budući da su svi ljudi grešnici, niko ne može da se pouzda u svoj verski status ili reputaciju.

To Pavla navodi na zaključak da pravi judaizam nije pitanje spoljašnjih obreda ili rodoslovlja, nego pitanje srca (28. i 29. stih). To je očita aluzija na Stari zavet, kada Bog obećava da će “obrezati ... srce tvoje i srce semena tvojega” (5. Mojsijeva 30,6). Pavle nema smelosti onoliko kako zvuči. On samo ponavlja i proširuje ono što je Bog sve vreme govorio. Takođe treba da zapazimo da se Pavle ovde ne suprotstavlja obrezanju. On se u Galatima suprotstavlja onima koji su obrezanje hteli da nametnu hrišćanima iz neznaboštva (Galatima 5,2–12), ali se ni u tom tekstu ne suprotstavlja samom obrezanju.

Tu misao Pavle utvrđuje, “zakiva” uz pomoć igre reči kakvu je upotrebio i Isus, prema jevanđelisti Jovanu. Pavle kaže da pravom Jevrejину, čije obrezanje dolazi iz srca, “pohvala” nije od ljudi nego od Boga (2,29). Reč za “Judu” i “judaizam”, u jevrejskom jeziku srodna je s rečju *pohvala*. Tako bismo tu rečenicu mogli shvatiti u značenju da je nečiji “judaizam” od Boga, a ne od ljudi. Isus kaže u Jovanu 5,44: “Kako vi možete verovati kad primete slavu jedan od drugoga, a slave koja je od jedinoga Boga ne tražite?” Pravi judaizam, ili bilo koja prava vera, praktično, mora biti dar od Boga, a ne da potiče iz ma kojeg ljudskog izvora. I Isus i Pavle kao da ističu tu misao, aludirajući na vezu između izraza *Juda* i *pohvala* u jevrejskom jeziku, iako u grčkom između te dve reči ne postoji nikakva veza.

Na ovom mestu u Rimljanima poslanici svaki čitalac bi se mogao začuditi zašto bi ikome bilo važno da bude pripadnik Božjeg naroda. Pavle će postaviti to pitanje i odgovoriti na njega kada, u sledećoj glavi, bude nastavio svoju raspravu o Božjem gnevu i grešnom stanju ljudskih bića.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 2. glava

1. Ko su ljudi kojima sam u iskušenju da sudim? Ljudi koji su drugačiji zbog svoje nacionalnosti ili rase? Vernici crkve s kojima se ne slažem? Vernici koji rade nešto za šta ja smatram da nije ispravno? Nehrišćani čijih se običaja gnušam? Šta o meni govori tro što sudim drugim ljudima?
2. Čime sam u iskušenju da se hvališem? Ako zanemarim činjenicu da sam dovoljno razuman da se ne hvališem i da sam iskren u pogledu svojih dubokih osećanja, šta bi na mome spisku hvalisanja zauzelo prva mesta? Kako bih te stavke mogao zameniti za “hvaljenje” samo u Hristu?
3. Pošto na obrezanje ne gledam kao na verski ritual, šta bi za mene bilo funkcionalni ekvivalent obrezanju? Da li bi se Pavlovo učenje o unutrašnjem i spoljašnjem obrezanju moglo primeniti i na to? Kako to praktično utiče na moj život?

∞ Istraživanje Reči

1. Koristeći konkordanciju, pronađi u 1. Mojsijevoj tekstove koji govore o obrezanju. Kako je nastalo obrezanje? Zašto je Bog, po tvome mišljenju, odlučio da ono postane verski simbol? A zatim, ponovo s konkordancijom, pronađi kako se Novi zavet bavi obrezanjem. Postoji li razlika u pristupu obrezanju među različitim novozavetnim piscima? Uporedi ono što si našao sa člankom o obrezanju u dobrom biblijskom rečniku.
2. Pogledaj u konkordanciji izraze *sudija*, *osuđivanje* i *sud* [judge,

judging, judgment] i istraži njihovu upotrebu u poslanici Rimljanima. Zašto, po tvom mišljenju, Pavle najčešće koristi te izraze u 2. i 3. glavi poslanice, a onda ponovo u 14. glavi?

3. Potraži sve oblike reči *hvaliti se* [boast] i *hvalisati se* [brag] u konkordanciji i pregledaj njihovu upotrebu u poslanici Rimljanima. (Biće korisno ako imaš analitičku konkordanciju gde se može potražiti ista grčka reč, bez obzira na to što je ponekad prevedena na različite načine. To je posebno značajno za reč *hvaliti se*, pošto je ona u nekim tekstovima prevedena i sa "radovati se". Ako nemaš pristupa analitičkoj konkordanciji, evo tekstova u Rimljanima u kojima je upotrebljena grčka reč za "hvaliti se": 2,17.23; 4,2; 5,2.3.11.)

četvrta glava

GREŠNICI — JEDAN I SVI

Rimljanima 3,1-20

Profesore visokih škola često kritikuju zbog postavljanja previše pitanja. Pavle bi verovatno bio dobar profesor visoke škole zato što je rado postavljao pitanja. U stvari, ovaj odeljak poslanice Rimljanima sastoji se prvenstveno od pitanja i jednog zaključka. Pitanja nastaju kao hipotetičke primedbe na neke od predmeta o kojima je Pavle raspravljao. Iako on na ovom mestu ne odgovara detaljno ni na jedno od njih, pitanja ipak predstavljaju dnevni red za više značajnih rasprava koje će uslediti u daljem toku poslanice Rimljanima.

Zaključak privodi kraju raspravu o Božjem gnevu, započetu u 1,18. On ne samo što potvrđuje realnost koja kaže da su svi, i Jevreji i neznabošci, pod vlašću greha, nego i utire put Božjem milostivom odgovoru na tu sumornu dilemu.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 3,1–20

Deo teksta u Rimljanima 3,1–20 pročitaj u najmanje dva različita prevoda i ispiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Jednu stranicu u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima podeli na dva stupca. U prvom stupcu načini spisak pitanja koja Pavle postavlja u 3,1–9. Kako ta pitanja dovodiš u vezu s onim što je Pavle rekao do ove tačke u poslanici?
2. U drugom stupcu načini spisak Pavlovih odgovora na ta pitanja. Da li svi odgovori, po tvom mišljenju, imaju smisla?
3. Zašto Pavle ne daje detaljnije odgovore na postavljena pitanja? Zar se ne stiče utisak da on čitaoca ostavlja u nedoumici u odnosu na neka od njih?
4. Ako si pročitao celu poslanicu Rimljanima, što je zadato u uvodnom poglavlju, pokušaj da se prisetiš delova poslanice u kojima Pavle ipak detaljnije odgovara na ta pitanja.
5. U 4. i 6. stihu Pavle odgovara na pitanja sa snažnom negacijom. Šta se nalazi u pozadini snage tog odgovora?
6. Da li je priča o ljudskoj prirodi baš tako tmurna kako je ovde Pavle prikazuje? Hoćemo li reći da nema mnogo onih u svetu koji žive dobrim životom poštenja i ispoljavajući sažaljenje? Zašto Pavle toliko istrajava na tvrdnji da se svako nalazi pod vlašću greha?

7. Šta je izazvalo Pavlovu zabrinutost u pogledu Božje vernosti? Šta je to što neke može navesti da posumnjaju u Božju vernost? Čime Pavle dokazuje svoju tvrdnju da je Bog veran?
8. Kakav je Pavlov konačni zaključak u ovom odseku poslanice?

∞ Istraživanje Reči

Pavlova pitanja

Treća glava poslanice Rimljanima počinje čitavim spiskom pitanja, koja kao da se uključuju u tok rasprave. Ta pitanja nastaju neposredno ispred zaključnog rezimea duge rasprave o Božjem gnevu. To je kao da Pavle, pre nego što potvrdi svoju najvažniju misao, mora da se pozabavi nekim potencijalnim primedbama na svoje napomene. Taj stil odgovaranja na potencijalne primedbe bio je tako poznat i uobičajen među grčko-rimskim piscima Pavlovog vremena da je imao i svoje ime — di-jatriba.⁷

Zapazimo koliko je pitanja sadržano u tih nekoliko stihova (1–9), ovom prilikom, prema prevodu NIV:

“Kakva je prednost što je neko Jevrejin?” (1. stih)

“Kakvu vrednost ima obrezanje?” (1. stih)

“Šta ako neki nisu verovali?” (3. stih)

“Hoće li odsustvo vere u njima poništiti Božju vernost?” (3. stih)

“Ako naša nepravda jasnije uzdiže Božju pravdu, šta ćemo reći?” (5. stih)

“Da li je Bog nepravedan kada na nas izliva svoj gnev?” (5. stih)

“Kada bi to bilo tako, kako bi Bog mogao suditi svetu?” (6. stih)

“Ako moja laž uzdiže Božju istinitost i na taj način uvećava Njegovu slavu, zašto sam ja i dalje osuđen kao grešnik?” (7. stih)

“Zašto da ne kažemo — kao što se klevetnički priča o nama da govorimo i kao što neki tvrde da govorimo — ‘Hajde da činimo zlo, da bi iz toga proisteklo dobro?’” (8. stih)

“Šta ćemo onda zaključiti?” (9. stih)

“Jesmo li mi uopšte bolji?”

Šta uopšte treba da radimo sa svim ovim pitanjima? Pomenuti niz svodi se na tri osnovna problema: prednost pripadništva jevrejstvu, Božja vernost i nastavljanje u grehu. Proučimo ih po tom redosledu.

Prednost pripadništva jevrejstvu

Zaključak do kojeg Pavle dolazi na kraju 2. glave poslanice Rimljanima vodi direktno u to pitanje. On je tamo zaključio da je pravo

⁷ Grčki literarni žanr. Kritičke, duhovite propovedi, delom oštrog, optuživačkog sadržaja

obrezanje pitanje srca i da je pravi judaizam nešto iznutra. Tu nam se prirodno nameće pitanje: “Zašto uopšte biti Jevrejin? Kakva je u tome prednost?” (3,1), na šta bismo, logički, mogli očekivati odgovor: “Nema tu nikakve prednosti!” Međutim, Pavlov odgovor ruši naša očekivanja. Tvrdi kako u svakom pogledu ima mnogo prednosti ako je neko Jevrejin. Kako to? Zato što su Jevrejima bile poverene Božje reči (2. stih). Time on misli na obećanja o vernosti koja je Bog u Pismu dao svome narodu.

Preimućstvo poznavanja tih obećanja veliki je blagoslov. Iako smo već čuli nagoveštaje o tome (1,16.17) a kasnije ćemo naići na vrlo razložno objašnjenje (vidi 3,21–31; 9–11) da se Božje obećanje vernosti i milosti odnosi na sve ljude, Jevreji su bili ti koji su bili blagosloveni poznavanjem i uživanjem tih obećanja. Unutrašnja priroda prave vere ne znači da je judaizam beskoristan. Ali to vodi drugom pitanju.

Božja vernost

Ako se prednost što je neko Jevrejin sastoji u poznavanju obećanja o vernosti koja je Bog dao Izrailju i koja su zapisana u svetim spisima, zar se ne može reći da se upravo argumentom koji Pavle iznosi ta obećanja dovode u pitanje? Pavle kaže da je Božji narod, sam primalac tih obećanja, zatajio isto tako jadno kao i neznabošci i sada je predmet Božjeg gneva isto koliko i oni. Ako je to tačno, kakva je onda valjanost obećanja? Kako može Bog biti veran i pravičan ako izliva gnev na svoj narod (3,5)?

Tako sada možemo da vidimo kako neko može najprirodnije da pita: “A što neki ne verovaše, šta je za to? Eda će njihovo neverstvo veru Božju ukinuti?” [Šta ako neki nisu verovali? Hoće li odsustvo vere u njima poništiti Božju vernost?] (3. stih). Pavlov odgovor je vrlo snažan: “Bože sačuvaj!” Iako Karadžić prevodi, “Bože sačuvaj!”, izraz *Bog* zapravo nije upotrebljen u izvornom tekstu.) Taj niz pitanja nastavlja se do 6. stiha, gde se pojavljuje još jedno “Bože sačuvaj!” Pavle ne može biti jasniji. Ovde je reč ništa manje nego o Božjem moralnom poštenju. Ako se u Boga ne možemo pouzdati, sve je izgubljeno.

Međutim, uprkos svom kategorički negativnom odgovoru, Pavle u stvarnosti ne odgovara na pitanje koje stoji iza tih pitanja. Kako može Bog biti veran svojim obećanjima a u isto vreme baratati gnevom i sudom? Okolnost da Pavle ne odgovara na to pitanje ne znači i da je ono za njega nevažno. U stvari ono je za njega od presudne važnosti. Ipak, mora još mnogo vode da proteče pre nego što on na njega adekvatno odgovori. On ovde izlaže svoj plan. Tek ćemo u delu teksta od 9. do 11. glave videti Pavlovu pažljivu razradu odgovora na to ključno pitanje.

Istrajavanje u grehu

Iako time odlazi prilično ispred svog plana, Pavle se u 7. stihu okreće trećem potencijalnom pitanju koje nastaje na osnovu prethodnog.

Ako Božja vernost, uprkos mome padu, biva sačuvana, pa i pojačana, zašto ne bih težio propustima, živeo s njima i grešio po svojim željama? Zašto ne bih rekao “hajde da činimo zlo da proistekne dobro” (3,8)?

Pavle propušta da na ovom mestu iznese svoje obrazloženje odgovora na ovo pitanje. On ponovo iznosi svoj plan za budući tok rasprave, ali ne ostavlja prostora za sumnju u pogledu onoga kako će glasiti njegov odgovor. Ne samo što jasno kaže da takvom rezonovanju nema mesta nego i ističe da ljudi koji ga optužuju da to uči, zaslužuju osudu! Očito je da su neki ljudi prihvatili Pavlovu doktrinu o spasenju milošću u smislu davanja dozvole za život u grehu. Pavle će to pitanje ponovo postaviti u 6. glavi i tada će učiniti više nego da ga samo odbaci; razradiće brižljiv odgovor, koristeći hrišćanski običaj krštenja i analogiju ropstva, kako bi pokazao da hrišćani koji su spaseni milošću nikada milost ne koriste kao izgovor za grešne postupke.

Pavlov zaključak

Konačno, u Rimljanima 3,9–20 i 23 dolazimo do definitivnog zaključka rasprave o Božjem gnevu. Trebalo bi da budemo stvarno tupoumni, pa da u ovom trenutku ne očekujemo takav zaključak. Iako Jevreji imaju preimućstvo Božjih obećanja, mi u 9. stihu otkrivamo da oni nisu ništa bolji zato što se svi, i Jevreji i neznabošci, nalaze u vlasti greha. Kako to pokazuje 7. glava, Pavle greh vidi kao nešto više od samih grešnih postupaka. Greh je u stvarnosti sila koja zarobljava ljude i drži ih u svojoj mreži, sprečavajući ih da u životu dostignu svoje ideale i da čine ono što stvarno žele (npr., 23. stih).

U svom zaključku (3,9–20), Pavle se više usredsređuje na jevrejski deo slike, zato što je ona manje očigledna a u većoj meri problematična. Izjava da su Jevreji pred Bogom podjednako krivi kao i neznabošci, deluje preterano smelo i šokantno. Pavle, stoga, kaže da taj zaključak nije samo *njegov*, nego da je potvrđen u spisima koji su svojina Jevreja. Stihovi od 10 do 18 svi su citati iz Starog zaveta koji govore o grešnom stanju naroda. Pavle pabirči te optužbe iz najrazličitijih tekstova, naročito iz Psalama. Sledeća tabela upućuje na izvore svih stihova, od 10 do 18:

stihovi	starozavetni tekst
10	Propovednik 7,20
11, 12	Psalam 14,1–3
13/I deo	Psalam 5,9
13/II deo	Psalam 140,3
14	Psalam 10,7
15, 17	Isaija 59,7.8; vidi takođe: Priče 1,16

Svi ti tekstovi ukazuju na grešno stanje naroda, a kada ih Pavle sve stavi na jedno mesto, slika izgleda zaista sumorna. Tu nalazimo reči kao što su *bezvredan* i *jadan*. Živopisne metafore, kao što su “grob otvoren” i “jed aspidin” prikazuju krivicu svakog dela tela, uključujući grlo, jezik, usne, usta i noge.

Shvatate li ovde sadržanu ironiju? Same Božje reči koje objavljuju Božju vernost i obećanja (istovremeno i sami psalmi iz kojih Pavle citira sadrže mnoge iskaze o Božjoj vernosti) osuđuju Božji narod, optužujući ga za užasne grehe i zla. Ti tekstovi obraćaju se narodu koji je pod zakonom, tj. Jevrejima, i ono što kažu zatvara sva usta i čini da ceo svet postaje odgovoran Bogu (3,19). To utire put za zaključak u 20. stihu: “Jer se delima zakona nijedno telo neće opravdati pred Njim; jer kroz zakon dolazi poznanje greha.”

Pavle u ovom tekstu koristi zakon u jednom širokom smislu. Izrazom “zakon” obuhvaćen je ceo Stari zavet i, nesumnjivo, judaizam u celini, iako se u središtu pažnje nalaze zapovesti zakona. Neko ko očekuje opravdanje zakonom, bolje bi bilo da pogleda u zakon i vidi šta on kaže! Zakon kaže: “Nisi pravedan!”, i kaže: “Ti si grešnik.” Otuda Pavlov zaključak i ima smisla. Daleko od toga da nekoga pravda, zakon u onome koji stoji pod njim jednostavno budi svest o grehu.

Dilema se ne može izbeći. Same Božje reči koje obećavaju Njegovu vernost ujedno nas čine i svesnima naših greha. Rešenje ne postoji. Gnev kao da ima poslednju reč, i to ne samo u odnosu na druge ljude nego i u mome slučaju. “Nema razlike. Jer svi sagrešiše i izgubili su slavu Božju” (23. stih). To je taj zastrašujući zaključak.

Sada je vreme da se Pavle vrati na radosnu vest i da nam pokaže to jedno i jedino pravo rešenje ove dileme. Istina je, izvukao nam je ispod nogu svaki osnov sigurnosti, ali nas u preostalom delu 3. glave, koji ćemo proučavati u sledećem poglavlju knjige, on vodi jedinom pravom rešenju, Božjem rešenju.

∞ Primena Reči

Rimljanima 3,1–20

1. U čemu se sastoji prednost kada je neko hrišćanin meni svojstvenog ubeđenja? Po čemu sam ja u boljem položaju? U čemu nisam nimalo bolji od bilo koga drugog?
2. Jesam li ponekad u iskušenju da greh uzmem olako i da mislim kako ne treba da brinem zbog svojih postupaka, pošto je Bog milostiv? Šta saznajem na osnovu Pavlove snažne osude takvog stava?
3. Na koji način Božja reč čini da postanem svestan greha? Kad bi trebalo da načinim spisak na koje je sve načine moj život stavljan na kantar tokom čitanja poslanice Rimljanima, kako bi on do sada iz-

izgledao?

4. Smatram li stvarno da starozavetni tekstovi koje Pavle citira u tekstu u 3,10–18 tačno opisuju moj sadašnji ili protekli život? Jesam li, ili da li sam ikada bio, tako zao i grozan da bi se moje grlo moglo opisati kao “grob otvoren” ili bih mogao biti opisan kao neko ko na svojim usnama ima “jed aspidin”?
5. Kad bi trebalo da nacrtam sliku ljudskog stanja koje Pavle opisuje u ovim stihovima, kako bi ta slika izgledala?

∞ Istraživanje Reči

1. Pročitaj u celosti svaki od starozavetnih tekstova koje Pavle citira u delu teksta u 3,10–18. Jednu stranu svoje beležnice za poslanicu Rimljanima podeli u tri stupca. U prvi stubac upiši tekst. U drugom, načini spisak negativnih iskaza o sudu i gnevu iz svakog od tekstova. U trećem stupcu nabroj pozitivne, ohrabrujuće iskaze o spasenju iz svakog od tekstova. Šta možeš zaključiti na osnovu takvog proučavanja?
2. Pronađi sve tekstove u poslanici Rimljanima u kojima Pavle koristi snažnu negaciju “Bože sačuvaj” (grčki: *me genoito*). (Pošto ih je često teško naći u konkordanciji, jer su prevedeni na različite načine, evo spiska: 3,4; 3,6; 3,31; 6,2; 6,15; 7,7; 7,13; 9,14; 11,1 i 11,11.) Načini, u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima, spisak svih iskaza u kojima Pavle uz pomoć tog izraza snažno negira neki iskaz. Šta je zajedničko tim iskazima? Kako to doprinosi tvom boljem shvatanju Pavlovog razmišljanja i njegovog stila pisanja?

TREĆI DEO

RIMLJANIMA 3,21 – 8,39

ISKUSTVO SPASENJA

---

peti glava

BESPLATNI DAR ZA SVE LJUDE

Rimljanima 3,21-31

Teško je zamisliti jedanaest stihova u Bibliji, toliko sadržajnih koliko je to ovaj odsek poslanice Rimljanima. Ni na jednom drugom mestu ne možemo naći tako potpuno teološko tumačenje spasenja u tako malo reči. Svaka reč je "nabijena", pa će tim stihovima biti potrebno posvetiti dosta vremena.

Ovaj odsek poslanice Rimljanima označen je krupnim premeštanjem žiže izlaganja. Od Božjeg gneva, prelazimo na Božju pravdu. Prelazimo od greha na spasenje. Prelazimo od ljudske dileme na božansku dramu spasenja. Prelazimo, takođe, od problema na rešenje. I prelazimo iz smrti u život.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 3,21–31

Pažljivo pročitaj ove stihove u najmanje tri različita prevoda i ispiši svoje odgovore na sledeća pitanja.

1. Kakva je uloga ovih stihova u sveukupnoj Pavlovoj argumentaciji i kako se oni odnose prema prvom delu 3. glave?
2. Načini spisak reči, u tih jedanaest stihova, koje su po tvojoj oceni značajni teološki izrazi. Pokušaj da ispišeš sinonim za svaki od takvih izraza, sinonim koji će biti reč iz savremenog svakodnevnog jezika, koji koristiš u svojoj kući, na način koji nema veze s teologijom. Za tu vežbu pomoći će ti standardni rečnik. Sada počni da čitaš tekst, stavljajući svoje sinonime na mesto onih značajnih izraza. Da li ti to olakšava razumevanje teksta?
3. Vрати se i obnovi odsek o jevanđelju, u 1. glavi ove knjige. Navedi osnovne ideje koje Pavle u 1. glavi poslanice iznosi u vezi s jevanđel-

- jem i koje se u tih jedanaest stihova ponavljaju (možda donekle drugačijim jezikom).
4. Pavle u 24. i 25. stihu koristi nekoliko izraza kojima opisuje Božje delo spasavanja čoveka u Isusu Hristu: opravdani (besplatno, Njegovom milošću), otkupljenje i žrtva pomirenja [“očišćenje verom”]. Na koji ti način svaki od tih izraza olakšava razumevanje spasenja?
  5. Šta u ovim stihovima saznaješ o zakonu? Kakav je odnos zakona prema veri? A prema spasenju? Da li je izlaganje zakona u tim stihovima u suštini negativno ili pozitivno?
  6. Na šta Pavle misli u 25. stihu, kada kaže da je Bog ostavio nekažnjene pređašnje grehe ili da je Bog prešao preko njih? Zar u Starom zavetu nemamo mnogo primera kada Bog kažnjava za greh? Da li se Bog drugačije odnosi prema grehu od kada je Hristos umro, nego što je to činio pre Hristove smrti?
  7. Šta je, prema tim stihovima, temelj spasenja? Postoje li i lažni temelji spasenja, na kakve Pavle takođe upozorava?
  8. Načini spisak onoga što si u tim stihovima saznao o neznabošcima. U jednom ili dva pasusa rezimiraj ono što si pronašao.

∞ Istraživanje Reči

Prethodni odsek poslanice, koji smo istraživali u poslednja tri poglavlja ove knjige, počeo je rečima “Jer se otkriva gnev Božji” (1,18). Ovaj novi odsek počinje rečima: “A sad se ... javi pravda Božja” (3,21). Da bismo ovaj odsek razumeli, potrebno je da se dobro upoznamo sa izrazom *pravda* i shvatimo šta je on značio za Pavla.

Izraz “pravda”

Teško da će nas iznenaditi podatak da je značenje ovog izraza često predmet rasprava prevodilaca, čim uočimo nastale teškoće u prevođenju. U grčkom ima više reči sa istim korenom (*dik*) i sve su na modernim jezicima [u ovom slučaju, engleski, srpski] prevedene na različite načine. Pridev (*dikaios*) prevodi se kao “pravičan” ili “pravedan”. Imenica (*dikaiosyne*) može se prevesti sa “pravičnost”, “opravdanje” ili “pravda”. Glagol (*dikaioo*) ponekad se prevodi sa “opravdati”, “proglasiti pravednim” ili “(učiniti) opravdanim”. Ne samo što je među prevodima veoma malo doslednosti, nego se čak i unutar date verzije prevoda ti izrazi prevode različito. Na primer, u slučaju četiri pojavljivanja reči *dikaiosyne* u 3,21–23, engleski prevod NIV stavlja jedan izraz u 21. i 22. stihu [righteousness], a drugi u 25. i 26. stihu [justice]. [Naši prevodioci su u ovom slučaju “profesionalniji”: Vuk Karadžić, dr Lujo Bakotić, dr Ivan Šarić u sva četiri pomenuta slučaja koriste reč “pravda”, a dr Dimitrije Stefanović, dr Emilijan Čarnić i dr Ljudevit Rupčić takođe u sva četiri slučaja, reč “pravednost”.] Opcije za koje se opredeljuje prevodilac često odražavaju njegovo ili njeno teološko tumačenje.

Mnogi autori komentara upućuju na činjenicu da je pomenuti izraz bio korišćen na sudovima onog vremena kao pravni termin i stoga naglašavaju njegov sudbeni ili pravni karakter. Biti opravdan, bilo je isto što i biti oslobođen optužbe. Oni koji zastupaju takvo mišljenje tvrde da Bog grešnike oslobađa optužbe na osnovu Isusove smrti. Glagolski oblik naše predmetne reči oni često prevode kao “proglasiti pravednim”, želeći da pokažu da Bog daje jednu zakonsku/sudsku objavu.

Drugi ustaju protiv tog sudskog naglaska, smatrajući da se time prikazuje kao da Bog objavljuje neistinu. Ako su žene i ljudi u stvarnosti grešnici, a Bog ih proglašava pravednima, ne iznosi li On neistinitu objavu? Njihov stav je da Bog, opravdavajući ih, u stvarnosti menja ljude, pa se zato opredeljuju da predmetni glagolski izraz prevedu sa “učiniti pravednim”.

Međutim, ova rasprava između zastupnika opcije “učiniti pravednim” i opcije “proglasiti pravednim” donekle je promašena. U određenom smislu, i jedni i drugi polaze od pretpostavke da je pravda etički pojam, koji je donekle sinonim dobrote, tako da vode raspravu oko toga da li Bog sudski proglašava grešnike dobrima (na osnovu Hristovog zastupanja) ili ih On u stvarnosti čini dobrima. Međutim, ako izraz nije prvenstveno etičke, nego relacionalne⁸ prirode, pri čemu starozavetni ugovor ima ulogu značajne podloge, moguće je da nijedno — ni “proglasiti pravednim” niti “učiniti pravednim” — ne dovodi priču do kraja.

Ovde su značajna dva momenta. Prvo, iako nema sumnje da cela ta hrpa terminologije sigurno ima sudsku/pravnu podlogu, moramo imati na umu da su se kako uloga sudije, tako i priroda pravnog sistema u biblijsko vreme znatno razlikovali od današnjih. Govoreći o sudiji, mi mislimo na objektivnog službenika koji upoređuje, promišlja, analizira i odmerava činjenice i na osnovu njih donosi odluke. Naša vizija pravde je žena s povezom preko očiju, s vagom pravde u ruci. Međutim, u biblijskim vremenima sudija je bio neuporedivo više angažovan u životu ljudi kojima je služio. On je bio odgovoran za praktično postavljanje stvari na pravo mesto i radio na odbrani potlačenih.

Upravo je to ono što vidimo u Jevanđeljima, kada Isus pripoveda priču o nepravednom sudiji (Luka 18,1–8). Isusova glavna misao odnosi se na ženinu upornost — kao uzor za molitvu, ali nam priča pripoveda i nešto o onome što se očekivalo od sudije. Sudija u priči nije se bojao Boga, niti se stideo ljudi. Žena kojoj je bila učinjena nepravda uporno ga je opsedala, želeći da izdejstvuje odbranu od svog suparnika. “Ako se i ne bojim Boga i ljudi ne sramim, no budući da mi dosađuje ova udovica, odbraniću je, da mi jednako ne dolazi i ne dosađuje” (Luka 18,4.5). Po ovome vidimo da se od sudija očekivalo da preduzmu akciju, da isprljaju ruke i da se angažuju u prilog potlačene strane. Oni nisu bili

---

⁸ nešto što je u vezi s odnosima, izraz koji se u adventističkoj teologiji često koristi, a biće često korišćen i u ovoj knjizi

osobe koje bi samo sedele za stolom i donosile presude.

Drugi značajni momenat neophodan za razumevanje ove hrpe izraza je starozavetna podloga. Božja pravda, tamo, nije apstraktno svojstvo, nego predstavlja Božju zavetnu vernost svome narodu i iz toga proisteklo Njegovo angažovanje njima u prilog. Psalmista, primera radi, može da se pozove na Božju pravdu kao izvor sigurnosti/pouzdanja da će se Bog angažovati da spase: “Pravdom svojom izbavi me, i oprost me, prigni k meni uho svoje i pomози mi” (Psalam 71,2). Bog sudi na temelju svoje pravde (Psalam 96,13; 98,9). Međutim, tekstovi kao što je onaj u Isaiji 11,4 pokazuju da je Božja uloga kao sudije u tome da se verno angažuje na strani napaćenih i potlaćenih: “Nego će po pravdi suditi siromasima i po pravici karati krotke u zemlji” [S pravdom će suditi nevoljnima, s pravičnošću će izricati presude za siromašne na Zemlji]. Božja pravda može da posluži kao sinonim za Njegovo spasenje (Isaija 51,5). Bog je u svom zavetu obećao da će održati veru u Izrailju i da će biti njihov Bog. Njegova pravda je vernost koja deluje u prilog Njegovog naroda i čuva njihov odnos s Njim.

Stihovi kojima je završen Pavlov dugi odeljak o Božjem gnevu (3,1–20; vidi prethodnu glavu) jasno su pokazali da bez obzira na to šta pravda znači u odnosu na ljude, to značenje mora biti uporedivo s Božjom pravdom. Kada se uporede 3,3 i 3,5, proističe da su Božja vernost i Božja pravednost jedno te isto. To se uklapa sa starozavetnom slikom. Božja pravda je Njegova vernost zavetu i vernost narodu. Pravda je, u svom korenu (kako je to upotrebljeno u Starom zavetu i u Pavlovim spisima) — relacionalni pojam. Bog je obećao da će biti Izrailjev Bog i da će Izrailj biti Njegov narod. Njegova pravda je ta relacionalna vernost zavetu.

Očevidno je da se ljudska pravda ne može poistovetiti s Božjom, pošto Bog i ljudska bića ne pristupaju zavetu pod istim uslovima. Ipak, ljudska i božanska pravda tesno su povezane. Obe su relacionalnog karaktera. Ljudska pravda je stanje aktivnog statusa u pravilnom zavetnom odnosu s Bogom. Imajući na umu opšte grešno stanje i Jevreja i neznabožaca, koje je Pavle jasno izložio u delu teksta od 1,18 do 3,20, jedino moguće rešenje jeste da Bog uzme inicijativu i taj odnos dovede u red. Božja pravda je Njegovo verno delovanje u prilog svog naroda. To delovanje se ostvaruje kroz Isusa Hrista. Bog u Hristu deluje kao verni sudija koji brani interese potlaćenih.

I ne samo što je pravedan, nego Bog i opravdava ljude svojom milošću (3,24). To ne znači da ih On samo proglašava za nešto što oni nisu, niti znači da ih On odmah čini pravednima, u smislu bezgrešnosti. Ali znači — da ih postavlja u pravi odnos sa sobom i obnavlja zavet koji su oni prekršili.

Prema tome, pravda nije prvenstveno etički pojam, iako ćemo videti

da ona ima značajne etičke implikacije. Bihevioralne⁹ posledice proističu iz aktivnog zavetnog odnosa s Bogom. Tako, premda je reč o sudskom ili pravnom terminu, njegovu pravnu podlogu moramo posmatrati u biblijskim definicijama sudija i sudova, naročito onako kako se te definicije odnose na Boga u Starom zavetu, a ne u smislu pravnih termina dvadesetog veka.

Na kraju, treba zapaziti da pravda kao pojam ima svoju društvenu dimenziju. Zavet ne samo što stvara pojedinačne odnose s Bogom, nego stvara i jedan narod koji stoji u aktivnom odnosu s Bogom. Kada Bog uspostavlja pravdu kroz Hrista, tada to nije samo zato da bi ljudi kao pojedinci znali na koji način mogu biti spaseni, nego i zato da bi načinio novu zajednicu koja će biti u posebnom odnosu s Njime, kojom će biti obuhvaćeni i Jevreji i neznabošci (3,29). Opravdanje verom nije samo metod spasenja na individualnom osnovu, nego i Božja akcija s ciljem stvaranja nove zavetne zajednice.

Mnoge rasprave o pravdi, i u Adventističkoj crkvi i u široj hrišćanskoj zajednici, u potpunosti su izostavile tu socijalnu dimenziju. Suprotstavljene strane raspravljaju o mehanici spasenja (vrlo često na načine koji izazivaju podele u narodu, pa čak i razbijaju zajednicu), ne shvatajući postojanje bitnog momenta — da je Božja pravda, pravda koja stvara zajednicu. Ona stvara jedan narod, Božji narod, koji zajednički deli Njegove blagoslove. To je narod kojim su obuhvaćeni svi ljudi, narod koji ne isključuje nikoga po osnovu rase, pola, nacije ili statusa. Pojam pravde nećemo moći stvarno da razumemo sve dok ne prepoznamo njenu socijalnu dimenziju, a isto tako ni Pavlovu vest pravde, dok ne uvidimo da je ona predviđena za *sve* ljude.

Pre nego što zaključimo ovaj osvrt na izraz *pravda*, bilo bi dobro nešto više reći o izrazu koji smo u više navrata upotreбили u ovom izlaganju: *zavet*. Bez obzira na to što ga Pavle koristi samo dva puta u poslanici Rimljanima (9,4 i 11,27), pojam zaveta je podloga za najveći deo onoga što on govori. Zavet je, u Starom zavetu, bio ugovor, sporazum između dve strane. Strane su mogle biti ravnopravne, ili je jedna od njih mogla biti u podređenom položaju, kao u slučaju cara koji je sklapao zavet s vazalima. Kao i u slučaju današnjih ugovora, zaveti su se uglavnom pečatili i overavali pod glasno izgovorenim uslovima.

Prema tekstu iz 24. glave 2. Mojsijeve, Mojsije je (usmeno) ponovio sve zapovesti i zakone koje mu je Bog dao i tada se izrailjski narod složio, obećavši da će živeti u skladu s njima. Bog je sa svoje strane obećao da će biti Izrailjev Bog i da će mu dati Hanansku zemlju. Mojsije je zavet “zapečatio”, overio čitanjem knjige zaveta pred narodom, zatraživši od naroda obećanje o poslušnosti, a onda poprskao narod krvlju žrtvenih životinja (2. Mojsijeva 24,7.8). To obećanje je, razume se, u stvari bilo obnavljanje zaveta koji je Bog pre toga učinio s

⁹ (engl. vladanje, ponašanje), *psih.* koje se odnose na ponašanje ljudi u raznim uslovima

Avramom (vidi 15. glava 1. Mojsijeve), u kojem je obećao da će umnožiti njegovo potomstvo i kroz njega blagosloviti sve narode. Zavet je ponovo izrečen Davidu (2. Samuilova, 7. glava), a i potvrđen od strane proroka (vidi Jeremija, 33. glava).

Pojam zavet u tesnoj je vezi s izrazom *pravda*, budući da se i jedan i drugi odnose na Božju vernost i Njegova obećanja svom narodu. Jedna od Pavlovih glavnih preokupacija u poslanici jeste posvedočavanje Božje vernosti svom narodu. Bez obzira na to što bi vest jevanđelja neznabošcima neki mogli protumačiti u smislu da Bog nije bio veran zavetu, Pavle će se vratiti na sâm početak i pokazati da je u svom zavetu s Avramom Bog obuhvatio sve narode. Deo poslanice od 9. do 11. glave posebno će se baviti činjenicom da Bog ostaje veran, uprkos odbacivanju od strane Jevreja.

Rezimirajući, reći ćemo da je pravda najpre Božja vernost svom narodu i Njegova akcija u prilog svom narodu. Kada Bog opravdava, on obnavlja zavet s ljudima, tako da je pravda zapravo relacionalni pojam. Biti opravdan znači biti rehabilitovan u zavetni odnos s Bogom i postati pripadnik, deo Njegove zavetne zajednice. Pripremajući se za bavljenje sadržajem Pavlovog učenja o opravdanju verom iz 3,21–31, moramo odvojiti i nešto vremena za istraživanje izraza *vera*.

Izraz “vera”

Ova reč, bilo u obliku imenice ili glagola, pojavljuje se gotovo šezdeset puta u poslanici Rimljanima i može da ima prilično širok spektar značenja. Na primer, glagolski oblik može da ima razne vrste predmeta. Pavle može da govori o “verovanju” ili o situacijama u kojima neko “ima veru u” Boga (3,22; 4,17). Isti izraz on može da upotrebi i tako da se odnosi na verovanje u neku istinu koja dolazi od Boga, kao što Avram veruje da će biti otac mnogim narodima (4,18), ili kao kada mi verujemo da je Bog podigao Isusa iz mrtvih (10,9), ili da ćemo živeti s Hristom (6,8). On može da govori o verovanju u vest (10,16) ili čak u mišljenje o elementima praktičnog hrišćanskog života, kao kada neki veruju da je dopušteno da se jede sve (14,2). Isto tako postoje i razlike u upotrebi imeničkog oblika. On može da se odnosi na Božju vernost (3,3) ili na veru Rimljana (1,8).

Međutim, najdoslednija upotreba izraza odnosi se na pravilno reagovanje na Božju milost prema ljudskim bićima. To vidimo, npr., u celoj 4. glavi poslanice, gde se Avramu (njegova) vera uračunava u pravdu. Ta vera je oslanjanje na Boga i predanje Bogu.

Ali, u nekim situacijama značenje izraza nije potpuno jasno, što je više puta slučaj u stihovima koje proučavamo u ovoj glavi. Na primer, u 3,22 govori se o “veri Isusa Hrista” (NIV to prevodi kao “vera u Isusa Hrista”, što predstavlja tumačenje.) Ovde upotrebljena grčka konstrukcija mogla bi se razumeti na dva načina: ili vera u Isusa Hrista (kako

prevodi NIV) ili vera/vernost samog Isusa Hrista. Jasno je da se u oba slučaja može koristiti izraz *vera*. Primera radi, u 1,8 vera je ljudska reakcija, dok je u 3,3 —božansko svojstvo i/ili akcija. Kada poslanica Rimljanima govori o Hristovoj veri u 3,22.25.26 i tamo gde se izraz *vera* koristi bez izričitog upućivanja na Hrista (vidi npr. 3,27.28.30,31; 5,1; 9,30.32; 10,6.8), da li na tim mestima Pavle upućuje na Hristovu ili na ljudsku veru?

Mnogi od razloga kojima barataju eksperti za rasprave o ovom predmetu tehničke su, lingvističke prirode, previše složene za svrhe našeg istraživanja u ovoj knjizi. Evo nekih od manje tehničkih razloga koje koriste zagovornici mišljenja da se “vera” u tim tekstovi odnosi na ljudsku veru u Hrista: (1) Tekst u Rimljanima 9,32 upoređuje veru i dela zakona na način koji verovatno prikazuje veru kao ljudsku reakciju. (2) Tekst u 10,14 jasno govori o veri kao ljudskom odgovoru na vest jevanđelja. (3) Pošto je Avramu vera bila primljena “u pravdu” (4,3), analogija s 3. glavom ukazivala bi na to da je reč o ljudskoj veri. (4) Neki drugi tekstovi iz Pavlovih spisa izvan poslanice Rimljanima, kao što su Filibljanima 1,29 i Galatima 2,16, nedvosmisleno govore o veri u Hrista.

Oni koji tvrde da se “vera Hristova” odnosi na Hristovu vernost, kao temelj našeg spasenja, koriste, između ostalih, i sledeće argumente: (1) U celoj poslanici Rimljanima Pavle glagol “verovati” koristi da ukaže na veru u Boga, a ne u Hrista (vidi Rimljanima 4,3.5.17.24; 10,11). (2) Analogija s Božjom vernošću u 3,3 najneposrednija je analogija Pavlovoj upotrebi s upućivanjem na Hrista u drugom delu glave. (3) Pošto se izraz “vera Božja” u 3,3 odnosi na Božju vernost, a izraz “vera Avramova” u 4,12 i 4,16 na Avramovu veru, izraz “vera Hristova” trebalo bi da se odnosi na Hristovu veru”. (4) Pavle Hristovu vernost naglašava kao temelj spasenja, želeći da pokaže da ništa što je ljudsko ne može poslužiti kao temelj našeg spasenja. Uzeta kao ljudska reakcija, vera postaje ljudsko delo koja zauzima mesto Božje akcije u Hristu, kao temelja spasenja.

Budući da se grčki izraz za “vera Isusa Hrista” može opravdano, shvatiti na oba načina i s obzirom da za obe upotrebe u Pavlovim spisima postoje odgovarajuće analogije, nemoguće je sa sigurnošću rešiti to pitanje. Neki su čak tvrdili da je Pavle namerno dvosmislen i da se izraz zato može shvatiti na bilo koji od dva načina, ali to je nepouzdanost. Način na koji neko tumači izraz svakako odlučuje o načinu na koji će se shvatiti neki specifični tekstovi, pa ćemo mi pokušati da izdvojimo te različite mogućnosti u okviru analize stihova pojedinačno. Međutim, na kraju će čitalac morati da dođe do sopstvenog zaključka, uz određenu dozu poniznosti, koja priznaje da nemaju svi problemi tumačenja teksta i jasna rešenja. Međutim, bez obzira na to koje će tumačenje neko usvojiti, nedvosmisleni tekstovi predstavljaju dokaz da je vera ili potpuno pouzdanje u Boga, poverenje u Boga i predanje Bogu, jedini

pravi odgovor na Njegovu milost i da spasenje, besplatno ponuđeno svim ljudima, nije čak ni utemeljeno na tom odgovoru, nego jedino na Božjem milostivom delovanju kroz Hrista.

Božji dar pravde

Osnovni sadržaj teksta u Rimljanima 3,21–31 rezimiraćemo u više podnaslova. Zapazite neka ponavljanja u poređenju s onim što smo, u 1. glavi poslanice, videli u vezi s jevanđeljem, ali to ponavljanje je značajan deo Pavlovog izlaganja o toj glavnoj ideji. Naši podnaslovi su sledeći: osnov opravdanja, vreme za opravdanje, odnos opravdanja i zakona, domet opravdanja, metafore za Božji dar pravde/opravljanja i rezultati/posledice opravdanja.

Osnov opravdanja

Pavle počinje iskazom da “sad se bez zakona javi pravda Božja. ... A pravda Božja [dolazi] verom [u] Isusa Hrista” (21. i 22. stih). Izraz koji se, u 21. i 22. stihu, prema NIV, prevodi kao “pravda od Boga” u većoj je meri dvosmislen nego u izvornom jeziku. Izraz bi mogao značiti pravdu koja dolazi od Boga, ali bi mogao i da se odnosi na pravdu samog Boga. Pavle se prvenstveno usredsređuje na ovo drugo. Kao što se ranije otkrio Božji gnev, sada se otkriva i Njegova pravda. Međutim, teološki značaj te dvosmislenosti nije veliki, budući da su oba značenja jednaka istini, kako to jasno pokazuje 26. stih. Pravda je nešto što Bog jeste, a On opravdava i ljudska bića. Bog je pravedan, ali Njegovu pravdu dobijaju svi koji veruju (22. stih). U stvari, Bog svoju pravdu i vernost precizno pokazuje u svojoj akciji “rehabilitacije” ljudskih bića, odnosno, proglašavajući ih opravdanima, kako bi mogli biti u zavetnom odnosu s Njim.

Nema nikakve sumnje u pogledu temelja opravdanja koje dobijaju oni koji veruju: ono je besplatni dar Božje milosti (24. stih). Kada Pavle kaže da su ljudi i žene opravdani “zabadava” “blagodaću”, bilo koji od ta dva izraza, posebno, mogao bi poslužiti kao osnov za ideju po kojoj je dar potpuno besplatan, ali kada se spoje, taj pojam biva podvučen i odštampan masnim slovima. Milost [blagodat] je jedan od Pavlovih najvažnijih teoloških termina. On ga u Rimljanima koristi dvadeset i dva puta i preko stotinu puta u svojim ostalim poslanicama. On se odnosi na potpuno besplatno prihvatanje. Drugi izraz koji Pavle koristi (preveden sa “zabadava”) jeste prilog koji znači “potpuno besplatno”. Ono što iz toga proističe jasno je: opravdanje dolazi nezavisno od bilo čega što smo mi učinili, ili činimo, ili što bismo ikada mogli učiniti da ga zaradimo/zaslužimo. Ono dolazi po Božjoj inicijativi i potpuno besplatno. Njegov osnov je Božja akcija u Isusu Hristu.

Ovde Pavle raskida sa svakim čisto sudskim ili zakonskim pojmom pravde. Sudije ne oslobađaju ljude besplatno, milošću. Čak i najširi starozavetni pojam sudije potvrđuje da pravedni sudija ne sme da oslo-

bodi krivca. Na primer, u Pričama 17,15 stoji: “Ko opravda krivoga i ko osudi pravoga obojica su gad Gospodu.” Ali, podsetimo se, u ovom slučaju nije reč o Bogu koji samo oslobađa krivca i ništa više. On oslobađa krivce da bi ponovo izgradili odnos sa Njim, da bi ih učinio svojim narodom. Ta Njegova inicijativa se, osim toga, nudi apsolutno “zabada”.

To opravdanje postaje delotvorno, u slučaju čoveka pojedinca, “zakonom” (ili bi možda bilo bolje prevesti “principom” ili “sistemom”) vere (3,27). Bez obzira da li će izraz *vera*, ovde, čitalac razumeti u značenju Hristove vernosti jer je dao svoj život za nas ili u značenju ljudskog odgovora Bogu, ta vera nije delo koje čine hrišćani. Konačni temelj je Božja milost. Ali, čak i ako se taj tekst odnosi na Hristovu veru, glava kao celina pokazuje da je odgovarajuća ljudska reakcija na tu milost — vera, pošto opravdanje dolazi “na sve [svima] koji veruju” (22. stih). Ta milost je istovremeno i otkrivena u Hristu i postala delotvorna Hristovom žrtvom (24. i 25. stih). Pavle ne objašnjava kako to funkcioniše mada, kako ćemo to kasnije videti, koristi više metafora, želeći da nam olakša razumevanje onoga što je Bog ostvario u Hristu. Ipak, jedini pravi odgovor na taj Božji dar u Hristu je prihvatanje dara s poverenjem i oslanjanje samo na Boga u pogledu identiteta, značenja i spasenja.

Prema tome, mi vidimo da je osnovna Božja pravda — Božji besplatni dar milosti u Hristu, koji se prisvaja odgovorom u vidu oslanjanja na Njega s punim poverenjem.

Vreme za opravdanje

Prva reč u pasusu koji počinje u 21. stihu je [a] *sad*. “Sad” se Božja pravda konačno otkriva u Hristu. Hristova žrtva pomirenja je ta koja otkriva Božju pravdu (25. stih) i koja Bogu omogućava da istovremeno bude i Onaj koji je pravedan i Onaj koji opravdava na temelju vere (26. stih). Pavle u 26. stihu ponovo naglašava vremensku komponentu svega toga, “sad”.

Pavle nas pomalo ostavlja u nedoumici u pogledu prošlosti. On kratko govori o tome, ali nam daje veoma malo pojedinosti. Bog je prešao preko greha prošlosti imajući na umu pokazivanje svoje pravde “u sadašnje vreme” (26. stih). Znači li to da je Bog na greh reagovao na različite načine pre i posle krsta? Ima li ovde svojevrsnog dispencionalizma? Šta pokušava Pavle da nam kaže? Verovatno ne onoliko koliko bismo želeli. Stiče se utisak da pitanje prošlosti Pavle svesno previđa. Bog je problem greha jednostavno ostavio da čeka na rešenje koje je došlo u Hristu. Pavle će, u 5. glavi, nešto više reći u tom kontekstu. U sadašnjem trenutku on je stvarno zainteresovan za *sada* i za otkrivenje pravde koja je “u sadašnje vreme” data u Hristu.

Odnos između opravdanja i zakona

Nama je jasno da zakon nije temelj opravdanja. Pavle počinje

izjavom da se opravdanje otkriva “bez zakona” (3,21). On u 28. stihu naglašava da se mi opravdavamo bez dela zakona. Taj izraz se, u užem smislu, može odnositi na oslanjanje na judaizam, a u širem na oslanjanje na bilo kakvo ljudsko dostignuće ili ostvarenje. Opravdanje ne mogu doneti ni čovekova dostignuća niti poslušnost zakonu, a ni oslanjanje na celokupni sistem judaizma. Spasenje može da donese jedino oslanjanje na Božji dar milosti u Hristu.

Ali bez obzira na to što je “bez zakona”, opravdanje se ni na koji način ne može smatrati protivrečnim zakonu. Pavle nam je već rekao, u 3,20, da zakon ne može da opravda, nego da on, zakon, zapravo, donosi svest, “poznanje” o grehu. Zakon ima određenu ulogu i mi to ponovo vidimo u ovom odseku poslanice. Zakon i Proroci svedoče o toj pravdi (21. stih). U tome je dodatna pozitivna uloga zakona. On svedoči o Božjoj pravdi i upućuje na nju.

Na kraju naših stihova stičemo utisak da Pavle postaje svestan da bi se nešto od onoga što je rekao moglo shvatiti u značenju da je zakon negativan i beskoristan. I zato pita: “Kvarimo li dakle zakon verom [poništavamo li mi, dakle, zakon tom verom]?” Teško da bi nam neko mogao zameriti što očekujemo pozitivan odgovor u svetlosti onoga što je Pavle rekao. Ali, u stvari, njegov odgovor je jedan u nizu onih na koje je odgovarao sa “Bože sačuvaj”. I tada dolazi njegov zaključak: “Nego ga još utvrđujemo” (31. stih). Uloga zakona postaće jasnija u 7. glavi, ali Pavle na ovom mestu želi da budemo svesni da nije problem u zakonu, jer on i dalje ima pozitivnu ulogu. Ono što on govori ne poništava zakon. Pa ipak, uloga zakona nije da donese opravdanje. To može da učini jedino Božja milost. Prema tome, pravda biva otkrivena “bez zakona” (21. stih).

Domašaj opravdanja

Nakon što smo zapazili Pavlov naglasak na reči *svi* u Rimljanima 1,16 i 3,9, teško da bismo se mogli iznenaditi kada vidimo da je ta reč ovde ponovo istaknuta. *Svi* sagrešiše (23. stih), ali jasno je i to da je Božja pravda namenjena *svima* koji veruju (22. stih). Razlike nema (22. stih). Svi imaju iste uslove, svi su na istoj ravni, u istom čamcu.

Iako to mnogima od nas koji živimo u kulturama koje polaze od jednakosti i slobode izgleda samo po sebi razumljivo, mi moramo pokušati da shvatimo koliko je taj pojam morao biti težak za mnoge od Pavlovih čitalaca među Jevrejima. Njihov identitet temeljio se na činjenici da Bog jeste pravio razlike. Konačno, nije li Bog njih posebno izdvojio? Pripremajući se da ih izvede iz Egipta i stvori od njih narod u skladu sa svojim zavetom, Bog je na Egipat poslao pošasti u vidu ogromnih jata insekata, ali je toga poštedeo Izrailj, najavljujući to sledećim rečima: “Ali ću u taj dan odvojiti [postupiti drugačije sa] zemlju Gesemsku, gde živi moj narod, i onde neće biti bubina, da poznaš da sam ja Gospod na zemlji. I postaviću razliku između naroda svojega i naroda tvojega” (2. Mojsijeva

8,22.23). Zaista je velika smelost kada Pavle tvrdi kako Bog ne pravi razlike. Konačno, Bog je u 2. Mojsijevoj sâm izjavio da pravi razlike.

Ali Pavle se poziva na jedan od stubova judaizma, kako bi izveo svoju tvrdnju. U 30. stihu poziva se na istinu da je Bog jedan. Do današnjeg dana jedan od najvažnijih trenutaka u jevrejskom bogoslužjenju, u sinagogama, jeste izgovaranje “šeme” (*shema*, jevrejska reč za “čuti”), koju nalazimo u 5. Mojsijevoj 6,4: “Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod.” Pavle iz ovoga izvodi sledeće: ako ovu centralnu tvrdnju judaizma ozbiljno shvatimo, videćemo da Bog ne može biti samo Bog Jevreja, nego da mora biti i Bog neznabožaca (3,29). Tako, ako je Bog — Bog i Jevreja i neznabožaca, ako su i jedni i drugi zgrešili i ako se Njegova obnavljajuća (preobražavajuća) pravda daje besplatno, milošću, po Njegovoj inicijativi, zar tada nije logično da će Bog postupati jednako i s Jevrejinom i s neznabošcem? Pavle će o toj temi detaljnije govoriti u delu teksta od 9 do 11 glave, gde će pokazati da to što Bog uključuje i neznabošce ničim ne poništava Njegovo obećanje o vernosti Jevrejima.

Prema tome, domašaj ovog dara ne može biti veći. Njime su obuhvaćeni svi ljudi. Besplatni dar namenjen je svima koji uzvrate na odgovarajući način, verom.

Metafore za Božji dar pravde/opravljanja

Vekovima su teolozi raspravljali o različitim teorijama pomirenja, kao što su teorija supstitucije (zamene), teorija otkupa i teorija moralnog uticaja. Svaka od njih navodno objašnjava unutrašnje delovanje spasenja. Pavle u ovim stihovima očigledno ne iznosi nikako iscrpnu teoriju o načinu na koji funkcioniše pomirenje. Ipak, on koristi više analogija koje su poslužile kao povod za nastajanje različitih teorija o pomirenju.

Pavla ćemo najbolje razumeti ako izbegnemo iskušenje da njegove metafore preoblikujemo u potpuno razrađene teorije. Nećemo ga, međutim, razumeti ako zanemarimo neke od njegovih metafora i pokušamo da bilo koju od njih pretvorimo u jedino objašnjenje predmeta pomirenja. U ovom odeljku Pavle koristi više metafora koje će nam korisno poslužiti u procesu razumevanja spasenja. Treba da učimo od svake od njih i na taj način uvećavamo svoje razumevanje onoga što je Bog ostvario kroz Hrista.

Izraz *pravda/opravljanje* već smo proučili. Ovo je, razume se, metafora koja stvara sliku suda, gde dobar sudija deluje u odbrani ljudi, kao i slike Boga, tvorca zaveta, koji je bio veran svome narodu. Pavlova vest o Božjoj pravdi prelazi granice onoga što bi mogao učiniti bilo koji zemaljski sudija. Bog opravdava “zabadava” svojom milošću i to čini na osnovu Hristove smrti, kako pokazuje sledeća metafora.

Božje besplatno opravdanje nastaje zahvaljujući “otkupu” u Hristu Isusu (3,24). To je u isto vreme slikovita reč, koja je u mislima Pavlovih

čitalaca trebalo da dočara njima poznata zbivanja. Pozadina tog izraza je institucija ropstva koja je bila dominantna u Pavlovoj kulturi. Značajan procenat stanovništva bili su robovi, pa se taj izraz odnosio na oslobađanje roba. Budući da je Bog pravedni sudija koji se angažuje radi naše odbrane, On je ujedno i osloboditelj koji lomi naše okove i oslobađa nas ropstva. (Pavle će prirodu tog ropstva grehu od kojeg smo oslobođeni, objasniti u 6. i 7. glavi poslanice.) To oslobođenje od ropstva nastaje kroz Isusa Hrista. Pavle nedvosmisleno izražava da je to istovremeno i otkriveno i ostvareno Hristovom žrtvom na krstu, ali nam ne daje pojedinosti o načinu na koji to funkcioniše. Teorije o pomirenju koje insistiraju na detaljima i polaze od otkupa plaćenog đavolu da bismo mi bili oslobođeni, odlaze daleko izvan Pavlovih razmišljanja u ovim stihovima.

Sledeća analogija koju nalazimo u 25. stihu jeste nešto što prevod NIV naziva “žrtvom pomirenja”. To je izraz koji se ponekad prevodi kao “udobrovoljavanje” ili “okajavanje”, iako nam nijedan od tih termina ne kazuje mnogo. U svom najdoslovnijem smislu, termin “žrtva pomirenja” upućuje na “sedište (presto) milosti” iznad kovčega u svetinji nad svetinjama u svetilištu. (Na ovaj način termin se koristi u Jevrejima 9,5, jedinom preostalom tekstu u kojem se on pojavljuje u Novom zavetu.) Slika koja bi se nesumnjivo javila u umu Pavlovih čitalaca bila bi starozavetna služba u svetilištu, u čijem je okviru prolivana krv životinja, kao simbol uklanjanja greha. Kao što se nekada problem greha simbolički rešavao pomoću žrtve u svetilištu, tako sada konačna žrtva Hrista, koji je za nas prolio svoju krv, postaje Božji način razrešavanja dileme greha. (Pavle je mogao imati na umu i Avramov pokušaj žrtvovanja Isaka i situaciju kada se Bog pobrinuo za žrtvu umesto Isaka. Vidi 1. Mojsijeva, 22. glava.) Naše oslanjanje na Božji dar — na Hrista kao našu žrtvu, postiže nešto što su drevne žrtve mogle samo simbolički da predstavljaju. Pavle i ovom prilikom ne daje potpuno razrađenu teoriju pomirenja, nego tu sliku žrtvenog obreda u hramu koristi da nam pomogne u razumevanju onoga što je Bog za nas učinio u Hristu.

Pavlova metafora o žrtvenom sistemu u 25. stihu daje nam novi primer teksta koji će “čita” drugačije, u zavisnosti od toga da li čitalac razume “veru” iz teksta kao Hristovu ili kao ljudsku veru. U prethodnom slučaju, tekst bi značio da je Bog uzeo Hrista kao žrtvu pomirenja i da je Hristos to ostvario svojom vernošću Bogu, prolivanjem svoje krvi. Za nekoga ko zastupa drugu opciju, Bog Hrista uzima kao žrtvu pomirenja koje mi dobijamo verom. U oba slučaja žrtvena metafora ostaje neokrnjena.

Kakvo značenje ima sve to za nas? Svaka od tih metafora bi za nas lično trebalo da predstavlja sliku Božje vernosti nama. Čitajući tekst, mi vidimo sebe kao grešnike čiji problem greha rešava sâm Isus time što postaje naša žrtva, vidimo sebe kao robove koje Isus oslobađa, kao grešan narod, odvojen od Boga, oslobođen optužbe i vraćen u pravi od-

nos s Njim, kao pripadnike Njegovog zavetnog naroda. Što više uspemo da se “smestimo” u tu sliku, da doživimo sebe kao uživaoca Božjeg dara i shvatimo da Bog u Hristu deluje kao dobročinitelj u svakoj od ovih metafora, to ćemo više ceniti i poštovati Pavlovu poruku.

Ovde uočavamo Pavlovu praktičnu stranu. Mi smo ga tako često nasilno stavljali u kalup apstraktnog teologa koga je teško razumeti, ne primećujući kako on stalno koristi analogije i simbole, zamišljene da nam pomognu da doživimo realnost njegove vesti.

Rezultati/posledice opravdanja

Dakle, kakvi su rezultati tog opravdanja? Šta se njime postiže? Odgovorimo na ovo pitanje najpre što se tiče nas samih. Problem greha je konačno rešen (25. stih). Daruje nam se novi status pred Bogom zahvaljujući Njegovoj pravdi koja donosi spasenje, koju On otkriva i nudi nam je kroz Isusa. Kao rezultat, svako naše hvalisanje biva isključeno (27. stih). To su za Pavla vrlo značajne reči. Suprotnost vere za Pavla je hvalisanje. Vera je oslanjanje na Boga. Hvalisanje otkriva da se oslanjamo na sebe i svoja dostignuća. To dvoje su tačke dva pola (uporedi: Efescima 2,8.9). Zahvaljujući tom procesu, Bog je prikazan kao Onaj koji je pravedan i koji opravdava na osnovu vere (3,26).

Pokušaćemo da rezimiramo Pavlovu vest u poslanici Rimljanima do ove tačke. Božji gnev se otkriva u zlu koje postoji u svetu, koje se pokazuje u vidu idolopoklonstva i nemorala neznabožaca, kao i u moralnim propustima i osuđivačkom duhu Božjeg naroda. Svi su zgrešili, ne uspevši da dostignu status zavetnog odnosa s Bogom. Ipak, Bog ostaje veran svom zavetu i On kroz Isusa Hrista, bez zakona, otkriva svoju spasonosnu pravdu koja besplatno, “zabadava”, Njegovom milošću, vraća natrag u zavetni odnos s Bogom sve one koji se oslanjaju na Njega. Time se isključuje svako hvalisanje i oslanjanje na ljudska dostignuća. Ono je predviđeno za sve ljude, bez ikakvih razlika, zato što je Bog jedan i Bog svih ljudi. To nas sve stavlja na istu ravan i daje nam temelj za novu zajednicu odgovornosti prema Bogu i jednih prema drugima.

Sve što Pavle govori u ostatku poslanice ili će potkrepiti taj temelj ili će na njemu graditi, na ovaj ili onaj način.

∞ Primena Reči

Rimljanima 3,21–31

1. **Koja je od metafora, koje Pavle koristi kako bi nam olakšao razumevanje spasenja, za mene najprivlačnija? Ako je uz pomoć mašte sagledam tako da se ona odnosi na mene lično, šta mogu da naučim?**
2. **Kakva je uloga Hristove krvi u mom spasenju? Kako ja tome mogu dati smisao u dobu kada se više ne prinose žrtve?**
3. **Kada izostavim svako svoje hvalisanje, hoću li i dalje imati**

- samopouzdanje i pozitivno samopoštovanje? Ako hoću, kako?
4. Kako činjenica da je Bog “jedan” utiče na moj odnos sa drugim ljudima u svakodnevnom životu?
  5. Na koji način izbegavam da se oslonim na zakon, kako mi to preporučuje Pavle, a da u isto vreme “utvrđujem” zakon?
  6. Kako se, konkretno, oslanjam samo na Boga i prihvatam Njegov apsolutno besplatni dar, ne dopuštajući [pritom] da moj odgovor postane još jedno u nizu “dela” na koja se oslanjam?
  7. Ako bi trebalo da nacrtam sliku koja predstavlja Božju pravdu, kako bi ona izgledala?

∞ Istraživanje Reči

1. Prouči smisao reči *pravda* [righteousness] ili *opravdanje* [justification]. (One su obično prevodi iste grčke reči *dikaioisyne*.) Otpočni s konkordancijom i potraži sve stihove u poslanici Rimljanima gde se ta reč pojavljuje (ima ih preko trideset). U konkordanciji na engleskom jeziku biće potrebno da potražiš oba izraza, *righteousness* i *justification*. Posle toga, pronađi iste reči u Biblijskom rečniku i na kraju, napiši jedan pasus gde ćeš pokazati kako si razumeo značenje te reči.
2. Uz pomoć konkordancije pronađi sve stihove u kojima se, u poslanici Rimljanima, pojavljuje izraz *milost* [grace]. Potraži sve te stihove i, u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima, načini spisak načina na koje se koristi reč “milost”. Uporedi ono što si otkrio s onim što imaš u Biblijskom rečniku ili drugim priručnicima.
3. Pročitaj tekst 2. Korinćanima, 10. 13. glave, gde Pavle, po sopstvenom priznanju, igra ulogu “bezumnog” i pomalo se hvališe. Kako se Pavlovo hvalisanje uklapa s tekstom u Rimljanima 3,27? Da li je Pavle dosledan? Ako jeste, objasni kako.
4. Uporedi tekstove u Rimljanima 3,21–31 i Galatima 2,15–21. Koje si sličnosti pronašao? Koje razlike?

šesta glava

OTAC AVRAM

Rimljanima, 4. glava

Pavle je u 3. glavi poslanice tvrdio da se spasenje temelji na Božjem besplatnom činu milosti i da je ona namenjena svima, kako Jevrejima, tako i neznabošcima. Pavlovim protivnicima je verovatno bilo lako da ustvrde kako su oba gledišta zapravo novine, zamišljene da potkopaju istorijsku veru Izrailja i da ponište Božja zavetna obećanja data Izrailju. Konačno, Izrailj je bio Božji izabrani narod, pozvan u poslušnost. Zar milost ne bi potkopala ovo drugo i zar zajednica kojom bi svi bili obuhvaćeni, u kojoj su Jevreji i neznabošci ravnopravni, ne bi oštetila Jevreje? (Mnogi Jevreji su, razume se, verovali da neznabošci mogu doći do spasenja, ali jedino na taj način što će najpre postati Jevreji. Međutim, Pavle ne samo što prozelite — odnosno, obraćenike u judaizam — smešta u sferu spasenja, nego i neznabošce, kao neznabošce, stavlja u ravnopravan položaj s Jevrejima.

Prema tome, gde bismo mogli očekivati da se Pavle suprotstavi svojim protivnicima i pobije njihove argumente? Već smo ga videli kako obilato koristi Stari zavet. On sada nastavlja na toj liniji odbrane, pa nalazi i krunski, nepobitan dokaz za svoje tvrdnje. Nalazi ga u ocu jevrejske nacije, Avramu, najblistavijem primeru u prilog istinitosti njegovih tvrdnji. Kako je to moguće? Pavle će nam to pokazati u 4. glavi.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 4. glava

Tekst 4. glave poslanice Rimljanima pročitaj u najmanje dva različita prevoda i ispiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Čemu te ovo poglavlje uči u pogledu zakona i njegove uloge u hrišćanskom životu?
2. Šta si iz ovog poglavlja naučio o načinu na koji se dobija spasenje? Načini spisak sa što više pojedinosti.
3. Zašto, po tvom mišljenju, Pavle troši toliko vremena na Avrama? Zar nema i drugih starozavetnih ličnosti koje bi mogle poslužiti za Pavlove svrhe? Zašto da, ili zašto ne?
4. Načini spisak svih načina na koje Avram služi kao primer u ovom poglavlju.
5. Zašto Pavle uvodi Davida, u stihovima od 6 do 8? Uz pomoć citata s margina, utvrdi koji psalam Pavle ovde citira. Pročitaj ceo psalam. Čime Davidov primer, a naročito upotreba toga psalma

govore u prilog Pavlovoj raspravi u 4. glavi?

6. Objasni značenje 15. stiha: “Jer gde nema zakona nema ni prestupa.” Da li bi greh bio greh i kada ne bi bilo zakona? Na šta misli Pavle u prethodnom delu istog stiha, kada kaže da “zakon gradi gnev”?
7. Na šta misli Pavle u 18. stihu, gde kaže: “On verova na nâd kad se nije bilo ničemu nadati”?
8. Kako ova glava utiče na tok Pavlove rasprave?

∞ Istraživanje Reči

Avram, naš praotac (4,1)

U drugom delu svoje proročke knjige Isaija pruža nadu izgnanicima i obraća se onima koji idu za pravdom, sledećim rečima: “Poslušajte me koji idete za pravdom, koji tražite Gospoda; pogledajte stenu iz koje ste isečeni, i duboku jamu iz koje ste iskopani; pogledajte Avrama, oca svojega, i Saru, koja vas je rodila” (Isaija 51,1.2/I deo). Avram je bio otac Jevreja. Trebalo je da gledaju u njega da bi bili na putu pravde.

Ovaj status dat Avramu očuvan je i u periodu između dva zaveta, kada su Jevreji isticali da je Avram držao zakon i pre nego što je bio dat. Na primer, u međuzavetnom delu *Eklezijastikus* (zvanom i Mudrost Ben Sirah, koje ne treba mešati sa starozavetnom knjigom Propovednika) čitamo: “Avram beše veliki otac mnoštva narodâ i niko se ne nađe ravan njemu u slavi. On držaše zakon Višnjega i uđe u zavet s Njime” (44,20).

Novi zavet nastavlja tradiciju Avramovog uzvišenog položaja. U njemu se u mnogo navrata ističe važnost koja je bila pridavana činjenici da je Avram nečiji otac. Matej, prateći Isusov rodoslov do Avrama, opisuje Isusa kao “sina Davida Avramova sina” (Matej 1,1.2). U “poglavljju o veri”, Jevrejima 11. glavi, u kojoj su predstavljeni starozavetni uzori vere, najveća pažnja poklanja se upravo Avramu (stihovi 8–12.17–19).

Međutim, mi u Novom zavetu često nalazimo kritiku lažnog oslanjanja na poreklo od Avrama. Na primer, Jovan Krstitelj ovako opominje svoje slušaoce: “Rodite dakle rodove dostojne pokajanja, i ne govorite u sebi: oca imamo Avrama; jer vam kažem da Bog može i od ovoga kamenja podignuti decu Avramu” (Luka 3,8). U Jovanovom Jevanđelju Jevreji protestuju protiv Isusovog učenja da će ih istina osloboditi, sledećim rečima: “Mi smo seme Avramovo, i nikome nismo robovali nikad; kako ti govoriš da ćemo se izbaviti?” (Jovan 8,33), dok im Isus odgovara: “Kad biste vi bili deca Avramova, činili biste dela Avramova” (39. stih).

Isus napada i ustaljenu definiciju o tome šta znači biti sin Avramov. Nakon što je doneo spasenje u kuću Zakheja, omraženog sakupljača poreza, On je podsetio one koji su ga slušali: “Jer je i ovo sin Avramov”

(Luka 19,9). Isto je učinio i kada je onu zgrčenu ženu, koju je izlečio u subotu, nazvao kćerju Avramovom (Luka 13,16).

U Avramu, nespornom praocu Jevreja, Pavle je video savršen primer kojim će biti dokazana dva osnovna gledišta koja je izneo: da se spasenje temelji na veri u Božju *milost*, a ne na delima i da je spasenje namenjeno *svima*. Taj dokaz potiče iz dva teksta u izveštaju o Avramu iz 1. Mojsijeve. Prvi se nalazi u 1. Mojsijevoj 15,6, gde stoji: "I poverova Avram Bogu, a On mu primi to u pravdu." Drugi je u 1. Mojsijevoj 17,5, gde Bog kaže Avramu: "Zato se više nećeš zvati Avram, nego će ti ime biti Avram, jer sam te učinio ocem mnogih naroda." Ta dva stiha, uz neka dodatna Pavlova razmišljanja, vode nas do većeg broja poređenja u kojima Avram postaje značajni uzor vere koju Pavle objavljuje.

Evo nekih mišljenja o Avramu koja će Pavle izneti u okviru 4. glave poslanice Rimljanima:

Avram se uzdao u Boga, a ne u dela (stihovi 3–5).

Avram je primio pravdu kao dar, a ne kao platu (4. stih).

Avram je bio neobrezan u vreme kad je bio opravdan (10. stih).

Avram je postao naslednik kroz obećanje, a ne kroz zakon (13. stih).

Avram je postao otac *sviju* (stihovi 12 i 16).

Avram se nadao iako se nije imao čemu nadati (18. stih).

Avram je bio jak, a ne slab u veri (stihovi 20 i 21).

Avram je naš primer (23. stih).

U celoj ovoj glavi uočavamo značaj ovih misli za Pavlovo razumevanje hrišćanske vere.

Avramovo spasenje (4,2–5)

U 2. stihu Pavle pokreće pitanje Avramovog opravdanja. Da je ono došlo zahvaljujući delima, Avram bi imao čime da se pohvali. Misao je tako neprihvatljiva i nezamisliva da Pavle odmah dodaje: "Ali ne u Boga." Da je Avram imao nešto čime bi se hvalio, to bi uništilo sve što je Pavle rekao u tekstu u Rimljanima 3,21–31, pošto je Pavle verovao da je hvalisanje isključeno — budući da pravda dolazi Božjom milošću i dostupna je svima ravnopravno (27. stih). Prema tome, kako će Pavle pokazati da Avram nije bio opravdan delima?

Pavlov dokaz nalazimo u prvom od njegova dva važna teksta iz izveštaja o Avramu, u 1. Mojsijevoj 15,6. Tekst, konačno, govori o tome kako je Avram primio pravdu. U tom kratkom stihu Pavle nalazi dve izuzetno važne misli. Prvo, Avram je verovao (ili imao veru, ili poverenje, u zavisnosti od toga kako prevodimo reč) Bogu. Osnovna istina o kojoj je Pavle raspravljao nalazi se upravo tu, u priči iz 1. Mojsijeve. Avram je verovao! Njegova vera ili poverenje doveli su do njegovog opravdanja.

Međutim, Pavle u ovom stihu nalazi još nešto. Budući da je verovao,

ili pokazao poverenje, Avramu je to uračunato kao pravda, ili u pravdu. Izvorna jevrejska reč često može da znači “biti shvaćen ili smatran”. Pavle je iz ovoga zaključio da pravednost ne znači plata isplaćena za učinjen posao, nego dar uračunat Avramu na osnovu njegove vere. On to objašnjava u 4. i 5. stihu. U 4. stihu stoji: “A onome koji *radi* ne broji se plata po milosti nego po dugu.” S druge strane, Pavle upoređuje onoga koji veruje i onoga čija je *vera* uračunata u pravdu. Tako u reči *uračunata* Pavle vidi da je Avram pravdu dobio na osnovu milosti, a ne na osnovu dela. Ta milost je “privlašćena” zahvaljujući Avramovoj veri u “Onoga koji pravda bezbožnika” (5. stih).

Ovaj deo rečenice ostavlja nas “bez teksta”. U prethodnoj glavi videli smo da nijedan dobar sudija neće osloboditi krivca. Pred Bogom je “gad” ko tako radi (Priče 17,15). Tome bismo mogli dodati tekst iz Priča 24,24: “Ko govori bezbožniku: pravedan si, njega će proklinjati ljudi i mrziće na nj narodi.” Sigurno je da bi tako nešto i nama danas bilo odvratno. Kada zločinac počini posebno brutalno ubistvo, a onda bude oslobođen optužbe s nekim stručnim obrazloženjem, mi osećamo kako nam vri krv. Međutim, Bog je Bog koji oslobađa krivca.

Šta to znači, sigurno nećemo razumeti ako se ne podsetimo da nam je Pavle već objasnio da smo svi krivci, svi smo sagrešili (3,9.10). Kada bi Bog oslobađao krivice samo dobre, nevine ljude, ni za koga ne bi bilo nade. Međutim, na koji način Bog zadržava epitet pravičnog, uz istovremeno oslobađanje krivca? Da bi se došlo do odgovora na ovo pitanje potrebno je uzeti u obzir najmanje dva faktora. Prvo, Božja pravda nije samo objavljena nego je i postala delotvorna, pravosnažna u Isusu Hristu, žrtvi pomirenja. Iako nam Pavle ne iznosi pojedinosti o tome kako to biva, on jasno ističe da je to istina (24. i 25. stih). Drugo, Božje oslobađanje od optužbe je više od samo sudske izjave; ono je i inicijativa kojom se stvari postavljaju na svoje mesto i stvara kvalitativna razlika time što se grešnik dovodi u novi odnos sa Bogom.

Avram je verovao takvome Bogu, pa mu je to bilo uračunato u pravdu. To ga čini savršenim primerom pravde dobijene milošću kroz veru. Hvalisanje je isključeno čak i u slučaju oca Avrama. I on je pravdu primio kao dar Božje milosti.

Primer Davidovog psalma (4,6–8)

Pavle se sada vrlo kratko i gotovo usputno okreće drugom primeru, ponovo nekome ko je jedna od centralnih ličnosti izrailjske istorije. Taj tekst se odnosi na deo teksta od 1. do 5. stiha, pošto Pavle navodi da se ista reč, *uračunat*, *primljen*, koju je koristio dok se bavio Avramovim primerom, pojavljuje i u tekstu koji je u 32. psalmu zapisao David. Misao je ovde obrnuta. Ovde nije reč o uračunavanju pravde nekom čoveku, nego o *ne*-uračunavanju, neprimanju greha nekom čoveku.

Okolnost da te dve ideje Pavle prihvata kao sinonime vidljiva je u

njegovom uvodu za citat u 6. stihu. David, kaže Pavle, govori “da je blago čoveku kome Bog prima pravdu bez dela zakona”. Ovo utvrđivanje dva koncepta zaista je korisno za razumevanje Pavlove slike pravde. Pravda, bar jednim svojim delom, znači naći se u situaciji u kojoj nam se naši gresi ne stavljaju na teret. Drugim rečima, pravda podrazumeva praštanje, mada to nije sve.

Tako imamo da 1. Mojsijeva, sa svojim iskazom u pripovedanju o Avramovoj pravdi i 32. psalam, sa svojim poetskim iskazom o praštanju, koriste isti izraz, *uračunat, primljen*, svedočeći o jednoj te istoj istini, o Božjoj milosti.

Opravdanje i obrezanje (4,9–12)

Pavle u 9. stihu postavlja pitanje koje se proističe iz psalma, ali se za odgovor vraća natrag kod Avrama. Da li je blaženstvo iz psalma namenjeno samo obrezanima, ili i neobrezanima? Za Pavla, ovo je isto kao kada bi neko pitao da li je ono namenjeno samo Jevrejima, ili i neznabošcima. Odgovor dobijamo na osnovu hronologije izveštaja o Avramu, iz 1. Mojsijeve.

Tekst kojim se poslužio Pavle, o Avramu koji je na osnovu svoje vere prihvaćen kao pravednik, nalazi se u 1. Mojsijevoj 15,6. Međutim, Avramovo obrezanje događa se nekoliko godina kasnije, u 17. glavi 1. Mojsijeve. To je za Pavla dokaz da pravda koja je bila uračunata Avramu ni na koji način nije zavisila od njegovog obrezanja. Avramovo obrezanje, tj. njegov judaizam, nije bilo temelj njegove pravde. Naprotiv, Pavle obrezanje posmatra kao znak ili pečat pravde koja mu je bila uračunata pre nego što je bio obrezan (4,11).

Ovo na jedinstven način kvalifikuje Avrama kao oca i Jevreja i neznabožaca. On je otac neznabožaca koji, kao i on, dobijaju pravdu na osnovu svoje vere, iako nisu obrezani (stih 11/II). No, Avram je ujedno i otac Jevreja koji imaju istu vrstu vere kao i on (12. stih). Drugim rečima, on nije otac Jevreja samo zbog biološkog srodstva. Njegovi pravi potomci su oni koji dele njegovu veru. Pavle već anticipira nešto o čemu će izričitije raspravljati u 16. i 17. stihu. Avram je otac svih, i Jevreja i neznabožaca, budući da je on obema grupama uzor vere. Očigledna implikacija je da se osnov pravde nalazi u veri, a ne u obrezanju.

Obećanje, a ne zakon (4,13–15)

Nastavljajući svoje izlaganje, Pavle pokazuje da je ne samo obrezanje izuzeto kao osnov za pravdu, nego je izuzet i zakon. Ako pođemo od predanja koje kaže da je Avram držao zakon još pre nego što je bio dat, mogli bismo zaključiti da je ta poslušnost bila osnov pravde. Međutim, Pavle odbacuje takvu misao, suprotstavljajući zakon obećanju.

U stihu koji neposredno prethodi onom u 1. Mojsijevoj 15,6, o kojem je Pavle govorio, nalazimo jedno obećanje. Bog je Avramu obećao da će

njegovog potomstva biti kao zvezda na nebu. Okolnost da su ta dva stiha međusobno spojena, za Pavla predstavlja pokazatelja da Božje obećanje o milosti ne zavisi od zakona. To obećanje je bezvredno ukoliko neko može postati naslednik po osnovu zakona. Pavle u 15. stihu ponovo rezimira ono što je rekao u delu poslanice od 1,18 do 3,20 — da zakon donosi gnev.

Kada Pavle, u daljem tekstu, kaže da gde nema zakona, nema ni prestupa zakona, njegove reči moramo razumeti u kontekstu ranije rasprave o Božjem gnevu. Pavle očigledno ne misli da tamo gde nema zakona, nema ni odgovornosti pred Bogom, budući da je u 1. glavi poslanice Rimljanjima pokazao da se čak i oni koji su izvan zakona, nalaze u vlasti suda. Misao koju ovde želi da istakne je ista kao ona u 3,20. Zakon ne donosi pravdu, nego poznanje, svest o grehu.

Otac svih (4,16.17)

Pavle sada dolazi na svoj drugi tekst iz izveštaja o Avramu u 1. Mojsijevoj. Bog kaže Avramu, prema 1. Mojsijevoj 17,5: "... jer sam te učinio ocem mnogih naroda." Da bismo shvatili značaj ovog stiha za Pavla, moramo imati na umu da se u grčkom jeziku ista reč koristi za "narod" i "neznabožac". Tako bi se stih mogao prevesti da će Avram biti otac mnogih neznabožaca. Ovde Pavle vidi jasan starozavetni dokaz nečega na šta je već skrenuo pažnju u 11. i 12. stihu 4. glave. Obećanje nije samo za Jevreje. Avram je otac svih. Obećanje je namenjeno svim pripadnicima Avramovog potomstva, kako Jevrejima tako i neznabošcima. Avram je otac *svih*.

Ne bi trebalo da zanemarimo značaj ovog stiha. On je starozavetni osnov za jednu od Pavlovih najvažnijih tema u ovoj poslanici. Najvažniji izraz u poslanici Rimljanima je reč *svi*. Božja milost je za sve ljude. Avram je bio utelovljenje te istine, zato što obećanje koje je učinjeno njemu, ocu Jevreja i ocu "naroda", dovodi i Jevreje i neznabošce pod okrilje Božjeg istog milostivog obećanja.

Nada protiv nade (4,18–22)

Pavle u ovim stihovima u poslanicu Rimljanima najpre uvodi pojam nade. Iako ga nismo uočili do ovog trenutka, mi ćemo u 5, a onda i u 8. glavi poslanice videti da je nada značajan deo hrišćanskog života, kako ga Pavle shvata, pa tako vidimo da Avram i u pogledu nade služi kao uzor. Mada je obećanje da će biti otac mnogih naroda došlo u vreme kad je već bio toliko star da je obećanje izgledalo apsurdno, Avram se pouzdao u obećanje. Konačno, Bog je bio taj koji je mogao da "oživljuje mrtve i zove ono što nije kao ono što jest" (17. stih). Iako je njegovo telo bilo već kao mrtvo i Sarina materica takođe praktično mrtva, Avram se uzdao u tog Boga i Njegovo obećanje. Uzdao se da će Bog učiniti ono što je obećao i to je bio razlog što mu je vera uračunata u pravdu (22. stih).

Iz ovoga dobijamo dodatna saznanja o prirodi vere. To što je Avram učinio upravo je ono na šta smo pozvani — da se uzdamo u Božje obećanje i da se potpuno oslonimo na Njega. Svaki put kada se oslanjamo na nešto drugo, mi dajemo dokaz o nedostatku vere.

Pavle u 20. i 21. stihu ističe Avramovu veru na način koji anticipira njegovu glavnu raspravu o hrišćanskom životu i praksi, u 14. i 15. glavi poslanice. Pavle tamo govori o podelama na osnovu određenih običaja u ishrani. Upućuje na strože hrišćane koji jedu samo povrće, predstavljajući ih kao “slabe u veri” (14,1). S druge strane, Pavle se poistovećuje s “jakim” hrišćanima (15,1), iako daje savet koji nadilazi i jedan i drugi stav i pokušava da dovede do jedinstva među dvema grupama. Pavle nam govori da Avram nije slabio u veri, nego da je u njoj bio ojačan. Pavle očekuje da to upamte njegovi čitaoci kada dođu na kraj poslanice. Drugim rečima, Avram ne služi samo kao teološki uzor nego i kao uzor za praktične probleme s kojima su se suočavali Rimljani. O tome ćemo reći više kada budemo proučavali 14. glavu poslanice.

Naš uzor (4,23–26)

Konačno nam, na kraju ove glave, Pavle govori nešto što će svaki pažljivi čitalac već znati! Reči o Avramu koji se uzda u Boga i kome se to pouzdanje [vera] uračunava u pravdu namenjene su i nama. Pavle nam nije samo izneo zanimljivu priču ili pouku iz istorije. Kao otac svih, Avram je svima nama i uzor iskustva spasenja. I nama će se uračunati pravda ako se pouzdamo u Božje obećanje i ako se oslonimo na Njega, koji je Isusa podigao iz mrtvih. Isus Hristos je živa realnost tog obećanja.

Setimo se kako smo u 1. glavi poslanice (24, 26. i 28. stih) razumeli da u svome gnevu Bog “predaje” grešnike u njihov greh. Pavle ovom prilikom obrće tu sliku Božjeg gneva, koristeći istu reč da bi objavio kako je Isus bio “predat” za naš greh i podignut za našu pravdu, kako više ne bismo morali da se bojimo Božjeg gneva. Na taj način Avramova priča postaje i naša priča. I mi se uzdamo u Božje obećanje i doživljavamo da nam se uračunava pravda kao dar Božje milosti.

Rezime

Ova radikalna radosna vest o Božjoj milosti i spasenju poverenjem u Hrista, nije odvojila Pavla od njegove judejske prošlosti. On ju je posmatrao u neprekinutoj vezi sa svojim judaizmom, bez obzira na to što judaistički zakon nije mogao da joj služi kao temelj. Radosna vest već je bila anticipirana u izveštaju o Avramu, ocu Jevreja.

Konačno, Avram je verovao Bogu i primio dimenziju pravde. Ona mu je bila uračunata kao dar. On čak još nije ni bio obrezan. Zbog toga je Avram pogodan simbol spasenja verom.

Izvan toga, Pavle vidi i da je Bog Avramu obećao da će svi narodi na

Zemlji biti blagosloveni u njemu. Prema tome, on nije samo otac Jevreja nego i otac neznabožaca, koji će primiti Božju pravdu uzdajući se u Boga baš onako kako je činio Avram.

Avramov primer potvrđuje Božju nepristrasnu velikodušnost prema svim ljudima, Jevrejima i neznabošcima, i uverava svakoga od nas da je Bog i naš Spasitelj.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 4. glava

1. U kom smislu je Avram moj otac? Ako pregledam spisak tačaka koje Pavle iznosi o Avramu u 4. glavi poslanice, na koji način se svaka od njih može primeniti na moje hodanje s Bogom?
2. Da li je zakon meni doneo "gnev", kako to kaže Pavle u 4,15? Nije li predviđeno da zakon bude milina? Kako on onda donosi gnev? Kakva je uloga zakona u mom životu? Može li on doneti gnev, a da ipak bude milina?
3. Avram se nadao da će Bog ispuniti svoje obećanje, po kojem će on steći nebrojeno potomstvo, "kad se nije bilo ničemu nadati"? Šta je to što mi najviše otežava da se oslonim na Božje obećanje?

∞ Istraživanje Reči

1. Pročitaj tekst od 1. Mojsijeve 12,1 do 25,11. Načini spisak svih Božjih obećanja datih Avramu. Iako Pavle naglašava samo Avramovu jaku veru, nalaziš li mesta gde je izgledalo da se Avramovo poverenje u Boga koleba? Navedi sve dokaze koje si našao u prilog snage Avramove vere. Ispiši jednu stranu teksta, opisujući Avrama koga upoznaješ u 1. Mojsijevoj. Kakva je ta slika u poređenju s Pavlovom slikom Avrama u 4. glavi poslanice Rimljanima?
2. Pročitaj 11. glavu poslanice Jevrejima. Kakvu ulogu igra Avram u toj glavi? Kakva je ta Avramova slika u poređenju s tvojim slikama koje si našao u 1. Mojsijevoj i Rimljanima? Koliko ima istih misli izraženih u Jevrejima i u Rimljanima?
3. Pročitaj tekst u Galatima 3,6–9. Koliko se značajnih misli, koje Pavle iznosi o Avramu, pojavljuje u tom kratkom tekstu? Koje starozavetne tekstove Pavle koristi u tekstu iz poslanice Galatima? Da li bi se ovaj tekst mogao posmatrati kao rezime 4. glave poslanice Rimljanima? Ima li u Galatima nekih novih ili drugačijih akcenata?
4. Pročitaj tekst u Jakovu 2,20–26. Kako možeš da uskladiš Jakova i Pavla? Govore li oni suprotne stvari? Govore li oni možda iste stvari različitim rečima? Da bi potkrepio svoj odgovor, verovatno će biti potrebno da istražiš i izvan tih nekoliko stihova i da vidiš kakvu ulogu hrišćansko ponašanje i etička odgovornost igraju u celini poslanice Rimljanima i Jakovljevoj.

sedma glava

HRISTOS I ADAM
Rimljanima, 5. glava

U Španiji se u 15. veku pojavio novac s utisnutom slikom Herkulovih stubova, koji su simbolizovali Gibraltarski moreuz. Na njemu je stajalo: "Iza ovoga nema ničega." Zahvaljujući Kolumbu i drugim istraživačima, novčić je postao zastareo. Oko 1537. godine pojavio se drugi novčić sa istom slikom, ali s novim tekstom: "Iza ovoga još mnogo više."

Peta glava poslanice Rimljanima poručuje nam da iza ovoga ima još mnogo više. Izraz "mnogo više" ponavlja se u 9, 10, 15. i 17. stihu. Svakom tom prilikom Pavle nas ili vodi od našeg sadašnjeg iskustva s Hristom i radosne vesti o onome što je Bog već učinio za nas ka još većim obećanjima za budućnost, ili upoređuje negativne rezultate Adamovog nasleđa s obećanjima koja su došla kroz Hrista. Pavle upoređuje naš odnos s Adamom i s Hristom. Otvori Bibliju kod 5. glave poslanice i tu ćeš otkriti kakve radosne vesti donose Božja obećanja o onome što je "mnogo više".

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 5. glava

Pročitaj tekst u 5. glavi poslanice Rimljanima u najmanje dva različita prevoda i ispiši odgovore na sledeća pitanja, nakon što si proveo izvesno vreme razmišljajući o svakom od njih.

1. Prikaži Pavlov pregled hrišćanskog života iz stihova 1 do 5. Navedi sve prednosti koje hrišćanima danas stoje na raspolaganju. Kako se nevolja uklapa s tim iskustvom? Šta je zadržano za budućnost? Na koji način su u ovom tekstu spojeni sadašnjost i budućnost?
2. Obrati pažnju na četiri teksta koji sadrže frazu "mnogo većma" (9, 10, 15. i 17. stih). Navedi sadašnju stvarnost koju Pavle prvu pominje, a onda onu — "mnogo većma", koju takođe možemo očekivati u svakom tekstu. Šta ti to govori o odnosu koji u Pavlovim očima postoji između sadašnjosti i budućnosti? Kako se ta obećanja s predznakom "mnogo većma" primenjuju na tvoj lični odnos s Hristom?
3. Analiziraj Pavlovo poređenje Hrista i Adama. Na jednoj strani u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima načini dva stupca. U prvom navedi sve što je Adam učinio i kako se to na nas odražava. A onda u drugom, navedi sve što je Hristos učinio i kako se to na nas

- odražava. Šta pokušava da nam pokaže Pavle tom analogijom?
4. Objasni reči “jer svi sagrešiše” iz 5,12. Imaju li te reči smisla kao zaključak svega što je Pavle već rekao u tom stihu? Kakav je odnos između Adamovog i mog greha? Za koji sam ja osuđen? Koji dokaz daješ kao potvrdu svog odgovora?
  5. Vidiš li protivrečnost između Pavlovih reči u 4,15 i 5,13? Ima li greha ili prestupa tamo gde nema zakona?
  6. Šta hoće Pavle da kaže koristeći poređenje između “pravednika” i “dobrog” čoveka u 5,7? U čemu je razlika?
  7. Na koji način zakon uvećava prestup (20. stih)? Da li je to stvarni razlog što je Bog dao zakon? Kako pronalaziš smisao u tim rečima?

∞ Istraživanje Reči

Novi život u Božjoj milosti (5,1–5)

Pavle je otklonio svaku sumnju u pogledu našeg opravdanja kroz Hrista. Četvrta glava poslanice završila se sledećim rečima o Hristu: “Koji se predade [bio predat] za grehe naše, i ustade [bio podignut] za opravdanje naše.” Eto, kako smo opravdani. Pa šta? Šta time dobijamo? Pavle se ovim pitanjem bavi u prvih nekoliko stihova 5. glave.

On [prema izvornom tekstu] počinje rečima “prema tome, budući da ...”. Ono što se sprema da kaže očigledno proističe iz nečega već rečenog. U prvih pet stihova ove glave Pavle rezimira to novo iskustvo opravdanja verom u Hrista i upućuje nas na nove realnosti koje iz njega proističu.

Prva od tih novih realnosti koje proističu iz opravdanja je mir s Bogom, kroz našeg Gospoda Isusa Hrista. Jevrejski pojam mira s kojim je Pavle rastao bio je neuporedivo više holistički nego što je to obično naše shvatanje tog termina. Mir se odnosio na dobrobit i zdravlje u njihovom najširem smislu. Kad smo opravdani, više nema ni pomisli na Božji gnev. Kad se upoznamo s Božjom ljubavlju i onim što je On učinio za nas, mi živimo u miru, “imamo mir”, spokojni u novom odnosu potpune dobrobiti, u saglasnosti s Bogom.

Međutim, to nije sve. Zadobili smo pristup u milost [blagodat]. Mi, štaviše, sada stojimo u toj milosti (2. stih). To je kao kad bismo udisali neki novi vazduh ili živeli u nekom novom svetu. Živimo u novoj atmosferi, u novoj “kući”. Biti hrišćanin, znači udisati atmosferu milosti, biti siguran u Božju naklonost.

No, ima ovde još nečeg. Novi stav prema budućnosti takođe proističe iz opravdanja. Taj stav je obeležen nadom. Prevod NIV to ovako formuliše: “I radujemo se u nadi slave Božje.” Međutim, grčka reč od koje smo dobili *radovati se* ipak je jača od onoga što nam sugerije reč *radovati se*. Dalje, prevod “radovati se” ispušta jednu značajnu vezu između tih stihova i onoga što je Pavle govorio u svakoj od prethodne dve

glave. Evo šta Pavle, stvarno, kaže: “Mi se *hvalimo* nadom u slavu Božju” (2. stih).

Međutim, ovde iskrsava neka vrsta problema. Pavle nam je već jednom rekao da vera izostavlja *svako* hvalisanje (3,27) i da ni Avram nije imao čime da se pohvali (4,5 (2)). A sada nam govori kako je hvalisanje — jedno od obeležja hrišćanskog života, u ovom konkretnom slučaju, hvalisanje nadom!

Očigledno je da Pavle ovde ne govori o drskosti ili oholosti, o vrsti samouverenosti protiv kojih govori u 3. glavi poslanice. Međutim, Pavle ovom prilikom iznosi šta je to što zamenjuje onu drugu vrstu “hvaljenja”, koju sâm izostavlja. Hvaliti se nadom, to je pouzdanje koje se bez straha suočava s budućnošću. Izraz *hvaliti se* Pavle u ovoj glavi zapravo ponavlja tri puta. Kaže da se mi *hvalimo nadanjem* (2. stih), *hvalimo se nevoljama* (3. stih) i *hvalimo se Bogom* (11. stih). To troje nam, zajedno, skreće pažnju na vrstu pouzdanja i sigurnosti koja određuje hrišćanski život. Budući da imamo pouzdanje u Boga, mi imamo pouzdanje u budućnost i živimo u nadi.

Ipak, šta reći o “hvaljenju” sopstvenim nevoljama? Ne izgleda li nam to negativno, pa možda i pomalo morbidno? Ono što Pavle naglašava je način na koji nada nadilazi sve drugo u životu, pa i nevolju. Hrišćani se mogu hvaliti nadom zato što se hvale Bogom i što znaju da je budućnost u Njegovim rukama. Ni sama patnja ne može da obeshrabri takvu nadu i takvo pouzdanje. U stvari, Pavle u nevolji vidi određene prednosti, iako sigurno nije bio tip čoveka koji pokušava da izazove nevolju, kako bi u njoj “neurotičarski” uživao. On nema na umu takvu vrstu “hvaljenja” nevoljama. Naprotiv, on je svestan činjenice da nevolja u pravom duhu vodi u istrajnost i formira karakter, što sa svoje strane donosi još veću nadu (3. i 4. stih).

Pavle dodaje da nas nadanje ne izneverava (5. stih). I ponovo, Pavlova reč je jača od onoga što nam sugeriše savremeni prevod. Pavle kaže da nas nadanje neće osramotiti. Pavle je živeo u svetu u kojem su sramota i čast bili značajni pojmovi. Mi smo, u našem “individualističkom” društvu, skloni da radimo ono što smatramo da treba da radimo, ne brinući o mišljenju drugih ljudi. Ali u svetu iz prvog veka, orijentisanom prema društvenoj zajednici, nije se moglo zamisliti ništa gore nego doživeti da te društvena zajednica posmatra i (gledajući) vidi sramotu. Bilo je to gotovo kao kad bi sramota bila nešto opipljivo što se nosi na licu, tako da svi mogu da vide (nešto slično izrazu koji koristimo kada kažemo “nos mu je k'o babura”. Pavle kaže da nada ne donosi sramotu nego, naprotiv, pouzdanje.

Ovaj kratki rezime hrišćanskog iskustva Pavle završava jednom predivnom slikom. Bog je, kroz Svetoga Duha, izlio svoju ljubav u naša srca (5. stih). Milost [blagodat], mir, vera, opravdanje, otkupljenje i drugi izrazi koje Pavle koristi u izlaganju svoje poruke predstavljaju metafore i slikovite reči, koje otvaraju prozor ka jednoj te istoj stvar-

nosti. Bog nas voli i izliva svoju ljubav u naša srca. Nama se pruža prilika da uzvratimo na tu ljubav i da nađemo novu vrstu života u sadašnjosti i nadu za budućnost. To je sadržaj Pavlove radosne vesti.

Ponovno pominjanje temelja (5,6–8)

Stiče se utisak da Pavle ne može mnogo da odmakne, a da se ne vrati na temelj, osnov svoje radosne vesti. On nam u stihovima 6 do 8 ponovo skreće pažnju na temelj, podsećajući nas na to da Hristova smrt čini radosnu vest mogućom. On potvrđuje da je Hristos u pravo vreme, dok smo još bili slabi, umro za bezbožnike. Obratimo zato pažnju na izraze *vreme*, *slabi* i *bezbožni*.

Grčki jezik ima najmanje dve različite reči za vreme. Prva, od koje smo dobili našu reč *hronologija*, odnosi se na period vremena u hronološkom, ili kvantitativnom smislu. Pavle ovde koristi drugačiju reč (kao i na više drugih mesta u poslanici). Ona se odnosi na poželjno ili pogodno vreme u kvalitativnom smislu. Pavle ponekad koristi taj izraz zajedno s rečju *sada*, govoreći o sadašnjem vremenu (3,26; 8,18; 11,5). Ali ovde i u 9,9 (gde citira iz 1. Mojsijeve 18,10) on ga koristi s predlogom, želeći da ukaže na predviđeno ili na pravo vreme. Hristova smrt nije bila slučajnost istorije, nego deo Božjeg plana. Kao takva, došla je u predviđeno vreme, prema planu.

Mi smo u to vreme još uvek bili "slabi". Pavle u 4. glavi koristi taj izraz da bi pokazao da Avram nije "oslabio" u veri, dok će ga u 14. glavi upotrebiti da bi one koji su strogi u pogledu ishrane opisao kao "slabe" u veri. Taj izraz Pavle ovde koristi radi naglašavanja činjenice o našoj bespomoćnosti. Hristos je umro za nas upravo u vreme kad smo bili krajnje bespomoćni da bilo šta učinimo, što dokazuje da je u Hristovoj smrti naš jedini temelj nade u spasenje. To je istina na kosmičkom nivou. Hristos je umro za nas kad su ljudi bili bespomoćni. Ali Pavle želi da to razumemo i na ličnom nivou. Ja sam bio bespomoćan, i Hristos je umro za mene. Svoje spasenje nisam mogao zaraditi ničim što sam sâm mogao da učinim. Međutim, moja slabost služi da bi se pokazala Božja snaga.

Pavle nam je u 4,5 rekao da se Avram uzdao u Boga koji pravda bezbožnika. A ovde, u 5,6, Pavle ukazuje na osnov za to opravdanje: Hristos je umro za bezbožnike. Razume se, svi smo mi bezbožni. I sada, Pavle ponovo naglašava da nikakva naša dobrota ne doprinosi našem spasenju. On to ponovo ističe na kraju 8. stiha. Dok smo još bili grešnici, Hristos je umro za nas. Do ovog trenutka, slika bi trebalo da bude jasna. Bili smo slabi, bezbožni, bili smo grešnici. Hristos je umro za nas. Nema nikakve sumnje da nas spasava Hristos, a ne mi sami sebe. Ipak, nije samo Hristos bio uključen u tu žrtvu za nas, jer Bog je bio aktivan u Hristu. On je svoju ljubav prema nama pokazao u Hristovoj smrti.

Pavle nam u ovom kratkom delu teksta od tri stiha iznosi nekoliko važnih istina o Hristovoj smrti. Ona je bila deo Božjeg plana i dogodila se u unapred određeno vreme. Bila je to smrt za nas. Koliko god da razumemo pomirenje, nesporna je činjenica da je Hristova smrt bila delotvorna u našem slučaju. Oslobođeni smo smrti zahvaljujući Hristovoj smrti. Pavle možda ne objašnjava sve pojedinosti o načinu funkcionisanja pomirenja, ali nas ipak ne ostavlja u nedoumici u pogledu toga da nam Hristova smrt nas radi omogućava spasenje. Konačno, Pavle nam kaže da je Hristova smrt ujedno bila i prikaz Božje ljubavi. Gledajući na krst, mi vidimo kako se Božja ljubav izliva za nas.

U srednjem, sedmom stihu tog kratkog odseka teksta Pavle iznosi zanimljivo poređenje između Hristove smrti za nas i karakteristične ljudske akcije. Iako je Hristos bio voljan da umre za slabe, bezbožne grešnike, ljudi nisu spremni da daju život ni za pravednika. Taj kontrast između ljudskog i božanskog stava dovoljno je jasan, ali Pavle ipak ide dalje i dodaje napomenu koja, na prvi pogled, unosi zabunu. Iako ne žele da umru za pravednika, ljudi bi možda umrli za “dobrog” čoveka. Kakva je razlika između pravednika i dobrog čoveka i zašto bi neko radije umro za ovog drugog?

Za ovo su ponuđeni različiti odgovori. Većina prevodilaca biblijskog teksta smatraju da se *dobro* odnosi na osobu koja je dopadljiva, umiljata i privlačna. Neko bi se i usudio da umre za takvu osobu. Drugi to gledaju u okviru jednog specifičnijeg konteksta Pavlovog vremena i smatraju da Pavle govori o dobrotvoru, u sistemu patronata koji je tada preovladavao. I tako, proizlazi da čovek ne bi umro tek za bilo koga, pa makar to bio i pravednik, ali bi mogao umreti za svog patrona ili gospodara kome se zavetovao da će ga štiti. U to verovatno ne možemo biti sasvim sigurni, ali je u svakom slučaju očigledna ta osnovna ideja. Hristos je učinio nešto što daleko nadmašuje svaki ljudski altruizam, kad je umro za bezbožnike.

“Mnogo većma” (5,9–11)

Pavle u 9. stihu započinje niz suprotnosti između sadašnjosti i onoga “mnogo većma”, čemu se možemo nadati. U prva dva iz niza on upoređuje pozitivno sadašnje iskustvo koje doživljavamo s još slavnijim obećanjem u budućnosti. U sledeća dva on upoređuje negativno Adamovo nasleđe iz prošlosti s pozitivnim obećanjem naših očekivanja u Hristu. Sledeća tabela prikazuje te oprečnosti:

stih	<i>sada</i>	<i>“mnogo većma”</i>
9	Budući da smo sada opravdani Njegovom krvlju	<i>koliko ćemo više</i> tek kroz Njega biti spaseni od Božjeg gneva
10	Jer ako smo, dok smo bili	<i>koliko ćemo više</i> tek, budući po-

	Božji neprijatelji, bili pomireni s Njime smrću Njegovog Sina	mireni, biti spaseni Njegovim životom
15	Jer ako su oni mnogi umrli prestupom jednog čoveka	<i>koliko se tek više</i> izlila mnogima Božja milost i dar koji je došao milošću jednog čoveka, Isusa Hrista
17	Jer ako je, za prestup jednog čoveka, smrt vladala kroz tog jednog čoveka	<i>koliko će tek više</i> oni koji primaju izobilnu meru milosti i dara pravde vladati u životu kroz jednog čoveka, Isusa Hrista

U ovom odseku usredsredićemo se na prva dva kontrasta iz tabele. Druga dva biće obrađena u sledećem odseku o tipologiji Hristos–Adam.

Prva dva poređenja posebno su važna za razumevanje Pavlove eshatologije. Govoreći o eshatologiji, mi obično mislimo na istraživanje događaja poslednjih dana koji vode drugom Hristovom dolasku. Međutim, za Pavla su već Hristova smrt i vaskrsenje bili eshatološki događaj. Presudni događaj spasenja već se bio dogodio. Bog je, u Hristu, već bio izvojevao odlučujuću bitku kojom je bio osiguran konačni ishod zemaljske istorije. Pavle je u hrišćanskoj eshatologiji video snažan aspekt sa značenjem “već”. I to “već” nije se odnosilo samo na svet kao celinu, nego i na hrišćanina kao pojedinca. Hrišćani su već (*sada*) bili opravdani Hristovom krvlju (9. stih). Oni su već (*sada*) bili pomireni s Bogom smrću Božjeg Sina (10. stih). Hrišćanska sadašnjost je već (*sada*) iskustvo tako neodoljivo novo i odlučujuće da se može okarakterisati kao eshatološko spasenje.

Ipak, taj sadašnji aspekt spasenja i eshatologije nipošto ne umanjuje Pavlovo naglašavanje nade u budućnost. Naprotiv, ono što smo već iskusili u sadašnjosti daje oblik i smisao budućnosti. Štaviše, ovo sadašnje iskustvo donosi nam sigurnost za budućnost. Upravo tu *mnogo većma* postaje izuzetno prisutno. Ako smo već opravdani i pomireni s Bogom, koliko tek više možemo očekivati! Ako je naše sadašnje iskustvo spasenja tako silno i neodoljivo, koliko se tek više možemo uzdati u Božja obećanja za budućnost. U Pavlovim očima, eshatološka nada nije prazno nagađanje. Naše sadašnje iskustvo za nas je dokaz nade u budućnost (9. i 10. stih). Po ovom obrascu Pavle u eshatologiji dosledno spaja sadašnjost i budućnost.

Ovde ćemo reći nešto i o pojmu pomirenja (10. i 11. stih). Ovo je prvi put da se taj pojam pojavljuje u poslanici Rimljanima (srešćemo ga još jednom u 11,15), iako ga je Pavle detaljnije obradio u 2. Korinćanima 5,17–20 (u poslanici verovatno pisanoj pre poslanice Rimljanima). Ovo je još jedna u nizu metafora koje Pavle koristi da bi

nam omogućio još jedan pogled na spasenje. Ona se odlično uklapa u raniji Pavlov akcenat na sveobuhvatnosti Božjeg gneva (Rimljanima 1,18 – 3,20). Hristova smrt nas je udaljila od atmosfere Božjeg gneva i dovela u sklad s Bogom. Mi smo pomireni s Njim.

Pavle ni ovom prilikom ne pokušava da objasni unutrašnje delovanje te dinamike, nego jednostavno saopštava da se dogodila. Kako je to slučaj s većinom metafora, i ova se može pogrešno tumačiti. Neke teorije o pomirenju prikazale su jednog neprijateljski raspoloženog Boga, koga valja umilostiviti Hristovom smrću. To je, međutim, daleko od Pavlove perspektive. Kada Pavle govori o nama kao “Božjim neprijateljima” (10. stih), to ne znači da je Bog bilo kada imao neprijateljski stav prema nama. Prisetimo se da je čak i Božji gnev povezan s Njegovom ljubavlju i uvažavanjem za ljudska bića i njihovu slobodu. Mi smo bili Božji neprijatelji i moramo se podsetiti šta Pavle govori u 2. Korinćanima 5,18.19: “Ali je sve od Boga, koji pomiri nas sa sobom kroz Isusa Hrista, i dade nam službu pomirenja. Jer Bog beše u Hristu, i svet pomiri sa sobom.” Bog nije bio neprijateljski raspoložena strana, neko koga je Hristos morao da ubedi da nas prihvati. Bog je od početka aktivno učestvovao u procesu pomirenja.

Neko ko želi dokaz da se ovo često pogrešno shvata, potrebno je samo da zatraži od srednjoškolaca da razmisle kako su kao deca zamišljali Boga i Hrista. Oni će neizbežno reći da su Hrista shvatili kao neuporedivo pristupačniju ličnost nego Boga. Međutim, Pavle ne daje prostora za stvaranje takve razlike. Bog nas je, kroz Hrista, pomirio sa sobom. Krst je ispoljavanje Božje ljubavi i milosti.

Hristos i Adam (5,12–21)

Pavle u Rimljanima 5,12 započinje trajnu analogiju koja suprotstavlja Hrista i Adama. Međutim, ovo nije samo poređenje njih dvojice, nego i poređenje posledica koje po nas imaju njihova pojava i uloga. Pavle istražuje naš odnos s Adamom i posledice tog odnosa, kao i naš odnos s Hristom i ono što iz njega proističe. Sledeća tabela je rezime Pavlovih glavnih misli.

<i>Adam</i>	<i>Hristos</i>
Greh je ušao kroz njega (12)	
Njegovim prestupom mnogi su umrli (15)	kroz Njega se izliva Božja milost (15)
On donosi osuđenje (16)	On donosi opravdanje (16)
Kroz njega je vladala smrt (17)	Kroz Njega mi vladamo u životu (17)
On donosi osuđenje za sve (18)	On donosi život svima (18)
Njegovom neposlušnošću mnogi	Njegovom poslušnošću mnogi će

su postali grešnici (19)	postati pravedni (19)
--------------------------	-----------------------

Nije potrebno provesti mnogo vremena nad ovom tabelom da bismo uvideli da je sve loše došlo od Adama, a sve dobro od Hrista. Ali kako su to greh i smrt došli od Adama? O tome se raspravljalo još od vremena rane crkve. Najveći deo rasprave bio je usredsređen na 12. stih.

Ovo je čudan stih, koji lingvisti nazivaju “anakolut”. To jednostavno znači da se rečenica nikada ne završava na način kako bi trebalo da se završi. (Nažalost, i studenti me često čuju kako činim to isto dok predajem. Otpočnem rečenicu, a onda skrenem na neku drugu misao, i zato rečenicu ne završim korektno.) Pavle počinje rečima: “Zato kao što kroz jednoga čoveka dođe na svet greh ...” Gramatika ovog rečeničnog početka zahteva neku vrstu suprotnosti, ali Pavle uopšte ne dolazi dotle, iako se rečenica na grčkom jeziku završava tek na kraju 14. stiha. Na temelju prikaza suprotnosti koji Pavle izvodi u ovoj glavi očigledno je da je Pavle “zaustio” da kaže da kao što je greh ušao kroz jednoga čoveka, tako su i život ili spasenje ušli kroz jednoga čoveka Isusa Hrista.

U 12. stihu jasno je da su greh i smrt ušli kroz Adama, ali nije jasno *kako* su došli, pa je prevodilačka nejasnoća u 12. stihu delimično hranila tu vekovima dugu raspravu. Poslednja fraza 12. stiha počinje predlogom i zamenicom koji doslovno znače “u kojem” ili “u kome”. Još od vremena Avgustina neki su to prihvatili u značenju “u kome svi sagraše”, pri čemu se mislilo na Adama. Na taj način oni tvrde da je prvi greh prešao od Adama na sve njegovo potomstvo. Mi smo svi grešnici, zato što je Adam zgrešio. Zaista, sagrašili smo u njemu. Mi smo rođeni kao grešnici zato što greh primamo kao nasledstvo od Adama. (Taj stav je jedan od razloga za krštavanje male dece, u kojem neki vide neophodno čišćenje od tog prvobitnog greha s kojim se deca rađaju.)

Drugi (uključujući gotovo sve savremene prevodioce) prihvataju tu kombinaciju predloga i zamenice u značenju “jer”. Upotrebom te reči, mi nismo grešnici “u” Adamu, nego “jer” smo sagrašili. Ovu strukturu — predlog i zamenica — Pavle koristi u najmanje tri druge prilike (2. Korinćanima 5,4; Filibljanima 3,12; 4,12) i u svakom od tih slučajeva značenje je “jer”, pa je takvo verovatno prisutno i ovde. Međutim, svest o tome ne daje odgovor na pitanje — kako se naš greh odnosi na Adamov prvi greh. Činjenica je da Pavle na to pitanje zapravo uopšte ne odgovara.

Njemu je nešto drugo na umu. On prihvata činjenicu da je Adamov greh ono što je svet i sve nas uvalili u nevolju. On je smrtonosnu moć greha uneo u svet. Međutim, ono što Pavle stvarno želi da učini jeste prikaz suprotnosti dveju različitih vrsta života. Adam i Hristos su uzori za te dve vrste života, a svi mi imamo učešće u jednoj ili drugoj. Adam

predstavlja život okrenut grehu. Život koji Hristos predstavlja okrenut je spasenju. Naše konkretno usmerenje predstavljaće ili Adam ili Hristos. Mi se poistovećujemo ili smo solidarni s jednim ili s drugim. Možda ćemo se tešiti time što ćemo optuživati Adama što nas je doveo u tu nepriliku, ali ako živimo životom usmerenim na greh mi jednostavno ponavljamo njegovu “vrstu” života i dokazujemo da smo solidarni s njim.

Međutim, Pavle najviše želi da nam pokaže da bez obzira u kako nas je veliku nepriliku uveo Adam, Hristovo rešenje nije samo razrešilo nepriliku nego je otišlo i mnogo dalje. Tačno je, Adam je svakog čoveka doveo u nepriliku. (Izraz *mnogi*, koji Pavle koristi više puta u ovom odseku trebalo bi uzeti kao sinonim za *svi*. Jezik dolazi iz 53. glave Isaije, na koji se Pavle poziva pripovedajući šta je Hristos ostvario za nas.) Ali Hristos ovom prilikom donosi i rešenje za sve ljude. Ako je Adam doneo greh, smrt i osuđenje svima, Hristos je u mnogo većoj meri doneo milost, opravdanje i život svima. Adam donosi problem, dok Hristos donosi još veće rešenje, pošto je milost veća od greha. Bez obzira kako je greh veliki, Bog ima milosti napretek.

Postoji jedan istorijski element u kontekstu predmeta zakona, greha i smrti koji unosi izvesnu zabunu u proučavanje ove glave. U prethodnoj glavi (4,15) Pavle je rekao da gde nema zakona, nema ni prestupa. To bi nas moglo dovesti do zaključka da dok nije došao zakon problem greha uopšte nije postojao. Međutim, Pavle u 5,13 kaže da je greh bio na svetu pre nego što je dat zakon, iako se nije “primaio”, “uračunavao”. On nam, potom, u 5,20, kaže da je zakon bio dodat, “dođe uz to”, “da se umnoži greh”. Kako da razumemo sve ovo?

Pavle nas uči da je problem greha počeo s Adamom. On je prestupio izričitu Božju zapovest. Posledica greha je smrt, pa tako okolnost da je smrt vladala od Adamovog do Mojsijevog vremena (14. stih) pokazuje da je greh bio na svetu. Ali kada je dat zakon, on je otkrio prirodu i domašaj greha. Iako je greh bio na svetu i stvarao štetu koju je stvarao, to se nije jasno videlo niti razumelo sve dok to zakon nije definisao. To je jedan od načina na koji je zakon “umnožio” greh. (Ipak, to nije bio jedini način. Drugi način će nam Pavle predstaviti u 7. glavi poslanice.)

Pavlov zaključak je da bez obzira na to što je zakon “umnožio” greh koji je Adam uneo u svet, milost se “umnožila” utoliko više. Nije potrebno da živimo životom okrenutim grehu, u solidarnosti s Adamom, jer Božja milost, dostupna *svima* u Hristu, daleko nadilazi problem greha.

Ako je ovo tako radosna vest i ako milost zaista može da pokrije svaku količinu greha, zašto ne bismo nastavili da grešimo, da bi se milost utoliko više uvećala? Ovde kao da postoji izvesna logika. Pavle će se tim pitanjem baviti kada pređemo u sledeću, 6. glavu poslanice.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 5. glava

1. Kakva je uloga mira, milosti i nade u mome životu? Kakve mi sve slike dolaze na um dok razmišljam o “nalaženju pristupa” milosti [blagodati] i “stajanju” u njoj?
2. Šta mi dolazi na um dok razmišljam o značenju Pavlovih reči da je Hristos umro za bezbožnike dok smo još bili grešnici? Da li je lako ili teško razmišljati o sebi kao bezbožnom grešniku? Da li je lako ili teško razmišljati da je Hristos umro samo za mene? Kakva me osećanja obuzimaju i do kakvih saznanja dolazim dok razmišljam o krstu i zamišljam Hrista koji umire samo za mene? Kako se menjaju osećanja i saznanja kada razmišljam o krstu kao slici Hrista koji umire za mog najljućeg neprijatelja?
3. Šta mogu posebno navesti, a što je sastavni deo mog ličnog iskustva s Hristom, što doprinosu izgrađivanju moje nade i uverenja da Hristos u svojim rukama drži i moju budućnost?
4. Ako razmišljam o slici na kojoj Bog izliva svoju ljubav u moje srce, mogu li navesti neke od oblika i formi koji su mi pred očima? Vidim li tu ljubav? Kako izgleda? Kako sam je danas doživeo?
5. Kada bi trebalo da nacrtam sliku Adama i sebe na jednoj strani lista hartije i Hrista i sebe na drugoj, kako bi te slike izgledale?

∞ Istraživanje Reči

1. Razmišljaj o Pavlovim rečima iz 5,6 da je Hristos došao “u vreme svoje”, “baš u pravo vreme”. Šta to za tebe znači? Potom pročitaj 3. poglavlje knjige “Čežnja vekova”, “Kad se navrši vreme”, od Elen Vajt. Kako to poglavlje doprinosi značenju Pavlovih reči?
2. Pročitaj 3. glavu 1. Mojsijeve. Načini spisak svega što nalaziš o Adamovom grehu i njegovim posledicama. Uporedi ono što si našao s onim što Pavle govori o Adamu u ovoj glavi poslanice. Kako ti 3. glava 1. Mojsijeve pomaže da bolje razumeš 5. glavu poslanice Rimljanima?
3. Pročitaj 53. glavu Knjige proroka Isaije. Šta možeš navesti, a što bi pokazalo da je Pavle imao na umu to poglavlje kad je pisao 5. glavu poslanice Rimljanima? Na koji način ta glava služi svrsi Pavlove poruke?

osma glava

KRAJ ROPSTVA GREHU

Rimljanima, 6. glava

Pavlova vest o Božjoj milosti je neodoljivo divna. Međutim, ona je istovremeno i predmet nesporazuma ili čak iskrivljavanja. Ako je, kako to jedna pesma kaže (sa čim bi se Pavle nesumnjivo složio), Božja milost "veća od svih naših greha", zašto se onda ne bismo opustili i — grešili utoliko više? Konačno, zar više greha ne znači upravo više milosti? Ako je tako, moglo bi se zaključiti da, grešeći više, ljudi mogu da uvećaju milost. Sve zvuči vrlo logično.

Ovo "logično" shvatanje predmeta je, Pavlu, verovatno bilo problem u dva smisla. Na jednoj strani, ljudi su ga lažno optuživali da to izjavljuje, čime su blatili njegov uticaj i odvrćali pažnju od njegove stvarne nauke. Na drugoj, Pavle je morao da otrpi one koji su to govorili. Tema je, dakle, za Pavla važna, toliko da joj posvećuje celu 6. glavu poslanice Rimljanima. On pitanje postavlja dva puta, odgovarajući na njega na dva različita načina, s dve različite analogije (6,1.15). Otvorimo 6. glavu, da vidimo kako on to radi.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 6. glava

Šestu glavu poslanice Rimljanima pročitaj u najmanje dva različita prevoda Biblije, a onda ispiši odgovore na sledeća pitanja.

1. U 1. i 15. stihu ove glave Pavle postavlja značajna pitanja. Jesu li to dva različita pitanja, ili isto pitanje formulisano na dva različita načina? Kakav dokaz nalaziš za svoj odgovor?
2. Kako Pavlovo pozivanje na krštenje u delu teksta od 3. do 14. stiha odgovara na pitanje postavljeno u 1. stihu? Zašto je, po tvom mišljenju, Pavle odlučio da krštenje upotrebi kao analogiju, pri davanju odgovora na to pitanje?
3. Nezavisno od tvrdnje koju Pavle iznosi u vezi s nastavljanjem u grehu, koristeći primer krštenja, da li ti stihovi uče nešto o načinu i značenju krštenja? Na jednom listu svoje beležnice za poslanicu Rimljanima navedi sve što iz ove glave saznaješ [što si novo saznao] o krštenju.
4. Kako Pavlova primena analogije ropstva odgovara na pitanje koje on postavlja u 15. stihu? Zašto je, po tvom mišljenju, Pavle odlučio da upotrebi ropstvo u odgovaranju na to pitanje?

5. Na listu u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima načini dva stupca. Stupce označi naslovima “Ropstvo grehu” i “Ropstvo Bogu”. Sve što nađeš o bilo kojem od ta dva ropstva upiši u odgovarajući stubac. Potom napiši jedan pasus teksta u kojem ćeš načiniti poređenje.
6. Šta Pavle podrazumeva pod izrazom *ne pod zakonom nego pod blagodaću* (14. i 15. stih)? Da li Pavle hoće da kaže da, pošto nismo pod zakonom nego pod blagodaću, možemo da prestupamo zakon? Svoj odgovor potkrepi dokazom iz ove glave.
7. U kom smislu je “plata za greh smrt” (23. stih)? Kakva je veza između greha i smrti?
8. Više puta u ovoj glavi Pavle pominje telo ili delove tela. Navedi te tekstove. Šta Pavle kaže o telu i njegovim delovima u svakom od njih? Šta o odnosu između greha i tela zaključuješ iz ovih tekstova?
9. Uzmi još jednu stranu u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima i podeli je u dva stupca. Ponovo pročitaj celu glavu, posebno vodeći računa o glagolskom vremenu koje Pavle koristi. U prvi stubac upiši sve što Pavle govori o našem sadašnjem iskustvu s Hristom. U drugi stubac upiši stavke za koje Pavle koristi buduće vreme, govoreći o tome kakvo će biti naše iskustvo u budućnosti. Šta zaključuješ iz tog proučavanja?

∞ Istraživanje Reči

Pitanje — Hoćemo li grešiti?

Pavle je već u 3. glavi poslanice pokrenuo pitanje o kojem raspravlja u 6. glavi. Setimo se spiska retoričkih pitanja koja je Pavle postavio u toj glavi. Da bismo osvežili sećanje, evo kako glase 7. i 8. stih: “Jer ako istina Božja u mojoj laži veća postane na slavu Njegovu, zašto još i ja kao grešnik da budem osuđen? Zašto dakle (kao što viču na nas, i kao što kažu neki da mi govorimo) da ne činimo zla da dođe dobro? Njima će sud biti pravedan.”

Iako Pavle u tim stihovima u stvari ne odgovara na pitanje, očigledno je da načinje taj problem. Takođe je očigledno da je njegova reakcija na to pitanje bila vrlo emotivna. Ta snažna osećanja nesumnjivo su nastajala na tlu lične borbe koju je prošao zbog tog problema. Protivnici njegove poruke o milosti klevetali su ga, tvrdeći da milost nije ništa drugo do izgovor za greh. Pavla su verovatno optužili za davanje olakšice svojim neznabožackim obraćenicima, tako što im je dopuštao da nastave da žive u lažnom uverenju da će milost rešiti sve probleme. Iako Pavle nikada nije zauzeo stav za koji su ga ti protivnici optuživali, svakako da je bilo onih koji su to zastupali i koji su se, da bi opravdali svoje ponašanje, čak pozivali na Pavlovo učenje. Lično uključivanje u raspravu učinilo je da je to pitanje za Pavla postalo pitanje visokog naboja. U 3.

glavi poslanice vidimo samo Pavlovu emotivnu reakciju na pitanje, ali zato u 6. glavi nalazimo i njegov pažljivo obrazložen teološki odgovor.

Pavle je verovatno uvideo da bi reči “jer gde se umnoži greh onde se još većma umnoži blagodat”, na završetku 5. glave poslanice Rimljanima (20. stih), ponovo pokrenule pitanje u mislima nekih čitalaca. Neko bi iz toga mogao da načini finu, lepu, logičku formulu. Gde se uvećava greh, tamo se Božja milost uvećava utoliko više i zato, što više grešim, biće više Božje milosti. Božja milost je dobra i zato moj greh, koji donosi više dobra, mora i sâm biti dobar. Ili, kako je to rekao jedan satiričar iz devetnaestog veka:

*“Slobodan od zakona,
o srećnog stanja!
da grešim koliko me volja mogu, znaj,
a ipak da primim oproštaj!”*

Sada dolazi trenutak kada Pavle u svojoj raspravi mora ozbiljno da odgovori na pitanje koje, kada mora da izloži ozbiljan odgovor na pitanje kojeg se u 3. glavi samo kratko dotakao.

Iako je 6. glava podeljena u dve odvojene polovine, koje odgovaraju na dva pitanja, jedno u 1, a drugo u 15. stihu, ta dva pitanja su u suštini jedno te isto. Prvo pitanje, “Hoćemo li ostati u grehu da se blagodat umnoži?”, usmereno je na svedovoljnost Božje milosti, kao izgovora za greh. Drugo, “Hoćemo li grešiti kad nismo pod zakonom nego pod blagodaću?”, usredsređuje se na nemoć zakona da spase, opet kao izgovor za greh. Međutim, oba postavljaju pitanje — da li nam iskustvo milosti dopušta da nastavimo da činimo greh.

Pavle na oba pitanja odgovara istim rečima “Bože sačuvaj!” (2. i 15. stih), izrazom koji smo sreli više puta u 3. glavi poslanice. U oba slučaja, ono što sledi za izrazom “Bože sačuvaj” je analogija, ali su u oba slučaja analogije drugačije. Na prvo pitanje: “Hoćemo li ostati u grehu da se blagodat umnoži?”, on odgovara — Bože sačuvaj, zato što smo krštenjem sahranjeni s Hristom, umiremo grehu i razapinjemo svoj stari način života poistovećivanjem s Hristovom smrću, u nadi da ćemo ujedno biti i vaskrsnuti s Njim. Na drugo pitanje: “Hoćemo li grešiti kad nismo pod zakonom nego pod blagodaću?”, on odgovara — Bože sačuvaj, pošto ste robovi onome koga slušate, bilo grehu, koji vodi u smrt, ili Bogu, koji daje život.

Pre nego što se detaljnije pozabavimo svakim od Pavlovih odgovora, trebalo bi ukratko da razmotrimo izraz *greh*, onako kako je upotrebljen u ovoj glavi. Ključ za definiciju često uzimamo iz 1. Jovanove 3,4, “greh je bezakonje” [prestup zakona] i tada o grehu mislimo kao o konkretnom, posebnom činu prestupanja jedne od zapovesti. Razume se, nije pogrešno kada izraz *greh* koristimo i na taj način, ali da bismo razumeli šta Pavle govori u ovoj i sledećoj glavi, moramo shvatiti da u poslanici

Rimljanima Pavle taj izraz koristi u širem smislu, naročito u 6. i 7. glavi. Za Pavla je greh znatno više od povremenog čina. On je način života ili atmosfera u kojoj neko živi (6,2). Ali i izvan toga, greh je sila koja može da “caruje” čovekom (12. stih), da zarobi čoveka (16. stih) i da iskoristi zakon, “uzevši početak kroz” njega [iskoristivši priliku] i prevari čoveka (7,11).

Kad to razumemo, to upotpunjuje, proširuje naše razumevanje Pavlovih pitanja u 1. i 15. stihu. Kada pita “Hoćemo li grešiti?”, Pavle pita više nego samo — da li ćemo počinuti određene prestupe. Pita da li ćemo nastaviti s načinom života suprotnim Božjoj volji i dopustiti (tom načinu života) da caruje nad nama (6,12) i bude naš gospodar (16. stih). Imajući to na umu, hajde da se detaljnije pozabavimo Pavlovim odgovorima na prvo pitanje.

Prvi odgovor — ne, zbog našeg krštavanja u Hristu (6,11–14)

Počinjući da odgovara na pitanje iz 1. stiha, Pavle se ponovo vraća na stil “dijatriba” iz rasprave sa zamišljenim protivnikom koji prigovara i kome Pavle odgovara. Uvodna Pavlova izjava, nakon njegovog “Bože sačuvaj”, glasi: “Jer koji umresmo u grehu kako ćemo još živeti u njemu?” (2. stih). On polazi od okolnosti da hrišćani znaju da su umrli grehu. Nezamislivo je onda da nastave da žive u njemu. Ali šta ako neko posumnja u Pavlovu uvodnu izjavu? Kako znamo da smo umrli grehu? Pavle pretpostavlja tu mogućnost i odgovara gotovo sarkastički: “Ili ne znate da svi koji se krstismo u Isusa Hrista, u smrt Njegovu krstismo se?” (3. stih). To je, kao kada bi rekao: “Nije valjda da niste razumeli šta je bilo u pitanju kad ste se krštavali? Zar ste bili neupućeni u značenje krštenja?” Pavle potom nastavlja i pokazuje kako shvatanje onoga što se dogodilo u kontekstu krštenja treba da učini očiglednim odgovor na postavljeno pitanje.

Možda ćemo Pavlov odgovor najbolje rezimirati usredsređivanjem na tri aspekta onoga što on govori: “naše dosadašnje iskustvo, simbolički prikazano našim krštenjem, naše sadašnje iskustvo i odgovornosti koje ono povlači za sobom, kao i naše buduće iskustvo vaskrsenja s Hristom.

Prošlost

Pavle kaže, kada smo se krstili, krstili smo se u Hristovu smrt i bili sahranjeni s Njime u Njegovoj smrti (3. i 4. stih). To znači da je s Hristom bio razapet stari čovek, ono što smo mi nekada bili (6. stih). To raspeće ukida nešto što Pavle naziva “telom grešnim” [telom greha]. Izraz *telo* Pavle koristi misleći na celu osobu. Telo greha je cela osoba usmerena ka grehu, nad kojom greh vlada. U krštenju se razapinje upravo to staro usmerenje, tako da novi hrišćanin, stoga, može biti usmeren ka Hristu i Njegovim vrednostima. Ta smrt hrišćanina oslobađa vladavine greha (7. stih) i moguća je zato što je Hristos umro grehu

jednom za svagda i sada živi Bogu (10. stih). Pošto je Hristos umro tom smrću jednom za svagda, naša smrt ili raspeće nije smrt odvojena od Njegove smrti nego, naprotiv, poistovećivanje s Njegovom smrću.

Sadašnjost

Razapinjanje našeg starog čoveka s Hristom koje se dogodilo u prošlosti, ima implikacije i za sadašnjost, što Pavle sažima u 4. stihu: “Tako se s Njim pogrebosmo krštenjem u smrt da kao što usta Hristos iz mrtvih slavom Očinom, tako i mi u novom životu da hodimo.” Naša smrt starom načinu života i poistovećivanje s Hristom ima jedan cilj, a to je novi način života usmerenja ka Hristu. Taj novi način života oslobađa nas robovanja grehu (6. stih).

Najveći deo onoga što je Pavle rekao do ove tačke u poslanici bilo je napisano u indikativu — drugim rečima, Pavle je dao deklarativne izjave o onome što je Bog učinio za nas. Ali govoreći o našem sadašnjem iskustvu, Pavle uključuje imperativ — drugim rečima, uključuje zapovesti namenjene nama. Postoje odgovornosti koje prate hrišćanski život. Ali ti zahtevi, u Pavlovim očima, uvek nastaju na tlu onoga što je Hristos učinio za nas. Oni nikako nisu temelj našeg spasenja, nego pravi način odgovaranja na dar našeg spasenja. Pavle nam upućuje nekoliko zapovesti koje nastaju na tlu našeg iskustva s Hristom u krštenju. One glase:

Držite sebe da ste mrtvi u grehu (11. stih)

Da ne caruje ... greh u vašem smrtnom telu [Ne dajte da greh vlada ...] (12. stih)

Ne dajte udove svoje grehu (13. stih)

Dajte sebe Bogu (13. stih)

Dajte udove svoje Bogu za oružje pravde (13. stih)

Šta ćemo učiniti s tim zapovestima? Prvo, moramo imati na umu kontekst zapovesti. One se nadovezuju na uveravanja o Božjoj milosti. One nam pokazuju kako treba da odgovorimo Bogu milosti. Prvo, mi odgovaramo “držanjem” ili računanjem [smatranjem] (ista reč koju Pavle koristi u 4,3, kada govori o veri koja se uračunava Avramu) sebe mrtvima grehu (6,11). Znači li to da smo mi i stvarno mrtvi grehu? Da, zato što verujemo Božjoj Reči koja kaže da smo krštenjem umrli grehu. Zahvaljujući poverenju mi stičemo novi način mišljenja. Mi nastavljamo da živimo u svetu greha i smrti. Naš “čovek” je i dalje smrtan (12. stih), podložan smrti. I nadalje nismo bezgrešni i zato pravimo greške. Ali mi sebe čak i u ovom svetu greha i smrti, oslanjajući se na Hristovo obećanje, možemo smatrati mrtvima grehu.

Sledeće što Pavle kaže jeste da ne treba da damo da greh vlada u našem smrtnom telu (12. stih). Reč koju on koristi, “vladanje”, zapravo je “carovanje”. Ne dopustite da vam greh bude car. On dodaje da ne

treba da predajemo delove sebe da budu oruđa greha (13. stih). Time on verovatno misli ne samo na određene delove našega tela, nego i na aspekte našega života, kao što su naša osećanja, narav i talenti. Očigledno je da su nam mogućnosti da biramo pružene, nakon što smo otkrili novi život u Hristu, a Pavle želi da te mogućnosti izbora odgovorno iskoristimo.

Međutim, najvažniji izbori jesu oni pozitivni izbori, pošto je upravo zahvaljujući njima moguće sprovesti prve tri zapovesti. Mi sebe treba da “prinesemo”, damo Bogu i da dopustimo da naši “udovi” budu dati Bogu (13. stih). U 8. glavi poslanice, Pavle će nam pružiti znatno više pojediniosti o tome kako mi sebe prinosimo Bogu i kako donosimo odluku u prilog pravog načina mišljenja. Zapazimo, Pavle nije rekao da će hrišćani biti oslobođeni iskušenja da greše ili posledica greha u ovom životu, niti je on hrišćanima obećao bezgrešan život u sadašnjosti. Međutim, pozvao nas je na novo usmerenje — prema Bogu, koji nas oslobađa “carovanja”, vladavine greha. Zahvaljujući Božjoj sili, mi ne moramo dozvoliti da nas greh drži u ropstvu. Mi možemo živeti “novinom” života. Odbaciti Božju milostivu ponudu i jednostavno nastaviti sa grehom značilo bi potpuni promašaj u shvatanju svrhe krsta. Hristos je umro da bi nas oslobodio ropstva. Ako sami sebi ponovo stavimo lance na leđa, podsmevamo se žrtvi koju je On prineo za nas.

Budućnost

Hristovo vaskrsenje prikaz je Njegove moći i konačne pobede nad smrću. Smrt više nema vlasti nad Hristom (9. stih). U nadi, mi smo izvojevali pobedu. Mi je još nismo primili, ali naša smrt s Hristom u krštenju i naše sadašnje jedinstvo s Njime znače sigurnost da ćemo biti sjedinjeni s Hristom i u Njegovom vaskrsenju (5. stih). To obećanje je u budućem vremenu, ali je sigurno. Pavle vodi računa da redovno koristi futur, dok u ovoj glavi govori o našem vaskrsenju. Međutim, to je budućnost koja nastaje na tlu iskustva koje mi već sada imamo s Hristom, i zagarantovana je upravo zahvaljujući tom iskustvu. Tako Pavle kaže: “A ako umresmo s Hristom, verujemo da ćemo i živeti s Njim” (8. stih).

To obećanje za budućnost dodatno nas motiviše na prihvatanje izazova koje Pavle postavlja u sadašnjosti. Konačno, ako su naša tela određena za vaskrsenje s Hristom, razmislimo — kako bi bilo neumesno da ih predamo za oruđa greha, što je protivljenje Bogu života, koji je podigao Isusa i obećao da će i nas podići s Njim.

Rezimirajmo Pavlov prvi odgovor na pitanje, “Hoćemo li grešiti?” Odgovor je negativan, pošto naša usaglašenost s Hristom, simbolički prikazana krštenjem, pokazuje da je to nezamislivo. Krštenjem u zajednicu s Hristom mi smo umrli starom, grešnom načinu života i sada živimo u novoj atmosferi jedinstva s Njim, i imamo udela u sigurnosti sjedinjenja s Njime i u vaskrsenju. On nas je oslobodio ropstva grehu;

prema tome, mi sada treba da živimo smatrajući sebe mrtvima grehu i “prinoseći” sebe Bogu, čime mu dopuštamo da nas vodi u skladu sa svojim sistemom vrednosti i svojom voljom.

Značenje krštenja

Iako se Pavle ovde ne bavi pitanjem krštenja po sebi, nego koristi krštenje kao sastavni deo svoje rasprave, napadajući stav po kojem možemo nastaviti da grešimo zahvaljujući milosti. Međutim, onim što kaže, Pavle baca svetlost i na značenje i na način krštenja. Ako je krštenje simbol sahrane i vaskrsenja s Hristom, tada je uronjavanje, kada osoba koja se krštava praktično odlazi u vodu i biva pokrivena vodom, jedini način krštenja koji na primeren način simboliše sahranu i vaskrsenje (4. stih). Na osnovu onoga što Pavle govori, takođe je jasno da je krštenje simbol odluke da budemo “jednaki” Hristovoj smrti i vaskrsenju i da se opredelimo za jedinstvo s Hristom. Ako krštenje predstavlja odluku ili izbor, tada onaj koji se podvrgava tom obredu mora biti dovoljno odrastao i zreo da donese razumnu, promišljenu odluku.

Ti stihovi nas takođe u velikoj meri uče značenju krštenja. Pavle nam pokazuje da biti kršten znači doneti odluku i dati izjavu o poistovećivanju s Hristom, Njegovom smrću i Njegovim vaskrsenjem. Mi se krštenjem do te mere savršeno poistovećujemo s Hristom da u stvari, nije samo Hristos umro na krstu pre dve hiljade godina, nego smo i mi umrli s Njim. Osoba koji smo mi bili, pod vlašću greha, više ne živi. Mi se u krštenju ujedinjujemo i s nadom u vaskrsenje, tako da, bez obzira na naš život u svetlu greha i smrti, mi već sada živimo u sigurnosti posvetka. Upravo zbog toga sebe možemo smatrati mrtvima grehu i biti uvereni da ćemo, pošto je Hristos umro za greh jednom za svagda (10. stih) i bio podignut iz mrtvih da nikada više ne umre (9. stih), i mi živeti s Njim. Ova slika jedinstva s Hristom simbolički prikazanog u krštenju, možda je i najbogatiji izvor materijala za teološko razmišljanje o značenju krštenja, koji se uopšte može naći u Novom zavetu.

Drugi odgovor — ne, zato što je greh ropstvo (6,15–23)

Pavle je već u 6. stihu ove glave govorio o grehu kao ropstvu. Tu misao on sada materijalizuje u svojoj drugoj raspravi — zašto nam milost ne daje izgovor da nastavimo da grešimo.

Pre nego što se pozabavimo Pavlovom raspravom, reći ćemo nešto o ropstvu u Pavlovo vreme. U grčko-rimskom svetu prvog veka, postojale su ogromne razlike u ekonomskim uslovima. U seoskim ratarskim sredinama bogati zemljoposednici, odsutni jer su boravili na boljim mestima, vladali su nad ljudima kakve mi danas nazivamo napoličarima. U gradovima su živeli izuzetno bogati, kao i oni čija je egzistencija gotovo potpuno zavisila od rimskog “socijalnog staranja”. Negde između

njih nalazili su se vešti trgovci i državni činovnici različitih profila koji su činili srednju klasu, a ova je varirala po brojnosti u različitim delovima carstva.

Broj robova je po celom carstvu, a naročito u Rimu, bio veoma veliki. Procenjuje se da su u gradu Rimu robovi činili gotovo jednu trećinu stanovništva, između dve i tri stotine hiljada.¹⁰ Ljudi su prvobitno postajali robovi zbog duga, piratstva i, pre svega, u ratu. Generacije za generacijama rađale su se u ropstvu. Međutim, postojale su i velike razlike u statusu robova. Neki su bili visoko obrazovani, pouzdani kućni učitelji, koji su imali visok položaj i moć u domaćinstvu, dok su drugi bili okrutno zlostavljani, izrabljivani i čak seksualno zlopotrebljavani.

Institucija ropstva većinom je jednostavno prihvatana kao sastavni deo društvenog poretka, iako su filozofi toga vremena tvrdili kako s robovima treba postupati humano, a neki odlazili čak tako daleko da su osporavali ideju ropstva.

Sledeći izvodi iz etičkih pisama jednog od tih filozofa, Seneke, brata korinskog prokonzula Galiona, pred koga su jednom prilikom doveli Pavla (vidi Dela 18,12–17), pokazuju kako filozofi obrazlažu svoju tvrdnju da s robovima treba postupati s poštovanjem, ali i kako su bogati koji su živeli u raskalašnom obilju često zlostavljali robove.

Drago mi je što sam preko onih koji dolaze od tebe saznao da sa svojim robovima živiš u prijateljskim odnosima. To i doliči razboritom i visoko obrazovanom čoveku kao što si ti. “Oni su robovi”, kaže narod. Ne, naprotiv, oni su ljudi. “Robovi!” Ne, drugari. “Robovi!” Ne, oni su nezahtevni prijatelji. “Robovi!” Ne, oni su naši surobovi, podsetimo li se da Fortuna ima jednaka prava i nad robovima i nad slobodnim ljudima.¹¹

Kada se udobno smestimo na kakvom prijemu, vidimo kako neki rob uklanja ostatke isporučene hrane, drugi puzi pod stolom i sakuplja ostatke hrane koji su pali pripitim gostima. Drugi rezbari prelepe lovne ptice; nepogrešivim potezima i veštom rukom iseca pažljivo birane komadiće duž grudi ili trupa. Nesrećnik, jer živi samo zato da bi pravilno rezbario tovne petlove — ukoliko, u stvari, onaj drugi nije još veći nesrećnik, naime učitelj te umetnosti, koja je umetnost radi zadovoljstva, od onoga koji u njoj stiče znanja i umeće zato što mora. Drugi, koji služi vino, mora da se oblači kao žena i da se bori sa svojim već zrelijim godinama; ne daju mu da se oslobodi svog dečastva; na silu ga vraćaju u to doba, bez obzira na to što je u međuvremenu dostigao figuru vojnika,

---

¹⁰ Helmut Koester, *Introduction to the New Testament. Vol. 1: History, Culture, and Religion of the Hellenistic Age*, str. 60.

¹¹ (Seneca, *Ad Lucilum Epistulae Morales*, Epistle XLVII, Loeb, 1:301 – 303).

održavaju ga golobradog na taj način što mu uklanjaju dlačice ili ih čupaju iz korena. On mora da ostane budan po celu noć, i deli svoje vreme na periode između pijanstva i pohote svog gospodara; u odaji mora da bude muškarac, a na gozbi dečak. ... Gospodar ne podnosi da obeduje s takvim robovima; smatrao bi da je ispod njegovog dostojanstva da sedi za istim stolom sa svojim robom! Bože sačuvaj! (isto, str. 305.)

Brojna klasa ljudi u Rimskom carstvu prvog veka bili su slobodnjaci, nekadašnji robovi koji su stekli slobodu. To se moglo postići na više načina. Nekima je bilo dopušteno da zarade novac i kupe svoju slobodu. Drugi su bili oslobođani voljom gospodara. Oslobođeni rob često bi učestvovao u službi u hramu ili svetilištu nekog od bogova, gde bi rob simbolički bio prodat bogu i tako primio slobodu. Taj stalež bivših robova postao je tako brojan i jak da su imperatori uvideli potrebu da ih umire, dajući im zvanične funkcije u manifestacijama veličanja imperatora.

Sve ovo pokazuje da su Pavlovi čitaoci u Rimu prvoga veka najverovatnije vrlo dobro poznavali običaje robovlasničkog društva. U stvari, kada u 16. glavi poslanice Pavle pozdravlja "domaće", članove domaćinstva neke osobe (10. i 11. stih), on verovatno misli na njene robove. Drugim rečima, ne samo što je Pavlovim čitaocima ropstvo bilo dobro poznato, nego su i neki od njih bili robovi. Kako smo prethodno napomenuli, neki od njih su bili pouzdani, uvažavani, poštovani članovi domaćinstva. Ali svi su oni dobro znali i za ponižavajuća zlostavljanja koja su robovi često morali da trpe. Ovom prilikom, Pavle uzima tu poznatu instituciju za primer u svojoj teološkoj raspravi.

U početku, zbog strukture teksta ponavlja se nešto što smo već videli u prvom delu glave. Pavle najpre postavlja pitanje u 15. stihu ("Hoćemo li grešiti kad nismo pod zakonom nego pod blagodaću?"), posle čega sledi "Bože sačuvaj!", a onda pitanje, "Ne znate li?". Ovde se "Ne znate li" odnosi na ropstvo. Pavle u 13. stihu preporučuje rimskim hrišćanima da ne "daju" [prinose] svoja tela grehu, nego da sebe "daju" [prinose] Bogu. Zatim pita, da li možda ne znaju da kada "daju" sebe nekome, na taj način postaju njegovi robovi (16. stih). Potom daje dve, i samo dve mogućnosti. Oni mogu odlučiti da budu robovi grehu, što vodi u smrt, ili poslušnosti, što vodi u pravdu. U Pavlovim rečima nema opcije slobode od sveukupnog ropstva, iako, govoreći o "robovanju" pravdi, on govori o stanju kada je čovek oslobođen od greha (18. stih). Međutim, nema mesta gde bi ljudi mogli stajati potpuno autonomni, nepovezani ni s grehom, ni s Bogom. Svaki život je usmeren u jednom, ili u drugom pravcu. Mi se možemo opredeliti ili za robovanje grehu, ili za "robovanje" Bogu.

U 19. stihu Pavle podseća svoje čitaoce da on ovde upravo koristi ljudsku analogiju, a prirodno je da sve ljudske analogije imaju svoja

ograničenja. Međutim, uprkos tim ograničenjima, ovo poređenje na snažan način izražava suprotnost između života greha i života poslušnosti. Pavle zatim prelazi na rezultate koji proističu iz te dve različite vrste ropstva.

U prošlosti je robovanje grehu navodilo Pavlove čitaoce da “daju” svoja tela u seksualni nemoral i druge vrste zla, u postupke kojih su se sada stideli (19. stih). Osim toga, konačna posledica takvog života bila je smrt (20. i 21. stih). S druge strane, rezultat “robovanja” Bogu je svetost i, na kraju, večni život (22. stih). Ideja u korenu reči *svetost* je — biti odvojen za drugačiju vrstu života. Hrišćani su odvojeni za život čistote i poslušnosti Božjoj volji. Drugim rečima, Pavle vidi moralne implikacije koje proističu iz hrišćaninovog predanog odgovora na Božju milost. Ako stvarno razumemo šta je Bog učinio za nas, jedina moguća reakcija bila bi “dati”, ponuditi sebe Bogu i Njegovoj volji, što znači živeti drugačijim načinom života, ne biti više pod vlašću greha, nemorala i bezakonja, nego čistote i poslušnosti. Pavle će tu misao razraditi kada budemo došli do 12. glave poslanice.

U 23. stihu, jednim upečatljivim kontrastom, Pavle ukratko prikazuje razliku između te dve vrste robovanja: “Jer je plata za greh smrt, a dar Božji je život večni u Hristu Isusu Gospodu našem.” Ovaj slikoviti prikaz Pavle pravi tako što upotrebljava zanimljive, živopisne reči. Izraz preveden sa “plata” nije bio uobičajen izraz za opisivanje nagrade za obavljeni rad. Izraz dolazi iz vojničkog konteksta i odnosi se na vojničko sledovanje. Za takve plate znalo se da su male, mada se vojnički rad smatrao teškim. Mršava nagrada za naporan, iscrpljujući rad. To je plata za greh. U stvari, ispostavlja se da ta plata nije ništa drugo do smrt.

S druge strane, Pavle čak i ne misli na platu kada govori o prednostima “robovanja” Bogu. Ne, on kaže da je (besplatni) Božji dar — večni život. Niko ne može da zaradi večni život. Međutim, kada se “pripneseš” Bogu, On ti daje dar večnog života. Izraz *dar*, koji Pavle ovde upotrebljava znači apsolutno besplatni poklon i ima isti koren kao i izraz koji on upotrebljava za “milost/blagodat”. Kontrast zaista nije mogao biti veći, njegovi elementi sasvim su nespojivi. U jednoj vrsti robovanja radiš naporno i dobijaš smrt. U drugoj, dobijaš besplatni dar večnog života.

Ne pod zakonom, nego pod blagodaću

Dva puta u ovoj glavi (14. i 15. stih) Pavle upotrebljava izraz “ne pod zakonom nego pod blagodaću”. Taj izraz se često pogrešno shvata i možda će letimičan pogled na ono šta to za Pavla znači poslužiti kao rezime poglavlja. Prvo, očito je na osnovu konteksta cele glave da izraz ne kaže da blagodat [milost] možemo koristiti kao izgovor za zanemarivanje zakona i život koji će jednostavno biti onakav kakav nam se

sviđa, bez obaziranja na Božju volju. To je upravo ono na šta, u celoj ovoj glavi, Pavle odgovara rečima “Bože sačuvaj!”

Drugo, zanimljivo je Pavlovo rezonovanje u 14. stihu. On izjavljuje kako greh nad nama neće imati vlast zato što nismo pod zakonom, nego pod blagodaću. Kako to biva? Biti “pod zakonom” znači biti izvan atmosfere milosti ka kojoj nas Bog poziva. Izvan te atmosfere mi se nalazimo u beznadežnoj situaciji, o kojoj je Pavle govorio u delu poslanice od 1,18 do 3,20. Setićemo se kako je delovao zakon u toj situaciji? On nije spasavao, nego donosio “poznanje greha”, svest o prisutnosti greha (3,20). Prema tome, biti pod zakonom znači biti svestan greha i, svakako, pod vlašću greha, pa samim tim i osuđen od zakona. S druge strane, biti pod blagodaću znači biti u atmosferi Božjeg prihvatanja, sa svim rezultatima koje vidimo u početku 5. glave i s obećanjem večnog života koje vidimo na kraju 6. glave. Prema tome, ne biti pod zakonom nego pod blagodaću ne znači grešiti, što 15. stih izričito jasno pokazuje, nego znači živeti za Boga u jednom zadivljujućem, jedinstvenom “ropstvu” koje donosi dar večnog života.

Ali kakva je u svemu ovome uloga zakona? Znači li to da je zakon zao? Znači li sloboda od zakona slobodu od nečega što je loše? U 7. glavi poslanice Pavle će nam odgovoriti na sva ta pitanja.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 6. glava

1. **Ako razmišljam o svom krštenju — šta je ono za mene značilo u to vreme? Kakva su me osećanja obuzimala prilikom krštenja? O čemu sam razmišljao? Kako se od tog vremena naovamo razvijalo moje razumevanje tog čina? Na koji način mi 6. glava poslanice Rimljanima pomaže da razumem značenje svog krštenja?**
2. **Ako sam umro grehu s Hristom, šta je to praktično promenilo u mom životu, mojim stavovima, mojim postupcima i mojim osećanjima? Kako objašnjavam da su nastale razlike darovi Božje milosti?**
3. **Šta meni znači pojam “robovanje Bogu”? Navedi nekoliko opipljivih načina na koje se možeš “dati” Bogu? Kako to iskustvo stvarno može biti “ropstvo”, ako je ono što odatle primam — besplatan dar?**
4. **Mogu li, u ovom trenutku svog života, reći da greh više nije car ili robovlasnik koji nada mnom vlada? Ako ne mogu, šta mogu učiniti da se to promeni? Ako mogu, kako ja to nastavljam da živim slobodan od tog ropstva?**
5. **Posedujem li lično osvedočenje da je greh — ropstvo? Raspoložem li lično dokazom da “robovanje” Bogu donosi prednost svetosti i besplatnog dara večnog života? Kad bih imao zadatak da nacrtam dve slike koje uverljivo prikazuju razliku između ta dva robovanja, šta bih nacrtao? (Pokušaj da nacrtáš dve slike.)**

∞ Istraživanje Reči

1. Potraži uz pomoć konkordancije sve novozavetne tekstove u kojima se pominje “krštenje” ili “krstiti”. Ti izrazi se javljaju mnogo puta, ali ustanovićeš da oni potiču s mnogo kraćeg spiska tekstova.) Šta saznaješ iz Novog zaveta o značenju i značaju krštenja? Pročitaj neki dobar članak o krštenju u jednom od biblijskih rečnika i uporedi s tim ono što si sâm pronašao.
2. Prouči 5. glavu poslanice Galatima, gde Pavle govori o slobodi u Hristu. Uporedi slobodu u Hristu na koju Pavle u toj glavi poziva hrišćane s “ropstvom” Bogu, na koje ih poziva u 6. glavi poslanice Rimljanima. Možemo li ta dva koncepta smatrati uskladvima? Šta pokušava Pavle da kaže i u jednom i u drugom slučaju?

deveta glava

ŠTA JE SA ZAKONOM?

Rimljanima, 7. glava

Dva puta je Pavle u 6. glavi pitao “Ne znate li?” i svaki put usledila je ilustracija. Sedmu glavu poslanice Pavle započinje još jednim “Ili ne znate?” i, razume se, posle pitanja sledi ilustracija. Ovom prilikom ilustracija se bavi brakom, a predmet ilustracije je pitanje zakona. U stvari, cela 7. glava poslanice bavi se zakonom. Nešto od onoga što je Pavle rekao na tu temu gotovo čini da zakon izgleda kao krivac za problem greha i smrti. Da li je zakon greh? Da li je zao? Šta o zakonu možemo reći? Pavle nam u 7. glavi o zakonu iznosi obilje informacija, od čega nam ponešto može izgledati čak i kontradiktorno. Ali, ako pažljivo čitamo i proučavamo, dobićemo jasnu sliku Pavlovog gledanja na zakon.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 7. glava

Pročitaj 7. glavu poslanice Rimljanima u najmanje dva previda Biblije, pa odgovore na sledeća pitanja ispiši u svoju beležnicu za poslanicu Rimljanima.

1. Jednu stranu u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima podeli u dva stupca. U prvom, navedi sve Pavlove iskaze o zakonu koji ti izgledaju negativni. U drugom, navedi sve iskaze o zakonu koji ti izgledaju pozitivni. Koji je spisak duži? Zašto? Napiši jedan pasus gde ćeš rezimirati šta Pavle u ovoj glavi govori o zakonu. U čemu se, prema ovoj glavi, sastoji uloga zakona?
2. U ovoj glavi nalazimo više Pavlovih iskaza koji bi mogli izazvati zabunu. Kako razumeš sledeće:
  - a. “I vi umreste zakonu telom Hristovim” (4. stih).
  - b. “Slasti grehovne, koje zakon rađahu u udima našima” [Grešne strasti pobuđene od zakona delovale su u našim telima] (5. stih).
  - c. “Izbavimo se od zakona” (6. stih).
  - d. “Jer je greh bez zakona mrtav” (8. stih).
  - e. “Zapovest (mi) bi za smrt koja beše data za život” [Upravo zapovest koja je trebalo da donese život u stvarnosti je donela smrt] (10. stih)
3. Kakav zaključak o zakonu Pavle pokušava da izvede iz svoje ilustracije o braku u 7,1–6.

4. Šta Pavle misli pod služenjem u obnovljenju Duha a ne u starini slova [na novi način u Duhu a ne na stari način pisanog zakona] (6. stih)?
5. Zašto u ovoj glavi Pavle koristi deset zapovest, "ne poželi"? Šta on tu pokušava da istakne?
6. Kako 12. stih izvodi zaključak iz onoga što je prethodilo? Ne stiče li se utisak da onim što je upravo rekao Pavle prikazuje zakon manje svetim, pravednim i dobrim? Kako može biti dobro ono što donosi smrt? Šta omogućava Pavlu da kaže ono što je rekao u tom stihu?
7. Pročitaj ponovo deo glave od 14. do 25. stiha i obrati pažnju na upotrebu lične zamenice "ja". Ko je taj "ja"? Da li to neko autobiografsko "ja" upućuje na Pavlov život, ili je ono nešto uopštenije? Predstavlja li ono pre-hrišćanski život izvan Hrista, ili je ono — hrišćanski život?
8. Na koji način drugi deo 25. stiha služi kao zaključak ove glave? Ne podseća li nas to na antiklimaks?¹²
9. Kako ova glava daje doprinos Pavlovoj vesti izraženoj do ovog dela poslanice Rimljanima?

∞ Istraživanje Reči

Pregled glave

Na ovom delu našeg putovanja kroz poslanicu Rimljanima, mi kao da krčimo put kroz prilično gusto teološko šipražje. Možda je čak teško poverovati da pred sobom imamo praktično, pastorsko pismo upućeno stvarnim ljudima u Rimu. Ali, podsetimo se, Pavle je bio pastor koji je ozbiljno shvatao teologiju. Drugim rečima, on je verovao da razumevanje Boga i onoga što je On učinio za nas menja naš svakodnevni, hrišćanski život.

Pavle je znao da je samo jedna stvar u celom svemiru imala silu da donese Rimljanima i spasenje i duh hrišćanskog jedinstva — radosna vest da je Božja milost izlivena na sve nas. Međutim, postojala je mogućnost pogrešnog shvatanja njegove poruke i Pavle se stoga, u ovoj glavi, bavi još jednim potencijalnim problemom. Šta je sa zakonom? Kakva je njegova uloga? Međutim, ni ovo pitanje nije samo teoretskog karaktera. U sledećoj, 8. glavi poslanice, videćemo kakva promena nastaje u praktičnom hrišćanskom življenju kada hrišćani žive životom u Duhu. Sedma glava poslanice utire tome put, objašnjavajući nam ulogu zakona.

Pavle je uradio nešto što rade svi dobri pastori kada propovedaju o

---

¹² U retorici: prelaženje od jače predstave na slabiju tako da se prava postupnost i ne vidi, npr.: "Ako smo veliki, veliki smo svuda, na prestolu, u palati, u kolibi."

ovoj temi — upotrebio je ilustracije. Međutim, neke od njegovih ilustracija tako su žive da čitalac lako zaboravlja glavnu misao koju Pavle hoće da istakne i koncentriše se samo na ilustraciju. Prema tome, pre nego što bismo započeli s posebnim razmatranjem svakog odseka ove glave, trebalo bi da sagledamo kako njegova rasprava teče kroz celu glavu. Ovo će biti moj rezime, ali nemoj propustiti da ga testiraš na osnovu sopstvenog čitanja glave.

Ilustracija iz braka (stihovi 1–6). Pavle tvrdi da smrt jednog bračnog druga onog drugog oslobađa od zakona braka. Prema tome, kao što je žena čiji muž umre slobodna da se ponovo uda, i mi smo umrli zakonu da bismo se sjedinili s Hristom i doneli plod za Boga i služili mu na novi način Duha.

Ilustracija iz desete zapovesti (stihovi 7–13). Postavivši pitanje — da li je zakon greh, Pavle daje odlučan negativan odgovor. Pošto zapovest protiv pohlepe za tuđim pokazuje da je zakon dobar, problem je u tome što greh iskorišćava moju slabost i koristi zakon da bi uvećao greh i čak doneo smrt.

Ilustracija iz ljudskog iskustva (stihovi 14–25). Moje lično iskustvo posvedočava da je zakon dobar, jer ja želim da živim po njemu, iako u tome ne uspevam. Jaz koji postoji između onoga što činim i onoga što želim da činim potvrđuje da problem nije u zakonu, nego u meni.

Ove tri ilustracije, zajedno uzete, ukazuju na dve značajne istine: da zakon nije optuženi u slučaju greha i smrti, i da je zakon nemoćan u savlađivanju problema greha i smrti (dakle, on gotovo da je nehوتيčni kozaverenik u tom problemu). Pavle tako snažno izlaže obe ideje, da bezmalo sâm sebi protivreči. Ponekad nam zakon silno liči na optuženika. On pobuđuje grešne strasti (5. stih), otkriva greh (7. stih), služi kao sila koja pokreće na greh (8. stih), pa i donosi smrt (10. stih). A ipak, u isto vreme, on je svet, pravedan, dobar (12. stih) i duhovan (14. stih). Pozabavimo se, stoga, detaljnije ovom glavom, da bismo videli kako Pavle sve to spaja u jednu celinu.

Ilustracija iz braka (7,1–6)

Pavlova glavna misao u ovim stihovima je da smrt oslobađa od zakona. To je tako u braku. Žena je vezana za svog muža zakonom braka. Ako bi otišla drugome čoveku, to bi bila preljuba. Ali ako joj muž umre, ona više nije vezana, nego oslobođena zakona i slobodna da se uda za drugog čoveka. Na sličan način (i sâm Pavle je morao znati da je analogija besprekorna), kako smo videli u prethodnoj glavi, hrišćani su umrli s Hristom. Ta smrt nas oslobađa zakona.

Šta hoće Pavle da nam poruči kada kaže da smo oslobođeni zakona? Dva dokaza potvrdiće nam da on ne misli da sadržaj zakona možemo

zanemariti i kršiti ga po želji. Pavle nije pristalica antinomijanizma.¹³ Prvo, on je u 6. glavi poslanice postavio temelj kojim potvrđuje da ne biti pod zakonom nego pod blagodaću teško može značiti da možemo nastaviti da grešimo. Drugo, on ovde kaže da smo umrli zakonu Hristovim telom, kako bismo mogli pripadati “drugome”, “Onome koji je bio podignut iz mrtvih, da bismo mogli nositi plod Bogu” (4. stih, prema NIV). Iskustvo pripadanja Hristu i donošenja ploda Bogu teško da bi moglo biti iskustvo kršenja zakona. Prema tome, u čemu se sastoji Pavlova poruka?

Pavle daje uporedni prikaz dve različite vrste verskog iskustva. Za jednu koristi izraz *telo* (grešna priroda), a za drugu *duh*. Pre nego što bismo ispitali ovaj kontrast, potrebno je da kažemo nešto o samim rečima. Reč *telo* Pavle u poslanici Rimljanima koristi dvadeset i tri puta, tri puta u ovoj glavi (5, 18. i 25. stih), a deset puta u 8. glavi poslanice. Sva tri pojavljivanja reči u 7. glavi NIV prevodi izrazom *grešna priroda*, dok se u 8. glavi koriste izrazi “grešna priroda”, “grešan čovek” i “grešan um”. Možda će te čuditi kako su prevodioci od jednostavne reči *telo* došli do tih prevoda. Činjenica je da tu reč Pavle koristi na jedinstven način, znatno drugačiji od onoga kako to rade drugi novozavetni pisci, kao npr. Jovan. “Telo” za Pavla nije materijalno ili telesno postojanje, niti neki prepoznatljivi deo celine ljudskog bića. Naprotiv, ono je čovek kao celina, podložan zakonu greha i smrti. Upotrebljavajući taj izraz, Pavle upućuje na ljudska bića u njihovom smrtnom stanju i njihovoj sklonosti da prihvate greh. Život robovanja grehu je život u telu.

Na drugoj strani, reč *duh* ne upućuje na nematerijalno postojanje života izvan tela (mogućnost izvan Pavlove koncepcije; upor.: 1. Korinćanima, 15. glava). Moraćemo sačekati 8. glavu poslanice, da bismo upoznali bogatstvo Pavlove upotrebe te reči, ali ovde možemo da ukažemo na pravac razmišljanja tako što ćemo reći da je život u Duhu — život usmeren ka Bogu i onaj koji neko živi pod upravom Duha. Zapazimo, sada, kontrast između dve situacije koje Pavle izlaže u ovim stihovima (1–6).

U prvoj situaciji, kad smo bili pod vlašću tela (7,5) zakon je bio spolja vidljivi, pisani kodeks (6. stih), kojem smo pripadali, “koji nas držaše”. U tim okolnostima zakon ne samo što je ukazivao na naš greh nego je i pobuđivao naše grešne strasti, tako da smo donosili plod za smrt (5. stih). Drugim rečima, ponašali smo se na način koji je vodio u smrt. U novoj situaciji, umrli smo zakonu kako bismo mogli pripadati Hristu i služiti mu na jedan novi način, ne više sa zakonom kao spolja vidljivim kodeksom koji nas istovremeno i osuđuje i huška da još više grešimo, već sada služimo Duhom tako da na tlu našeg odnosa s Njime nastaje dobar plod za Boga. Biti oslobođen zakona znači biti oslobođen

---

¹³ učenje s neprijateljskim stavom prema zakonu, posebno hrišćana prema Zakonu, uključujući Dekalog

onog starog odnosa sa zakonom kao pisanim kodeksom. Ali, Pavle nastavlja da nam pokazuje da to ne znači da je zakon zao. Po njegovim rečima u 3,31, naša vera ga ne poništava, nego utvrđuje.

Ilustracija iz desete zapovesti (7,7–13)

Pavlova napomena da zakon podstiče grešne strasti i da mi tako donosimo plod za smrt mogla bi logično da povede u zaključak da je zakon jednako greh. Ali Pavle kaže: “Bože sačuvaj!” (7. stih). Ono što odmah potom sledi čini da to “Bože sačuvaj!” nije nešto naročito ubedljivo. Pavle prvo ističe da zakon otkriva greh. Bez zakona on ne bi znao šta je greh (7. stih). Potom nastavlja dalje i kaže da zakon ne samo što mu ukazuje na njegov greh, nego ga i navodi na greh (8. stih); čini da još više greši.

Kako je to moguće? Deseta zapovest to objašnjava. Pavle ne bi ni znao da postoji želja za tuđim da zakon nije rekao: “Ne poželi!” (8. stih). Na ovom mestu bismo mogli očekivati da je Pavle, čuvši da ne treba da želi tuđe, sigurno prestao da želi tuđe i “živeo dugo i srećno”. Ali nije se tako dogodilo! Naprotiv, sama činjenica da se od njega očekuje da “ne poželi” usredsredila je njegovu pažnju na pohlepu, pa je morao da zaključi da je pohlepa kod njega postala utoliko veća. To je kao kad bi nekome bilo rečeno da ne sme da misli na ružičastog slona. Bez obzira na to što vam godinama ružičasti slon nije padao na um, sama zapovest da ne mislite na njega živopisno ga slika u vašem umu. Deseta zapovest posebno efektno ilustruje taj problem, budući da se bavi nečim što se odigrava u tvome umu, a ne nekim određenim postupkom. Neko bi mogao da odluči da danas neće nikoga ubiti, ali je teže odlučiti da ne “poželiš”.

Pavle zato zaključuje da “greh, iskoristivši priliku pruženu od zapovesti, prevari me i kroz zapovest me ubi” (11. stih, prema NIV). Sama zapovest koja je trebalo da donese život, donela je smrt (10. stih). Sve ovo stvara utisak kao da je zakon u stvarnosti — greh. Ako je zakon postao oruđe greha i donosi smrt, onda on mora biti veoma zao! Ipak, upravo kod te tačke Pavle kaže: “Tako je dakle zakon svet i zapovest sveta i pravedna i dobra” (12. stih). Odgovarajući na tu dilemu, Pavle kaže da problem nije u zakonu, nego u ljudskom biću. Zakon prikazuje greh onakvim kakav jeste (13. stih), ali on je dobar. Grešna ljudska priroda dopušta grehu da upotrebi zakon, i čini da greh postane još gori.

Ovaj Pavlov stav potpuno se razlikuje od onoga što nalazimo u rabinskom judaizmu. Iako je *Mišna*, kodifikovano rabinsko učenje, bilo napisano tek oko 150 godina posle Pavlovog vremena, ono predstavlja dugu istoriju usmene tradicije. Rabini su, u *Mišni* učili da je Bog stvorio zlu sklonost, nazvavši je *yetzer hara* [zla sklonost]. Ta zla sklonost (*yetzer*) ima određene sličnosti s nečim što bismo mi nazvali “egom” i ima korisnu namenu pošto motiviše ljudska bića. Međutim, ona ih ujedno i

kuša da čine zlo. Zakon je bio “protivotrov” koji je *yetzer hara* držao “na uzdi”. U jednom od tekstova Bog kaže:

Stvorio sam u vama *yetzer hara* [zlu sklonost], ali sam načino i Zakon kao lek. Dokle god se bavite Zakonom, “yetzer” neće vladati nad vama. Ali, ukoliko se ne bavite Torom, bićete izručeni vlasti “yetzer”-a i tada će celokupno njeno delovanje biti protiv vas (*Kid-dushin* 30b, citirano u: Barret, 153).

S druge strane, Pavle je ceo ljudski rod video u vlasti greha. Umesto da bude protivotrov, zakon je uvučen u problem, kombinovanjem greha i tela. Prema tome, umesto da reši problem, zakon ga je samo pogoršao. Da bi uspešno izložio tu svoju misao, Pavle prelazi na treću i završnu ilustraciju ove glave.

Ilustracija iz ljudskog iskustva (7,14–25)

Treća Pavlova ilustracija je tako silno upečatljiva, da su samo retki čitaoci tokom istorije govorili o poenti ilustracije; naprotiv, usredsređivali su se na samu ilustraciju. Pavle koristi ličnu zamenicu, prvo lice jednine, “ja”, govoreći o neprijatnom osećanju koje nastaje kada ne želi da čini nešto što čini i želi da čini nešto što na kraju ipak ne čini. Svi smo mi čitali te stihove i svi smo se poistovećivali s njima. Oni su tako tačni i svojstveni ljudskoj prirodi da smo zadivljeni. Međutim, Pavle ovde nije neko ko samo pokušava da rečima izrazi frustracije ljudske prirode. On pokušava da nam kaže nešto o zakonu, kao što je to učinio uz pomoć ilustracije o braku.

On ističe kako taj jaz između onoga što činimo i onoga što želimo da činimo, ta više nego razumljiva crta ljudske prirode, pokazuje da problem nije u zakonu nego u ličnosti čoveka. Sama činjenica da želim da činim što je dobro svedoči u prilog tvrdnje da je zakon dobar. Problem je greh i telo koje grehu dopušta da vlada. To cepa čoveka nadvoje, tako da bez obzira na to što on ili ona uživa u zakonu (22. stih) i što je, umom, “rob” Božjem zakonu, on ili ona je, telom, rob zakona greha i smrti (25. stih).

Teolozi su godinama raspravljali o tome ko je zapravo “ja” iz 14. do 25. stiha. Mnogi su to shvatili u autobiografskom smislu, ukazujući na Pavlovo lično iskustvo. U svom čuvenom eseju objavljenom ranih šezdesetih, pod naslovom “Pavle i introspektivna savest Zapada”, luteranski teolog Krister Stendal [Stendahl] suprotstavio se tom stavu. Tvrdio je da se Pavle nije mučio time koliko i da li je sposoban da poštuje zakon. On u poslanici Filibljanima tvrdi da je pre svog susreta s Hristom bio “bez mane” što se tiče pravde koja dolazi od zakona (Filibljanima 3,6). Po Stendalu, izmučena, introspektivna savest je pozniji fenomen zapadne kulture, koju zapadnjaci “učitavaju” u Pavlov život.

Većina tumača Biblije uzela je to “ja” kao simbol, ali oni su u

nesaglasju kada treba odrediti na šta simbol upućuje. Neki su zastupali gledište da "ja" predstavlja hrišćanina. Ukazuju na činjenicu da ta osoba uživa u Božjem zakonu (7,22) i tvrde da u toj borbi svi hrišćani mogu videti sebe. Nereligioznoj osobi nije važno da li će činiti dobro, pa se to, po njima, mora odnositi na vernika.

Drugi tvrde da se to "ja" odnosi na deo života pre postajanja hrišćaninom, jer se stiče utisak da je [taj život] usmerenje prema sebi (zapazimo sve slučajeve pojavljivanja zamenice "ja") i ne uklapa se u sliku života u Duhu, kako je izloženo u 8. glavi poslanice Rimljanima. Drugi postaju određeniji i u ličnosti "ja" vide nevernika koji zakon ipak shvata ozbiljno, ili ga pak vide kao život izvan Hrista, viđen iz perspektive vere u Hrista.

Šta treba da zaključimo iz svega ovoga? Na koga se odnosi "ja"? Moj predosećaj je da su komentatori Biblije verovatno određeniji nego što je to Pavle hteo da bude. Imajmo na umu da kod Pavla težište nije na zamenici "ja" nego na zakonu. Pa ipak, ima nečeg što bismo mogli reći o zamenici "ja". Nema sumnje da Pavle izlaže bitne elemente jedne vrste životnog iskustva. Zapazimo neke od karakteristika tog iskustva: robovanje grehu (14. stih); greh koji živi u telu (17. stih); osoba je zatočenik zakona greha koji deluje u njenim udovima (23. stih); osoba je "nesrećni čovek" (24. stih), a u svome telu, svojoj grešnoj prirodi, rob je zakonu greha (25. stih). To ne zvuči kao hrišćansko iskustvo. S druge strane, osoba koja doživljava to iskustvo, uživa u Božjem zakonu u "unutrašnjem čoveku" (22. stih), a svojim umom je "rob" Božjem zakonu (25. stih).

Kada sve to sastavimo, naglasak pada na prvobitnu situaciju koju smo videli u delu teksta od 1. do 6. stiha, na situaciju tela, a ne Duha, u uslovima kada je zakon spoljašnji kodeks, a mi i dalje podložni zakonu greha i smrti. Taj jaz se najintenzivnije oseća upravo u iskustvu pokušavanja da pravim načinom života živimo izvan Hristovog obećanja života u Duhu. Ipak, većina od nas na osnovu iskustva znamo da mi, verovatno, nikada ne živimo život toliko potpuno u Duhu, da bismo bili potpuno oslobođeni jaza između onoga što činimo i što bismo želeli da činimo, onoga što jesmo i što bismo želeli da budemo.

Iskustvo koje je ovde prikazano nije idealno. Ali sama činjenica da mi svi možemo sebe tako lako prepoznati u njemu, čini ilustraciju korisnom. Jer Pavlova poenta nije iskustvo samo po sebi, nego način na koji to iskustvo oslobađa od zakona. Sama činjenica da znamo za taj jaz pokazuje da problem nije u zakonu, nego u nama. Pavlov glavni zaključak je da je zakon dobar (12. stih). No greh je tako jak da zarobljava zakon i stavlja ga sebi u službu. Imajući na umu našu grešnu prirodu, nama zakon ne samo što donosi "poznanje greha", nego nas i navodi na greh, jer kada nam kaže "Nemoj", naša ljudska priroda odgovara tako što čini upravo to "Nemoj" (7. i 8. stih). Problem je telo, grešna priroda i tu nema izlaza. Zakon može da obeća život, ali to ne funkcioniše dokle

god sam grešan. Problem sam ja, a ne zakon, ali zakon je nemoćan da reši moj problem.

U ovoj glavi Pavle nam je izneo tri ilustracije i sve tri donose pouku o zakonu. Ilustracija o braku (stihovi 1 – 6) pokazala nam je da smo umrli zakonu kako bismo se sjedinili Hristom i mogli služiti Bogu na nov način, Duhom. Ilustracija o desetoj zapovesti (stihovi 7 – 13) otkriva nam je da je zakon dobar, ali da greh može da zloupotrebi našu slabost i iskoristi od zakona dobijenu priliku da uveća greh. Poslednja ilustracija o ljudskom iskustvu (stihovi 14 – 25) ukazuje nam kako jaz između naših očekivanja u odnosu na sebe same i stvarnosti našeg života potvrđuje da problem nije u zakonu, nego u nama.

Ako sam ja problem, gde je rešenje? “Ko će me izbaviti od tela smrti ove? Zahvaljujem Bogu svojemu kroz Isusa Hrista Gospoda našega” (stihovi 24. i 25). Dok 7. glava poslanice problem izlaže s izrazitom gorčinom, 8. glava će objaviti rešenje s neizrecivom radošću.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 7. glava

1. Da li i danas doživljam jaz između onoga što radim i jesam i onoga što hoću da radim i budem? Ako je odgovor potvrđan, da li me to obeshrabruje ili hrabri? Znači li to da sam ja utelovljeni pro-mašaj ili znači da sam hrišćanin na uzlaznoj liniji, koji jasno vidi svoje ciljeve?
2. U čemu se sastoji uloga zakona u mom hrišćanskom iskustvu? Da li je zakon spoljni pisani kodeks? Ako jeste, da li je to loše? Šta bi u mom slučaju značilo donositi plod za Boga u Duhu? Kakvu bi ulogu imao zakon u tom iskustvu?
3. Kada bih jedan komad hartije podelio na četiri dela, označio ih sa “JA”, zakon, greh i Bog i nacrtao za svako od njih po jednu sliku, kako bi te slike izgledale? Kako bih mogao nacrtati dijagram koji bi to četvoro prikazao u uzajamnoj vezi, i to verno onome što Pavle govori u 7. glavi poslanice Rimljanima?
4. Kako razumem Pavlovu tvrdnju da zakon u stvari služi kao pokretačka sila greha? Da li je to u mom slučaju nekada bilo tačno? Ako jeste, na koji način?
5. Kakva me osećanja obuzimaju posle čitanja ove glave? Jesam li se nekad osetio “nesrećnim”? Ako jesam, kakvoj vrsti rešenja bih se mogao nadati? Šta bi bila moja nada, na spisku načina na koje bi me, kroz Isusa Hrista, Bog mogao izbaviti? (Čuvaj taj spisak sve dok ne završimo i s proučavanjem 8. glave; tada ćeš videti koliko se tvojih rešenja i nadanja i stvarno pojavljuju u toj glavi.)

∞ Istraživanje Reči

1. Pročitaj tekst u 2. Mojsijevoj 20,1–17 i 5. Mojsijevoj 5,1–21. Kako se Deset zapovesti uklapaju s onim što Pavle kaže o zakonu u 7. glavi?
2. Pročitaj 119. psalam. Iskusi osećaj uživanja u Božjem zakonu, koji je prikazan u tom psalmu. Imaš li isti osećaj čitajući 7. glavu poslanice Rimljanima? Ako si osetio razliku, kako je objašnjavaš?
3. Uz pomoć biblijske konkordancije potraži tekstove u Novom zavetu, izvan Pavlovih spisa, koji govore o zakonu. Među njima mogli bi biti 5. glava Mateja, 7. glava Jovana i 2. glava Jakovljeve poslanice. Nalaziš li nešto što se može uporediti s Pavlovim učenjem iz 7. glave poslanice Rimljanima?

deseta glava

ŽIVLJENJE U DUHU

Rimljanima, 8. glava

Nema osude! Kakvog li obećanja! Pavle je govorio o grehu, smrti i slabosti ljudske prirode na način koji se dotiče našeg životnog iskustva. Osetili smo frustraciju koja nastaje kada ne činimo ono što hoćemo da činimo i kada nismo ono što hoćemo da budemo. Nema je slabost ljudske prirode više nego dobro poznata. Ali sada stižemo do tog obećanja. Nema osude. Nijedna glava u Bibliji, niti ijedna ljudska poetska tvorevina ili književni tekst ne izražavaju radost i nadu života u Hristu lepše nego 8. glava poslanice Rimljanima. Ovde se susreću sve metafore i simboli spasenja koje je Pavle koristio kako bi savršeno jasno izrazili: "Nikakva dakle sad nema osuđenja onima koji su u Hristu Isusu" (1. stih).

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 8. glava

Pročitaj ovu glavu u najmanje dva različita prevoda, a onda odgovori na sledeća pitanja u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima.

1. Jednu stranu iz svoje beležnice za poslanicu Rimljanima podeli u dva stupca. U prvom stupcu stavi naslov "Život u telu", a u drugom, "Život u Duhu". Prođi kroz prvih dvanaest stihova 8. glave i u prvi stubac upiši sve što si našao da Pavle govori o životu u telu, a u drugi stubac sve što on kaže o životu u Duhu. (Imaj na umu, ako koristiš NIV, "telo" je možda prevedeno izrazima "grešna priroda", "grešni čovek" ili "grešni um".) Sada napiši pasus u kojem ćeš dati poređenje ta dva različita načina života.
2. Na novoj strani svoje beležnice načini spisak svih obećanja koje nalaziš u 8. glavi poslanice, koja su namenjena hrišćanima. Koliko ih nalaziš? Rezimiraj kako se ta obećanja primenjuju na tvoju hrišćansku veru?
3. Pretraži glavu i pronadi sva mesta gde se pominje patnja. Kakvu ulogu, prema 8. glavi patnja igra u hrišćanskom životu? Koje bi ti reči iz te glave bile od najveće pomoći kada se suočiš s periodom lične patnje?
4. Da li se Pavlova metafora o usvajanju nas ljudi kao Božje dece (stihovi 12 do 17) može uporediti s drugim metaforama o spasenju koje je Pavle upotrebio u ovoj poslanici, kao što su opravdanje,

- otkupljenje, pomirenje i žrtveni sistem? Šta je novo u onome što nudi usvajanje? Koja je od tih metafora, po tvom mišljenju, najvrednija, kada stvaraš sliku onoga što je Bog učinio za tebe?
5. Na koji način nam Duh pomaže u molitvi (26. i 27. stih)? Objasni što bolje možeš, na osnovu ta dva stiha, šta Duh u molitvi čini za nas.
  6. Kako razumeš Pavlovo pominjanje predestinacije u 29. stihu? Da li ti izgleda da se ono što Pavle ovde kaže nalazi u neskladu s idejom ljudske slobode?
  7. Da li Pavlova poruka da nas ništa ne može rastaviti od ljubavi Božje otvara vrata ideji — jednom spasen, zauvek spasen? Zašto, ili zašto ne?

∞ Istraživanje Reči

Telo i Duh

Osma glava počinje oslobađajućim obećanjem da nema osude za one koji su u Hristu Isusu. Sledećih nekoliko stihova objašnjavaju temelj obećanja i čine stvarnim obećanje poređenjem dve vrste života, života u telu i života u Duhu. To obećanje, i druga obećanja koja Pavle iznosi u ovoj glavi, razumećemo jedino ako shvatimo suprotnost između tela i Duha.

Podsetićemo se da je taj kontrast Pavle počeo da gradi već u Rimljanima 7,5.6. Možda ćeš čak smatrati za potrebno da ponovo pročitaš pasuse o tim stihovima prethodne glave. U osmoj glavi Pavle tu razliku prikazuje uz neuporedivo više pojedinosti i sa znatno većom snagom. On počinje u 2. stihu tako što te dve različite vrste života naziva “zakonima”. Reč “zakoni” ovde se, u opštem smislu, koristi donekle kao sinonim za reč “principi”, “sistemi” ili “metodi”. On suprotstavlja “zakon Duha života” i “zakon greha i smrti” koji opisuje i kao život u telu, i potvrđuje da prvi oslobađa čoveka ovog drugog (2. stih). Razume se, on je u 7. glavi govorio o tom drugom, misleći na tekst u 7. glavi. Zakon je, iako dobar, nemoćan da spase, upravo zbog načela greha i smrti. Dobro, kakva je onda razlika između ta dva “konkurentna” sistema? Pozabavimo se, najpre, onim što Pavle kaže u 8. glavi, o sistemu greha i smrti, ili života u telu.

U okviru tog načina života, zakon je zbog tela nemoćan da spase (3. stih). Um osobe koja živi u skladu sa zakonom greha i smrti usmeren je ka onome što je telesno (5. stih), što vodi u smrt (6. stih). U stvari, oni koji žive “po telu” Božji su neprijatelji, zbog svoje pobune protiv Boga (7. stih). Oni nisu poslušni Božjem zakonu (7. stih); u stvari, i ne mogu biti poslušni Božjem zakonu (8. stih). Oni se nalaze na putu suočavanja sa smrću (13. stih). U šestoj glavi Pavle je tu beznadežnu situaciju opisao kao ropstvo grehu, a u sedmoj glavi nam pokazao da tu ništa ne može pomoći čak ni zakon koji je svet, pravedan i dobar. Međutim, on

ovde izgovara jednu alternativnu mogućnost — život u Duhu.

Mi smo u prethodnoj glavi obećali da ćemo, kada dođemo do 8. glave, reći nešto više o izrazu *duh* ili *Sveti Duh*. Izraz *duh* ima centralnu ulogu u ovoj glavi. Dvadeset puta od ukupno trideset i tri, koliko se pojavljuje u poslanici Rimljanima, ta reč se javlja u 8. glavi. Na onom najelementarnijem nivou taj izraz jednostavno znači “vetar” ili “dah”. Ipak, on je za Pavla — Božja prisutnost koja udahnuje život. Sveti Duh je član Svetog Trojstva, Onaj koji svetu, i ljudima pojedinačno, donosi Božju životodavnu prisutnost. Kada čovek postane svestan te prisutnosti, u njemu se pojavljuje nova vrsta života — život u Duhu.

Nekoliko obeležja delovanja Duha ovde postaju očigledni. Delo Duha je pre unutrašnje nego spoljašnje prirode. Život u Duhu podrazumeva unutrašnju ličnost, na onom najdubljem nivou, a ne samo spolja vidljive postupke. Duh se više bavi životom nego smrću, i više budućnošću nego sadašnjim vremenom. Duh već sada donosi vrstu života kakvom će biti obeležen večni život. Duh je garancija dolaska obećane budućnosti. I konačno, Duh donosi zajedništvo, a ne otuđenje.

U tom novom sistemu života u Duhu, Bog šalje svog Sina u obliku grešnog tela, kao žrtvu za greh, kako bi osudio greh u telu (3. stih). (Mi ćemo se ubrzo ponovo vratiti na značenje nekih od ovih izraza. No, hajde da steknemo potpunu sliku svega što Pavle govori o životu u Duhu.) Kao rezultat toga, pravedni zahtevi zakona ispunjavaju se u onima koji žive Duhom (4. stih). Oni su okrenuti ka onome što se odnosi na Duha (5. stih), što donosi život i mir (6. stih). U njima prebiva Božji Duh (9. stih) i, zaista, sâm Hristos (10. stih). Bez obzira na to što su njihova tela i dalje smrtna, njihov duh je živ zbog pravde (10. stih) i oni će ustati iz mrtvih (11. stih). Oni su Božja deca (14. stih). Potrebno je da zapazimo dva važna elementa sa ovog spiska: prvo, ono što je Bog učinio i drugo, šta to za nas znači.

Božji najvažniji čin bio je to što je poslao svog Sina. Pavle je u celoj 7. glavi ponavljao da problem nije zakon, nego da smo problem — mi, zapravo, naše telo ili grešna priroda, koje se neizbežno zaglibljuje u blatu greha — poput točkova što proklizavanjem upadaju još dublje — kada se svemu tome pridruži zakon. Da bi razrešio dilemu, Bog je poslao svog Sina u telu optuženog, da bi to telo pobedio iznutra. Hristos je svojim životom, žrtvom i vaskrsenjem pobedio greh “u telu”, dakle, “nalazeći se” unutra, u telu. Izražavajući tu misao, Pavle koristi dva izraza koji zahtevaju posebnu pažnju: Hristos je došao (a) u obličju grešnog tela, (b) kao žrtva.

Teolozi su vekovima raspravljali o značenju reči *obličje*. Da li ona znači da je Isus samo prividno došao u ljudskom telu, da je došao u ljudskom telu ali ne i u grešnom ljudskom telu, ili da je došao u stvarno grešnom ljudskom telu? Očito je da Pavle nije posebno nastojao da reši te fine razlike oko kojih raspravljaju teolozi, jer bi u takvom slučaju predmet izložio jasnije. Taj izraz *obličje* on koristi samo pet puta, od

toga četiri puta u poslanici Rimljanima. Ostala tri javljanja izraza u ovoj poslanici ne odnose se na Hrista, nego na likove koji se pojavljuju u *obličju* ljudskih bića, ptica, životinja i gmizavaca (1,23); na grehe nad kojima je “carovala” smrt, iako nisu bili u *obličju* Adamovog greha (5,14) i na hrišćane koji su ujedinjeni u *obličju* Hristove smrti (6,5). Poslednje pominjanje, u Filibljanima 2,7, sastavni je deo predivne poeme o Hristovoj poniznosti i spremnosti da se žrtvuje za nas, koju je Pavle upotrebio da preporuči Filibljanima zauzimanje istog stava poniznosti. Ta poema govori o Hristu koji je u *obličju* ljudskog bića.

Verovatno ne bi trebalo previše da se bavimo izrazom *obličje*, budući da Pavle ne nastoji da ga objasni i da ga koristi samo uzgredno. On je verovatno oklevao da jednostavno kaže “u grešnom telu”, zbog Hristove bezgrešnosti. (Ako čitate englesku verziju NIV, ovo će vas možda malo zbuniti. Budući da se u tom prevodu izraz “grešna priroda” koristi za prevođenje Pavlovog izraza *telo*, teško je primetiti da Pavle, u 8,3, reči *telo* dodaje pridev *grešno*.) Pavle u tom stihu istovremeno potvrđuje da je Hristos osudio greh “iz tela”, jasno pokazujući da je Hristova ljudska priroda stvarna, a ne samo fantomski privid ljudske prirode.

Pavle i u 3. stihu govori o Hristu koji dolazi kao žrtva za greh, doslovno “da bude žrtva za greh”. Različiti prevodi Biblije razilaze se u načinu na koji treba prevesti taj izraz. Neki to prevode doslovno kao “za greh” ili “da reši pitanje greha” (vidi engleske verzije RSV, NRSV i REB), dok to drugi prevode idiomatski kao “žrtva za greh” (vidi NIV, NASB i NEB). Dokaz koji opravdava idiomatsko prevođenje je to što je izraz “da bude žrtva za greh” na taj način upotrebljen u grčkom prevodu jevrejskog Starog zaveta. Ukoliko taj izraz Pavle koristi idiomatski, ovde prisutno značenje uglavnom je isto kao u Rimljanima 3,25. Starozavetni sistem žrtava služi kao metafora za Hristovo delo žrtvovanja za nas.

Međutim, Hristos ne samo što je došao da osudi greh “iz ljudskog tela” nego dolazi i preko svog Duha da živi u nama (8,9.10), da svoju pobedu nad grehom i smrću učini ujedno i našom pobedom. O tom iskustvu Pavle može da govori kao o Duhu koji živi u nama (9. stih) i kao o Hristu u nama (10. stih). Ovde su ta dva izraza sinonimi.

Šta to za nas znači? Mi time dobijamo novi pravac i novo odredište. Naš život je sada usmeren ka Bogu. Naš um je okrenut onome što Duh želi, a ne željama tela (5. stih). Svekoliko usmerenje našeg života biva drugačije, pošto nam Duh daje nove vrednosti. Taj novi način mišljenja znači novu budućnost. To je životni stav koji vodi u život i mir (6. stih). Tako, bez obzira na to što i dalje živimo u svetu zla, s telom koje je podložno smrti (10. stih — to je ono što Pavle podrazumeva pod izrazom “telo mrtvo greha radi”) — mi smo već sada povezani sa Izvorom životodavne sile koja je garant naše pobede nad smrću i konačno vaskrsenja tela (11. stih).

Pavle takođe kaže da pravedni zahtevi zakona, kada živimo životom

u skladu s Duhom, bivaju potpuno zadovoljeni u nama (4. stih). Znači li to da mi sada držimo zakon koji ranije nismo mogli držati? Ili znači da smo sada slobodni od zakona i da o njemu više ne moramo da razmišljamo? Odgovor je verovatno složeniji nego što poručuje ijedan od ovih iskaza. Značajni nagoveštaji odgovora dolaze i u ranijem i u kasnijem delu poslanice. Prvo, setićemo se mesta gde je Pavle, u Rimljanima 7,5.6, počeo da pravi poređenje između života u telu i života u Duhu. On je, pominjući život tela, govorio o zakonu kao spoljašnjem kodeksu. U sistemu greha i smrti zakon je izvan, i on osuđuje. U sistemu života u Duhu, Božji Duh usmerava naš život. Ali, nema nikakve sumnje da će nas Duh usmeravati u saglasnosti s Božjom voljom. Ako je po svom sadržaju zakon svet, pravedan i dobar, zar nam to ne kazuje kako će Duh voditi? Prema tome, kada Duh vodi, mi “ubijamo” zlodela tela (8,13.14).

Treba već sada da pogledamo tekst u 13,8.9, gde Pavle kaže: “Koji ljubi drugoga, zakon ispuni. Jer ovo: ne čini preljube, ne ubij, ne ukradi, ne svedoči lažno, ne zaželi, i ako ima još kakva druga zapovest, u ovoj se reči izvršuje, to jest: ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe.” Kada Duh usmerava naš život, mi ne živimo samo u spoljašnjoj saobraznosti zakonu. Duh vodi u skladu sa osnovnim načelom zakona, a to je ljubav. Da li je uopšte potrebno da brinemo o zakonu, ako živimo prema Duhu? Da i ne. Ne moramo više da brinemo o osudi zakona, niti se usredsređujemo na zakon kao na spoljašnji pisani kodeks. Ali, u svakom slučaju, podsećanje na Božje uputstvo važan je deo našeg usmeravanja našeg uma ka onome što je od Duha. Kasnije u poslanici, videćemo kako Pavle svoje čitaoce podseća na predmete kao što su seksualni nemoral i pijanstvo (13,13). Sadržaj zakona i nadalje je važan. Prisetimo se da mi verom ne poništavamo, ne “kvarimo” zakon, nego ga utvrđujemo (3,31). Međutim, dve značajne tačke moramo imati pred očima. Prvo, kada svoj život živimo u Duhu, zakon će uvek predstavljati Božja milostiva uputstva koja proističu iz našeg spasenja milošću, a nikada nisu osnov tog spasenja. Drugo, osnovni smere razmišljanja hrišćanina nije na zakonu kao zakonu, jer čak kada svoje čitaoce i podseća na pitanja ponašanja sadržana u zakonu, kako to čini u 13. glavi poslanice, Pavle ih upućuje na Hrista, a ne na zakon. Svoja uputstva o seksualnom nemoralu i pijanstvu Pavle zaključuje pozivanjem čitalaca da se “obuku” u Gospoda Isusa Hrista (14. stih), pošto se pravedni zahtevi zakona mogu zadovoljiti jedino kada Hristos živi u nama.

Značajna komponenta sistema života u Duhu, koju mi suviše lako zanemarujemo, jeste opšti aspekt te vesti. Većina od nas je, bez obzira gde živimo, deo zapadnjačke, individualističke kulture i olako prelazimo preko važnih nagoveštaja koji upućuju na nešto što je izvan sfere individualnog iskustva. Prema tome, lako nam je da iskustvo života u Duhu posmatramo kao privatno pitanje između nas i Boga. Međutim, Pavle celu raspravu započinje rečima da nema osude onima koji su *u Hristu Isusu* (8,1). Taj izraz nas upućuje na iskustvo postajanja delom Hristo-

vog tela, što znači pripadati jednoj zajednici vernika. Duh nije poslat samo da spasava ljude pojedinačno, nego i da stvara jedan narod koji obuhvata sve ljude, i Jevreje i neznabošce (nejevreje). To je bitan deo Pavlove teze i mi ga ne možemo zanemariti kada čitamo ovu glavu.

U stvari, kada Pavle izlaže sliku Duha koji živi u nama i zakona koji više ne služi kao spoljašnji kodeks, on u svojoj podsvesti verovatno ima obećanja o novom zavetu data preko Jezekilja, obećanja koja se odnose na Božju zajednicu. Jasno je da Pavle odlazi daleko izvan onoga što nalazimo u Jezekilju, ali zapazimo da je obećanje novoga Duha koji živi unutra bilo sastavi deo Jezekiljeve vizije.

I daću vam novo srce, i nov ću duh metnuti u vas, i izvadiću kameno srce iz tela vašega, i daću vam srce mesno. I Duh svoj metnuću u vas, i učiniću da hodite po mojim uredbama, i zakone moje da držite i izvršujete. I nastavaćete u zemlji koju sam dao ocima vašim, i bićete mi narod i ja ću vam biti Bog (Jezekilj 36,26–28).

I za Pavla, Duh koji prebiva unutra sabira vernike u zajednicu, u novu širokoobuhvatnu zajednicu i Jevreja i neznabožaca.

Pre nego što stavimo tačku na Pavlovo poređenje između života u telu i života u Duhu, treba da zapazimo bogatstvo obećanja sadržanih u tim stihovima. Tu imamo obećanje da za nas nema osude (8,1). Kad smo u Hristu, mi smo opravdani i protiv nas se ne mogu iznositi nikakve optužbe. Tu je i obećanje da će Duh živeti u nama i da će nam dati nov pravac i određenje (5. stih). Tu nalazimo i obećanje vaskrsenja (11. stih). Ali sve je to samo početak. Preostali deo 8. glave nastavlja sa iznošenjem ostalih obećanja, koja se grade na iskustvu života u Duhu. U ovoj glavi verniku se daje još najmanje pet velikih obećanja. Pogledajmo svako od njih.

Obećanje o usvajanju i sticanju statusa Božje dece

U 8,15 Pavle upoređuje duh ropstva, koji donosi strah, sa duhom sinovstva. Duh svedoči našem duhu (verovatno našoj unutrašnjoj savesti) da smo Božja deca (16. stih). Pavle govori o jedinstvenoj prednosti statusa Božje dece. Boga, Gospodara svemira, možemo oslovljavati sa “Ava, Oče”.

Ava je aramejska reč koju Pavle koristi bez obzira na to što piše na grčkom. (Aramejski je bio uobičajeni, svakodnevni jezik Jevreja u Palestini.) Pavle je jednostavno transkribuje i ispisuje grčkim slovima, dajući odmah i prevod, “otac”. Međutim, aramejski izraz nije tačan ekvivalent grčkoj reči za oca. Izraz *ava [abba]* bio je reč odmila, koju su koristila mala deca u obraćanju svojim očevima. Većina jezika sadrži reči koje se lako izgovaraju, često je to jednostavno ponavljanje istog sloga [kao u srpskom “tata”], a deca ih koriste za obraćanje svojim roditeljima. Tako

roditelji lakše doživljavaju radost što ih njihove švrće nazivaju prepoznatljivim imenom. Jevreji prvog veka uglavnom su izraz *ava* smatrali previše prisnim da bi ga koristili u obraćanju Bogu.

Međutim, u Jevanđelju po Marku, takođe pisanom na grčkom, zapisano je da je Isus, kada je u Getsimanskom vrtu pao u agoniju i molio se Bogu da ga mimoide čaša koju je upravo trebalo da popije, u obraćanju Bogu upotrebio aramejski izraz *ava* (Marko 14,36). Ovom prilikom Pavle objavljuje da i hrišćani, kada se obraćaju Bogu, mogu upotrebiti isti prisni izraz odmila, koji je upotrebio Isus. Eto, kolika je naša sigurnost da smo Njegova deca. Boga, Gospodara svemira, možemo zvati "Ava".

No, to što smo Njegova deca ne znači samo prisnu zajednicu s Njim nego i to da smo Njegovi naslednici. Pavle pravi divovski skok u odnosu na 6. glavu poslanice, gde je govorio o "robovanju" Bogu. Kada postanemo Božji "robovi", On nas usvaja kao svoju decu i određuje nas za svoje naslednike, sunaslednike s Hristom (8,17). To znači da stradamo s Hristom, ali i da ćemo učestvovati u Njegovoj slavi. Naše nasledstvo je sigurno zato što smo Božja deca.

Autor C. K. Baret citira zanimljivo rabinsko učenje suprotno Pavlovom učenju iz ovih stihova:¹⁴

Zašto se Izlazak iz Egipta pominje u vezi sa svakom zapovešću pojedinačno? Taj predmet može se porediti sa slučajem jednog cara, kada je sin njegovog prijatelja dopao tamnice. Car ga je otkupio, ne kao sina, nego kao roba, tako da bi mu, ukoliko ovaj u bilo kom trenutku pokaže neposlušnost, car mogao reći: "Ti si moj rob." Elem, po povratku car je rekao: "Navuci mi sandale, a moju odeću odnesi na pranje." Čovek je na to protestovao. Car je izvadio račun i rekao: "Ti si moj rob." Tako isto, kad je Bog otkupio potomke svog prijatelja Avrama, On ih nije otkupio kao decu, nego kao robove, te kada im bude postavio zahteve a oni otkažu poslušnost, On će moći da kaže: "Vi ste moji robovi."

Iako tekst u nastavku upućuje na razliku između ljudi-robovlasnika, koji kupuju robove kako bi oni brinuli o njima, i Boga koji kupuje robove kako bi On o njima brinuo, kontrast u odnosu na Pavlove reči po kojima nas Bog ne čini robovima, nego decom i naslednicima, zaista je vrlo uočljiv.

Obećanje o budućoj slavi koja zasenjuje sadašnja stradanja

Pavle u 17. stihu kaže da je učešće u Hristovim stradanjima sastavni deo statusa Božjeg naslednika i Hristovog sunaslednika. Život u Duhu hrišćanima ne daje imunitet na patnje, ali im pruža drugačiji pogled na

---

¹⁴ C. K. Barrett (*The New Testament Background: Selected Documents*, str. 152. Citirano u: *Siphre Numbers, Shelah*, 115:35a

patnju: ona je zasenjena nadom. “Mislim da stradanja sadašnjega vremena nisu ništa [nisu vredna poređenja] prema slavi koja će nam se javiti” (18. stih).

Razume se, ne stradaju samo hrišćani. Pavle kaže da ceo stvoreni svet, ceo čovekov svet i svet prirode uzdišu i čekaju oslobađanje od ropstva raspadljivosti (21. stih). On potom patnje stvorenog sveta upoređuje s porođajnim bolovima (22. stih, u NIV). U judejskoj literaturi koja se bavi posletkom sveta bilo je uobičajeno očekivati vreme patnje pre Mesijinog dolaska, vreme koje će postati poznato kao “porođajni bolovi” Mesije. Isus je upotrebio taj izraz kada je održao propoved o znacima posletka (Matej 24,8: umesto “porođajni bolovi”, u Karadžićevom prevodu stoji “stradanje”). On ga takođe koristi i u prilici kada svojim učenicima govori o žalosti koju će osetiti zbog Njegove smrti, a potom radosti koja će učiniti da žalost padne u zaborav:

Zaista, zaista vam kažem da ćete vi zaplakati i zaridati, a svet će se radovati; i vi ćete žalosni biti, ali će se vaša žalost okrenuti na radost. Žena kad rađa trpi muku; jer dođe čas njezin; ali kad rodi dete, više se ne opominje žalosti od radosti, jer se rodi čovek na svet. Tako i vi dakle imate sad žalost; ali ću vas opet videti, i radovaće se srce vaše, i vaše radosti niko neće uzeti od vas (Jovan 16,20–22).

Slika porođajnih bolova koji se povlače pred radošću zbog novorođenog deteta vrlo je ilustrativna, i nju istinski mogu da cene samo majke. Porođajni bol može da bude najteža vrsta bola poznata ljudima, ali kada posetite mladu majku i njenu bebu, koliko će se ona baviti bolom i pričati vam sve o njemu? Ona je obično previše uzbuđena zbog deteta tako da zaboravlja na bol. Zahvaljujući Hristovoj pobedi, stradanja ovog sveta pretvaraju se od besmislenog očaja u porođajne bolove. To ne znači manje bola jer, setimo se, porođajni bol može da bude raspamećujući bol. Međutim, bol i stradanje dobijaju novo značenje. Znamo da putujemo ka cilju koji će natkriliti i onaj najnesnosniji bol. Život u Duhu ne uklanja stradanje, ali transformiše njegovo značenje.

Pavle podstiče hrišćane da solidarno saosećaju s celim stvorenim svetom. Od njega nismo izdvojeni. On uzdiše, a i mi “sami u sebi” uzdišemo u nestrpljivom iščekivanju. Međutim, već smo doživeli prvine Duha (8,23). Prvine žetve posvećene su Bogu u uverenju da će uslediti i obilna žetva. Život u Duhu već predstavlja prvine. Naše sadašnje iskustvo čini da naša nada ima sigurnu budućnost. Mi još uvek nemamo onu konačnu nadu, koju Pavle naziva “izbavljenjem telu svojem” (23. stih), ali ono što već imamo daje nam sigurnost s kojom strpljivo čekamo (25. stih). (Grčka reč za strpljenje ne odnosi se na neaktivnost jer, čekati stpljivo ne znači čekati pasivno, nego aktivno trpeti pod op-

terećenjem.) Konačno spasenje nastaje kad se naša tela budu preobrazila ili vaskrsnula u poslednji dan (24. stih). Pavle ne zna ništa o postojanju izvan tela. Poslednja nada nije napuštanje tela, nego “izbavljenje” tela tako što ono gubi svoju smrtnost. Ovo “izbavljenje” je nešto što se događa istovremeno sa svršetkom “raspadljivosti” i smrti u stvorenom svetu. Čovek je deo stvorenog sveta i zato njegovo izbavljenje može da nastupi jedino kada nastupi definitivni kraj smrti.

Dovodeći na ovaj način hrišćane u vezu sa stvorenim svetom, Pavle nam ukazuje na našu tesnu povezanost sa okolinom u kojoj živimo. I ona i mi smo deo Božjeg stvorenog sveta. To bi hrišćanima trebalo da pruži poseban osećaj brige za životnu sredinu. Za nju smo dvostruko vezani — stvaranjem i otkupljenjem. Bog vodi računa o stvorenom svetu i On će ga izbaviti zajedno s nama. Ako Bog vodi računa o stvorenom svetu, kako mi možemo da činimo išta manje?

Rešava li ovo obećanje problem patnje za hrišćane? Svakako da ne. Kada se suočimo sa strašnim gubitkom života i kada na TV–ekranu vidimo užasavajuće slike stradanja po celome svetu, nameću nam se pitanja na koja ne možemo odgovoriti. Što su naši odgovori rečiji, to deluju besmislenije, naročito u ušima ljudi obuzetih bolom. Ne pokušavaj ženi u porođajnim bolovima da saopštiš kako ona u stvari ne trpi bolove! Stradanje je nešto stvarno. Osim toga, ono je u ovom svetu greha ujedno i hirvito raspoređeno — često su dobri oni koji stradaju, a zli koji dobro prolaze. Međutim, hrišćani znaju da je “beba na putu”. (U stvari, to Dete je već bilo ovde i ponovo će doći kao Car.) Oni znaju kakvo je odredište stvorenog sveta. I to obećanje im, bez obzira na to što ne daje odgovor na sva pitanja o stradanju i patnji, daje izgleda za budućnost, što im pomaže da izdrže pod opterećenjem i gledaju napred u nadi. Pre nego što budemo završili ovu glavu, Pavle će imati još neka ohrabrenja za hrišćane koji nastavljaju život u svetu bola.

Obećanje o pomoći u molitvi

Pavle nam u 26. i 27. stihu poručuje da življenje u Duhu podrazumeva obećanje da će nam Duh pomoći kad se molimo. “Ne znamo za što ćemo se moliti kao što treba, nego sâm Duh moli se za nas uzdisanjem neiskazanim” (26. stih). Koliko često si bio u situaciji u kojoj jednostavno nisi znao za šta treba da se moliš? Bog nam ovde poručuje da slušanje i odgovaranje na naše molitve nije jedino što On čini. On odgovara, uslišava molitve koje bismo upućivali kad bismo stvarno znali šta je za nas najbolje i kada bismo stvarno razumeli sopstvene misli, osećanja i potrebe.

Potrebno je da imamo na umu da Duh, kada posreduje za nas, ne pokušava da nagovori Boga da se predomisli u odnosu na nas i učini nešto što On za nas inače možda ne bi učinio. Duh koji prebiva u nama je Božji Duh. Nema nikakvog raskoraka u stavovima između Boga i Nje–

govog Duha. To je zato što je Bog naš *Ava*, Onaj koji svojim Duhom prebiva u nama. I On nam, kao dobar Roditelj, ne daje samo ono što tražimo nego zadovoljava i naše potrebe kojih čak nismo ni svesni.

Obećanje o Bogu koji radi za naše dobro

Ovo obećanje samo je nastavak poslednjeg obećanja. Nama je najbliži tekst iz Karadžićevog prevoda koji glasi: “[Onima koji ljube Boga] sve ide na dobro” (28. stih). Međutim, obećanje je u stvari još nešto bolje. To je jedan od slučajeva u kojima postoji razlika u drevnim rukopisima Novog zaveta. Najstariji i najpouzdaniji rukopisi, otkriveni nakon završetka engleskog prevoda Biblije, “King Džejms”, otkrivaju da se u tom obećanju nalazi reč *Bog*.¹⁵ Dakle, ne samo što “sve ide na dobro”, nego da u svemu sâm Bog radi za dobro onih koji ga ljube. Bez obzira na to kako bi situacija mogla biti strašna, Bog je prisutan i radi za naše dobro.

Ovo je još jedna važna dimenzija, kad razmišljamo o problemu stradanja. Čak i kada nemamo odgovora na svoja pitanja, mi imamo uveravanje o Božjoj prisutnosti. Krst nam pokazuje da se Bog ne sklanja od nas dok stradamo. On sâm podnosi stradanja i s nama je i u stradanju. I nije samo pasivno prisutan, nego radi za naše dobro.

Mnogo se raspravljalo o narednim stihovima (29. i 30.) zbog Pavlovog pominjanja predznanja i predestinacije. Našu raspravu o tom pitanju odložićemo do proučavanja 9. glave poslanice, pošto ono tada dolazi u prvi plan, sa još većom snagom.

Obećanje da nas ništa ne može razdvojiti od Božje ljubavi

Ovde, od 31. do 39. stiha, dolazimo do najznačajnijeg obećanja. Ništa nas ne može razdvojiti od Božje ljubavi. Ti stihovi su kao neko umetničko delo. Gotovo da oklevamo da ih komentarišemo, u strahu da ne bismo na platnu čuvene slike ostavili prljave otiske prstiju. U stvari, to obećanje je razrada uvodnog obećanja glave, iz 1. stiha: nema osude. Sada posmatramo živu sliku značenja tog obećanja. Kako ističe autor Ričard Hejs,* Pavle je verovatno imao na umu tekst iz Isaije 50,7–9 kada je ovo pisao. Isaija kaže:

Jer mi Gospod Gospod pomaže, zato se ne osramotih, zato stavih čelo svoje kao kremen, i znam da se neću postideti. Blizu je Onaj koji me pravda; ko će se preti sa mnom? stanimo zajedno; ko je suparnik moj? neka pristupi k meni. Gle, Gospod Gospod pomaće mi; ko će me osuditi?

---

¹⁵ U Karadžićevom prevodu ta reč je, doduše, prisutna, ali ne na mestu koje bi kvalitativno promenilo sadržaj obećanja. Prim. prev.

* Richard Hays

Ovaj odsek u 31. stihu Pavle započinje uveravanjem: ako je Bog s nama [za nas], ko uopšte može biti protiv nas? Pogledaj sve šta je Bog učinio za *sve* nas (zapazi *ponovo* važnost te male reči). Možemo li se osloniti na Njega da će nam dati sve? Pavle potom prelazi na živu sliku koja proizlazi iz pitanjâ u Isaijinom tekstu.

To je kao kad bismo bili pozvani u sudnicu krivičnog suda i smešteni na stolicu za optuženog, sa čitavom traumom koju sve to podrazumeva. Postavlja se pitanje: Ko će izneti ijednu optužbu protiv nas? Ima li nekoga ko će nas osuditi? Jesmo li stvarno bezbedni? U 33. stihu čitamo da nas je Bog izabrao i opravdao ili oslobodio krivice, pa tako On nema nameru da nas osudi. U 34. stihu nalazimo pitanje, da li će nas onda Hristos osuditi. Odgovor: On je umro za nas, podignut iz mrtvih za nas i sada posreduje za nas, sedeći Bogu s desne strane. Besmisleno je pomišljati da bi nas On optužio ili osudio. Ako ni Bog ni Hristos neće iznositi optužbe protiv nas, ko nas onda može razdvojiti od Hristove ljubavi? Patnja, progonstvo, glad, golotinja, opasnost ili mač (35. stih)? Na ovom mestu (36. stih), Pavle citira Psalam 44,22, podsećajući da su takve nevolje bile njegov “deo” i Hristov “deo”, pre njega.

No, gromoglasni odgovor je NE. Čak i suočeni sa svim tim problemima, mi smo više nego pobednici. Apsolutno ništa — ni smrt, ni život, ni anđeli, ni demoni (mnogi su u Pavlovom vremenu živeli u strahu od posledica delovanja demona i drugih sila u svom životu), ni sadašnjost, ni budućnost, bilo koje sile, ni visina, ni dubina — niti išta drugo u celom svemiru, neće nas moći razdvojiti od Božje ljubavi koja je u Hristu Isusu, našem Gospodu (stihovi 37–39).

Ovo zvuči kao dobar trenutak za završavanje priče, a to i jeste završetak ovog odseka u poslanici Rimljanima. Ali to nije stvarno kraj priče. Mi i dalje treba da živimo i Pavle mora da nastavi da nam pomaže da živimo zajedno kao Božja deca. Neki od Božje dece su Jevreji, a neki neznabošci. Neki su “presavesni” u svom verskom životu, a neki su slobodniji. Kako će oni živeti zajedno? Ne zaustavljajmo se ovde jer, nalazimo se tek na polovini puta kroz knjigu. U 9, 10. i 11. glavi poslanice Pavle će se baviti problemom Jevreja i neznabožaca. Kako može Bog i jedne i druge da obuhvati svojim jevanđeljem, a da ostane veran obećanjima koja je dao Jevrejima? Iako možda neće biti naročito lako da pratimo Pavlovu raspravu, i na to pitanje ćemo dobiti odgovor.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 8. glava

1. **Ponovo čitajući stranu u svojoj beležnici, gde su upoređeni život u telu i život u Duhu, kako mogu biti siguran da živim životom u Duhu? Činim li nešto kako bih potvrdio da živim u Duhu, ili prosto prihvatam Božje obećanje da će poslati Duha da živi u meni?**
2. **Šta za mene znači upraviti svoj um ka onome što je od Duha (5.**

stih)? Kakve bih lične, praktične sugestije mogao dati o sebi, a što bi Duhu moglo olakšati da moje misli održi okrenute ka ispravnim slikama?

3. Kako se postavljam prema metafori o usvajanju? Da li mi je lako da o Bogu razmišljam kao o svom roditelju? Kako su moji odnosi s roditeljima uticali na moj stav prema toj metafori?
4. Kako bi Pavlove reči da nam Duh pomaže kada se molimo (26. i 27. stih) mogle uticati na moj život molitve? Dok razmišljam o tim stihovima, da li mi oni daju neku predstavu o mogućnostima unapređivanja mog života molitve?
5. Da li ono što Pavle tvrdi, govoreći o celom stvorenom svetu koji uzdiše u želji za oslobođenjem, ima nekih implikacija na moj odnos prema svojoj okolini i na odgovornost prema njoj? Ako ima, koje bi one mogle biti?
6. Kako mogu primeniti obećanja iz 8. glave? Koji bi mi čin obožavanja Boga, javni ili lični, ili druge aktivnosti, mogli pomoći da ta obećanja usvojim za sebe lično i pružati mi neprekidnu sigurnost da su namenjena meni?
7. Na koje bih kreativne načine (kao što su poezija, muzika, umetnost, propovedi, esej ili drama) mogao izraziti svoje radosno uvažavanje tih obećanja? Načini što duži spisak, a onda izdvoj bar jedno sa spiska i to učini.
8. Obnovi spisak koji si načinio za 5. pitanje, iz odeljka "Primena Reči" iz prethodne glave. Koliko se rešenja koja si očekivao pojavilo u 8. glavi?

∞ Istraživanje Reči

1. Prouči tekst iz Galatima 3,26 do 4,7, gde Pavle suprotstavlja status robova i status dece uglavnom na isti način kao u 8. glavi poslanice. Uporedi ta dva teksta. Šta im je zajedničko? Koji jedinstveni doprinos toj temi daju ta dva teksta?
2. Koristeći biblijsku konkordanciju, pogledaj kako se izraz *duh* koristi u proročkim knjigama Isaije i Jezekilja. Uporedi ono što si našao s Pavlovom upotrebom izraza u 8. glavi poslanice Rimljanima.
3. Pročitaj u Jovanovom Jevanđelju deo teksta od 13. do 17. glave. Načini spisak onoga što Duh prema tom tekstu čini za nas. Uporedi delo Duha kako je prikazano u Jovanu s delom Duha u 8. glavi poslanice Rimljanima.

ČETVRTI DEO

RIMLJANIMA, 9. DO 11. GLAVE

BOŽJI PLAN ZA JEVREJE I NEZNABOŠČE

---

jedanaesta glava

BOG I JEVREJI

Rimljanima, 9. glava

Čak i neko ko ležerno čita poslanicu Rimljanima može zapaziti da Pavle u poslanici pravi veliki prelaz između 8. i 9. glave. Međutim, ni sami biblisti se ne mogu složiti oko tumačenja pomeranja fokusa. Neki deo poslanice od 9. do 11. glave posmatraju kao dodatak, donekle odvojen od glavnog toka teksta u poslanici. Drugi taj odsek posmatraju kao središnje jezgro knjige.

Ako je naše tumačenje do ovog dela poslanice tačno, ovaj odsek bi teško mogao biti dodatak, pošto u njemu Pavle pokreće važnu temu Jevrejina i neznabošca. To pitanje je, kao tezu, on postavio već u 1,16.17. Da budemo još određeniji, on u ovom delu poslanice obrađuje problem Božje vernosti, imajući u vidu jevrejsko odbacivanje Hrista. Podsetićemo se da je taj problem Pavle inicirao u 3,1. Imajmo pred očima i snažan naglasak na izrazu svi koji smo sretali u prvih osam glava poslanice. I budući da glave (12–15) koje se nastavljaju na ovaj odsek govore o potrebi za jedinstvom, pravilno razumevanje uloge Jevreja i neznabožaca u Božjem planu bilo bi značajan temelj tog jedinstva. Kada sve to spojimo, ovaj odsek nam izgleda znatno bliži centralnom jezgru nego neobaveznom dodatku.

Ipak, jedno je ovde sigurno. Tri poglavlja ovog odseka čine čvrsto povezanu raspravu koja se mora shvatiti kao celina. Prema tome, ovo poglavlje koje obrađuje 9. glavu poslanice delimično će napustiti način izlaganja na koji smo u ovoj knjizi navikli. Počinjemo kratkim odsecima, "Ulaženje u Reč" i "Istraživanje Reči", koji nam pružaju pregled pomenute tri glave, kao jedne celine. Posle toga prelazimo na uobičajeni vid proučavanja, u okviru kojeg proučavamo 9. glavu poslanice.

Ovo je neophodno, zato što bi se moglo dogoditi da iz nekih Pavlovihi reči iz 9. glave izvučemo veoma nesrećne zaključke, ukoliko ne bismo razumeli kuda on “putuje” i kuda će rasprava na kraju odvesti. Prema tome, najpre ćemo imati dodatni pregled dela poslanice od 9. do 11. glave, a onda i proučavanje 9. glave.

∞ Ulaženje u Reč

Pregled 9. do 11. glave poslanice Rimljanima

Ceo tekst od 9. do 11. glave pročitaj najmanje dva puta, a onda ispiši odgovore na sledeća pitanja.

- 1. Načini pregled toka Pavlove argumentacije u ove tri glave. U čemu se sastoji osnovna ideja?**
- 2. Kako se ove tri glave uklapaju s ostatkom poslanice? Zbog čega bi ih neki biblisti opisivali kao dodatak? Zašto bi ih drugi posmatrali kao glavno jezgro poslanice?**
- 3. Kako uočavanje “zaključka” iz drugog dela 11. glave menja način na koji razumeš ranije delove ovog odseka?**

∞ Istraživanje Reči

Pregled dela poslanice od 9. do 11. glave

U ovom odseku ukratko ćemo pokušati da pratimo razvijanje Pavlove misli kroz ceo tekst od 9. do 11. glave. Pavle počinje ličnim izražavanjem brige za Jevreje kao svoj narod (9,1–5). Zatim, od 9,6 do 11,10, on pažljivo polaže temelj svojoj glavnoj misli, koja će doći u drugom delu 11. glave.

Ovo polaganje temelja Pavle počinje pokretanjem pitanja Božje vernosti, koje je postavio u 3. glavi poslanice. Zar je Božja Reč zatajila (9,6)? Kako može Bog biti veran svojim obećanjima upućenim Jevrejima (a) ako se spasenje ostvaruje verom u Hrista, a ne delima zakona, (b) ako je većina Jevreja odbacila Hrista i (c) ako su “u igri” sada i neznabošci, s jednakim pravima? Prvi Pavlov odgovor je da i Izrailjeva istorija sadrži obilje dokaza da pripadanje Izrailju nije samo stvar gena. Prvo, Avram je imao više nego jednog sina, a ipak je obećanje ostvareno preko Isakovih potomaka (stihovi 7–9). Jakov i Isav predstavljaju još upadljiviji primer, jer su bili blizanci! Iste nasledne osobine. Isav je prvi rođen. Ipak, Bog je “mrzeo” Isava, a voleo Jakova, kasnije prozvanog Izrailj, kroz koga je obećanje nastavilo da živi (stihovi 10–13).

Osim toga, tvrdi Pavle, Bog ima slobodu da čini šta god želi. Slobodan je da se smiluje na koga god hoće (15. stih). Pavlovu poentu čine dve analogije. Bog je otvrdnuo faraonovo srce (stihovi 16–18), a On je i lončar koji od gline može da načini ono što poželi (stihovi 19–22). Pavle u stihovima 23 do 29 citira više starozavetnih tekstova, pokazujući da

je Bog slobodan u onome što radi.

Pavle potom skreće pažnju na iznenađujuću ironiju: neznabošci koji nisu tražili pravdu, dobili su je, dok je Jevreji koji su je tražili (30. i 31. stih) nisu dobili. Tu ironiju Pavle objašnjava u 10. glavi poslanice. Istinska pravda temelji se na veri i nastaje slušanjem. Jevreji su išli za njom na pogrešan način, delima; nisu slušali.

U delu teksta u 11,1–10 Pavle zatim pita: “Da li je Bog odbacio svoj narod?” Odgovor je odrečan. Konačno, sâm Pavle je Jevrejin. I, kako je u izveštaju o Iliji napomenuto Pavlovim čitaocima, često se događalo da su Bogu bili verni upravo oni koji su pripadali ostatku Jevreja. I danas postoji ostatak, izabran po milosti (8. stih). Pavle u 11. stihu konačno dolazi na svoju glavnu ideju. Bog ima plan, i to zapanjujući plan: da odbacivanje jevanđelja od strane Jevreja pretvori u mogućnost da jevanđelje ode neznabošcima. Ali ni tu neće biti kraj. Jevreji će videti kako neznabošci prihvataju jevanđelje, postaće ljubomorni (11. stih), pa će i sami prihvatiti jevanđelje. Bez obzira na to šta je Bog učinio, otvrdnjavanje srca i predavanje nekih u neposlušnost, učinio je to imajući na umu jedan, i samo jedan cilj: da bude milostiv svima (32. stih).

Prema Pavlovim rečima, taj zadivljujući plan vidljiv je u njegovoj službi koja otvara jevanđelje neznabošcima (stihovi 13–16). Međutim, to neznabošcima ne može poslužiti kao izgovor da se uzohole, “uobraze”. Pavle koristi analogiju maslinovog drveta (stihovi 17–24), kojom neznabošcima pokazuje da im činjenica o prihvaćenosti ne daje prednost u odnosu na Jevreje.

Otvrdnjavanje srca Izrailjaca samo je privremenog karaktera, dok puni broj neznabožaca ne prihvati jevanđelje (25. stih). Po Božjem planu, ceo Izrailj treba da bude spasen i On će biti milostiv prema svima (32. stih). Taj divni plan je tako veličanstven da Pavlu ne preostaje drugo nego da raspravu završi veličanjem i slavljenjem Boga (stihovi 33–36).

Sve ono što čitamo u ove tri glave, od 9. do 11, moramo čitati s tim zaključkom pred očima. Tema ove tri glave nije spasenje na pojedinačnoj bazi, nego Božji plan i namera s Jevrejima i neznabošcima. Božji je cilj spasavanje svih ljudi i sve što On radi služi svrsi ostvarivanja tog cilja. Bez tog zaključka, neke od Pavlovih napomena zvučale bi kao samovolja i hir. Međutim, Bog tako postupa da može biti milostiv svima.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 9. glava

Ponovo pročitaj 9. glavu poslanice Rimljanima u svetlu pregleda sve tri glave i odgovori na sledeća pitanja.

- 1. Kako se 9. glava poslanice uklapa u raspravu koja obuhvata deo teksta od 9. do 11. glave?**

2. Šta stvarno misli Pavle kada kaže da bi pozeleo da bude proklet i “odsečen” od Hrista radi svoga naroda? Da li je to stvarno tako ili je samo retorika? Kakvu je sličnu izjavu dao jedan vođa iz Starog zaveta?
3. Usporedi tekst iz 9,5 u što više prevoda do kojih možeš doći. Kakvu krupnu razliku možeš da uočiš? Kako je objašnjavaš?
4. Načini spisak svega što je, po Pavlovim rečima, povereno Izrailju. Objasni na koji način je Izrailj primio svaki od tih blagoslova.
5. Objasni šta je bio osnovni Pavlov razlog da citira svaki od sledećih starozavetnih primera:
  - a. Isak
  - b. Jakov i Isav
  - c. faraon
6. Objasni Pavlovu analogiju o lončaru i glini. Zar to ne stvara utisak o vrlo samovoljnom Bogu? Da li ova glava negira tvoje shvatanje predmeta ljudske slobode? Objasni svoj odgovor.
7. Objasni Pavlovo citiranje teksta iz Osije 9,25.

∞ Istraživanje Reči

Pavlovo jadanje (9,1–5)

Ovaj odsek Pavle otpočinje bolnim, ličnim jadanjem, koje mu izvire iz dubine duše (stihovi 1–5). U tom tekstu imamo iskreno priznanje osećanja velike žalosti i neprekidne strepnje. Razlog te strepnje (2. stih) je stanje u kojem se nalazi njegov narod Izrailj, čiji pripadnici većinom nisu prihvatili Mesiju.

Ovo je za Pavla gotovo nepojmljivo, pošto je znao da je Izrailj bio blagosloven na tako mnogo načina. On iznosi ceo spisak blagoslova koji su bili vlasništvo Izrailja (4. i 5. stih). Na tom spisku nalaze se usvajanje i dobijanje statusa Božje dece, božanska slava (viđena onom prilikom kada se Bog otkrio na Sinaju, kao i u brojnim drugim božanskim otkrivenjima), zaveti (načinjeni s Avramom i obnavljani u neprekidnom nizu s Izrailjem), zakon (koji je u svakom slučaju milostiv blagoslov, bez obzira na njegovu nemogućnost da spase), služba u svetilištu i hramu, obećanja (kojima je Hristos konačno ispunjenje), patrijarsi i na kraju, u telu (ili u smislu ljudskog porekla) Hristos, Mesija. Kako bi se, sa svim ovim prednostima, uopšte moglo dogoditi da neko u Izrailju ne vidi u Hristu ono što je u Njemu video Pavle?

Međutim, Pavlov stav nije stav sudije ili nekoga ko osuđuje. Naprotiv, kaže da bi pozeleo da bude proklet (na grčkom je to reč koju i danas koristimo, *anatema*, i znači “večno proklet”) i odsečen od Hrista, ako bi to moglo značiti spasenje za njegov narod (3. stih). Taj duh solidarnosti sa sopstvenim narodom i briga za taj narod podseća nas na Mojsija koji je, nakon što se Izrailj poklonio zlatnom teletu, rekao Bogu:

“Molim Ti se; narod ovaj ljuto sagreši načinivši sebi bogove od zlata. Ali oprosti im greh; ako li nećeš, izbriši me iz knjige svoje, koju si napisao” (2. Mojsijeva 32,31.32). U svakom slučaju, postoji razlika između ova dva velika “pastorska priznanja”. Mojsije traži da bude izbrisan zajedno sa svojim narodom; Pavle izražava želju da bude “odsečen” zbog svog naroda. On gotovo da ne može ni da podnese misao da Jevreji neće biti spaseni.

Pavlovo priznanje daje neodoljiv dokaz o njegovom i dalje veoma snažnom jevrejskom identitetu. To ponovo vidimo na početku 11. glave, kada on podseća svoje čitaoce da je Izrailjac, potomak Avramov, iz Venijaminovog plemena (1. stih). Često se nosimo mišlju da je na damaštanskom putu Pavle doživeo obraćenje iz judaizma u hrišćanstvo i prestao da bude Jevrejin, ali ta je misao istovremeno i anahronizam i daleko od Pavlovog načina razmišljanja. Autor Krister Stendal pokazao je da je ono što je Pavle doživeo na putu za Damask pre bilo poziv nego obraćenje. Prihvatajući novu misiju u odnosu na neznabošce, Pavle nikako nije okrenuo leđa judaizmu, a i kako bi to učinio? Hristos je bio ispunjenje zakona i proroka. Bez obzira na to što je bio apostol neznabožaca (Galatima 2,9), Pavle je bio Jevrejin. Tačno je da bi neke od osnovnih postavki judaizma, kao što su obavezno obrezanje, mogle pasti u vodu od trenutka kad je Pavle našao Hrista. Ali to nije značilo da se Pavle odrekao judaizma, nego da je u Hristu pronašao pravi judaizam. Pavlova privrženost svome narodu, Izrailju, trebalo je da, za hrišćane, učini nemogućim svaki oblik antisemitizma, kako ćemo videti kada budemo proučavali 11. glavu.

U tekstu u 9,5 nailazimo na jedan prevodilački problem. Tekst, koji u Karadžićevom prevodu glasi: “Od kojih je Hristos po telu, koji je nad svima Bog blagosloven uvek”, kaže, prema NIV: “Od njih polazi ljudsko poreklo Hrista, koji je Bog nad svima, zauvek slavljen!” Pavle ovde izričito naziva Hrista “Bogom”. Međutim, drugi engleski prevodi kao što su RSV, TEV, NEB i REB koriste interpunkciju tako da se poslednji deo stiha vidi kao posebna doksologija Bogu, koja nije povezana s rečju *Hristos*. Ova razlika nastaje zato što u izvornom grčkom jeziku uopšte nema znakova interpunkcije, pa ih savremeni urednici moraju dodati. Budući da je moguće čitati i na jedan i na drugi način, najbolje je ne insistirati na dogmatskom zaključivanju.

Božja Reč nije zatajila (9,6–29)

Ako je obećanje bilo namenjeno Izrailju, kako je Izrailj mogao da zataji? Da li bi to značilo da je Božja Reč zatajila i da, prema tome, Bog nije veran i pouzdan? Povodom takve misli Pavle je u 3. glavi poslanice već jednom izrazio snažnu negaciju, “Bože sačuvaj!” Ovom prilikom on to i obrazlaže. Pre svega, nikada nije bilo tačno da je pripadništvo izabranom narodu bilo samo stvar fizičkog porekla. Isak je bio prvi

primer (9,7–9). Avram je imao i drugu decu, ali su Jevreji znali da su jedino Isakovi potomci bili naslednici obećanja. Mi u 7. stihu nalazimo važnu reč *brojati* ili *smatrati*, koju je Pavle upotrebio u 4. glavi poslanice. Na isti način kao što je Avramu pravda bila “uračunata”, prema 4. glavi, Bog je “brojao” i Isakovo božansko potomstvo, tako da će on postati dete obećanja. Druga Avramova deca nisu bili “Izrailj”.

U delu teksta od 10. do 13. stiha nalazimo jedan još snažniji primer, kojim se ilustruje ista teza. Avramovi unuci Jakov (kasnije nazvan Izrailj) i Isav bili su blizanci. Poreklo ne može biti neposrednije od ovog. A ipak je Bog voleo Jakova, a “mrzeo” Isava. Bog je takav svoj izbor najavio još pre nego što su deca bila rođena, predskazavši da će stariji služiti mlađem. Nijedan Jevrejin ne bi pristao da uvrsti Isavove potomke u “Izrailj”. To su bili Edomci, narod koji je živeo južno od Mrtvog Mora (vidi 36. glavu 1. Mojsijeve), zakleti Izrailjevi neprijatelji. Čak se, u Pavlovo vreme, smatralo da su Idumejci zapravo Edomovi potomci. Irod Veliki bio je Idumejac. Nijednom Jevrejinu se ne bi svidelo da se Isavovi potomci priznaju kao deo Izrailja, a ipak je Isav, doslovno, bio podjednako Avramov potomak kao i Jakov. Ima li boljeg dokaza da je pripadništvo Izrailju u stvari pitanje Božjeg izbora, a ne samo genetskog nasleđa. Ako bi se dogodilo da neko i pored svega ostane neubeden, Pavle je iz 2. Mojsijeve 33,19 citirao Božje reči upućene Mojsiju, da pokaže da Bog može da se smiluje i sažali na koga god On hoće (9,14.15).

Reč *milost* iz tog citata iz 2. Mojsijeve Pavle pretvara u važan deo svoje rasprave u delu poslanice od 9. do 11. glave. On je ovde u 9. glavi koristi četiri puta, i još tri puta na kraju 11. glave, gde donosi svoj zaključak (a samo dva puta izvan tog dela poslanice, u 12,8 i 15,9). Ta reč postaje bukvalno sinonim za reč “blagodat”, koju Pavle, u ovom delu poslanice koristi jedino u 11,5.6. Pavle ovde pokazuje da je Bog potpuno slobodan u pogledu pokazivanja milosti. Na kraju svoje rasprave on će pokazati kako je Božja namera ukazivanje milosti svim ljudima.

Ovo Pavla vodi u još jedan starozavetni primer, primer faraona (9,16–18). Prema izveštaju iz 2. Mojsijeve, Bog je faraona podigao i otvrdnuo mu srce, želeći da pokaže svoju nameru. Prema tome, Bog može da se smiluje, da ukaže milost kome želi da je ukaže, a takođe može i da otvrdne srce kome god to želi.

Pavle nastavlja u stilu “dijatribe”, očekujući očigledan prigovor. Ako Bog sve predodređuje, kako onda može da nas okrivljuje? Pavle takvu misao odbija pomoću jedne prividno proizvoljne i autoritarne argumentacije. Bog može da čini šta god poželi! Ko si ti da drsko odgovaraš Bogu (20. stih)? Ne znaš li da je On lončar, a ti glina i da On, prema svom izboru, može da načini sudove i za plemenite i za obične svrhe (21. i 22. stih)? (Slika Boga kao lončara dolazi od starozavetnih proroka. Vidi Isaija 64,8 i Jeremija 18,1–10.)

Ovu fazu rasprave Pavle zaključuje nizom starozavetnih citata koji naglašavaju ili Božje slobodno pravo da bude milostiv ili bezumnost bilo

kojeg od Izrailjevih očekivanja da nešto može dostići i samo zato što ima Avrama za pretka. Prvi citat je iz Knjige proroka Osije: proroku je bilo zapovedeno da se oženi prostitutkom koja mu je rodila decu koja nisu bila njegova. Upravo su njihova imena bila ogledalo celokupnog skandala. Bila su nazvana “nije moj narod” i “neljubaznicom” [“onom koja nije ljubljena”]. To je bio simbolički prikaz Izrailjevog odbacivanja Boga u Osijino vreme, ali Bog je obećao da će ta deca, koja su predstavljala buntovni Izrailj, biti nazvana “moj narod” i “ljubaznica”, “ljubljena” (Osija 2,23). Pavle citira taj stih i tekst iz Osije 1,10 (9,25.26), ali ih različito tumači. U tim imenima on vidi dokaz da će Bog pružiti ruke preko Izrailja i obuhvatiti one neznabošce koji nisu bili Njegov narod. Drugim rečima, Božja spremnost da obuhvati i buntovne Izrailjce opravdava okolnost da On obuhvata i neznabošce.

Pavle potom citira dva teksta iz Isaije (10,22.23 i 1,9), želeći da pokaže da su čak i starozavetni proroci znali da će se spasti samo ostatak Izrailja i da bi, da Bog nije intervenisao, Izrailj postao kao Sodom i Gormor (9,27–29).

Da li Bog postupa proizvoljno?

Na prvi pogled, teško je čitati celu ovu raspravu iz 9,6–29 a da ne budemo bar malo zbunjeni. Da li Bog stvarno postupa proizvoljno? Autor C. H. Dod verovatno je izražavao osećanja mnogih čitalaca poslanice Rimljanima kad je izneo sledeći komentar na Pavlovu ilustraciju o lončaru i glini: “Ovo je već otrcana ilustracija. Međutim, problem je u tome što čovek nije grnčarski sud, jer on *hoće* da pita: ‘*Zašto si me ovako načinio?*’, i neće dopustiti da bude silom ućutkan. Ovo je najslabija tačka u celoj poslanici”.¹⁶ Ali pre nego što bismo se okomili na Pavla, a i svakako pre nego što preuranimo sa zaključkom da Bog, proizvoljno, neke predodređuje za spasenje a neke za propast, moramo imati na umu više stvari:

1. Podsetimo se konteksta. Pavle ne govori o spasenju u pojedinačnom smislu. On istražuje Božju vernost i okvirnu nameru za Jevreje i neznabošce zajedno. On nikada ne govori o ljudima pojedinačno kao onima koji bi bili predodređeni za propast.
2. Podsetimo se Pavlovog naglaska i zaključka celog njegovog niza misli u ovom odseku. Čak i ako Bog neke predaje u neposlušnost ili otvrdnjava njihova srca, to je deo Njegovog plana da *sve pomiluje* (11,32).
3. Pođi malo dalje u tekstu i obrati pažnju na značaj koji Pavle u Rimljanima 10,15–17 pridaje ljudskom odgovoru vere. Da je Bog “prosto” samovoljan, taj odgovor bi bio besmislen. U stvari, cela rasprava kao da nam pokazuje da se pravda temelji na odluci vere, a

---

¹⁶ C.H. Dodd: *The Epistle of Paul to the Romans*. Str. 171

ne na fizičkom srodstvu s Avramom.

Tačno je, Bog ima pravo da deluje po svom izboru. On sa glinom može da čini što god poželi. Ali ono što je On odlučio da učini s glinom jeste da pokaže milost, kako će nam Pavle u nastavku pokazati.

Ironični karakter teme o Jevrejima i neznabošcima (9,30–33)

“Šta ćemo onda reći?”, pita Pavle u 30. stihu. Može li stvarno biti tako da su pravdu dobili neznabošci, koji je nisu tražili, a da je ne dobiju Jevreji koji je jesu tražili? Ma kako izgledalo čudno, odgovor je pozitivan. Pavle navodi dva razloga.

Prvo, Izrailjci su je tražili delima, a ne verom. Drugo, spotakli su se o “kamen spoticanja” (32. stih). Pavle ovde sastavlja dva teksta iz Isaije koji upućuju na Boga kao na kamen (8,14; 28,16), jedan koji govori o Bogu koji navodi buntovne Izrailjce da se spotaknu o kamen za spoticanje, a drugi koji upućuje na Božju pouzdanost, kao na ugaoni kamen hrama. U pozadini, takođe, verovatno stoji priča iz Psalma 118,22, o naoko bezvrednom kamenu koji je postao ugaoni kamen hrama. Primena “kamena” na Isusa očito je bilo opšte poznato predanje u ranom hrišćanstvu, pošto je nalazimo u 1. Petrovoj 2,6–8 (koji citira oba teksta, iz Isaije i 118. psalma) i u Marku 12,10,11; Luki 20,17 i Delima 4,11 (koji citiraju samo tekst iz Psalma).

Problem Jevreja je u tome što su od Hrista načinili kamen za spoticanje, umesto da se u Njega pouzdaju. Ima li za njih još nade? O tome će Pavle imati mnogo da kaže na kraju ovog odseka poslanice Rimljanima.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 9. glava

1. Da li bih bio u stanju da kažem ono što kaže Pavle u 3. stihu i da poželim da sâm budem proklet radi spasenja drugog ljudskog bića? Ako je odgovor potvrđan, radi koga? Da li bi to bio plemeniti čin samožrtvovanja ili svojevršno bezumlje? Zašto?
2. Da li se slika o glini u Božjim rukama uklapa s načinom na koji shvatam svoj odnos sa Bogom? Da li bi trebalo da se uklopi?
3. Da li je Bog mene izabrao? Po čemu to znam? Kakav je odnos između Njegovog izbora i moje slobode?
4. Može li se za mene reći da “tražim pravdu”? Ako je odgovor potvrđan, kako znam da li je to traženje delima ili verom? Ili, da li je možda dostižem bez traženja, kao neznabošci o kojima je govorio Pavle u 30. stihu?

∞ Istraživanje Reči

1. Uz pomoć citata na marginama načini spisak svih starozavetnih tekstova koje je Pavle naveo u ovoj glavi. Pogledaj svaki od tih tekstova.

Zašto je u ovoj glavi Pavle citirao tako mnogo tekstova? Zašto je izabrao baš te tekstove?

2. Pročitaj članke o Edomu i Edomljanima u nekom dobrom biblijskom rečniku. Potraži te termine u biblijskoj konkordanciji i zapazi koliko se često pojavljuju. Izdvoj nekoliko citata (previše ih je, da bi ih sve čitao), i zapazi kako je često težak sukob između Edomljana i Izrailja.
3. Pročitaj tekst u 2. Mojsijevoj 7,1 – 11,10. Unesi primere u kojima Bog otvrdnjava faraonovo srce u jedan stubac, a one u kojima faraon sâm otvrdnjava svoje srce, u drugi stubac. Kako te primere možeš sastaviti u jednu celinu? Smatraš li da je faraon bio odgovorna osoba?
4. Pročitaj tekst od 27. do 33. glave u 1. Mojsijevoj. Kako se tim čitanjem osvetljava ono što Pavle govori o Jakovu i Isavu u 9. glavi poslanice Rimljanima?
5. Pročitaj tekst od 1. do 3. glave Knjige proroka Osije. Zašto, po tvom mišljenju, Pavle koristi tu proročku poruku u 9. glavi poslanice Rimljanima?

dvanaesta glava

ZAŠTO JE IZRAILJ ZATAJIO?

Rimljanima 10,1 – 11,10

Kako se uopšte moglo dogoditi da Izrailj pogreši? Izrailjski narod je bio uživatelj posinjenja, slave, zaveta, zakona, službe u svetilištu i obećanja (9,4.5). I ne samo to, nego su Izrailjci bili i revni za Boga (10,2). Kakve li kombinacije! Kako su se mogli naći u ulozi gubitnika?

O toj zagonetki Pavle govori u 10,1 do 11,10, nastavljajući s polaganjem temelja otkrivanju Božjeg zadivljujućeg plana koji će biti izložen u drugom delu 11. glave. Po drugi put u ovom odseku, Pavlove reči obiluju pozivanjem na Stari zavet. Pavle je čvrsto verovao da se upravo tamo može videti Božja stvarna namera za Izrailj. Jer kada se to pravilno shvati, celokupni zakon nalazi svoje ispunjenje u Hristu (10,4).

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 10,1 – 11,10

Tekst od 10,1 do 11,10 pročitaj u najmanje dva različita prevoda i u svoju beležnicu za poslanicu Rimljanima upiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Kako se ovi stihovi uklapaju u tok Pavlove rasprave u bloku od 9. do 11. glave?
2. Na šta Pavle misli kada u 10,4 kaže da je Hristos "svršetak" zakona? Znači li to da zakonu prestaje važnost u odnosu na hrišćanina? Zašto, ili zašto ne?
3. Ocrtaj proces kojim se dolazi do vere, prema tekstu u 10,13–17. Šta nam to govori o prirodi i značenju vere koja spasava?
4. Zašto Izrailj nije bio uspešan u svom traženju pravde? Na osnovu ovog odseka poslanice, pobroj što je moguće više razloga za to.
5. Kako Pavle koristi izraz *ostatak* (11,5)? Kako tu njegovu upotrebu možeš uporediti s načinom na koji izraz *ostatak* inače koristiš u religijskom kontekstu?

∞ Istraživanje Reči

Hristos, svršetak Zakona (10,1–4)

Desetu glavu Pavle započinje još jednim iskrenim izrazom brige za svoj narod, Jevreje. Njegova želja i molitva za njih jeste da budu spaseni (1. stih). Te se reči nikako ne mogu smatrati samo retorikom. Ceo ovaj

segment poslanice, od 9. do 11. glave, protkan je dokazima o Pavlovom ličnom zauzimanju i brizi za sopstveni narod i uveravanjem da ga nije zaboravio. Pa ipak, Pavle ne može da prenebregne činjenicu o prisutnosti jednog problema. On nipošto ne sumnja da Jevreji revnuju za Boga (10,2). Neko bi svakako zaključio da bi Jevrejima njihova revnost, udružena s Božjim obećanjem, trebalo da bude dovoljna za spasenje. A Pavle ipak uočava jedan problem.

Jevrejska revnost za Boga nije se temeljila na znanju. Njihov propust u pogledu znanja nije se odnosio samo na nepoznavanje određene teorijske tvrdnje ili doktrine. Bio je to propust u razumevanju izvora pravde i propust da svoje napore i revnost usmere u ispravnom pravcu. U 3. stihu Pavle kaže: “Jer ne poznajući pravde Božije i gledajući da svoju pravdu utvrde ne pokoravaju se pravdi Božjoj” [Ne poznajući pravdu koja dolazi od Boga i nastojeći da uspostave sopstvenu, nisu se pokorili Božjoj pravdi.] Ovo ima prizvuk neverovatne optužbe. Ako su bili revni za Boga, kako su mogli propustiti da vide Njegovu pravdu i težiti sopstvenoj pravdi?

Kroz ceo ovaj odsek poslanice Pavle kao da prepoznaje dva problema u jevrejskom poimanju pravde, što je bio razlog da oni pogrešno shvate Božju pravdu. Prvo, propustili su da uvide činjenicu da su njihov izbor i naročiti položaj kao Božjeg naroda bili darovi Božje milosti. Pavle ovo jasno pokazuje iznoseći, u 9. glavi, primere Isaka i Jakova. Izrailjci su bili u iskušenju da svoju ulogu vide kao pravo utemeljeno na direktnom poreklu od Avrama. Međutim, izbor je uvek stvar milosti [blagodati]. Drugo, Izrailj je bio u iskušenju da sopstvenu pravdu vidi kao nešto ekskluzivno i da zaboravi da Bog brine o *svim* ljudima. Kad god bi zaboravili sveobuhvatnu, univerzalnu prirodu Božje milosti, našli bi se u iskušenju da se uzohole i pokušaju da pravdu “prenesu” u svoj privatni posed. O tom iskušenju Pavle će iscrpno govoriti u preostalom delu 10. glave.

Tako je problem bio u tome što Izrailj nije težio za pravdom po osnovu vere (9,32). Vera je uvek odgovor na Božju milost. Izrailj nije mogao da teži za pravdom po osnovu vere izuzev ako ne shvati da je sâm status Božjeg naroda bio dar milosti. Tako je odgovor vere opcija moguća za sve ljude, budući da je Bog milostiv svim ljudima. Tako bi isključivost i izdvajanje mogli samo da naškode potrazi za istinskom pravdom.

Pavle tako stiže do jednog od najkontroverznijih i najosporavanijih iskaza u celoj poslanici Rimljanima. On kaže u 10,4: “Jer je Hristos svršetak zakona: koji ga god veruje opravdan je” [Hristos je cilj [svršetak] zakona, tako da je moguće opravdanje svakome koji veruje]. Tom kratkom iskazu moraćemo da posvetimo izvesno vreme, budući da on može biti shvaćen na više različitih načina.

Grčka reč prevedena sa “svršetak” (*telos*), slično kao i engleska reč *end* [kraj], može se upotrebiti na dva različita načina. Ona može značiti

svršetak u smislu “kraja”, ili u smislu “cilja” ili “svrhe”. Kaže li ovde Pavle da je Hristos kraj zakona ili da je On cilj zakona? Pored toga, i drugi deo iskaza može se razumeti na različite načine. Doslovno preneto, Pavle kaže da je Hristos *telos* zakona “za [*eis*] opravdanje svakome koji veruje”. Predlog *eis* može se upotrebiti na više različitih načina, tako da može značiti “u”, “ka”, “za”, “koji rezultira u”, “s obzirom na”, “prema”, “blizu” ili “radi”. Ovo, razume se, vodi u različite prevode drugog dela stiha. U nekim prevodima jednostavno stoji “za” i u njima iskaz ostaje neodređen. I NRSV i NIV ovo prevode “tako da je moguće opravdanje svakome koji veruje”. Ovo nam stvara sliku da, pošto je Hristos *telos* zakona, opravdanje je [namenjeno] svakome koji veruje. Međutim, Dan,¹⁷ u svom komentaru, prevodi “kao sredstvo opravdanja za sve koji veruju”. Ovde nije rečeno da Hristov odnos prema zakonu rezultira opravdanjem, nego da je Hristos *telos* zakona koji funkcioniše kao sredstvo opravdanja.

Imajući na umu mogućnost ovakvih varijanti prevoda i značenja reči, nije nikakvo čudo što komentatori donose različite zaključke u odnosu na značenje Pavlovog iskaza. Primera radi, Bart¹⁸ razume *telos* u smislu svrhe i zaključuje da je Hristos smisao i ispunjenje zakona, tako da verovati u Isusa Hrista znači poslušnost zakonu. Autor Best¹⁹ reč *telos* uzima u značenju “svršetka”, ali ne svršetka samog zakona. Naprotiv, po njemu je to svršetak poslušnosti zakonu kao načina na koji bi neko mogao biti prihvaćen od Boga. Autor Ahtemajer²⁰ reč *telos* razume i kao svršetak i kao svrhu. Kaže da je namena zakona bila donošenje opravdanja. Toj ulozi zakona Hristos donosi kraj, tako da zakon sada može da deluje kao pomoć u razumevanju našeg opravdanja u Hristu. Autor Dan,²¹ sa svoje strane, posmatra *telos* istovremeno kao cilj i kao svršetak, ali stavlja naglasak na ovo drugo i Hrista vidi kao svršetak pogrešnog razumevanja zakona, kad je zakon prvenstveno bio shvaćen kao granična oznaka razdvajanja Jevreja od neznabožaca, uz stavljanje naglaska na posebna obeležja kao što su obrezanje, subota i zakoni o hrani.

Kako ćemo ovo rešiti? Šta Pavle ima na umu kada kaže da je Hristos telos zakona? Postoji više mogućnosti. Prvo, Pavle bi mogao imati na umu da je Hristos svršetak zakona, kao perioda. U trenutku Hristovog pojavljivanja, zakon se završava. Drugo, on bi mogao misliti kako nastaje svršetak nekoj od funkcija zakona ili nekom od oblika pogrešnog razumevanja zakona. Treće, mogao bi misliti da je Hristos svrha ili cilj zakona, ali da zakon i dalje ima svoj značaj.

¹⁷ James D.G. Dunn, *Romans 1–8*. Str. 589

¹⁸ Karl Barth, *A Shorter Commentary on Romans*, str. 126

¹⁹ Ernest Best: *The Letter of Paul to the Romans*. Str. 118

²⁰ Paul Achtemeier, *Romans*. Str. 168–170

²¹ James D.G. Dunn, *Romans 1–8*, str. 589–591; 596–598

Istraživanje o tome kako sâm Pavle izraze koje nalazimo u ovom stihu koristi u preostalom delu poslanice, kao i u svojim drugim poslanicama, olakšaće nam da dođemo do zaključka o značenju onoga što Pavle ovde kaže. Prvo, pozabavimo se rečju *telos*. Na jednom mestu u ovoj poslanici Pavle tu reč koristi u tehničkom smislu, kako je bilo uobičajeno u njegovo vreme, tako da se odnosi na poreze (13,7; vidi takođe Matej 17,25), ali to nema nikakvog značaja za upotrebu te reči u 10,4. Relevantnija od ovoga je činjenica da je to izraz koji Pavle često tako koristi da se odnosi na drugi Hristov dolazak, kao “svršetak” ili “kraj/posledak” (1. Korinćanima 1,8; 10,11; 15,24; 2. Korinćanima 1,13; 1. Solunjanima 2,16). *Telos* ovde nije samo svršetak sadašnjeg sveta, nego i cilj ka kojem se on kreće. Taj smisao konačnog cilja ujedno je vidljiv i kada Pavle govori o smrti kao *svršetku* ropstva grehu (6,21; vidi takođe 2. Korinćanima 11,15 i Filibljanima 3,19), gde Pavle govori o propasti, kao *svršetku* lažnih učitelja) i večnom životu kao *svršetku* “ropstva” Bogu (6,22). U samo jednom slučaju (1. Timotiju 1,5) reč je upotrebljena besprekorno u smislu cilja ili svrhe. Prema tome, u slučajevima kada je Pavle obično koristi, reč *telos* se odnosi na konačni cilj, kojim su obuhvaćeni i značenja kraja i svrhe.

Takva primena se svakako uklapa s kontekstom reči u 10,4. Hristos je konačni cilj zakona. Postoji smisao kada to znači prestajanje. Svako razumevanje zakona kao konačnog rešenja problema greha i smrti bleđi i nestaje u prisutnosti Hrista, istinskog rešenja. Osim toga, svako shvatanje zakona koje vodi u isključivost, koje spasenje pokušava da prikaže kao privatno vlasništvo, iščezava pred vešću da je Božja milost došla *svim* ljudima u Hristu.

U drugoj polovini iskaza Pavle naglašava upravo ovaj aspekt zakona, a onda prelazi na razradu ostatka glave. Prevodi engleskih verzija NIV i NRSV druge polovine stiha koji “za” ili *eis* prevode u smislu “tako da je moguće [da može biti]” nesumnjivo su ispravni. Na sličan način, Pavle koristi izraz u 1,5 i 1,11. Razlog za tvrdnju da je Hristos konačni cilj zakona, ili bar, posledica okolnosti da je Hristos konačni cilj zakona, leži u tome što je opravdanje sada dostupno *svima* koji veruju. Pavle će u ostatku glave nastaviti sa objašnjenjem da je takav stav dosledan samom zakonu, vraćajući nas na Stari zavet i omogućavajući nam da se sami u to uverimo.

Međutim, činjenica da je Hristos konačni cilj zakona ne znači da je zakon ukinut i da on za hrišćanina više nema vrednosti. Pavle je to već jasno izrazio u 3,31 (mi u Hristu ne ukidamo zakon, nego ga utvrđujemo) i u 8,2–4 (pravedni zahtevi zakona ispunjavaju se u nama kada živimo po Duhu). U drugom delu poslanice Pavle će hrišćane pozvati na istu vrstu moralnog života na koju nas poziva i zakon, jer kao što Pavle kaže u 8,7.9, grešni um koji se ne pokorava Božjem zakonu ne može ugoditi Bogu. U poslanici Rimljanima nema ničega što bi dalo povoda zaključivanju da je sâm zakon ukinut. Konačno, on je svet, pravedan i

dobar (7,12). Ali ako u Hristu ne vidimo konačni cilj na koji upućuje zakon, ovaj može biti pogrešno shvaćen i pogrešno uzet kao sâmo rešenje. Zakon nije ukinut, i ako Hristos, koji je jedini izvor opravdanja, ne postane konačni cilj zakona, potraga za opravdanjem može biti samo uzaludna. S druge strane, kad je Hristos konačni cilj zakona, opravdanje je [predviđeno] za svakoga koji veruje, i za Jevrejina i za neznabošca. U sledećih nekoliko stihova Pavle razrađuje tu istinu, ponovo vraćajući čitaoce na Stari zavet.

Biblijsko istraživanje o Izrailju i opravdanju (10,5–21)

Ono što je Pavle upravo rekao moglo bi izgledati neverovatno. Oni koji su revni za Boga i teže opravdanju ne dostižu ga, ali ga dostižu oni koji ga nisu tražili (9,30.31). I više od toga, budući da je Hristos konačni cilj zakona, opravdanje je sada dostupno svima koji veruju (10,4). Kako Pavle može tako nešto da kaže? Anticipirajući takvu vrstu nepoverljivosti, Pavle se poslužio kratkim biblijskim istraživanjem koje potkrepljuje ono što je on upravo rekao i detaljnije pokazuje, kako stvarni proces dobijanja opravdanja, tako i razloge zašto je u tom pogledu zatajio sâm Izrailj, koji je inače težio opravdanju.

Sledeći pregled daje tekstove iz Starog zaveta koje Pavle koristi u preostalom delu 10. glave. Ako do sada nisi kompletirao odgovore na 3. pitanje s početka ovog poglavlja knjige, nemoj propustiti da pogledaš svaki od sledećih starozavetnih tekstova; zahvaljujući njima moći ćeš jasnije da pratiš Pavlovu raspravu.

Rimljanima	<i>starozavetni tekst</i>
10,5	3. Mojsijeva 18,5
10,6–8	5. Mojsijeva 30,11–14
10,11	Isaija 28,16
10,13	Joilo 2,32
10,15	Isaija 52,7
10,16	Isaija 53,1
10,18	Psalam 19,4
10,19	5. Mojsijeva 32,21
10,20	Isaija 65,1
10,21	Isaija 65,2

Predlažem da obradimo poruku koju Pavle iznosi u ovom biblijskom proučavanju. U 3. Mojsijevoj 18,5 vidimo tradicionalni način shvatanja

zakona. Ako ih “vršiš” (zapovesti zakona), “živ ćeš biti kroz njih”. Međutim, Pavle je u prvim trima glavama poslanice uložio veliki trud da nam pokaže da ni Jevrejin ni neznabožac, u stvari, ne živi “kroz njih”. I zato, ovom tradicionalnom shvatanju, u 6. i 8. stihu, dodaje tekst iz 5. Mojsijeve (jedne od knjiga zakona), gde stoji: “Jer zapovest ova koju ti ja zapovedam danas niti je visoko ni daleko od tebe; nije na nebu, da rečeš: ko će nam se popeti na nebo da nam je skine i kaže nam je, da bismo je tvorili? Niti je preko mora, da rečeš: ko će nam otići preko mora, da nam je donese i kaže nam je, da bismo je tvorili? Nego ti je vrlo blizu ova reč, u ustima tvojima i u srcu tvojem, da bi je tvorio” (5. Mojsijeva 30,11–14). Čovek nema potrebe da se pruža ka nebu ili preko mora u potrazi za Božjom vešću, jer je ona blizu. Samo treba da se potpuno usvoji.

Pavle potvrđuje da, u traženju Hrista, hrišćanin ne mora da se uzdiže ka nebu niti da silazi u ponor. Naprotiv, postoji vest koja je blizu i koja može da bude u srcu čitaoca. To je upravo vest koju Pavle propoveda, vest o Hristu. To je vest na koju je i Mojsije uputio. Drugim rečima, kada je u svom velikom govoru, povodom obnavljanja zaveta, govorio o Božjoj zapovesti kao o nečemu što nije izvan ljudskog domašaja, Mojsije je ukazao na radosnu vest o Božjoj milosti, upravo na vest koju sada objavljuje Pavle. Pavle tu vest jednostavno rezimira u 10,9: “Ako priznaješ ustima svojim da je Isus Gospod, i veruješ u srcu svojem da ga Bog podiže iz mrtvih, bićeš spasen.” Zapazi reči *srce* i *usta*, iz teksta iz 5. Mojsijeve. To priznanje je svakako više od spoljašnjeg akta izgovaranja određenih reči. Priznati Hrista za Gospoda znači dopustiti mu da bude Gospodar tvog života. Verovati da je Bog podigao Hrista iz mrtvih znači pokloniti mu svoje potpuno poverenje, iz dubine svog srca. Kada neko na ovaj način odgovori na Božju milost, zapovest više nije nedostižna. Ona je svakome blizu.

U 10,11 Pavle ovo potkrepljuje još jednim starozavetnim tekstom. To je Isaija 28,16, tekst koji potvrđuje da niko neće biti izvrgnut sramu. Tako će Bog blagosloviti svakoga ko veruje, bio to Jevrejin ili neznabožac, kako to Pavle izražava u 10,12. Ovo Pavla zatim vodi do njegovog aduta u 13. stihu, do idealnog teksta za njegovu tezu. Tekst potiče iz Joila 2,32, gde Joilo govori o Danu Gospodnjem: “I svaki koji prizove ime Gospodnje spašće se.” Vidite, Stari zavet je jasan. Ako to shvatimo očima vere, ne možemo sumnjati da Božja milost doseže do svakog čoveka.

Pavle potom prelazi na proces sticanja vere. Počinje to postavljanjem četiri pitanja (14. i 15. stih):

- (1) Kako mogu prizivati nekoga u koga nisu verovali?
- (2) Kako mogu verovati u nekoga za koga nisu čuli?
- (3) Kako mogu čuti ako im neko ne propoveda?
- (4) Kako će propovedati ako nisu poslali?

Odmah zatim, Pavle citira Isaiju 52,7, tekst gde hvali lepotu nogu onih koji donose radosnu vest (10,15). Srećom, postoje takvi koji su poslali i koji danas donose tu poruku radosne vesti. Ipak, već sledeća glava u Isajinoj knjizi (53.) opominje da ne prihvataju svi radosnu vest (10,16). Pavle u 17. stihu daje rezime. Vera dolazi od slušanja vesti, a vest se sluša kroz Hristovu reč, radosnu vest o Hristu. Dovde nas je naše biblijsko istraživanje (na osnovu Starog zaveta) poučilo da nam je Božja vest došla propovedanjem jevanđelja i da je ona dostupna svakome koji veruje.

U tom biblijskom proučavanju preostaju još dva pitanja. Oba se odnose na Izrailj i odgovor na oba dat je daljim citiranjem Starog zaveta. To su: Da li je Izrailj čuo? i: Da li je Izrailj razumeo (i odgovorio verom)? Za odgovor Pavle koristi dodatna četiri teksta. Prvo, oni jesu čuli, pošto 19. psalam, koji počinje iskazom da “nebesa kazuju slavu Božju”, govori u 4. stihu da je njihov glas otišao po svoj Zemlji (vidi 10,18). Drugo, Pavle u 19. stihu citira 5. Mojsijevu 32,21, što je stih iz Mojsijeve pesme, koji govori o Božjoj “revnosti” ili “ljubomori” zbog Izrailjevog idolopoklonstva i kaže da će Bog doneti nesreću na njih i “učiniću vas ljubomornima zbog onih koji nisu narod” i “razgneviću vas narodom koji nema razuma”. Taj tekst, u Pavlovim očima, ima dvostruku svrhu. Ukazuje na Izrailjevu neposlušnost i predstavlja jednu reč koja će imati centralno mesto u Pavlovom zaključku u drugom delu 11. glave. Reč je *zavidan* [razdražen] ili *ljubomor* [koji se rasrdio]. Moraćemo sačekati sledeće poglavlje knjige da bismo videli kako Pavle koristi taj ključ da otkrije Božji iznenađujući plan da bude milostiv svim ljudima.

Poslednja dva stiha koje Pavle citira u ovom bloku istraživanja jesu dva uzastopna stiha iz Isaije 65,1 i 2 (10,20.21). Prvi potvrđuje misao koju je Pavle izrazio u 9,30.31. Boga su našli oni koji ga nisu tražili. Neznabošci koji nisu tražili, našli su. Drugi stih govori o neposlušnosti Jevreja i njihovog oklevanja da prihvate milost. Pavle ovde njihovo propuštanje da prihvate radosnu vest vidi kao trajni dokaz postojanja one iste neposlušnosti o kojoj je govorio Isaija.

Prema tome, u čemu je osnovna misao ovog biblijskog proučavanja? Poruka radosne vesti je blizu i kaže da svako ko se pouzda u Hrista i prizna ga može biti spasen (10,9). O tome svedoči Stari zavet. Ali radosnu vest nisu prihvatili svi Izrailjci. Bez obzira na to što su je čuli, oni je nisu poslušali i to je razlog njihovog zatajenja. Oni nisu prihvatili radosnu vest Božje milosti za sve ljude, nego su se neposlušnički hvatali za svoju staru potragu za opravdanjem na temelju isključive privilegije po osnovu porekla.

Na osnovu svega što je Pavle rekao, moglo bi izgledati da su zatajila obećanja data Izrailju, da je za Izrailj sve svršeno. Ali Pavle odbacuje tu mogućnost. Pošto nas je ovde doveo do ruba litice, on se okreće, vodeći nas dalje ka novim vidicima.

Bog nije odbacio Izrailja (11,1–10)

Pavle se u 1. stihu vraća na dijatribu i pita: “Da li je Bog odbacio svoj narod?”, i odgovara još jednim od svojih “Bože sačuvaj!” On ima i dokaz kojim podupire svoju naglašenu negaciju. Prva stavka dokaza je sâm Pavle (1. stih). On je “dokazni element” A. Konačno, on je Izrailjac, iz Venijaminovog plemena (svoje poreklo Pavle pominje i u Filibljanima 3,5). Ovde ponovo vidimo koliko je Pavle svestan svog jevrejskog identiteta. On je živi dokaz da Bog nije odbacio Izrailja, pošto je on sâm Izrailjac, poslat da objavi radosnu vest o Božjoj milosti.

Povodom “dokaznog elementa” B (11,2–4), Pavle se vraća u izrailjsku istoriju, u vreme Ilije (vidi 1. Carevima 19,10). Potuživši se Bogu na Izrailja, Ilija je bio uveren da je on jedini preostali Izrailjac koji nije savio kolena pred Valom i koji se nije odrekao Boga. Ali Bog mu saopštava da takvih ima čitavih sedam hiljada! Pavle zaključuje da Bog i u njegovo vreme ima svoj ostatak. Taj ostatak je izabran blagodaću (11,5). Drugim rečima, taj ostatak nema čime da se prsi. Pripadnici ostatka nisu to zbog svojih dostignuća, jer je sve samo stvar blagodati. To je istina koju treba da imamo na umu kad god razmišljamo o pojmu *ostatka*. Pripadati ostatku nije pitanje privilegovanosti. Bog uvek poziva ostatak svojom blagodaću, radi određenog cilja.

Taj ostatak je, u Pavlovo vreme, dokazao da Bog nije napustio Izrailj. Tačno je da je najveći deo Izrailja odbacio vest milosti kroz Hrista, ali i to je bio deo Božjeg plana. Pavle citira 5. Mojsijevu 29,4, Isaiju 29,10 i Psalam 69,22.23, pokazujući kako je Bog bio taj koji je zaslepeo Izrailj (11,7–10). Zašto bi Bog činio tako nešto? Znači li to da je ostatak Izrailja (oni koji ne pripadaju ostatku) zauvek izgubljen? U preostalom delu 11. glave, koji ćemo proučavati u sledećem poglavlju knjige, Pavle će na to pitanje odgovoriti još jednim “Bože sačuvaj!” otkrivajući kako je i sâm otvrdnjavanje Izrailja zapravo deo zapanjujućeg Božjeg plana da pokaže milost svim ljudima.

∞ Primena Reči

Rimljanima 10,1 – 11,10

1. Uz pomoć kojih koraka se ja “pokoravam pravdi Božjoj” (10,3)? Kako mi 10. glava poslanice Rimljanima pomaže da prikažem te korake?
2. Razmišljajući o sopstvenom odnosu prema zakonu, mogu li odgovoriti kako je Hristos svršetak, ili konačni cilj zakona u mome životu?
3. Jesam li “poslat” da pomognem drugim ljudima da “čuju” Hristovu reč? Kako to znam?
4. Jesam li deo ostatka koji je Bog izabrao? Ako jesam, kako sam postao pripadnik tog ostatka? Šta za mene znači pripadništvo ostatku? Koje prednosti ono donosi, ako ih uopšte ima? Koje odgovornosti donosi, ako ih ima?
5. Jesam li nekad bio u iskušenju da pomislim kako sam ja jedina

preostala verna osoba? Koji je najbolji odgovor kada izgleda da su se Boga odrekli i mnogi iz redova Božjeg naroda?

∞ Istraživanje Reči

1. Uz pomoć analitičke konkordancije potraži tekstove u kojima Pavle koristi grčku reč *telos*, prevedenu sa "svršetak". Načini spisak različitih načina na koje Pavle koristi tu reč i razmisli kako to doprinosi tvome razumevanju teksta u 10,4.
2. Uz pomoć citata na margini tvoje Biblije pronađi starozavetne tekstove koje Pavle koristi u bloku teksta u 10,6–21. Pročitaj svaki od tih tekstova. Kako ti oni olakšavaju razumevanje onoga što Pavle govori u toj glavi? Zašto Pavle, po tvom mišljenju, koristi sve te tekstove?
3. Uz pomoć konkordancije potraži tekstove u Bibliji u kojima se nalazi reč *remnant* [ostatak]. Da li se ona uvek koristi na isti način? Kada Bog ima ostatak, da li je cilj uvek isti? Uporedi ono što si pronašao s onim što možeš pročitati u nekom biblijskom rečniku ili enciklopediji.
4. Pročitaj izveštaj o Iliji u 1. Carevima 18,1 do 19,18. Zašto je, po tvom mišljenju, Pavle upotrebio taj izveštaj? Kakav doprinos on predstavlja za vest?

trinaesta glava

BOŽJI IZNENAĐUJUĆI PLAN

Rimljanima, 11,11-36

*Niko neće posumnjati ako ustvrdimo da je pojedine delove bloka teksta od 9. do 11. glave teško pratiti. Pavle je dosta uradio na postavljanju temelja; sada konačno stiže do vrhunca svog izlaganja, posle čega će ovaj odsek poslanice privesti kraju. Iz svih prividno čudnih obrta i preokreta u istoriji Božjeg naroda sada izranja jedan plan, zavidljujući plan. Niko o njemu nikada nije usnio. Plan je da Bog bude milostiv **svim ljudima**. Polazeći od mnogih slika koje smo dobili o Božjoj milosti, to verovatno ne treba da nas iznenadi. Zapanjuje način na koji taj plan krči sebi put ka ispunjenju. Pređimo na zaključak ovog fascinantnog odseka.*

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 11,11-36

Deo poglavlja od 11. do 36. stiha pročitaj u najmanje dva različita prevoda i u svoju beležnicu za poslanicu Rimljanima upiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Kako se ovi stihovi uklapaju u tok Pavlove rasprave u bloku teksta od 9. do 11. glave? Kako se ovaj zaključak uklapa u Pavlov plan za taj odsek?
2. U čemu se sastoji Božji konačni plan? Kako dolazi do njegovog ispunjenja? Ko je u njega uključen i kako?
3. Kakva je, prema Pavlu, budućnost Jevreja? Šta će se, prema Pavlovom očekivanju, dogoditi s Jevrejima? Kakve praktične ciljeve ima Pavle na umu dok raspravlja o tom pitanju?
4. Kakav je odnos između Pavlovog metoda službe (11,13-16) i Božjeg plana?
5. Kakva je uloga "ljubomora" u Božjem planu? Da li je ljubomora adekvatan motiv? Zašto, ili zašto ne?
6. Objasni šta Pavle poručuje upotrebom ilustracije o maslinovom drvetu, u delu teksta od 17. do 24. stiha. Šta je predstavljeno drvom? Ko su prvobitne grane? Ko predstavlja nakalemljene grane?
7. Šta znači "pun broj neznabožaca" (25. stih)? Da li to Bog očekuje da se spase neki određen broj?
8. Da li je Pavle stvarno verovao i učio da će sav Izrailj biti spasen (26. stih)? Kako objašnjavaš njegove reči?

9. Da li je Božja milost istinski neopoziva (29. stih)? Kakve su implikacije te tvrdnje?

∞ Istraživanje Reči

Božji plan i Pavlova služba (11,11–16)

Stihovi koje smo proučavali u prethodnom poglavlju knjige završili su tmurnim tonovima za Izrailj. Podsetimo se kako je u 9. i 10. stihu citiran Psalam 69,22.23, gde se objavljuje da će Izrailjeve oči biti “pomračene da ne mogu gledati, a njihova leđa zauvek pognuta”? Prizvuk beznadežnosti. Izrailj je slep i zauvek pognut! Ali i ovom prilikom Pavle nas dovodi na rub litice, ali samo da bi načinio iznenadni, zapanjujući zaokret. I tako on, već u sledećem stihu (11,11), postavlja pitanje: “Jesu li se spotakli da nepovratno padnu?” Na osnovu onoga što je direktno prethodilo bili bismo u iskušenju da kažemo: “Da, svakako.” Ali Pavlov odgovor glasi: “Nikako!”

Taj zadivljujući plan koji to “Nikako!” čini mogućim, Pavle rezimira u samo nekoliko reči. Kasnije će ga razraditi u istoj glavi. Evo kakav je plan: Jevrejski prestup otvorio je vrata spasenja neznabošcima. Ali kada vidi iskustvo jevanđelja među neznabošcima, Izrailj će postati ljubomoran, doći će Bogu i ponovo biti primljen (11. i 12. stih). Na taj način, odbijanje Jevreja vodi u pristajanje neznabožaca koje, zauzvrat, preko ljubomore, vodi do pristajanja Jevreja. To je taj plan. Prema tome, Pavle ima priliku da se raduje, razmišljajući — ako prestup Jevreja znači bogatstvo za svet, koliko će tek veće bogatstvo doneti njihova punina (12. stih), a ako njihovo odbacivanje jevanđelja znači pomirenje za svet, šta će onda biti njihovo prihvatanje, ako ne život iz mrtvih (15. stih)!

Pavle se u 13. stihu direktno obraća neznabošcima. Konačno, on je apostol neznabožaca i kaže da svojom službom sledi obrazac Božjeg plana. No, bez obzira na to što je apostol neznabožaca (uz ovaj stih, pogledaj i tekst u Galatima 2,7–9), on i dalje ima pred očima sopstveni narod. On očekuje da će uspeh koji postigne objavljivanjem jevanđelja neznabošcima pobuditi surevnjivost njegovog naroda i doneti spasenje nekima od njegovih pripadnika (11,14).

Zanimljivo je da, u Delima, Pavlova služba potpuno odgovara Božjem planu. Kada bi ušao u neki grad, Pavle bi svoju službu obično započeo u sinagogi, propovedajući svoju vest Jevrejima. Iako ga je odbacivala većina Jevreja, “ostatak” je prihvatao vest. S tim nukleusom on bi svoju vest nosio neznabošcima. Zapazimo, primera radi, 18. glavu Dela, gde je Pavle došao u grčki grad Korint. Pavle je počeo da radi u sinagogi i postigao određeni uspeh. Akila i Priskila koji su, zbog Klaudijevog dekreta, bili napustili Rim, pridružili su se Pavlu (stihovi 1–4). Pavle je nastavio da propoveda u sinagogi a onda, čitamo u 6. stihu: “Kad se oni protivljahu i huljahu, otrese haljine svoje i reče im: krv vaša na vaše

glave; ja sam čist, od sad idem u neznabošce.”

Odbacivanje jevanđelja od strane Jevreja za Pavla nije bilo samo eventualna mogućnost, zamišljena mogućnost, nego neprekidna stvarnost njegove službe. Ipak, on nikada nije mogao da zaboravi sopstveni narod. Verovao je da je Božji plan bio da će upravo ta misija neznabošcima koja je izrasla iz jevrejskog odbijanja, izazvati kod Jevreja surevnjivost i dovesti ih jevanđelju.

Ipak, Pavle uviđa i opasnost da neznabošci možda neće shvatiti svoju ulogu u Božjem planu. Umesto da shvate sebe kao deo Božjeg plana da bude milostiv svim ljudima, oni bi se mogli uobraziti i osećati se superiornima u odnosu na one Jevreje koji su odbacili jevanđelje. Mogli bi ih čak i omalovažavati. Možda je to bilo više od samo potencijalne opasnosti. Kako ćemo kasnije videti u poslanici, vrlo je moguće da je između hrišćana iz neznaboštva u Rimu i Jevreja koji su bili hrišćani bilo napetosti. Ta opasnost navela je Pavla da iznese jednu alegorijsku ilustraciju i uputi je hrišćanima iz neznaboštva.

Alegorija o maslini (11,17-24)

Nije ništa neobično kada se pravedni Izrailj u Starom zavetu uporedi s drvetom, iako može biti razlike u vrsti drveta. Izrailj može da bude hrast (Isaija 61,3), finik (palma), kedar (Psalam 92,12) ili maslina (Jeremija 11,16.17). Pišući deo teksta poslanice u 11,17-24, Pavle je verovatno imao na umu tekst iz Jeremije jer tamo ne samo što se pominje maslinovo drvo, nego se govori i o kaznenoj meri protiv Izrailja, prikazanoj slikom odlomljenih grana. Ukoravajući Izrailj za prestupanje zaveta, Jeremija kaže:

Gospod te nazva maslinom zelenom, lepom radi dobroga roda; ali s hukom velikoga vetra raspali oganj oko nje, i grane joj se polomiše. Jer Gospod nad vojskama, koji te je posadio, izreče zlo po te, za zloću doma Izrailjeva i doma Judina, koju činiše među sobom da bi me razgnevili kadeći Valu (Jeremija 11,16.17).

Pavle gradi svoju ilustraciju sa maslinovim drvetom i svoje neznabožačke čitaoce upoređuje s divljim maslinovim mladicama nakalemljenim na maslinovo drvo, nakon što su s njega odlomljene neke matične grane (Jevreji) (Rimljanima 11,17). On sada upozorava te nakalemljene grane da se ne ponose, nego da se podsećaju da one ne nose koren, nego koren njih (18. stih). Tačno je, druge grane su odlomljene, a oni su se nakalemili. Ali one odlomljene grane bile su odlomljene zbog nedostatka vere, dok su nakalemljene grane bile nakalemljene zahvaljujući veri (20. stih). Ako su se matične grane mogle odlomiti, onda mogu i divlje, nakalemljene grane. I tako, ako su se divlje grane mogle nakalemiti, mogle su se nakalemiti i odlomljene matične grane. To je za Boga, u stvari, još lakše nego kalemljenje divljih grana (24. stih).

Poenta je u tome da neznabošci ne bi trebalo da se uobrazе i uzo-hole (20. stih). To što su se našli na Božjem drvetu moglo se dogoditi kao rezultat Izrailjevog odbacivanja jevanđelja. Ipak, to ne znači da je Bog zaboravio Izrailj i zauvek odbacio one odlomljene matične grane. Njegov je plan da i njih vrati na svoje drvo. Hvalisanje je dokaz nedostatka vere (3,27) i dovelo bi u opasnost nakalemljene grane (11,21–23). Umesto da se uzohole, neznabošci bi trebalo da razumeju Božji plan da i njih i Jevreje dovede u svoje carstvo. Božja milost nikada ne može biti povod za hvalisanje i pominjanje privatne imovine. Božja milost namenjena je svim ljudima. Imajući na umu to upozorenje, Pavle prelazi na detaljnu razradu Božjeg zadivljujućeg plana.

Milost za sve ljude (11,25–32)

Pavle u 25. i 26. stihu ponavlja plan koji je izneo u 11. i 12. stihu, ali dodajući neke pojedinosti. Izrailj je doživeo otvrdnjavanje srca, ali je ono bilo samo privremeno. Ono će potrajati sve dok ne dođe pun broj neznabožaca (25. stih), kada će se spasti sav Izrailj (26. stih). Ovo obećanje Pavle potvrđuje zbirkom citata iz Starog zaveta, iz Isaije 59,20.21; 27,9 i Jeremije 31,33.34. Bog će doći kao izbavitelj, odvратиće ih od bezbožnosti, obnovиće svoj zavet i ukloniće njihove grehe. Tada će se spasti sav Izrailj. Ta dva stiha pokreću dva zanimljiva pitanja: Šta Pavle misli kada pominje “pun broj neznabožaca”? i: Hoće li Bog stvarno spasti “sav Izrailj”?

Postojalo je jedno predanje i u jevrejskim i u hrišćanskim apokaliptičkim delima (knjige poput Otkrivenja koje upućuju na svršetak sveta, uz upotrebu simbola), koje kaže da je Bog odlagao svršetak sveta dok se ne napuni neki određeni broj. To predanje se obično bavi problemom prividnog odlaganja obećanja o novom “veku”. Sva dela u kojima je zapisano to predanje nastala su posle Pavla, ali samo predanje je verovatno nastalo pre njega.

Primeri ovog predanja mogu se naći u jevrejskim apokaliptičkim delima (verovatno pisanim u drugom delu prvog veka, delima koja ni Jevreji ni hrišćani nikada nisu prihvatili kao kanonska), 4. Jezdrinoj i 2. Varuhovoj. U 4. Jezdrinoj 4,36 Jezdra pita koliko će proći dok Bog ne učini kraj zlu. Odgovoreno mu je da će morati da čeka navršavanje broja onih koji su kao on. U 2. Varuhovoj 23,4 kaže se da je povodom Adamovog greha utvrđeno koliko će mesta biti pripremljeno, i da kraj neće nastupiti dok se ne navrši broj pravednih koji će zauzeti ta mesta. Čak se i u Otkrivenju, na povik “Dokle?”, koji su uputile duše mučenika pod oltarom, odgovara porukom da će morati da čekaju još malo “dokle se navrše i drugari njihovi i braća njihova, koji valja da budu pobijeni kao i oni” [dok se ne napuni broj njihovih drugara slugu i braće, koji je trebalo da budu pobijeni kao i oni] (Otkrivenje 6,11).

Ali, iako je verovatno znao za to predanje i možda ga zato koristio,

Pavle kao da govori u jednom uopštenijem smislu. Povod za čekanje da se napuni broj obično je odgovor na pitanje u vezi s odlaganjem posletka, ali Pavle ničim ne nagoveštava da mu je to ovde važno. On verovatno ne implicira da Bog ima na umu neki sasvim određeni broj neznabožaca koji moraju “ući” pre prihvatanja Izrailja, nego samo uopštenije skreće pažnju na Božji plan objavljivanja jevanđelja i pokazivanja milosti neznaboščima, dok se priprema pokazivanje milosti i samim Jevrejima.

Pavlova tvrdnja da će se “sav Izrailj” spasti (11,26) složenije je prirode. Da li Pavle stvarno hoće da kaže da će svi Jevreji biti spaseni? Na to pitanje autori komentara odgovaraju na najmanje tri različita načina. (1) Pavle govori o duhovnom Izrailju, tj. onima koji su prihvatili Hrista. Ali, to bi kategoriju “sav Izrailj” teško moglo prikazati kao nešto što je drugačije od već postojećeg ostatka. Taj zadivljujući plan stvarno ne bi bio ništa više nego status kvo. Pavle u ovoj glavi ne govori o duhovnom Izrailju koji dolazi na mesto Izrailja. Maslinovo drvo, ili Božja porodica, sada je ostalo bez nekih svojih grana; nakalemljene su nove grane, ali Bog ipak ima plan za budućnost tih starih odlomljenih matičnih grana, a koje ovo tumačenje zanemaruje.

(2) Drugi tvrde da Pavle misli baš ono što je rekao. C. H. Dod tvrdi da iz Pavlovog učenja moramo izvući univerzalističke zaključke, i kaže:

Ako istinski verujemo u jednog Boga i ako verujemo da nam Isus Hristos, onim što je bio i što je učinio, zaista pokazuje kakvi su Božji karakter i stav prema ljudima, tada je veoma teško otrgnuti se od verovanja da će Njegova ljubav već nekako pronaći način da dovede sve ljude u jedinstvo s Njime.²²

No, ako je to istina, kako ćemo to pomiriti s Pavlovim rečima naglašenim u istom odseku poslanice, po kojima je spasenje stvar ljudskog izbora (vidi npr. 10,14.15) ili s napomenom da izostajanje vere ima za posledicu odsecanje sa drveta (11,17–24)?

(3) Neki zastupaju stav da Pavle, doduše, iznosi Božji plan i nameru da spase sav Izrailj, ali da “sav Izrailj” ne znači nužno da će biti spasen i svaki Izrailjac pojedinačno. Oni često ističu da ni u jevrejskoj literaturi Izrailj kao celina ne podrazumeva svaku osobu. Na primer, *Sanhedrin* 10,1 kaže da će sav Izrailj imati udela u budućem svetu, ali tada isključuje sadukeje, jeretike, vračare i razvratnike. Tako, zaključuje E. Best: “Kada kaže da će sav Izrailj biti spasen, Pavle ne podrazumeva obavezno da će svaki Jevrejin biti spasen, nego misli da će nacija kao celina biti ponovo primljena”.²³

Koji od ovih stavova odražava Pavlovo učenje? Većina od nas verovatno bi odmah prihvatila stav pod brojem 3, a to bi sasvim mo-

²² C. H. Dodd, *The Epistle of Paul to the Romans*. Str. 194

²³ Ernest Best, *The Letter of Paul to the Romans*. Str. 131, 132

gućno i Pavle učinio, kada bi bio pritisnut da se izjasni. S druge strane, većina od nas verovatno bi prebrzo prihvatila stav pod brojem 3, ne shvatajući koliko je Pavlova vest radikalna i uverljiva. Božji plan je ne samo da se spase sav Izrailj, nego svi ljudi, tačka. Pavlov zaključak je da “Bog zatvori sve u neverstvo, da sve pomiluje” [da je Bog predao sve ljude u neposlušnost, kako bi svima njima mogao biti milostiv] (32. stih). Pavle čak objavljuje neopozivi karakter Božjih darova i Njegovog poziva (29. stih). Čitajući ovo, zaključujem da je Pavlova slika milosti bila znatno snažnija od onoga kako je mi obično vidimo. Tačno je da Bog neće vršiti nasilje nad ljudskom slobodom i da nas neće prisiljavati na spasenje protiv naše volje, ali je tačno i to da Njegova nepopustljiva, čvrsta odluka da bude milostiv *svim* ljudima daleko nadmašuje i našu najneobuzdaniju maštu.

Božji zavet s nama sličan je braku koji se razlikuje od svakog ljudskog braka koji smo do sada videli, pošto je Njegova odluka apsolutno neopoziva. On nam daje apsolutno čvrsta uveravanja da nas nikada neće ostaviti. Njegov cilj se nikada neće promeniti. Čak je i naša neposlušnost sastavni deo Njegovog plana da bude milostiv svim ljudima. Jedino naša svesna odluka da ga odbijemo i odbacimo može osujetiti Njegov plan da nas spase.

Doksologija (11,33–36)

Kako pisac kao Pavle, koji je samo ljudsko biće, završava jednu ovako zadivljujuću vest o Božjoj neopozivoj milosti? Koje bi reči u ovom slučaju uopšte mogle biti adekvatne? Pavle odlučuje da ovaj odsek ne završi svojim rečima, nego rečima iz Starog zaveta. Završne reči ovog odseka poslanice temelje se na Isaiji 40,13 i Knjizi o Jovu 41,11. To je doksologija, ili reči hvaljenja Boga. Pročitaj ponovo tekst u 11,33–36. Čitaj te stihove glasno, pa ako možeš da ih čitaš beživotno i bez uzbuđenja, biće to znak da nisi shvatio kako je u stvari zadivljujući i veličanstven Božji plan. Bolje bi bilo reći: Čitaj ih gromoglasno! Razumevanje Božje milosti provaljuje u hvaljenje Boga, kao kakav vulkan. Neizbežna reakcija je obožavanje Boga. “Jer je od Njega i kroz Njega i u Njemu sve. Njemu slava uvek. Amin” (36. stih).

∞ Primena Reči

Rimljanima 11,11–36

1. Kako bi Pavlovo izlaganje Božjeg plana, uključujući i ilustraciju o maslinovom drvetu, trebalo da utiče na moj stav prema Jevrejima i drugim ljudima, nehrišćanima? Da li sam nekada u iskušenju da se uzoholim i da se nadimam? Šta su najbolji protivotrovi za takvo iskušenje?
2. Kakva je moja uloga u Božjem opštem planu da bude milostiv svim ljudima? Postoji li neki određeni deo tih “svih ljudi”, za čije dobro i ja

mogu odigrati neku ulogu?

- 3. Kakva vrsta hvaljenja Boga prirodno ističe iz načina na koji shvatam i cenim Božju milost?**

∞ Istraživanje Reči

1. Pročitaj citate o Izrailju kao drvetu u Psalmu 92,12–14; Isaiji 61,3 i Jeremiji 11,16.17. Uz pomoć konkordancije pokušaj da nađeš dodatne biblijske analogije, zasnovane na predstavi Božjeg naroda kao drveta.
2. Pročitaj deo Dela apostolskih od 13. do 23. glave, i zapiši koliko puta tamo nalaziš obrazac jevrejskog odbijanja i iz toga proisteklo Pavlovo “odlaženje neznabošcima” radi propovedanja jevanđelja.

PETI DEO

RIMLJANIMA 12,1 – 15,13

HRIŠĆANSKI ŽIVOT

četrnaesta glava

ŽIVA ŽRTVA

Rimljanima, 12. glava

Povremeno smo, prilikom dosadašnjeg proučavanja poslanice Rimljanima, verovatno bili u iskušenju da posumnjamo da li je Pavle stvarno pisao kao pravi pastor. Neki delovi rasprave su bili složeni i bilo ih je teško pratiti. Međutim, imajmo na umu da je Pavle bio pastor koji je verovao da način na koji shvatamo Boga menja naš život. Ovom prilikom dolazimo do jednog očiglednog prelaza u poslanici, gde praktične teme izbijaju u prvi plan. Sada imamo priliku da vidimo kako se Pavlova vest o Božjoj milosti svim ljudima (11,32) odražava na način svakodnevnog života hrišćana.

Završavajući prethodni odsek poslanice (9. do 11. glave), Pavle nije mogao a da ne izusti reči veličanja Boga. Međutim, mi u ovoj glavi zaključujemo da su reči veličanja još uvek nedovoljan odgovor na Božju milost i blagodat. Adekvatan odgovor prelazi okvire reči. Božja blagodat zahteva ceo život slavljenja Boga, živu žrtvu celokupnog predanja Bogu. U 12. glavi Pavle otkriva oblik te žive žrtve.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima, 12. glava

Otvori svoju beležnicu za poslanicu Rimljanima i ispiši odgovore na sledeća pitanja, pošto si 12. glavu poslanice pročitao u najmanje dva prevoda.

1. Kakve detalje nalaziš na početku 12. glave koji nagoveštavaju prelaz koji Pavle pravi u tekstu na tom mestu? Navedi što više detalja.
2. Šta sve možeš otkriti u vezi s načinom na koji hrišćani treba da žive, ili o hrišćanskoj etici, na osnovu prva dva stiha ove glave? Ponovo načini spisak onoga što si otkrio.

3. Kako razumeš izraz *živa žrtva*? Kakvu pozadinu Pavle ima na umu kada ga koristi? Kakvo značenje je on mogao imati za prve Pavlove čitaoce? Kako možemo shvatiti puninu značenja tog pojma, ako sa stvarnim žrtvovanjem životinja nismo imali iskustva?
4. Objasni kako Pavle koristi analogiju tela u 12,3–8. U čemu je osnovna poenta koju on iznosi pomoću te analogije?
5. Navedi različite darove koje Pavle pominje u vezi s analogijom tela. Da li su to jedini darovi? Da li su to ujedno i najvažniji darovi? Koje si od tih darova primio? Ima li ovde nekih darova koje si primio, a koji nisu pomenuti? Kako te darove možeš upotrebiti na najbolji mogući način?
6. Koji se delovi Pavlovih uputstava iz ove glave usredsređuju na život unutar zajednice vernih? Ukratko prikaži osnovnu sliku koju Pavle daje o načinu na koji bi trebalo da živimo u okviru zajednice.
7. Koji se delovi Pavlovih uputstava iz ove glave usredsređuju na život izvan zajednice vernih? Rezimiraj osnovnu sliku koju Pavle daje o načinu na koji bi trebalo da živimo sa onima izvan crkve.
8. Šta misli Pavle kada koristi izraz “ugljevlje ognjeno skupljaš na glavu njegovu” (20. stih)? Odakle Pavlu taj izraz? Kako se to radi, i kakav je rezultat?

∞ Istraživanje Reči

Molim vas ... žrtvu živu (12,1.2)

Neki su zastupali stav da Pavlovo etičko razmišljanje nije povezano s njegovom osnovnom teološkom porukom. Morton Skot Enslin, primera radi, smatra da Pavlova teologija zapravo ratuje protiv etike. Tako je etička misao u Pavlovim poslanicama samo recidiv iz njegove jevrejske prošlosti, kombinovan s opštim moralom onog vremena, u najboljem slučaju “prilepljen” na njega, a u najgorem, u raskoraku s njegovom teologijom (Enslin, str. 63–77). Međutim, naše istraživanje teksta od 12. do 15. glave poslanice pokazaće da to nije tako. Blok Pavlovih praktičnih saveta na kraju poslanice neposredno proističe iz vesti koju je propovedao u svih jedanaest glava prvog dela poslanice.

U stvari, prva reč ovog odseka poslanice je prelazni izraz *prema tome/ stoga* (u Karadžićevom prevodu: *dakle*). Izraz *prema tome* sadrži zaključak nečega što je prethodilo. To *prema tome* spaja uputstva za hrišćansko življenje iz drugog dela poslanice s onim što im je prethodilo. To je zaključak predmeta. Ali Pavlovo *prema tome* čini više od samog spajanja tih delova poslanice Rimljanima u jednu celinu. Ono nije samo jedan književni oblik. Ono ujedno preobražava uputstvo koje sledi. Ako ne razumemo Pavlovo *prema tome*, pogrešno ćemo razumeti i sve ono što sledi.

Poznata izreka glasi: Savet ne košta ništa (i često je vredan svoje

cene). Saveti i opomene već po sebi su jednostavno zakon, a Pavle se već pokazao veoma rečitim na temu nemoći zakona. Međutim, saveti i opomene koje Pavle ovde daje više su od zakona, i za tu promenu treba zahvaliti izrazu *prema tome*. U celom ovom odseku Pavle ne govori samo “Učini tako i tako”, nego čini više od toga i kaže: “Prema tome, u svetlosti Božje milosti i blagodati, najprikladnije je da odgovoriš ovako ...” On se trudi da nam predstavi život koji proističe iz istinskog razumevanja Božje blagodati. Logični, razumni proizvod prihvatanja Božje blagodati “za sve ljude” je čovekov holistički odgovor pouzdanja u Boga i ljubavi prema bližnjima, nešto što Pavle naziva “živom žrtvom” (12,1).

Pavle uvodi ovaj pojam koristeći jednu vrstu formule koja se u naučnim krugovima opisuje kao “apel-formula”. Reč je o izjavi koja se u Pavlovo vreme često koristila u prepiskama, sa ciljem da načini uvod u novu temu ili da načini tranziciju u toku govora, kao i da od čitalaca zatraži sasvim određenu bihevioralnu reakciju. Jedna ovakva izjava dolazila bi posle obrasca koji bi glasio: “Ja pozivam vas (a) na osnovu (b) da (c).” U praznini (a) autor bi upisao osobu ili osobe kojoj/kojima se obraća. U praznici (b) bio bi predstavljen osnov za apel i u (c) konkretan odgovor koji se traži.

Pavle poziva “braću” u Rimu (uveren sam, kada bi danas pisao, rekao bi: *i sestre*) na osnovu Božje milosti (1. stih). To je tačno ono mesto gde je prvih jedanaest glava dostiglo svoj vrhunac — kod tačke gde je izražena Božja želja da bude milostiv svim ljudima (11,32). I Pavle im sada upućuje apel na osnovu upravo te milosti, iako za “milost” upotrebljava termin koji se razlikuje od onog koji je koristio u odseku od 9. do 11. glave. Evo, vidimo kako Pavlov prelaz ponovo povezuje njegova praktična uputstva s onim što im prethodi. U čemu se zapravo sastoji apel? Da Pavlovi čitaoci prinesu svoja tela na živu žrtvu Bogu.

U poslanici Rimljanima imamo samo tri takve apel-izjave. Drugu nalazimo u 15,30, gde Pavle svoje čitaoce poziva da se mole za njega. Treća je u 16,17, gde Pavle poziva Rimljane da budno motre na one koji izazivaju podele među njima. To su tri izričite Pavlove molbe Rimljanima: da žive životom žive žrtve, da se mole za njega i da budu na oprezu zbog onih koji hoće da unište njihovo jedinstvo. Na drugu i treću od ovih molbi doći ćemo kroz par poglavlja. Na ovom mestu treba da istražimo šta Pavle podrazumeva pod živom žrtvom.

Veliki deo jezika iz prva dva stiha 12. glave je tehničke prirode, koji se dovodi u vezu sa žrtvenim sistemom. Kada su se Bogu prinobile životinjske žrtve, one su morale biti svete i Njemu ugodne. U Petoknjižju se ovo često prikazuje na antropomorfan način. Bog se predstavlja kao neko ko stvarno oseća miris žrtava i kome se time ugađa. Na primer, o Noju kada je izašao iz kovčega, čitamo sledeće: “I načini Noje žrtvenik Gospodu, i uze od svake čiste stoke i od svih ptica čistih, i prinese na žrtveniku žrtve paljenice. I Gospod omirisa miris ugodni” (1. Mojsijeva 8,20.21; vidi takođe: 2. Mojsijeva 29,18.25; 3. Mojsijeva 1,9.13; 2,9;

4,31; 4. Mojsijeva 15,3.7). Uvek iznova čitamo kako su žrtve bile ugodne Bogu koji je “omirisao miris ugodni”.

Međutim, proroci izlažu donekle drugačiji pogled na žrtve, naglašavajući da spoljašnji čin žrtvovanja nije ugodan Bogu, ako se zanemari holistički duhovni i etički odgovor. Na primer, pitajući šta bi bilo ugodno Gospodu, Mihej (6,6–8) zaključuje da to ne bi bile žrtve paljenice, hiljade ovnova, desetine hiljada potoka ulja, pa čak ni čovekov prvenac, nego, “da činiš što je pravo i da ljubiš milost i da hodiš smerno s Bogom svojim”. Nastavljajući u ovoj proročkoj tradiciji, Pavle naglašava da istinska žrtva Bogu nije samo neki određeni čin, nego ceo život posvećen Bogu u služenju bližnjima.

Upotrebljavajući ovde reč *telesa* (12,1), Pavle govori o celom čoveku. Celo čovekovo biće postaje živa žrtva koja treba da ugoditi Bogu, poštovanjem prema Njegovoj blagodati i pokazivanjem ljubavi prema Njegovoj deci. Taj pojam je Pavle već prikazao u 6. glavi poslanice, govoreći o nama koji treba da dajemo “ude”, delove svoga tela “za sluge pravdi na posvećenje” [u robovanje pravdi koja vodi u svetost] (6,13.19). Živa žrtva može biti jedino celi život predat Bogu. Prema engleskom prevodu NIV, Pavle ovo opisuje kao “naše duhovno bogoslužje” (12,1). Drugi prevodi govore o “razumnoj službi”, a Karadžić: “vaše duhovno bogomoljstvo”.

Grčka reč prevedena sa ili “razumno” ili “duhovno”, reč je iz koje dobijamo našu reč *logika*. Reč bi mogla da znači “logično” ili “razumno”. Međutim, nju su takođe koristili kako grčki, tako i jevrejski pisci opisujući nešto što je bilo unutrašnje ili duhovno, za razliku od spoljašnjeg čina. Na primer, aleksandrijski jevrejski filozof Filo (*Special Laws* 1:277) koristio je izraz na taj način. Verovatno bi bila greška svesti Pavlovu primenu izraza na jedan od ta dva značenja, budući da su srodna. Pripnošenje, davanje “telesa” na živu žrtvu, to je logičan, razumni odgovor na Božju blagodat. Ono na šta Pavle poziva u svojoj molbi odnosi se na “volju Božju”. To je logičan odgovor na milost koju nam je Bog pokazao u Hristu. Ali to je ujedno i holistički i unutrašnji odgovor, a ne samo spoljašnji čin.

Međutim, Pavle ne samo što ovaj odgovor vezuje za nekadašnje i sadašnje otkrivanje Božje milosti i blagodati, nego ga vezuje i za budućnost. Mi više ne treba da se prilagođavamo obrascu ovoga sveta (2. stih), nego treba da budemo preobraženi, s novim stavom ili načinom razmišljanja. Izraz koji se u prevodu NIV izražava kao “svet”, u stvari je reč *doba* ili *vek*, kao kod Karadžića. Prema tome, ono što Pavle kaže ima eshatološke prizvuke. Izraz *vek* Pavle koristi pet puta u poslanici (pored ovog stiha, vidi 1,25; 9,5; 11,36; 16,27), ali je u ostalih četiri ona samo deo formule za izražavanje pojma “zauvek”. Međutim, više tekstova izvan poslanice Rimljanima pokazuje nam šta je Pavle imao na umu govoreći o “ovome veku”. U uvodu poslanice Galatima (Galatima 1,3.4) Pavle za Isusa kaže da “dade sebe za grehe naše da izbavi nas od sa-

dašnjega sveta [*veka*] zloga". U 2. Korinćanima 4,4 on govori o sotoni kao "bogu" "*sveta [veka]* ovoga koji je oslepeo razume nevernika, da im ne zasvetli videlo jevanđelja". I sledeći tekst, iz 1. Korinćanima, ističe suprotnost između mudrosti ovoga veka i Božje mudrosti:

Ali premudrost govorimo koja je u savršenima, a ne premudrost veka ovoga ni knezova veka ovoga koji prolaze. Nego govorimo premudrost Božiju u tajnosti sakrivenu, koju odredi Bog pre sveta za slavu našu; koje ni jedan od knezova veka ovoga ne pozna; jer da su je poznali, ne bi Gospoda slave razapeli (2,6–8).

Sve ovo jasno iznosi da je sadašnji "vek" za Pavla zao "vek", kojim vlada sotona i upravljalci koji se suprotstavljaju Bogu. Međutim, Pavle hrišćane poziva da već sada počnu da žive na nov način. Bez obzira na to što se nalaze na ovome svetu, oni već sada žive prema vrednostima i ciljevima novoga "veka", pošto su već sada njihovi umovi usredsređeni na Božje carstvo. Pozitivnim odgovaranjem na Božju blagodat njihov um se preobražava prema Božjoj volji. Bez obzira na to što je svet i dalje "sadašnji zli vek", hrišćani već sada doživljavaju novi "vek" Božjeg carstva, zato što je njihov um usredsređen na Božji sistem vrednosti. To je moguće jedino zato što je um obnovljen Božjim Duhom. Jedino kad je usklađen prema Duhu i prema onome što Duh želi (8,5), um može da se obnovi i preobrazi tako da je u mogućnosti da misli na novi način. Tako, obnovljeni um, sa svoje strane, vodi u novo delovanje.

Međutim, mi moramo uvek imati na umu da sve što Pavle ovde kaže dolazi posle reči *prema tome*. To je jedino i moguće zbog "milosti Božje". Najveći deo ostatka poslanice Rimljanima pokazaće nam oblik tog novog, preobraženog života, živu žrtvu koja već sada anticipira novi "vek" Božje budućnosti.

Telo — "samosvest" i služba (12,3–8)

Pavle počinje da prikazuje svojim čitaocima oblik žive žrtve, predstavljajući im njihov život kao deo Hristovog tela (5. stih). Iako u našoj individualističkoj kulturi neki ljudi govore o vođenju hrišćanskog života izvan crkve, takva koncepcija je Pavlu bila u potpunosti strana. Odgovoriti Bogu verom značilo je postati deo Hristovog tela i udružiti se s drugim vernicima.

Ovaj odsek Pavle otpočinje jednom igrom reči. On koristi tri reči istog korena: *phroneo* ("misliti"), *hyperphroneo* ("biti uobražen ili bahat") i *sophroneo* ("misliti razborito"). On poziva Rimljane da misle razborito, a ne nadmeno (3. stih). Drugim rečima, potrebno je da o sebi imaju tačnu ocenu. Mi to često opisujemo kao "samosvest". Pa ipak, mnogo puta kada govorimo o "samosvesti", to obično biva u kontekstu individualističkog, čak egocentričnog napora da razumemo sami sebe. U Pavlovim očima, cilj samosvesti je služenje. Mi treba da razumemo sebe i svoje darove kako bismo znali kako treba da služimo. Ti darovi nisu

samo prirodni talenti, nego deo mere vere koju Bog daje. On daje raznovrsne darove, da bi telo moglo imati različite vrste delova, “udova”, za različite vrste službe. Pa ipak, svaki “ud” “pripada svim ostalima” (5. stih). Bez obzira na to što delovi tela, “udovi”, imaju različite uloge, oni su delovi jednog tela. Svaki od njih radi u skladu s celinom.

Spisak posebnih darova koje Pavle ovde navodi teško da je iscrpan, to je samo uzorak. Darovi su prorokovanje (kod Pavla to ne znači predskazivanje budućnosti, nego propovedanje jevanđelja pod nadahnućem Duha), služenje (od te reči dobijamo našu reč *đakon*), podučavanje, hrabrenje, olakšavanje potreba drugih ljudi, rukovođenje i ukazivanje milosti (stihovi 6–8). Primate svakog od tih darova Pavle savetuje da ga marljivo koriste, u skladu s verom koju im je Bog dao. Zapazimo kako se snažno se ti darovi usredsređuju na izgrađivanje i duhovnog života i osećanja zajedništva među vernicima. Zapazimo i to da ti darovi koji izgrađuju crkvu nisu rezervisani za sveštenstvo ili za superhrišćane. Među njima su jednostavni darovi kao što su međusobno ohrabrivanje (možda osmehom ili malom porukom podrške), olakšavanje potreba onih koji trpe oskudicu, služenje i ukazivanje milosti. Možda smo previše naglasili darove koji pripadaju nekolicini vođa, ali nedovoljno one svakodnevene, praktične darove koji u najvećoj meri doprinose izgrađivanju Hristovog tela. Jedno je sigurno: mi svi treba da igramo bitnu ulogu u funkcionisanju tela.

Ljubav u zajednici vernih i izvan nje (12,9–21)

U ovom odseku, deo od 9. do 13. stiha prvenstveno se bavi ljubavlju unutar zajednice vernih, dok se deo od 14. do 21. stiha bavi hrišćanskom odgovornošću prema nevernicima. Ima tu, razume se, i malo preklapanja. U ovom tekstu saveti i uputstva tako brzo iskaču i padaju jedni preko drugih, da nam izgleda kao da uopšte nema ni konteksta niti lakoće argumentovanja. Takav stil je karakterističan za određene vrste etičkih spisa helenističkih filozofa Pavlovog vremena.

Međutim, postoji jezička građa u našem tekstu koje jednostavno nema u srpskom jeziku. Iako se Pavlove reči na srpskom pojavljuju kao imperativi ili zapovesti, grčki jezik koristi drugačiji oblik sa značenjem zapovesti. On daje prostora za paralelizam koji međusobno povezuje različite male savete i uputstva. Vrlo je teško uspešno prevesti značenje na taj način što bismo se držali jezičke građe. Na primer, ovde imamo doslovni prevod dela teksta od 10. do prvog dela 13. stiha, gde je učinjen pokušaj očuvanja strukture originalnog teksta. U njemu se žrtvuje mnogo od značenja i stila u srpskom jeziku da bi uopšte bio koristan, a ipak demonstrira kako Pavle koristi strukturu ponavljanja da bi međusobno povezao te pojedinačne savete.

U bratskoj međusobnoj ljubavi, posvećujući se,
u ukazivanju časti jedni drugima, imati inicijativu,

u žurbi, ne biti lenj,
 u duhu, ključati,
 u Gospodu, služiti,
 u nadi, radovati se,
 u nevolji, izdržati,
 u molitvi, istrajati,
 u potrebama svetih, deliti.

Međutim, iako ovaj drugi deo glave liči na kutiju–svaštaru sa duhovnim i etičkim savetima, on ipak značajno doprinosi obliku života koji je “žrtva živa”. Deveti stih počinje rečju *ljubav*. Grčka reč je *agape*, nesebični stav brige za bližnje i delovanje njima u prilog. Pavle tu reč često koristi da bi ukazao na Božju ljubav prema nama (u poslanici Rimljanima, vidi: 5,5.8; 8,35.37.39; 9,25) i na našu međusobnu ljubav (u Rimljanima, vidi: 12,9; 13,8.9.10; 14,15). On je retko koristi za ukazivanje na našu ljubav prema Bogu (u Rimljanima, jedino u tekstu 8,28), pošto reči *vera* daje prioritet u kontekstu našeg odgovora Bogu. Svi pojedinačni saveti iz celine od 9. do 13. stiha upućuju na oblik koji će ljubav poprimiti u našem duhovnom i moralnom životu u okviru zajednice vernika. Njegov poslednji savet u 13. stihu odnosi se na primenu gostoljubivosti. Ona je bila značajan deo hrišćanske odgovornosti prema ljudima kakav je, na primer, bio Pavle, koji su često putovali i zavisili od gostoljubivosti drugih ljudi.

U delu glave od 14. do 21. stiha Pavle prelazi na oblik ljubavi prema svetu nevernika izvan crkve. Veliki deo njegovih saveta podseća na Isusov govor iz Propovedi na gori (Matej, 5. do 7. glave) ili na propoved u polju sa usevima (Luka, 6. glava). Hrišćani treba da blagosiljaju, a ne da proklinju one koji ih progone (12,14). Pozivaju se da ne budu uobraženi ili oholi, da žive u slozi s drugim ljudima (16. stih). Pavle je svestan nemogućnosti da se uvek živi u miru sa svim ljudima (on sâm bio je često zatvaran), ali onoliko koliko stoji do hrišćanina, to treba da bude cilj (18. stih). Hrišćani se takođe pozivaju da ne vraćaju zlo za zlo i da se ne osvećuju (17. i 19. stih). To je posao koji valja prepustiti samo Bogu.

Jedan od Pavlovih naglasaka u ovom odseku vrlo je zanimljiv, zbog načina na koji odudara od izvesnog trenda filozofske misli Pavlovog vremena. Pavle poziva svoje čitaoce da saosećaju s drugim ljudima, da se raduju i da plaču s njima (15. stih). Stoici Pavlovog vremena učili su da ljudi treba da kontrolišu svoje emocije i da ne gube uzdržanost u odnosu na druge. Na primer, Epiktet je rekao da bi stoici mogli da tuže s drugima “spolja”, ali ne i u središtu svog bića (*Encheiridion* 16) i da, čak i kad ljulja dete, roditelj treba da bude uzdržan imajući na umu da je dete smrtnik (*Encheiridion* 3). Pavlova perspektiva je znatno drugačija. Hrišćanska ljubav se istinski raduje s drugim ljudima i tuži s njima. Ona je ranjiva i može biti ganuta, bilo radošću ili uvredom, uživljavajući

se u osećanja drugih.

Ljubav je takođe aktivna za dobro svih ljudi, pa i za neprijatelja. Pavle to naglašava citiranjem iz Priča 25,21.22 u Rimljanima 12,20. Hrišćani hrane i poje gladnog i žednog neprijatelja. Međutim, teže je razumeti drugi deo citata iz Priča. Navodeći Priče, Pavle kaže: “Čineći to ugljevlje ognjeno skupljaš na glavu njegovu.” Šta to znači? Većina komentatora smatra da je stavljanje ugljevlja na glavu bilo znak pokajanja, pa da stoga tekst znači da neprijatelja, svojim ljubaznim postupcima, možeš navesti na pokajanje. To bi se uklopilo sa završnim savetom u ovoj glavi, nadvladati zlo dobrom.

Autor Štulmaher ističe da Rimljanima 12. i 13. glava sadrže određene paralele s 1. Petrovom (Rimljanima 12,1 s 1. Petrovom 1,14; 2,5; Rimljanima 12,6 s 1. Petrovom 4,10; Rimljanima 13,1–7 s 1. Petrovom 2,13–17). Te sličnosti možda poručuju da i Pavle i Petar daju karakteristične savete koji su obično bili upućivani novokrštenim hrišćanima u ranoj crkvi.

Dolazeći na kraj ove glave, primećujemo posebno izdvajanje tri elementa. Prvo, Pavle se bavi praktičnim, svakodnevnim životom. Drugo, oblik tog života u neposrednoj je funkciji izraza *prema tome*. To je reakcija na radosnu vest o Božjoj blagodati koja je bila prethodno data. Treće, oblik toga života takođe je u funkciji obećane budućnosti. On nije “uguran” u kalup ovog *veka*, nego već sada anticipira novi vek, novo doba Božjega carstva.

Pavle će, u sledećoj glavi, od opštih uputstava o tome kako hrišćani treba da se ophode prema ljudima izvan svoje crkve, preći na specifične odnose, konkretno, na odnose hrišćana prema vlastima koje vladaju.

∞ Primena Reči

Rimljanima, 12. glava

1. Kada pogledam u svoj rokovnik, šta on otkriva o mom životu “žive žrtve”? Šta bi se dogodilo kada bih proučio izveštaj iz svoje čekovne knjižice, odnosno dnevnika izdavanja novca? Na koje opipljive načine demonstriram vrstu života na koju Pavle upućuje u ovoj glavi? Kako sve to razmatram, ne postajući ohol ili uobražen?
2. Koje je moje “mesto” u telu, i koje darove imam? Da li se na mene direktno odnosi neki od darova koje Pavle pominje u ovoj glavi? Ako je odgovor potvrđan, kako bih te darove mogao upotrebiti? Ako je odrećan, koje darove imam? Kako bih mogao da ih delotvornije upotrebim?
3. Da li mi je teže da živim prema merilu uputstava koje daje Pavle u vezi s ljudima unutar tela ili s onima izvan tela? Šta bi trebalo da učinim da bih mirno živeo sa svima?

∞ Istraživanje Reči

1. Uporedi tekst u Rimljanima 12,3–8 s 1. Korinćanima 12. glavom. Kakvu dodatnu informaciju dobijaš o crkvi kao Hristovom telu iz 1. Korinćanima, koje nema u poslanici Rimljanima? Obrati pažnju na spisak darova koji se nalaze u te dve glave. Koji darovi su zastupljeni na ta dva spiska? Koji darovi postoje samo u poslanici Rimljanima? Koji u 1. Korinćanima? Možeš li da zaključiš iz kojih razloga Pavle upisuje darove koje nalazimo u obe poslanice?
2. Uporedi Pavlova uputstva iz 12. glave Rimljanima, s Isusovom Propovedi na gori (Matej, 5. do 7. glave) i s propovedi u polju s usevima (Luka, 6. glava). Koliko paralela vidiš? Kako to objašnjavaš?
3. Mnogi veruju da kako 1. Petrova, tako i 3. i 4. glava poslanice Kološanima, sadrže uputstva za novokrštene hrišćane. Pročitaj oba teksta i vidi da li ćeš naći dokaze koji podupiru taj stav. Uporedi ih s 12. glavom Rimljanima i zaključi da li bi ovaj tekst trebalo da se koristi i kao mogući tekst uputstava koja se upućuju krštenicima.

petnaesta glava
HRIŠĆANI I VLASTI
 Rimljanima 13,1-7

Ovih nekoliko stihova koji govore o odnosu hrišćanina prema vlastima bili su predmet mnogih spekulacija, pa i sukoba mišljenja, ne samo zbog onoga što Pavle kaže nego možda i više zbog onoga što on ne kaže. Pavle, kako izgleda, poziva na nekritičko pokoravanje vlastima koje vladaju. A ipak, hrišćanin teško da može čitati te reči, a ne razmišljati o primeru Petra koji je stajao pred versko-političkim vlastima u Jerusalimu i govorio: “Većma se treba Bogu pokoravati negoli ljudima!” (Dela 5,29). Zašto Pavle kaže ono što je rekao u Rimljanima 13,1-7 i zašto je to i sve što on kaže? Pokušaćemo da nađemo odgovore na ova pitanja, zajednički otvarajući Reč.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 13,1-7

Stihove od 1 do 7 pročitaj u najmanje tri različita prevoda, a onda odgovore na sledeća pitanja upiši u svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima.

1. Načini pregled onoga što Pavle kaže u ovom odlomku. Šta je srž njegovih uputstava?
2. Kako se ovaj odlomak uklapa u kontekst poslanice Rimljanima? Možeš li da pronađeš posebne veze s 12. glavom poslanice i s ostatkom 13. glave? Načini spisak onoga što si pronašao.
3. Analiziraj način na koji Pavle koristi izraz *vlasti* u 13,1-7. Da li on znači isto kad god je upotrebljen? Objasni svoj odgovor.
4. Na jednoj strani svoje beležnice za poslanicu Rimljanima navedi najmanje tri različita načina kako zemaljski vladari, po Pavlovim rečima, deluju kao Božje slugе. Objasni kako svaki od njih može da bude istina.
5. Nabroj i analiziraj svaki od razloga koje Pavle navodi za pokoravanje vlastima u ovim stihovima.

∞ Istraživanje Reči

Šta Pavle kaže (13,1-7)

Počinjemo pažljivo posmatrajući ono što u tim stihovima Pavle

stvarno kaže. On počinje zapovešću iz 1. stiha, da svako mora da se pokorava vlastima koje vladaju. Izraz preveden sa “vlasti” može se odnositi na bilo kog predstavnika vlasti, uključujući i imperatora. Iako se to može odnositi i na anđeoske i na demonske sile, kontekst kazuje da Pavle govori o zemaljskim vladarima. Odmah posle uvodne zapovesti o pokoravanju nalazimo i obrazloženja za takvu zapovest.

Prvo obrazloženje nalazimo u drugom delu prvog i prvom delu drugog stiha i ono je teološke prirode. Nema vlasti osim one koju je Bog uspostavio. Ako je te vlasti uspostavio Bog, onda ustajati na pobunu protiv njih znači ustajati na pobunu protiv Boga, a činiti to znači navući na sebe sud [kaznu]. Pavle potvrđuje da vlasti postoje po Božjem ovlašćenju. On doduše ne kaže da li misli na vlasti uopšte, ili na sasvim određene vlasti određene od Boga, ali to u stvari i ne utiče na tok dokazivanja. Osnovno je da hrišćani treba da im se pokoravaju, jer ako tako ne čine, značiće da se suprotstavljaju Bogu i prestupaju Njegovu volju.

Drugi razlog navodi se u 3. i 4. stihu. Ovo obrazloženje je praktično i pragmatično. Vladari nisu uzrok straha onima koji čine dobro, nego onima koji čine zlo. Prema tome, ako činiš dobro, ne treba da brineš zbog vlasti. Treba da brineš jedino ako činiš zlo. Predstavnici vlasti ne nose mač tek tako. Oni donose Božji sud [kaznu] zločincu, da bi sačuvali red. Čineći to, oni praktično služe Bogu. Pavle ih, zapravo, i zove Božjim “slugama” ili “đakonima” (4. stih). Niko ne bi želeo da živi u uslovima anarhije. Prema tome, hrišćani imaju i praktičan razlog za pokoravanje građanskim vlastima i upraviteljima.

Peti stih počinje izrazom *prema tome* i on rezimira Pavlovo izlaganje do tog mesta. Hrišćani treba da se pokoravaju da bi izbegli kažnjavanje (pragmatičan razlog koji je Pavle upravo naveo), ali i iz jednog dodatnog razloga — zbog savesti. Ovo nas vraća na prvi razlog koji je naveo Pavle. Ako su vlasti postavljene od Boga, onda je pokoravanje njima više nego samo nešto praktično; ono je ujedno i stvar hrišćanskog načela. Unutrašnje predanje Bogu trebalo bi da motiviše hrišćane u Rimu na pokoravanje vlastima koje vladaju.

Pavle u 6. stihu navodi specifičan primer takvog pokoravanja. Hrišćani treba da plaćaju poreze zato što su vlasti Božje sluge koje rade svoje puno [radno] vreme na poslovima upravljanja. Drugim rečima, oni zaslužuju da budu plaćeni za svoj rad i to se ostvaruje zahvaljujući porezima. Reč ovde upotrebljena za “vlasti” nije ista kao ona koja je upotrebljena u 1. stihu. Ova reč se obično koristila za službenike vlasti nižeg ranga, među kojima su bili sakupljači poreza. Na kraju, Pavle u 7. stihu rezimira u vidu opšte zapovesti, za kojom slede četiri pojedinačne. Rimski hrišćani treba da plaćaju svakome šta kome duguju, bilo da je taj dug u vidu poreza, prihoda, poštovanja ili časti. U 8. stihu, koji ćemo proučavati u sledećem poglavlju knjige, Pavle nastavlja i kaže da je jedini dug koji bi njegovim čitaocima trebalo da ostave otvoren, dug

ljubavi.

Šta Pavle ne kaže

O ovim stihovima verovatno se više raspravlja zbog onoga što Pavle ne kaže, nego zbog onoga što kaže. Tu imamo neka iznenađujuća izostavljanja. Prvo, on u ovom odseku ne kaže ništa što bi imalo izričito hrišćanski karakter. Iako svoje uputstvo dovodi u vezu s Božjom voljom, on ga ne povezuje s hrišćanskim pobudama. Standardno učenje judaizma bilo je da je Bog postavio građanske vlasti. Primera radi, sledeći tekst iz knjige Mudrost Solomunova potvrđuje to, iako dovodi do zaključka koji je drugačiji od Pavlovog. Dok Pavle koristi misao da Bog postavlja vladare, zauzimajući se za pokoravanje njima, Mudrost koristi istu misao i njome se obraća vladarima, govoreći im o njihovoj odgovornosti. Tekst glasi:

Slušajte, dakle, o carevi i razumite; saznajte, o sudije s krajeva zemaljskih, poslušajte vi koji vladate nad masama, i hvališete se mnogim narodima. Jer vašu vlast dao vam je Gospod i vašu suverenost Bog Višnji; On će istražiti vaša dela i ispitati vaše planove. Pošto kao sluge carstva niste vladali pravo, niti držali zakon, niti živeli u skladu s Božjim namerama, On će doći na vas, strašan i brz, jer okrutni sudovi padaju na one koji su na visokim mestima. Jer će najsmernijima biti oprošteno u milosti, dok će silni biti silno iskušani (6,1–6).

Drugo, Pavle ne daje nikakve kvalifikacije ili nagoveštaje o mogućem postojanju okolnosti u kojima bi hrišćani morali pružati otpor građanskim vlastima. On ne uzima u obzir mogućnost da bi vlasti mogle da zastrašuju one koji čine dobro, možda progoneći ih baš zbog toga što se trude da poštuju Božju volju. To je, izgleda, posebno iznenađujuće, imajući na umu Pavlovo lično iskustvo. Iako je bio rimski građanin (vidi Dela 16,37 i 22,25) i, prema knjizi Dela apostolska često bolje prolazio kada je stajao pred rimskim vlastima nego od ruku jevrejske braće, Pavle je nesumnjivo znao kako je izgledalo biti progonjen i od Jevreja i od Rima, kako jasno ističe njegov autobiografski iskaz iz 2. Korinćanima:

Od Jevreja primio sam pet puta četrdeset manje jedan udarac; triput sam bio šiban, jednom su kamenje bacali na me, tri puta se lađa sa mnom razbijala, noć i dan proveo sam u dubini morskoj [na otvorenom moru]. Mnogo puta sam putovao, bio sam u strahu na vodama, u strahu od hajduka, u strahu od rodbine [svojih sunarodnika], u strahu od neznabožaca, u strahu u gradovima, u strahu u pustinji, u strahu na moru, u strahu među lažnom braćom (11,24–26).

Ipak, uprkos tom ličnom iskustvu, Pavle u našem tekstu ne daje ni nagoveštaj da bi nosioci građanske vlasti ikada mogli biti problem za

one koji čine dobro. Očito je da Pavle, pošto ne pominje mogućnost da bi i nosioci građanske vlasti mogli biti problematični, mada su postavljeni od Boga, ne daje ni bilo kakvo uputstvo hrišćanima šta treba da čine kada se dužnosti prema Bogu sukobe sa zahtevima građanske vlasti.

Konačno, Pavle u našem tekstu ne čini gotovo ništa da bi uputstva koja daje primenio na posebne situacije. Postaje konkretan jedino kada kaže da hrišćani treba da plaćaju poreze. Ali on ne pominje pitanja kao što su: da li bi hrišćani po zakonu mogli da nose "mač" (oružje) u službi građanskim vlastima. Kako se, primera radi, primenjuje Pavlovo uputstvo u konkretnoj akciji, kad hrišćani budu regrutovani u vojsku? Pavle ne pominje nijednu primenu takve vrste na teške situacije. On nas jednostavno ostavlja s elementarnim uputstvom u njegovoj jednostavnosti, bez vidljivog priznavanja složenosti stvarnih odluka s kojima se hrišćani često suočavaju.

Zašto Pavle kaže ono što kaže

Kako treba da razumemo Pavlova uputstva u vezi s građanskim vlastima? Zašto on kaže ono što kaže, a izostavlja drugo, što bismo mogli očekivati kao sastavni deo rasprave? Možemo ukazati na dva moguća objašnjenja.

Prvo, Pavle možda ponavlja karakteristična, opšta uputstva koja su bila upućivana novim hrišćanima prilikom krštenja. Možda se nije moglo očekivati da takva uputstva sadrže tekst o izuzecima i primeni. Ona su se ograničavala na osnovno pitanje poštovanja prema građanskim vlastima, čime se novoobraćenima saopštavalo da ih njihova nova vera ne oslobađa zemaljskih odgovornosti. U prilog ovom objašnjenju imamo i paralelna uputstva u 1. Petrovoj 2,13–17:

Budite dakle pokorni svakoj vlasti čovečijoj, Gospoda radi: ako caru, kao gospodaru; ako li knezovima, kao njegovim poslanicima za osvetu zločincima, a za hvalu dobrotvorima. Jer je tako volja Božja da dobrim delima zadržavate neznanje bezumnih ljudi, kao slobodni, a ne kao da biste imali slobodu za pokrivač pakosti, nego kao sluge Božje. Poštujte svakoga: braću ljubite, Boga se bojte, cara poštujte.

Bez obzira na očigledne razlike između Petra i Pavla (Petar, na primer, ne naglašava da je Bog postavio građanske vlasti), padaju u oči sličnosti kako u pogledu misli, tako i u pogledu upotrebljenog rečnika. Te sličnosti svakako nagoveštavaju da je reč o uobičajenim uputstvima koja je Pavle ponavljao, ne ulazeći u raspravu o izuzecima i primenama.

U prethodnom poglavlju skrenuli smo pažnju na postojanje paralela između 12. glave poslanice Rimljanima i 1. Petrove, gde se kaže da je u 12. glavi Rimljanima poslanice Pavle verovatno davao uputstva koja su se obično davala novokrštenim vernicima. I sada, slična uputstva o građanskim vlastima nalazimo i u 1. Petrovoj i u Rimljanima poslanici. U

kasnijem delu 13. glave, Pavle će ponovo upotrebiti jezik o oblačenju odeće, koji je bio karakterističan za obraćanje kršćenicima u ranom periodu hrišćanstva. Svi ovi činiooci navode misao na mogućnost da je Pavle, dajući ova uputstva, možda imao u vidu novokrštene obraćenike, pa je to moglo uticati na izbor onoga šta će reći, a šta neće.

Drugo objašnjenje je da je Pavle govorio povodom neke sasvim određene situacije u Rimu i da je, zbog specifičnosti te situacije hteo da iznese samo jednu stranu. Kao što smo videli u uvodnoj glavi, hrišćani u Rimu već su učestvovali u jednoj raspravi s Jevrejima, koja je privukla tako veliku pažnju da je imperator Klaudije prognao Jevreje iz Rima. Po svoj prilici, Rim su morali da napuste i rimski hrišćani, ali prisustvo Akile i Priskile u Rimu (16,3; uporedi sa: Dela 18,1–3) pokazuje da su se oni u međuvremenu vratili. Može biti da je Pavle bio uznemiren, bojeći se da bi rimski hrišćani mogli da ponove nekadašnju vrstu nepoštovanja prema rimskim vlastima.

Različiti biblisti govorili su o nekim drugim mogućim situacijama u Rimu koje su Pavlu mogle biti na umu, kao što je nespokojstvo u vezi s porezima (vidi Tacit, *Annals* 13,50–51) u ono vreme ili jevrejska verbalna podrška aktivnostima zelota u Judeji. Međutim, nema dokaza da bi se bilo šta od ovog moglo dovesti u direktnu vezu s rimskim hrišćanima.

Pavle nam ne daje dovoljno informacija na osnovu kojih bismo mogli pouzdano zaključiti zbog čega on govori onako kako govori u 13. glavi. Smatram da postoji valjan dokaz da Pavle ponavlja karakteristično uputstvo koje je verovatno bilo sastavni deo uputstava davanih novobraćenim hrišćanima. Isto tako, nije teško pretpostaviti da su Pavlu mogle biti na umu ranije teškoće koje je imperator imao s rimskim Jevrejima i hrišćanima, kad je izgovarao pomenuta uputstva o građanskim vlastima. Kako bi onda trebalo da se postavimo prema tim uputstvima, kada je reč o nama danas?

Pavle, građanske vlasti i mi

Ima više stvari koje bi trebalo da imamo na umu, kad razmišljamo o primerenosti ovog teksta u odnosu na nas danas. Prvo, to nije sve što Biblija kaže o načinu na koji Božji narod treba da se odnosi prema građanskim vlastima. Biblija je puna primera vernih Božjih sledbenika, od Danila u jami s lavovima do Jovana prognanog na ostrvo Patmos, koji su morali da odbiju zahteve države u ime svoje savesti. Ako je tradicija u pravu, Pavla su, odsecanjem glave, pogubile baš one rimske vlasti o kojima on govori u našem tekstu. U stvari, to čak nije ni sve što Pavle kaže na temu građanskih vlasti. Na primer, on u 1. Korinćanima, 6. glavi, preporučuje hrišćanima da ne idu na građanske sudove radi pokretanja parnica protiv drugih hrišćana. Kada razmišljamo o našem odnosu prema građanskim vlastima, potrebno je da pogledamo i mnoge

drugačije biblijske tekstove.

Drugo, potrebno je da ozbiljno prihvatimo ono što Pavle kaže u našem tekstu. Bez obzira na postojanje izuzetaka koje Pavle ne pominje, to nikako ne odvrća pažnju od osnovne misli — da hrišćani treba da budu odgovorni građani, koji će poštovati vlasti, koji će biti svesni da Bog uređuje svet i da On radom građanskih vlasti sprečava anarhiju u svetu. Previše je stručnjaka koji komentarišu ovaj tekst, koji su sve svoje vreme utrošili govoreći šta je Pavle trebalo da kaže, umesto da priznaju da je za nas važno ono što on jeste rekao. Praktično, ono što je Pavle ovde rekao od izuzetne je važnosti za većinu od nas u svakodnevnom životu.

Većina naših dana ne stavlja nas pred sudbonosne, krupne dileme, kada se savest i dužnost prema Bogu sukobljavaju sa zahtevima vlasti, ali nas zato svi naši dani stavljaju pred mnoge odluke koje od nas zahtevaju rešenost da budemo odgovorni građani. Da li, primera radi, poštujemo uredbu o ograničenju brzine vozeći automobil, i da li prijavljujemo neočekivane prihode kojima se ne može ući u trag, kada ispunjavamo svoje poreske prijave? I koristimo li mnoge druge prilike za dokazivanje da smo dobri građani koje nisu bile pružene Pavlu, ali se pružaju nama u uslovima demokratskog društva, da utičemo na svoju društvenu zajednicu kako bi delovala pravično i s razumevanjem za ljudske probleme? Naš svet se znatno razlikuje od sveta u kojem je živeo Pavle. Mi [najčešće] živimo u demokratskom društvu, gde nam se pruža neuporedivo više prilika da kao građani učestvujemo u javnom životu, nego što je to bio slučaj s Pavlom. Ne moramo se svi složiti s onim šta — biti dobar građanin i biti odgovoran prema Bogu traže u svakoj pojedinoj situaciji, ali ako Pavlove reči ozbiljno prihvatimo, nećemo moći da osporimo da je poštovanje, ali nikako i obožavanje vlasti deo naše dužnosti prema Bogu.

∞ Primena Reči

Rimljanima 13,1–7

1. Na koje konkretne načine mi se pruža prilika da pokažem poštovanje prema vlastima? Koliko takvih načina mogu na nabrojim i stavim na spisak?
2. Jesam li nekada bio u situacijama koje su zahtevale davanje otpora vlastima u ime savesti? Šta sam tada odlučio i kako je ta situacija bila rešena? Kakav je moj stav prema Pavlovim uputstvima za takve situacije?
3. Da li je moguće da bi me Pavlova uputstva mogla navesti da pokažem preteranu meru časti i poštovanja svojoj zemlji, pa da joj izražavam i čast koja pripada samo Bogu? Zašto, ili zašto ne?
4. Ako su građanske vlasti postavljene od Boga i ne nose mač "nizašto", da li je dopustivo da ja podržavam svoju vlast nošenjem mača

[oružja] kao vojnik ili policajac?

∞ Istraživanje Reči

1. U svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima načini tri stupca i napravi poređenje između tekstova u 13,1–7 i 1. Petrovoj 2,13–17. Koji su elementi prisutni samo kod Pavla, a koji samo kod Petra, i koji su im zajednički. Kakve zaključke izvodiš iz tog poređenja?
2. Načini spisak svih tekstova u Bibliji koji bi, po tvom mišljenju, trebalo da budu uključeni u istraživanje odnosa hrišćanina prema državi. Pokušaj da na taj spisak staviš i uputstva i izveštaje i iz Starog i iz Novog zaveta, i oba slučaja iz Isusovog života i priča koje je On ispričao.

šesnaesta glava

LJUBAV I ZAKON

Rimljanima 13,8-14

Zar Pavle nije već dovoljno rekao o zakonu? O zakonu smo čuli odavno, još u 3. glavi poslanice. On je bio glavna tema u 7. glavi a ponovo je uzet u razmatranje u 8. glavi. I evo, sada smo u 13. glavi, i nastavljamo da govorimo o zakonu. Međutim, Pavle ovom prilikom dolazi do srži predmeta. Govorio je elokventnim rečima o bespomoćnosti i nedostatnosti zakona. Pohvalio je zakon kao svet, pravedan i dobar. Ovom prilikom on nam govori o korenu zakona i mi možemo da vidimo njegov stvarni sadržaj i ulogu.

Pavle u ovim stihovima završava nizanje kratkih uputstava o hrišćanskom životu, započeto u 12,1. Ovaj odsek od dve glave, 12. i 13, završava se kako je i počeo, pozivanjem na eshatologiju i njen značaj za hrišćansko življenje.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 13,8–14

Ove stihove pročitaj u najmanje dva različita prevoda, a onda u svoju beležnicu upiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Zašto Pavle ceo zakon sažima u samo jednu zapovest, ako je Isus za istu svrhu upotrebio dve zapovesti (vidi Matej 22,35–40)? Zašto Pavle tu ne uvrštava i najveću zapovest: ljubiti Boga celim srcem, umom i dušom?
2. Mogu li se sve Božje zapovesti sažeti u jednu zapovest o ljubavi prema bližnjem? Možeš li navesti neku koja to ne bi mogla? Ako možeš, zašto Pavle nije i na njih mislio?
3. Objasni Pavlovu analogiju o svetlosti i tami. Šta, kao simboli, predstavljaju svetlost i tama?
4. Na šta Pavle misli kada hrišćanima kaže da se “obuku u” Hrista (14. stih)? Da li poređenje s tekstom u Galatima 3,27 olakšava razumevanje tih reči?

∞ Istraživanje Reči

Zakon ljubavi (13,8–10)

U 7. stihu, koji smo proučavali u prethodnom poglavlju knjige, Pavle

je savetovao hrišćane da daju šta god kome duguju, bilo porez ili poštovanje. Kada hrišćanin postupi po tom savetu, više neće dugovati. Međutim, Pavle u 8. stihu kaže da će jedan dug hrišćani i dalje imati, čak i onda kada isplate svima kojima duguju, a to je dug ljubavi. Hrišćani su dužni da vole jedni druge. Nastavljajući, Pavle dodaje da su hrišćani koji vole jedni druge ispunili ceo zakon. Potom pominje i četiri konkretne zapovesti iz okvira šest poslednjih od Deset zapovesti, zapovesti protiv preljube, ubistva, krađe i pohlepe za tuđim i tvrdi kako se te četiri zapovesti, kao i bilo koja druga zapovest, mogu sažeti u samo jednoj: "Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe" (13,9).

Razume se, ovo je citat iz 4. Mojsijeve 19,18, iako su nam te reči mnogo poznatije onako kako ih je Isus upotrebio, nego u svom izvornom kontekstu. Međutim, upravo način na koji je Isus upotrebio pomenuti tekst čini da nam Pavlova upotreba istog teksta izgleda donekle problematična. Kada ga je jedan od zakonika pitao koja je najveća zapovest, Isus je odgovorio s dve starozavetne zapovesti. Prva je bila iz 5. Mojsijeve 6,4.5, koja je isticala ljubav prema Bogu (vidi Marko 12,28–31; Matej 22,34–40). Ljubav prema bližnjem, bez obzira na to što se ubraja među najvažnije dve zapovesti, došla je na drugo mesto. Zbog čega je, po onome što vidimo, Pavle izostavio prvu, veću zapovest?

Jedno je jasno; to nije bio samo previd, pošto Pavle istu stvar ponavlja dva puta, ovde i u Galatima 5,14.15, gde kaže: "Jer se sav zakon izvršuje u jednoj reči, to jest: ljubi bližnjega svojega kao sebe." Kako onda objašnjavamo činjenicu da Pavle zakon sažima u jednu zapovest, dok Isus koristi dve? Pošto nam sâm Pavle to ne kaže, ne možemo biti sigurni u pogledu razloga, ali postoje dva koji se nameću kao uverljivi. Prvi, već smo napomenuli prilikom proučavanja 12. glave poslanice Rimljanima, Pavle vrlo retko govori o ljubavi prema Bogu. On, po svoj prilici, za odgovarajući čovekov odgovor Bogu radije koristi izraz *vera*, a ljubav za odgovarajući hrišćanski stav i postupanje prema drugim ljudima. Drugo, Pavle smatra da se odgovarajući stav prema Bogu neizbežno odražava u ljubavi prema drugim ljudima. Prema tome, njemu je dovoljno da samo pomene naš odnos prema bližnjima, kao dokaz holističkog odgovora koji sadrži odgovornost i prema Bogu i prema drugim ljudima. On svakako ne zanemaruje naš odnos prema Bogu, kako je pokazalo naše proučavanje prve dve trećine poslanice. Ali Pavle sada ističe da je ljubav prema drugim ljudima zapravo pravi dokaz našeg odnosa prema Bogu.

Izraz koji Pavle ovde koristi za ljubav je *agape*. To nije onaj romantični pojam ili emocija na koje obično mislimo kada koristimo našu reč *ljubav*. Naprotiv, ona istovremeno znači brigu i delovanje za druge ljude, kojima se njihovi interesi stavljaju na istu ravan s našim interesima. Šta Pavle podrazumeva pod ljubavlju možemo videti kada čitamo tekstove kao što su oni u 1. Korinćanima 13,4–7 ili Filibljanima 2,1–4.

Osoba koja voli je osoba koja sledi Pavlov savet u drugom od ta dva teksta: “Ništa ne činite usprkos ili za praznu slavu; nego poniznošću činite jedan drugoga većeg od sebe. Ne gledajte svaki za svoje, nego i za drugih” (Filibljanima 2,3.4).

Kada volimo na takav način, zar onda možemo zanemariti zakon? Ne možemo, pošto je zakon važan deo Božjih uputstava koji ljubavi daje sasvim poseban oblik. Istinska ljubav teško da će moći da zatekne sebe u krađi, ubijanju ili preljubi. Prema tome, osoba koja voli izvršavaće zakon. No, iako ljubav nikada neće prestatati zakon, kada se zakon pravilno shvati, ljubav bi mogla ostaviti utisak prestupanja zakona u očima onih koji zakon razumeju jedino u legalističkom ili bukvalnom smislu. To se pokazalo u načinu na koji su verske vođe onog vremena gledale na Isusove postupke subotom (vidi Marko 2,23 – 3,6, kao primer). Zaključivali su da On prestupa zakon u trenutku kada je zapravo delovao iz ljubavi, u nameri da pokaže istinsko značenje zakona.

Noć i dan (13,121–13)

Pavle se u 11. stihu vraća na temu eshatologije, koju je pokrenuo u 12,2. U tom ranijem tekstu, bila je to samo aluzija na temu, gde je on mislio na sadašnje vreme koje prolazi i implicirao da bi hrišćanski život trebalo da bude promenjen vremenom koje dolazi. On sada odlazi u šire pojedinosti, koristeći metafore dana i svetlosti, nasuprot noći i tami. Rimljani treba da shvate značaj vremena u kojem žive. Spasenje im je bliže nego kada su [prvi put] poverovali (13,11). Sadašnje vreme simbolički je predstavljeno noći i tamom. Dela tame su zla. Deo svoje snage metafora crpi u činjenici da se zla dela često čine u sramoti pa, prema tome, i potajno — obavijena tamom. Nasuprot tome, novi svet budućnosti je svet svetlosti, gde preovlađuju dobra dela, svetlost i otvorenost. On je, prema tome, adekvatno simbolički prikazan u vidu svetlosti dana. Pavle svoje čitaoce, u svetlosti sve bližeg drugog dolaska, poziva da već sada počnu da žive u njegovoj svetlosti.

To podrazumeva izbegavanje dela tame, koja Pavle navodi u spisku zala, vrlo sličnom onome koji smo već videli u 1,29–31, iako je ovaj spisak kraći. Na tom spisku su orgijanje, pijanstvo, seksualni nemoral, razuzdanost, svađa i ljubomora (13,13). U stvari, to znači dopustiti da život bude pod upravom svetlosti dana koji samo što nije svanuo. Pavle o tome govori u slici oblačenja oružja videla (12. stih). Izraz preveden sa “oklop” nije opšti izraz za ratnu opremu, kako je upotrebljen u Efescima 6,11, nego znači “oruđe”, “instrumenti” ili “oružje”. To je reč koju je Pavle upotrebio u 6,13, govoreći o ne-davanju delova tela za “oruđa” greha. U tom kontekstu, reč verovatno znači “oružje”. Oružje hrišćanina treba da bude svetlost, svetlost dana koji se rađa.

Pavle se ponosi ovom metaforom. Koristi je i u 1. Solunjanima 5,1–11. Ona je i tamo dovedena u vezu i sa eshatologijom i s primernim

hrišćanskim življenjem. Uvek ima onih koji će tvrditi da je vera u Hristov skori dolazak negativni motivator za etičko ponašanje. Ako Hristos uskoro dolazi, zašto bismo se trudili i pomagali bližnjima i time popravljali svet? Zašto bismo se trudili da radimo za dobro drugih ljudi? Pavlov stav je upravna suprotnost tome. Svest da Hristos skoro dolazi treba da motiviše hrišćane da sada počnu da žive u skladu s vrednostima pravičnosti, sažaljenja i ljubavi, koje karakterišu Božje buduće carstvo. Autor J. C. Biker je u pravu kada kaže: “Apokaliptička nada potom *izaziva etičku ozbiljnost*, zato što je egzistencijalno nemoguće verovati u Božju skorašnju pobjedu i tražiti Njegovog Svetog Duha bez načina života prilagođenog toj veri” (str. 110).

Može li se ta etička ozbiljnost i dalje motivisati verom da Isus uskoro dolazi, ako je prošlo već preko devetnaest vekova od vremena kad je Pavle pisao o drugom dolasku? Ako zaista razumemo Pavlov način razmišljanja, odgovor će biti potvrđan. Eshatologija, u Pavlovim očima, nije bila samo stvar budućnosti. Hristovo vaskrsenje već je bilo početak kraja. Ono je već tada preobrazilo svet, jer je obezbedilo Božju konačnu pobjedu i konačni poraz zla. Prema tome, u hrišćanskom postojanju postoje i “već” i “još ne”. Bez obzira na to što konačna pobjeda nije došla onako skoro kako bi ma ko očekivao, mi i dalje živimo u posebnom vremenu koje je, iako obeleženo zlom i tamom, obasjano svitanjem budućnosti. Tako naš život može biti preobražen svetlom budućnosti. Naše sadašnje iskustvo s Hristom osigurava nam dolazak zore, bez obzira na proticanje vremena, pošto se naša nada ne temelji na hronologiji nego na hristologiji.

Oblačenje u Hrista (13,14)

Pavlove poslednje reči u glavi su imperativ: “Obucite se u Gospoda Isusa Hrista.” Ova vrsta jezika verovatno je povezana s hrišćanskim krštenjem. Nalazimo je u Galatima 3,27, gde Pavle kaže: “Koji se god u Hrista krstite, u Hrista se obukoste”, a potom izražava jedinstvo svih u Hristu. U Kološanima 3,10–12 nalazimo isti izraz jedinstva, povezan s jezikom iz oblasti odevanja. Očigledno je da su hrišćani, prilikom svog krštenja, zamišljali da se oblače u novi život, u život samog Hrista. Sve to pojačava mogućnost da su uputstva iz 12. i 13. glave poslanice Rimljanima karakteristična za vrstu uputstava koja su se davala novim hrišćanima. Obuci se u Hrista, nova je metafora za prihvatanje Hristovog sistema vrednosti i življenje u skladu s Njegovom ljubavlju i sažaljenjem. Pavle to stavlja nasuprot zadovoljavanju želja tela (13,14), što nas podseća na ono što je rekao u 7,5 i 8,5–8.

Ova poslednja metafora, oblačenje u Hrista, ponovo nas podseća na to da Pavle čini znatno više nego da nam samo daje usamljena pravila za življenje. Sve što je rekao pada pod okrilje uvodnog *prema tome*, a završava se oblačenjem u Hrista. Pavle nas ne poziva samo da poštu-

jemo određeni spisak pravila, nego nas poziva da na Božju zadivljujuću blagodat odgovorimo na jedini logičan način, a to je bezrezervno predavanje sebe Bogu, na holistički način, što je ništa manje nego biti preobražen prema sistemu vrednosti Hristovog predstojećeg carstva. Božja milost za sve ljude služi kao temelj naše vere u Boga, kao i naše ljubavi prema svim ljudima.

∞ Primena Reči

Rimljanima 13,8–14

1. Koja je od metafora novog života (preobražaj obnovljenjem uma, oblačenje u oružje videla, oblačenje u Hrista, itd.) najrodnija s mojim ličnim duhovnim pogledima? Kako tu metaforu mogu oživeti dok prolazim kroz svakodnevnu rutinu života?
2. Kako bih mogao prikazati metaforu svetlosti i tame crtežom na kojem bih i ja bio?
3. Da li je uopšte potrebno pogaziti slovo zakona da bih delovao u ljubavi? Ilustruj i objasni odgovor.

∞ Istraživanje Reči

1. Uporedi 13,11–14 sa 1. Solunjanima 5,1–11. Koji su elementi specifični za svaki od tekstova, a koji su im zajednički?
2. Uz pomoć konkordancije uporedi Pavlovu upotrebu izraza *svetlost* i *tama* iz ovog teksta s Jovanovom upotrebom tih reči u Jevanđelju i poslanicama. Uporedi ono što si pronašao sa člancima o tim rečima u nekom od biblijskih rečnika ili enciklopediji.

sedamnaesta glava

JAKI I SLABI

Rimljanima 14,1 – 15,13

Suočeni s neslaganjima i raspravama u savremenoj crkvi, ponekad dolazimo u iskušenje da od ranih hrišćana stvaramo idole, ili da ih idealizujemo; smatramo da su živeli u jedinstvu i da im je sve bilo zajedničko. Ovaj odsek poslanice Rimljanima podseća nas na podatak da su i rani hrišćani imali svoja neslaganja i svoje rasprave. Oni su, u stvari, verovatno bili vrlo slični nama. Ali možda baš to savete koje je Pavle uputio njima čini posebno korisnima i za nas. Iako su možda problemi bili drugačije prirode, proveri da li ovi stihovi možda ne dotiču mesta koja i dalje "svrbe" tvoju crkvu.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 14,1 – 15,13

Tekst u 14,1 do 15,13 pročitaj u najmanje dva različita prevoda, a onda u svoju beležnicu za poslanicu Rimljanima upiši odgovore na sledeća pitanja.

1. Objasni kako je Pavle upotrebio izraze *slabi* i *jaki*. Šta možeš reći za obe grupe? Navedi o njima sve što možeš.
2. Koja su dva problema, predstavljena u prvih pet stihova, prema našem tekstu, bili predmet prepiranja? Koje su istorijske okolnosti mogle dovesti do takve borbe mišljenja?
3. Smatraš li da su ti problemi i stvarno uneli razdor među rimske hrišćane, ili da li to Pavle upućuje opšte savete vernicima? Koje elemente nalaziš u tekstu da bi potkrepio svoj odgovor?
4. Na jednoj strani beležnice načini tri stupca. U prvom, nabroj sva uputstva koja Pavle daje slabima. U drugom, navedi sve što on posebno upućuje jakima. U trećem, navedi uputstva za koja smatraš da se podjednako odnose na obe grupe. Potom uporedi uputstva iz sva tri stupca. Do kakvih zaključaka dolaziš u pogledu Pavlovih namera u vezi s Rimljanima? Kakvu vezu vidiš, kada je reč o današnjoj crkvi?
5. Da li se Pavle identifikuje s jednom ili drugom grupom? Zašto ili zašto ne?
6. U kom smislu stihove od 7. do 13. vidiš kao rezime ovog odseka? Kakav je Pavlov zaključak?
7. Kako objašnjavaš Pavlove reči u 14,14 da ništa (ili, kao prema NIV,

“nikakva hrana”) nije nečisto? Šta Pavle time hoće da kaže?∞ Istraživanje Reči

Pregled

Pavle ovaj odsek započinje jednom zapovešću, najverovatnije upućenom “jakima” (izraz koji će on upotrebiti tek u 15,1), da prihvate “slabe u veri”, ali ne samo zbog prepiranja i svađa (14,1). On dalje pominje dva područja rasprava. Prvo se odnosi na one koji jedu samo povrće, za razliku od onih koji jedu sve (2. stih). Drugo se odnosi na one koji jedan dan smatraju važnijim, ili svetijim od drugog, za razliku od onih za koje je svaki dan podjednako važan (5. stih). Na osnovu opisa rasprava razumemo da su slabi bili oprezniji hrišćani, koji su se uzdržavali od jedenja mesa i izdvajali neke dane.

Pavle se identifikuje s jakima (15,1), ali daje uputstva obema grupama. Jaki ne treba da ukoravaju slabe, a slabi ne treba da osuđuju jake (14,3). Osim toga, jaki treba da budu voljni da popuste u korist slabih, a ne da ih “ubijaju” (stihovi 15–21). Zaključak predmeta je da pripadnici obeju grupa treba da prihvate jedni druge (15,7).

Bilo je mnogo rasprava o ovom odseku poslanice. Da li se Pavle oglašava povodom neke sasvim određene situacije u Rimu, ili upućuje uopštene savete koristeći zamišljenu situaciju? Ako postoji neka konkretna situacija, kakav je njen sadržaj? Ko su bili ti koji su isticali zabrane u području ishrane? O kakvim se to “danim” raspravljalo?

Raspravu o delu poslanice od 14,1 do 15,13 počecemo pregledom situacije u Rimu. Zatim ćemo analizirati savet koji Pavle daje obema grupama, a onda načiniti zaključak, istražujući značaj tih važnih uputstva za Rimljane i nas danas.

Situacija u Rimu

Uopšten savet, ili sasvim određena situacija?

Mnogi bibliisti smatraju da Pavle koristi hranu i dane kao zamišljene primere situacija koje bi mogle uneti razdor među hrišćane, želeći da uputi uopštena uputstva u pogledu jedinstva među vernicima. Oni ukazuju na sličnost između tog teksta i Pavlovih uputstava u vezi s hranom prinošenom idolima, iz 1. Korinćanima od 8. do 10. glave i zaključuju, pošto je Pavle neuporedivo određeniji u tekstu iz poslanice Korinćanima koja je — svi se u tome slažu — pisana prva, da su 14. i 15. glava poslanice Rimljanima uopšten prepis sasvim konkretnog saveta upućenog Korinćanima u vezi s hranom prinetom idolima. (To je bilo pitanje koje su Korinćani postavili Pavlu u svom pismu; vidi 1. Korinćanima 7,1 i 8,1.) Ti bibliisti takođe smatraju, pošto Pavle nikada do tada nije bio u Rimu, da bi on teško mogao znati kakve su konkretne probleme Rimljani mogli imati i zato je dao uopštene savete utemeljene

na specifičnim problemima s kojima se suočavao u crkvama koje je dobro poznao.

Međutim, protiv ovakvog stava govore dve osnovne grupe dokaza. Prva grupa je poređenje između 1. Korinćanima, od 8. do 10. glave i Rimljanima 14. i 15. glave. Tačno je da ima mnogo sličnosti, uključujući i terminologiju slabi–jaki. Ali kada pažljivo ocenimo i uporedimo dva teksta, vidimo da se sličnosti odnose na vrstu saveta koje Pavle daje i na načela kojima potkrepljuje svoje savete. Razlike su u specifičnostima.

Na primer, ne može se osporiti da je u oba teksta Pavle više zaokupljen pitanjem kako se hrišćani odnose jedni prema drugima, nego konkretnim pitanjem u vezi sa ishranom, dok su težišta u oba teksta često vrlo slična. U 1. Korinćanima 8,8 i Rimljanima 14,17 Pavle se služi drugačijim jezikom da bi izrazio isto uverenje da pitanja hrane nisu od najveće važnosti. Pavle se u oba teksta, takođe, poziva na zahvaljivanje Bogu za hranu kao na neku vrstu ozakonjenja korišćenja te hrane (Rimljanima 14,6 i 1. Korinćanima 10,30). Pavle u oba teksta izlaže temu brige za druge i stavljanja njihovih interesa iznad sopstvenih (1. Korinćanima 10,24.33 i Rimljanima 15,1–3). Tumačenje ove široke, opšte teme podrazumeva mnogo istovetnih specifičnih pobuda i obzira: ne stavljati kamen spoticanja na put drugom čoveku (1. Korinćanima 8,9; 9,12 i Rimljanima 14,13.21); prisutna je opasnost “ubijanja” slabih, radi kojih je Hristos umro (1. Korinćanima 8,11 i Rimljanima 14,15.20), a izražena i briga za uzdizanje zajednice (1. Korinćanima 8,1; 10,23 i Rimljanima 14,19; 15,2). Uz to, oba teksta to načelo brige za drugoga posebno povezuju s pitanjima ishrane i naglašavaju da je bolje odreći se inače dozvoljenih običaja u ishrani nego biti uzrok sablazni drugome (1. Korinćanima 8,13 i Rimljanima 14,21). Na kraju, postoje i neke druge terminološke sličnosti, kao što su *slabi* (1. Korinćanima 8,7.8.10.12 i Rimljanima 14,1.2; 15,1), *huljenje* (1. Korinćanima 10,30 i Rimljanima 14,16) i *slavljenje* (1. Korinćanima 10,31 i Rimljanima 15,6.7.9).

Sve ovo nedvosmisleno jasno pokazuje da je Pavle, pišući tekst koji proučavamo, imao na umu tekst iz 1. Korinćanima, od 8. do 10. glave. Zato i nije teško razumeti zašto bi to moglo navesti na zaključak da je naš tekst uopšten prepis, ili parafraziranje ranijeg teksta iz poslanice Korinćanima. No, mora se skrenuti pažnja i na razlike, kao i na prirodu tih razlika.

Prvo, dosta je elemenata u 1. Korinćanima koji nisu ponovljeni u Rimljanima poslanici. Među njima su sva pominjanja problema idolopoklonstva i hrane žrtvovane idolima. Nisu upotrebljeni izrazi “idolsko meso” (1. Korinćanima 8,1.4.7.10.11; 10,19.38) i “mesarnica” (1. Korinćanima 10,25). Međutim, još upadljiviji su posebni elementi uneti u naš tekst koji nemaju svoj pandan u 1. Korinćanima. Jedan od njih je pominjanje “povrća” u 14,2. Taj izraz Pavle nigde drugde ne

koristi. Drugi je pominjanje “dana” u 5. stihu. U 1. Korinćanima nema ničega što bi i izdaleka bilo tome nalik. Konačno, nigde se u 1. Korinćanima ne pominju ni reči *čisto* ili *nečisto* (14,14.20).

Ako Pavle prepričava 1. Korinćanima u uopštenom smislu, zašto bi uključivao sasvim specifičnu terminologiju, koje niti ima u 1. Korinćanima, niti pripada njegovom uobičajenom ličnom rečniku? Izgleda nam logičnije da on tu terminologiju uključuje zato što ona ima veze sa specifičnim problemima oko kojih se vode rasprave u hrišćanskoj zajednici u Rimu. Mi smo u uvodu već izneli podatak da je Pavle imao dovoljno kontakata s Rimom, bez obzira na to što nikada ranije nije bio tamo, da bi poznao ljude u Rimu,. Ako je imao dodira s ljudima u Rimu onda je verovatno imao i pristupa informacijama u pogledu tamošnje situacije.

Druga grupa dokaza protiv ideje da su uputstva iz našeg teksta samo uopšteno prepričavanje teksta iz 1. Korinćanima, od 8. do 10. glave odnosi se na odjeke ranijih tekstova u Rimljanima poslanici koji dopiru i do ovog odseka. Izgleda nam da je tokom cele knjige Pavle utirao put za ovaj odsek. Ako je to tačno, to bi nas moglo navesti na zaključak da je Pavle osetio da bi taj materijal, iz 14. i 15. glave, mogao biti vrlo osetljiv, pa je svoje čitaoce počeo da priprema za njega u ranijim delovima poslanice. Evo nekih primera tih odjeka.

Analogija o Avramu u 4. glavi poslanice ima svoj višestruki odjek u 14. glavi. U 4,19–21 čitaocima se daje informacija da Avram, predstavljen kao duhovni otac svih hrišćana i Jevreja i neznabožaca, nije bio “slab u veri” i nije “sumnjao”, nego da je bio “jak” i “potpuno uveren” da je Bog kadar učiniti ono što je obećao. Svi ovi elementi pojavljuju se i u našem tekstu. Pavle, koji se identifikuje s “jakima” (15,1) savetuje one koji dele njegovu razmišljanje da treba da podnose nedostatke slabih (1. stih) i da rado primaju “slabe u veri” (14,1). Oni koji “sumnjaju” osuđeni su ako jedu (23. stih), a svi oni treba da budu “potpuno uvereni” u svom umu (5. stih). Ovi odjeci su spona između Pavlovih uputstava u vezi s jedinstvom u pogledu hrane i danâ, i ključne slike u ranijoj raspravi o temelju jedinstva između Jevreja i neznabožaca u Hristu.

Drugi primer dolazi iz 2,1, gde Pavle objavljuje da osoba koja sudi drugome nema izgovora, jer sudeći drugome osuđuje samu sebe. Samo je Bog sudija i Njegovu ulogu niko ne sme da uzurpira (vidi 2,16 i 3,6). Tekst u 14,4.10. i 13 odjek je Pavlove ranije rasprave u 2. i 3. glavi poslanice. Priznanje da je Bog verni i pravedni sudija vodi u spremnost da mu dopustimo da i bude sudija. To je spona između Božje moralne čestitosti i hrišćaninove moralne odgovornosti prema bližnjima. Savet hrišćanima da se uzdrže od osuđivanja drugih ljudi u pogledu predmeta hrane i danâ nije samo opšti savet, “pridodat” na kraju poslanice iz nekog ustaljenog običaja. On je preko ovih odjeka u sprezi s Pavlovom osnovnom porukom.

Iako bi se deo teksta u 14,7–9 mogao posmatrati kao obična digresija, predmet pripadanja Hristu, Gospod(ar)u živih i mrtvih, odjek je jezika živih i umirućih iz 6. glave poslanice, naročito iz stihova od 10 do 13. To sadašnja uputstva povezuje s kontekstom moralne odgovornosti iz 6. glave, gde Pavle ističe da Božju blagodat hrišćani ne bi trebalo da koriste kao izgovor što i dalje žive u grehu. Biti živ Bogu (6,11) znači biti mrtav grehu. Živeti Gospodu (14,8) znači uvažavanje činjenice da je Hristos Gospod svih i dopuštanje da On bude sudija. Osuđivanje i prekorevanje drugih ljudi povezano je nevidljivim nitima s grehom koji hrišćani ostavljaju ako su živi Bogu.

Konačno, u Rimljanima 5,6, Pavle objavljuje da je Hristos umro za bezbožnike. Umro je za nas dok smo još bili “slabi” (NIV koristi reč *nemoćni*, ali to je ista reč koja se u 14. glavi poslanice koristi za slabe). Pavle u 14,15 podseća jake da je slabi brat neko za koga je Hristos umro.

Ako su 14. i 15. glava poslanice Rimljanima samo uopšteno prepričavanje teksta iz 8. do 10. glave 1. Korinćanima, zašto je onda tako mnogo linkova [spona] sa ostatkom poslanice? Bolji zaključak bi glasio da se Pavle bavi sasvim specifičnim i osetljivim problemom u rimskoj crkvi. On već u početnom delu poslanice počinje da utire put za tu raspravu. Time što je unapred obavio teološke “zemljane” radove i radove na temeljenju, on je obezbedio uslove da se njegovi saveti oko konkretnih problema lakše “progutaju”. To daje veću verovatnoću da će biti u mogućnosti da ostvari svoj cilj i pomiri te dve strane, umesto da talasa vode prepiranja, pa da ih još više razdvoji. I mada ponavlja ista temeljna načela hrišćanskog vladanja već prisutna u 1. Korinćanima, on ipak koristi novu terminologiju, inače netipičnu za njega, kako bi pomenuta načela primenio na novu situaciju u rimskoj crkvi. Pavle nam ne govori dovoljno o toj situaciji da bismo je mogli razumeti do detalja, ali biblisti koji veruju da se Pavle bavi sasvim određenom situacijom daju različite mogućnosti tumačenja.

Oni koji jedu samo povrće, ili “zelje”

Ko su mogli biti ti ljudi koji su jeli samo povrće (14,2)? Postoji u tom smislu više mišljenja. Neki u njima vide Jevreje koji ne žele da jedu nikakvo mesto, zbog problema uzimanja mesa žrtvovanog idolima. Tako bi situacija bila identična onoj u 1. Korinćanima od 8. do 10. glave. Međutim, već smo videli dokaze koji govore protiv takvog gledišta. Da se Pavle i u 1. Korinćanima i u Rimljanima bavio istom situacijom, zašto bi se njegov rečnik tako upadljivo menjao? Okolnost da je Pavle izostavio jezik koji bi se posebno odnosio na problem hrane žrtvovane idolima, govori nasuprot mišljenju da je to ovde bio glavni predmet.

Drugi predmet iz 14. glave Rimljanima vide kao spor oko košer-hrane između jevrejskih hrišćana i hrišćana iz neznaboštva. Tu tvrdnju oni potkrepljuju pozivanjem na pominjanje “čistog” i “nečistog” iz 14. i

20. stiha. Međutim, propisima za košer–hranu nije bio obuhvaćen vegetarijanizam, a Pavle je sasvim određen u pogledu tih rasprava u kojima su učestvovali oni koji jedu samo povrće.

Neki smatraju da su rimski vegetarijanci zapravo bili hrišćani iz neznaboštva pod uticajem različitih struja asketizma, koje su činile pokušaje odricanja od tela u ime duhovnog života. Na primer, na Seneku su, u njegovim mlađim godinama uticali su na Seneku, neopitagorejci da postane vegetarijanac, iako on to nije i ostao (*Moral Epistles to Lucius*, 108:17). U Plutarhovom delu *Moralia* nalazimo esej pod naslovom “O jedenju mesa” [On the Eating of Flesh], u kojem se on zauzima za vegetarijanizam. Neznabožački [nejevrejski] pisci navode raznovrsne razloge u prilog vegetarijanizma (većinu od njih navodi Plutarh), među kojima su kultski rituali, odricanje od zadovoljstava, odricanje od luksuza, zdravlje, verovanje u seobu duša i uzdržavanje od okrutnosti prema životinjama. Moguće je, iako u prilog tome nema konkretnih dokaza, da je ta asketska tradicija uticala na neke rimske hrišćane u grčko–rimskom svetu.

Drugi opet smatraju da se, iako propisima za košer–hranu nije bio obuhvaćen vegetarijanizam, postojanje tog običaja među jevrejskim hrišćanima ne može potpuno negirati. Iako je tačno da vrsta judaizma zastupljena u rabinskim izvorima definitivno nije sadržavala ni trag tendencije ka vegetarijanizmu, rabinski judaizam nije bio suština judaizma prvog veka, tako da u jevrejskim izvorima ipak nalazimo neke nagoveštaje vegetarijanizma. Filo kaže da je “terapeute” [Therapeutae], sekta egipatskih Jevreja, držala svoje stolove čiste od svih životinja od kojih se dobija meso (Philo: “On the Contemplative Life”). Oni verovatno nisu imali nikakvog uticaja u Rimu, ali je moguće da su takvi običaji mogli nastati i u drugim delovima sveta gde su se Jevreji nastanili posle rasejanja iz Palestine. Isto tako, nije bilo ništa neobično da jevrejski izvori govore o privremenom uzdržavanju od mesa za posebne prilike, kao što je priprema za neko otkrivenje ili kao pokora za kakav greh (4. Jezdrina 9,23–25; Ruvimovo svedočanstvo 1,9.10; Judino svedočanstvo 15,4).

Kako ćemo rezimirati sve ove informacije? Nemoguće je pouzdano reći ko su bili rimski hrišćani koji su jeli samo povrće. Prilično pouzdana je pretpostavka da se njihovi razlozi nisu odnosili na zdravlje, nego na različite vrste ritualističkog asketizma, koje su nikle i u jevrejskom i nejevrejskom [neznabožačkom] svetu prvog veka.

Predmet “dana”

Prevod prema NIV ovako počinje tekst u 14,5: “Jedan smatra da je jedan dan svetiji od drugog.” Međutim, reč *sveti* samo je tumačenje i nije sadržana u izvornom tekstu. Pavle jednostavno kaže da neki čovek “prosuduje” ili “vrednuje” dan od dana, dok drugi “prosuduje” ili “vrednuje” svaki dan. Na šta nas ovde Pavle upućuje? Prisutna su tri glavna

shvatanja: subota, jevrejski praznični dani i dani posta. Pre izvesnog vremena je nemački biblista po imenu Rauer dao više uverljivih objašnjenja o tome zašto je Pavle govorio o danima posta — mogućnost koja bi se vrlo teško mogla dogoditi nama, pošto su takvi dani prestali da imaju mnogo značaja u našoj kulturi. Međutim, mi u prvom veku nalazimo obilje dokaza o značaju dana posta u jevrejskom, neznabožačkom i ranohrišćanskom svetu.

Prvi razlog koji navodi Rauer jeste da je gotovo nemoguće tvrditi da su neki hrišćani u Rimu svetkovali ili sve dane podjednako ili ni jedan jedini dan. Svi su morali imati dan bogoslužjenja, u koji bi se okupljali. Ako su verske službe održavali zajednički, oni su morali da praznuju određene dane. Drugo, terminologija se ovde razlikuje od one u Galatima 4,10 ili u Kološanima 2,16, gde je praznovanje određenih dana najverovatnije bilo aktuelno. (Pavle ovde govori samo o “danima”, dok u Galatima govori o “danima, mesecima, vremenima i godinama”, a u Kološanima o “praznicima, mladinama i subotama”.) Treće, izraz “prosuđuje svaki dan”, neobičan je izraz za “ne svetkovati nijedan dan”. Konučno, pozivanje na dane najlogičnije je vidljivo u kontekstu istog opšteg problema, pomenutog u 2. stihu, problema običaja u ishrani. Sve to čini mogućim da se izraz “dani” iz 14,5 ne odnosi na dane za svetkovanje, nego na dane posta. Drugim rečima, rasprava u Rimu nije bila samo oko onoga šta treba jesti, nego i kada to treba jesti.

Terminologija u temi “*Slabi i jaki*”

Pavle je ovu terminologiju već jednom primenio, u 1. Korinćanima, od 8. do 10. glave, iako je tamo govorio samo o slabima, a ne o jakim, i samo izrazio brigu za slabe, ali im se nijednom nije direktno obratio. Međutim, zašto on koristi izraz *slabi* za pažljivije, savesnije hrišćane? Nije li to ipak pogrdno izražavanje, da ne nabrajamo dalje? Postoje neki dokazi u grčko-rimskom svetu da se izraz *slabi* koristio u značenju obziran, savestan (vidi Horacije [Horace]: *Sermons*, 1:9:60–78). Može biti da je taj izraz Pavle koristio baš na taj način. Izraz *slabi u veri* nesumnjivo upućuje na neku negativnu konotaciju u poslanici Rimljanima. Pa ipak, Pavle nigde ne tvrdi da bi slabi trebalo da postanu jaki, kako ćemo kasnije videti; jedino što sigurno znamo jeste da su “slabi” oni pažljiviji, savesniji hrišćani, koji se strogo drže ograničenja u ishrani, kao i običaja o poštovanju dana — što Pavla identifikuje sa jakim (15,1) — i da, umesto da traži jednoobraznost običaja, Pavle upućuje na dublje jedinstvo u Hristu.

Čisto i nečisto

Pavle u ovom odseku dva puta upućuje na terminologiju teme “čisto” i “nečisto” (14,14.20). To situaciji u Rimu dodaje još veću meru zanimljivosti, budući da su se jevrejski propisi o čistom i nečistom odnosili na uzdržavanje od svinjetine i drugih vrsta jela označenih u 11.

glavi 3. Mojsijeve kao nečista, a ne na vegetarijanizam. Ni ovom prilikom nam Pavle ne daje dovoljno informacija, čime bi nam omogućio da sa sigurnošću zaključimo zašto on pokreće taj problem, a ipak, tu imamo nekoliko tačaka koje bi trebalo imati na umu.

Prvo, u oba ta stiha prevod prema NIV govori o hrani koja je čista ili nečista, ali reč *hrana* dodali su prevodioci i ona se ne nalazi u izvornom tekstu. Pavle jednostavno izražava svoje uverenje da ništa nije nečisto (14. stih) i da je sve čisto (20. stih), ukoliko neko ne smatra da je nečisto. Pošto kontekst glave stvarno obuhvata hranu, može biti, dakle, da Pavle upravo to ima na umu, ali to je samo pretpostavka.

Pavle je verovatno znao da su problemi koji su se odnosili na čisto i nečisto izazivali napetost među jevrejskim hrišćanima i hrišćanima iz neznaboštva. Lako je zaključiti da su takvi problemi mogli izazvati napetost, ako znamo da je jedan od načina na koje su stari Jevreji tumačili svoje propise o čistoj i nečistoj hrani bio da ih smatraju simbolom, koji je trebalo da ih podseća na to da ne treba da se druže s nečistim narodima, tj. neznabošcima (vidi, npr. Aristeas 139–142). Takvo shvatanje značilo bi frontalni sudar s Pavlovim naglašavanjem Božje blagodati i milosti za sve ljude. To bi moglo biti objašnjenje za bar jedan deo razloga zašto je Pavle pokrenuo problem čistog i nečistog u 14. glavi poslanice.

Zaključak

Iako nam Pavle ne daje dovoljno informacija da bismo u potpunosti razumeli situaciju u Rimu, najbolji dokaz ukazuje na misao da je to tekst kojim Pavle cilja na sasvim određenu situaciju ili situacije u Rimu. Bilo je prepiranja oko običaja u pogledu ishrane i oko dana, naročito oko vegetarijanizma i dana posta. Drugim rečima, rimski hrišćani su se prepirali oko pitanja šta i kada treba jesti. Mi ne znamo tačno šta je nekim hrišćanima bilo povod za zastupanje tih stavova ili da li su to bili jevrejski ili nejevrejski hrišćani. Situacija je mogla biti složena i tamo je moglo postojati više grupa. Na neki način, tenzije između jevrejskih i nejevrejskih hrišćana verovatno su bile samo deo rimske “kaše”. Ipak, za nas je najvažnije šta je povodom tih neslaganja Pavle imao da kaže rimskim hrišćanima, i mi sada prelazimo upravo na ta njegova uputstva.

Pavlovi saveti slabima i jakima

Pavle u celom našem tekstu kombinuje savete slabima i jakima. Ta uputstva ćemo tako razmotriti tako što ćemo se najpre pozabaviti onim što je predviđeno za sve, potom uputstvima namenjenim slabima i na kraju, savetima upućenim jakima.

Saveti svim hrišćanima

Pavle ovaj odeljak pridružuje zapovesti o međusobnom prihvatanju. Tekst u 14,1 preporučuje jakima da prihvate slabe; 3. stih podseća i

jedne i druge da ih je Bog sve prihvatio, a 15,7 savetuje obe grupe da se međusobno prihvate, kao što je Hristos njih prihvatio. Prihvatiti, znači smatrati nekoga sasvim dobrodošlim i imati s njime zajednicu. Jedina druga prilika u kojoj Pavle koristi tu reč je u Filimonu, 17. stih, kada moli Filimona da odbeglog roba Onisima prihvati onako kako bi prihvatio Pavla. Grčki prevod Starog zaveta koristi tu reč u Psalmu 65,4 gde prikazuje Boga koji prima svoj narod u svoj dvor da mu služi. Ako prvi deo poslanice Rimljanima donosi i jedan jedini zaključak, onda on glasi da smo mi svi prihvaćeni Božjom blagodaću. Prihvaćeni hrišćani treba da postanu hrišćani koji prihvataju; konkretno, da postanu oni koji prihvataju one koji možda neguju drugačije običaje i mišljenja. To je Pavlova najfundamentalnija misao. Upravo u situaciji kada se ne slažu, hrišćani treba da prihvataju jedni druge.

Pavlov drugi savet obema grupama deluje pomalo čudno. On im u 14,5 kaže da svako treba da bude u potpunosti uveren u svoju misao. Zar to već nije bilo problem? Nije li upravo na tome počela rasprava? Svi oni su bili potpuno uvereni u svoju misao i nisu se slagali jedni s drugima. Pavle, međutim, i ne pokušava da navede sve hrišćane da se slože. Ne pokušava da ubedi slabe da veruju onako kako veruju jaki, niti savetuje jake da usvoje ubeđenja slabih. Naprotiv, i jedni i drugi treba da budu potpuno uvereni u svoju misao.

Pavle je bio voljan da ostavi dovoljno prostora za hrišćansku slobodu, kad je dolazilo do problema kao što je taj, ali to nikako nije značilo da hrišćani mogu slobodno da greše. Da je smatrao da su problem ili problemi koji su bili predmet prepiranja u Rimu imali presudnu ulogu u nečijem odnosu prema Bogu ili prema drugima, Pavle ne bi bio govorio na takav način. Na primer, kad je Korinćanima, u 5. glavi 1. Korinćanima, pisao o pitanjima seksualnog nemoralu u crkvi, tada nije rekao da svako treba da bude potpuno uveren u svoju misao. Ne, dao je jasna i sasvim određena uputstva o tome šta treba učiniti. Niti je Galatima, koji su bili u iskušenju da se vrate shvatanju spasenja delima zakona, rekao da svako treba da bude potpuno uveren u svoju misao. Sloboda nije biti slobodan da grešiš. Međutim, među hrišćanima postoje opravdane razlike u pogledu kako prakse, tako i mišljenja. Zato bi povodom takvih pitanja hrišćani morali biti voljni da se međusobno poštuju, i to ne samo da tolerišu jedni druge nego i da jedni druge prihvate u potpunosti. Pavle u 14,6 podseća obe grupe da su oni koji se ne slažu s njima, iskreni u svom odnosu prema Gospodu.

To je težak savet. Čvrsto se držati svojih ubeđenja, a ipak u potpunosti prihvatiti one koji ne dele ta ubeđenja, nikada neće biti lako. Takvu spremnost da prihvatimo može nam doneti jedino zahvalnost zbog saznanja da je Bog prihvatio nas.

Pavlov sledeći savet obema grupama bavi se pitanjem prioriteta. On kaže sledeće u 17. i 18. stihu: "Carstvo Božje nije jelo i piće, nego pravda i mir i radost u Duhu Svetome. Jer koji ovim služi Hristu ugodan

je Bogu i mio ljudima.” Mi smo u 12. glavi poslanice već videli da je hrišćansko ponašanje važno. Važna su i merila. Ali važniji od toga su pravda, mir i radost. Hrišćanima je potrebna mudrost u određivanju prioriteta, kako bi odvajali važno od najvažnijeg i bitno od nebitnog. Ljudi su važniji od merila i zajedništvo je važnije od pobeđe u raspravi.

Verovatno bi u ovom kontekstu trebalo razumeti Pavlove reči o tome kako je sve čisto i kako ništa nije nečisto (14. i 20. stih). To ne znači da je ponašanje nevažno. Pavle je potrošio zaista mnogo vremena u 6, 12. i 13. glavi dokazujući da jeste. To ne znači ni da je sve što jedeš dobro za tebe niti da je blagotvorno sve ono što radiš. Ali znači — da pitanja spoljašnjeg karaktera, kao što su ritualna čistota i merila za navike u ishrani nikada ne mogu biti presudno važni za carstvo. Između tih područja postojaće opravdana razlika. Ali, carstvo je stvar pravde, mira i radosti, pa tako, kad god se spoljašnja merila budu isprečila na putu tih temeljnih vrednosti, mi ćemo znati da su nam prioriteti pogrešni (14,17).

Na kraju, Pavle u 22. stihu daje veoma značajno uputstvo, koje bi trebalo da se odnosi i na slabe i na jake. U kontekstu te rasprave on im savetuje da njihova verovanja o tim pitanjima ostanu stvar između njih samih i Boga. Crkvu ne unapređuje i ne izgrađuje izazivanje nemira zbog takvog predmeta kao što su merila ponašanja. Razmislite o tome kakva bi promena nastala kada bi ovaj savet danas poštovao svaki pojedinac u crkvi.

Ove preporuke, da prihvatamo jedni druge, da budemo u potpunosti uvereni u svoju misao i da fundamentalne vrednosti Božjeg carstva uvek posmatramo u pravoj perspektivi, odnose se i na slabe i na jake. Međutim, postoje specifične potrebe i problemi koji pripadaju svakoj grupi i zato sada prelazimo na posebne Pavlove savete grupama pojedinačno.

Saveti slabim hrišćanima

Pavle nikada ne preporučuje slabima da preuzmu mišljenja ili običaje jakih, niti ih kritikuje zato što su slabi (iako bi se reči iz 4,19, u kojima se kaže da je Avram jak a ne slab, mogle shvatiti kao indirektna kritika). Najvažnija uputstva koja im daje odnose se na njihovo najveće iskušenje. Budući da zastupaju snažna ubeđenja koja vode u preterano savesne postupke, oni su suočeni s iskušenjem da osuđuju one koji ne zastupaju ta njihova ubeđenja. Ali Pavle je nemilosrdno uporan, govoreći im da treba da se uzdrže od osuđivanja. Neko ko ne jede sve ne sme da osuđuje onoga koji jede (14,3). To uputstvo Pavle opravdava činjenicom da je jedino Bog sudija. Zašto bi neko sudio tuđem sluzi (4. stih)? Svakom prilikom kada osuđujemo, mi osuđujemo jednog od Božjih slugu. Hristos je Gospod(ar) živih i mrtvih (9. stih). Svako će stati pred Božji sud i dati odgovor za sebe (stihovi 10–12). Osuđivati drugog znači uzurpirati Božju sudijsku ulogu, što je jedan od oblika hule na Boga, jer se time negira Bog. Jaki ili manje “pedantni” nemaju istu

sklonost ka osuđivanju, iako imaju svoje iskušenje, kako ćemo kasnije videti. Međutim, posebno iskušenje slabih je osuđivanje, a to iskušenje je zaista vrlo ozbiljno. Pavle zaključuje: “Zato da ne osuđujemo više jednog drugoga” (13. stih).

Međutim, na kraju 14. glave nalazimo još jedno važno upustvo namenjeno slabima. Pavle govori o onima koji sumnjaju ili su kolebljivi u pogledu sopstvenih ubeđenja. Pogrešno je ako se “puste” i jedu, mada im njihova ubeđenja nalažu suprotno, jer njihovo postupanje u tom slučaju ne potiče od vere, a što god ne potiče od vere jeste greh (23. stih). Drugim rečima, nije u redu kada neko gazi svoja ubeđenja. Hrišćanski postupci treba da nastaju na tlu vere. Gaženje sopstvenih ubeđenja nije čin vere. Prema tome, greh je nastupati protiv ubeđenja, pa makar ona bila i pogrešna, jer kada neko postupa na način za koji veruje da nije u redu, to je čin neposlušnosti prema Bogu. Slabi, dakle, treba da slede svoja ubeđenja.

Na ovom mestu Pavle daje jedan od najdubokoumnijih iskaza o grehu u celoj Bibliji. Greh nije samo kršenje zakona. Ne, on je svaki postupak koji ne nastaje na tlu vere. Ako naš celi život treba da bude živa žrtva Bogu (12,1), tada sve ono što radimo treba da proistekne iz naše vere. Gaziti ono za šta verujemo da je u redu ne zadovoljava taj kriterijum.

Uputstva upućena slabima imaju svoje implikacije i za jake. Ako slabi greše gazeći svoja ubeđenja, onda nastojanje da izrazito savesnu osobu navedeš da pogazi svoja uverenja znači vođenje takve osobe u greh. Prihvatljivo je pokušati, uz pomoć dokaza, da ubedimo neku osobu da su njena ubeđenja pogrešna, ali nikad i nikako nije dopustivo pokušavati da navedemo nekoga da pogazi svoje ubeđenje. Prema tome, slabi treba da se rukovode svojim ubeđenjima, ali to treba da čine ne osuđujući one koji ne dele njihova uverenja. Drugim rečima, i onda kada se sretnem s osobom koja zastupa ubeđenja za koja ja mislim da su apsurdna (možda, recimo, misle da je pogrešno jesti celer ili nositi odeću plave boje), navodiću ih na greh ako ih nagovaram da učine nešto za šta veruju da nije u redu. Jedini pravilan postupak jeste nastojanje da ih ubedim da njihova ubeđenja nisu na mestu.

Saveti jakim hrišćanima

Jaki hrišćani, dakle oni koji su slobodniji i manje “pedantni”, nemaju istu sklonost kao slabi da upiru prstom kritike i osuđivanja. Međutim, oni se ipak ne mogu opustiti pošto imaju sopstveno iskušenje. Pavle ga u ovoj glavi pominje dva puta (14,3.10). Iskušenje jakih je da “prezirno gledaju” na slabe i da ih omalovažavaju. Zauzimajući superioran stav, oni kolutaju očima i odmahuju glavom gledajući na te jadne, zavedene legaliste koji nisu ni prosvetljeni ni oslobođeni kao što su oni sami. Ovakav način otpisivanja ljudi Bogu nije ništa manje odbojan nego osuđivanje. Takav stav pokazuje da ljudi ne uviđaju da je Bog prihvatio i

slabe i jake. Time se ne “ugađa bližnjem” niti se radi na njegovom izgrađivanju (15,2). Jaki propuštaju da prihvate slabe jer ih omalovažavaju, baš kao što i slabi ne uspevaju da prihvate jake kad ih osuđuju.

Pavle je i jakima pripremio neke neprijatne savete. Oni treba da trpe nedostatke slabih (1. stih). To, konkretno, znači da oni moraju biti spremni na odricanje od svojih legitimnih prava u korist slabih. Ako bi njihov postupak, pa makar to bio savršeno prihvatljiv postupak, bio kamen spoticanja ili prepreka nekom bratu ili sestri, oni bi morali biti voljni da ga se odreknu (14,13). Nije na mestu je ako činimo bilo šta o šta će se neko spotaći (20. stih).

Pavle je pripremio i značajnu teološku podršku svojim savetima. Ključ nalazimo u 15. stihu: “Ako je brat tvoj jela radi žalostan, već se ne vladaš po ljubavi; ne gubi jelom svojim onoga za kojega Hristos umre.” Hristova blagodat preobražava svakog brata i sestru u nekoga za koga je Hristos umro. Ako razumemo Božju blagodat, tada nikada nekog drugog hrišćanina nećemo gledati tek kao nekoga ko se ne slaže s nama u ovom ili onom mišljenju, kao nekoga ko jede što mi ne jedemo, ili kao nekoga ko odbija učešće u aktivnostima koje mi smatramo korisnima. Naprotiv, svako ljudsko biće gledaćemo kao nekog za koga je Hristos umro. Jedino će zahvaljujući tom novom načinu posmatranja ljudi izostati omalovažavanje, koje su jaki u iskušenju da pokažu prema slabima, ili osuda kojom slabi umeju da se okome na jake.

Pavlov zaključak

Ovu raspravu o hrišćanskom jedinstvu i uzajamnom prihvatanju Pavle završava divnim rečima koje nas vraćaju na temu Božjeg uvođenja neznabožaca u krug spasenja. Nemoguće je sigurno znati da li to znači da su prepirke oko hrane i dana u Rimu podrazumevale i tenzije između Jevreja i neznabožaca/ nejevreja jer, na neki način, taj tekst kao da se vraća unazad i sažima više nego samo prethodne dve glave. U 15. glavi Pavle ponavlja stav da hrišćani treba da rado primaju ili prihvataju jedni druge kao što je Hristos njih prihvatio (7. stih). On, zatim, u 8. stihu ponavlja da je Hristos postao sluga Jevrejima zbog Božje istine, da bi potvrdio obećanja data patrijarsima, kako bi neznabošci mogli slaviti Boga zbog Njegove milosti. Posle toga, on citira iz četiri starozavetna teksta, o neznabošcima koji se raduju i nalaze nadu u Bogu (Psalam 18,49, paralela u 2. Samuilovoj 22,50; 5. Mojsijeva 32,43; Psalam 117,1 i Isaija 11,10). Poslednji tekst govori o “korenu Jesejevom”, koji će niknuti da vlada narodima (ili neznabošcima) i objavljuje da će se neznabošci imati nadati u Njemu. To je Pavlu povod za završnu molitvu u 13. stihu: “A Bog nada da ispuni vas svake radosti i mira u veri, da imate izobilje u nadu silom Duha Svetoga” [Neka vas Bog nade ispuni svakom radošću i mirom, vas koji se uzdate u Njega, da biste imali obilje nade silom Svetoga Duha — prema NIV].

Pavlova želja je bila da na mesto svađa i rasprava dođe uzajamno prihvatanje na temelju Božje milosti, koje će ih sve ispuniti radošću, mirom i nadom.

Značaj Pavlovih saveta

Što se tiče Rimljana, ovaj deo Pavlove poslanice spustio je uzvišenu teološku vest Božje blagodati za sve ljude na praktični nivo života i svakodnevice. Mi nažalost nemamo nikakav podatak o tome kako su Rimljani odgovorili na vest. Ipak, cilj koji je Pavle imao za njih bio je jasan. On nije pokušao da stvori jednoobraznost mišljenja ili običaja. On im je rado prepuštao da budu u potpunosti uvereni u svoju misao, ali je nastojao da stvori jedinstvo u Hristu koje je prevazilazilo njihova neslaganja i učinilo da je Hristov mir postao stvarnost u njihovoj zajednici.

Teško je zamisliti kako bi ijedan drugi savet u Bibliji mogao biti aktuelniji za današnje hrišćane od onog koji Pavle izražava u ovom delu poslanice Rimljanima. Tako je mnogo verovanja i merila koji unose podele u crkvu. Ne samo što oni "presavesni" (danas bismo ih možda mogli nazvati "konzervativnima" ili "desnim krilom") upiru prstom osuđivanja, oni osim toga preplavljaju svet vatrom osude sa svojih kompjutera ili fotokopir-mašina. A "jaki" su (danas bismo ih možda nazvali liberalima) nastavili da oštire svoje veštine arogantnog nipodaštavanja. A kako svet danas sve više postaje globalno selo, pa međusobno kontaktiraju hrišćani velikih kulturnih razlika, sve nade u jednoobraznost padaju u vodu, vodeći mnoge u očaj i strah da crkva možda nikada neće dostići jedinstvo.

Međutim, razloga za očajanje nema. Iako mi kao grešni ljudi možda nikada nećemo uspeti u dostizanju ideala, Pavle nam ukazuje na osnov jedinstva. To je svest da nas je Hristos prihvatio. Ako je Hristos bio spreman da umre za nas u vreme dok smo još bili grešnici, kako možemo mi odbiti da prihvatimo druge hrišćane, samo zato što svaku tačku ne gledamo potpuno jednakim očima i ne poštujemo svako merilo na isti način? Pavle ne govori samo o međusobnom tolerisanju. On nas upućuje na istinsko uzajamno prihvatanje, koje nas navodi da srcem prihvatimo jedni druge, bez obzira na to što su neki od nas konzervativni a neki liberalni (iako su ti termini bili korišćeni za tako mnogo različitih pojmova, da bi ih trebalo proterati iz našeg rečnika). Hristova blagodat može da nas podstakne ne samo da tolerišemo nego i da iskreno cenimo one koji se razlikuju od nas.

Pavlova vest o Božjoj blagodati za sve ljude jednostavno će biti nepotpuna sve dok ne nađe svoje ostvarenje u zajednici gde se očituje uzajamna briga, uzdizanje i duhovna nega. Poslanica Rimljanima nas poziva ne samo da se uzdamo u Boga, nego i na prihvatanje u ljubavi i uzajamno negovanje, koje će biti demonstracija značenja te vesti u

našem svakodnevnom životu. Takva demonstracija biće ujedno i snažno evanđeosko svedočenje. Zar ne bi bilo vredno truda da svaka naša crkva stalno pred očima ima reči Pavlove molitve u 15,5.6: “A Bog trpljenja i utehe da vam dâ da složno mislite među sobom po Hristu Isusu, da jednodušno jednim ustima slavite Boga i Oca Gospoda našega Isusa Hrista.”

∞ Primena Reči

Rimljanima 15,1 – 15,13

1. Ako razmišljam o svojoj mesnoj crkvi, koji bi problemi bili savremeni ekvivalent prepiranja o pitanjima ishrane i danima za post, koji su nekada podelili Rimljane? Postoje li neke posebne strategije koje bih mogao uzeti iz Pavlove poslanice, a koje bi mi mogle pomoći da ostvarim promenu u pogledu tih problema? Koje su to strategije?
2. Da li bi moja reakcija na 1. pitanje bila drugačija, ako bih razmišljao o svojoj verskoj zajednici kao celini? Ili, ako bih razmišljao o celom hrišćanskom svetu?
3. Koje je od ovih iskušenja za mene veće: da se podsmevam drugima, ili da osuđujem druge? Šta to govori o meni lično? Kako mi Pavlovi saveti pomažu da izbegnem to iskušenje?
4. Kako bih sadašnje jedinstvo u svojoj crkvi mogao prikazati crtežom ili nekom drugom umetničkom kreacijom? Kako bih mogao prikazati jedinstvo koje bih rado video u svojoj crkvi, crtežom ili nekim drugim umetničkim izrazom? Kako mogu doprineti napredovanju svoje crkve iz sadašnjeg stanja ka idealu?
5. Koja su od ubeđenja koja zastupam presudno važna, a koja bi, mada značajna, trebalo da budu stvar lične slobode unutar crkve? Kako mogu spoznati razliku?
6. Ima li konkretnih postupaka u mom životu koje bih mogao korigovati za dobro drugih, da ne bi bili povređeni onim što ja radim? Gde bi trebalo da povučem crtu i uvidim da ne mogu svakome ugoditi?

∞ Istraživanje Reči

1. Pažljivo uporedi i suprotstavi tekstove u 14,1 – 15,13 i 1. Korinćanima od 8. do 10. glave. U jednom stupcu na strani svoje beležnice navedi sličnosti, a u drugom nabroj razlike. Kako objašnjavaš ono što si našao? Šta si iz tog poređenja saznao o načinu na koji Pavle daje moralne pouke?
2. U 14,19 i 15,2 Pavle koristi reč *uzdizanje* ili *oplemenjivanje*, kada govori o uzajamnoj duhovnoj nezi koja jača crkvu. Pogledaj i druga mesta u Pavlovim spisima u kojima on koristi tu reč i napiši jedan pasus o tome šta, po tebi, Pavle podrazumeva pod izrazom “uzdizanje”. (Pošto je ta reč prevedena na više različitih načina, biće teško

koristiti konkordanciju. Ostala mesta u kojima Pavle koristi tu reč nalaze se u: Rimljanima 15,20; 1. Korinćanima 3,9; 8,1.10; 10,23; 14,3.4.5.12.17.26; 2. Korinćanima 5,1; 10,8; 12,19; 13,10; Galatima 2,18; Efescima 2,21; 4,12.16.29; 1. Solunjanima 5,11.)

ŠESTI DEO

RIMLJANIMA 15,14 – 16,27

PLANOVI I POZDRAVI

---

osamnaesta glava

PAVLOVI PLANOVI ZA SLUŽBU

Rimljanima 15,14-33

U čitavom dosadašnjem toku poslanice Pavle je o sebi rekao veoma malo. On je pre usmerio jedno oko samo na Boga i radosnu vest Njegove milosti, a drugo na rimske vernike i njihove potrebe. Međutim, drugi deo 15. glave pruža jednu od onih retkih prilika za bolje razumevanje Pavla kao ličnosti. Imamo priliku da upoznamo ponešto od njegovog propovedničkog identiteta, kao i da saznamo nešto o njegovim nadama, snovima, planovima i strahovima. Ovo nam je prilika da dobijemo neposrednu, pravu sliku o vesniku koji nam je na tako silan način preneo radosnu vest. To nam polazi za rukom zato što je Pavle želeo da Rimljani shvate koliko on želi da dođe da se vidi s njima i zašto ne može odmah doći. Međutim, Pavle o tim planovima nije mogao govoriti a da ne otkrije ponešto i o sebi lično. To je za nas srećna okolnost. Zato iskoristimo tu priliku da upoznamo Pavla neposredno i lično.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 15,14–33

Deo teksta od 14. do 33. stiha pročitaj u najmanje dva različita prevoda, a onda odgovori na sledeća pitanja:

1. U svojoj beležnici za poslanicu Rimljanima načini spisak svega što u ovom odseku saznaješ o Pavlovoj službi. Kojim se izrazima Pavle služi u opisivanju svoje službe? Kome je njegova služba bila okrenuta? Koji je bio njegov omiljeni način rada? Kakvim analogijama

- se poslužio opisujući svoju službu?
2. Napravi spisak svih slučajeva u kojima se pominje žrtva u ovoj glavi. Šta tom analogijom Pavle nastoji da kaže?
  3. Navedi Pavlove planove za budućnost. U koja tri mesta namerava da ide? Kojim redosledom planira da ih poseti? Pogledaj to na karti sveta prvog veka i načini za sebe grafičku predstavu tih planova. Koliko daleko bi Pavle putovao? Zašto svoj plan puta Pavle priprema na ovaj način?
  4. Uz pomoć konkordancije i biblijskog rečnika pronadi sve što možeš o sakupljanju koje Pavle obavlja za siromašne u Jerusalimu. Kada je Pavle prvi put otpočeo taj zadatak? Zašto ga je otpočeo?
  5. Kakva strahovanja izražava Pavle u tim stihovima? Jesu li ti strahovi bili realni? Koji su raniji događaji iz Pavlovog života mogli biti povod za te strahove?
  6. Pročitaj tekst iz Dela 21,17 do 22,30. U kakvoj su vezi ti stihovi s Pavlovom molbom Rimljanima da se mole, u 15,31? U *Adventist Bible Dictionary*, str. 1076–1080, pročitaj o planu Irodovog hrama u Jerusalimu. Kako ti to što si pročitao pomaže da bolje razumeš 21. glavu knjige Dela apostolska?

∞ Istraživanje Reči

Pavlova služba

Pavle nam je već u uvodu ove poslanice rekao da je od Boga primio blagodat i apostolstvo da bi pozvao neznabošce u poslušnost vere (1,5). Ovde, na kraju poslanice, Pavle pojačava značenje te službe koristeći analogiju o svešteniku, u hramu koji pred Bogom prinosi žrtve za narod (15,16). Većina od nas nikada nije gledala kako sveštenik kolje životinju kao žrtvu Bogu, ali većina Pavlovih čitalaca u Rimu jeste. Pavle unosi novi obrt u tu dobro poznatu sliku. On svoju sveštenučku ulogu ne upražnjava u hramu, nego u tržnicama, sinagogama i domovima, u kućama na celom području Mediterana. Njegova žrtva ili prinos Bogu nisu životinje, nego ljudi, neznabošci (16. stih). I, srećom, on ih ne "kolje", nego im objavljuje radosnu vest o Božjoj blagodati i čini ih delom Božjeg zavetnog naroda. To je Pavlov prinos Bogu i on se moli da taj prinos bude ugodan.

Pavle je na svoju službu uvek gledao kao na službu neznabošcima. Petar je bio apostol Jevrejima, Pavle neznabošcima (Galatima 2,8). Pavle kaže da je on neznabošce poveo u poslušnost Bogu (15,18) i da je primio znake i čuda silom Duha za izvršavanje tog zadatka (19. stih). Dodaje da je sav njegov razgovor bio o tome što je Bog kroz njega učinio za neznabošce i da je njegov ponos bio jedino u Hristu (17. i 18. stih).

Sve je to od Pavla načinilo jedinstven spoj pastora i evanđeliste. On

je nesumnjivo bio evanđelista koji je rado orao nove površine i gradio nove temelje. To je jasno pokazano u 19. i 20. stihu. Hteo je da ide u mesta u kojima niko drugi nije bio. Ipak, činjenica da je ostajao s novoosnovanim crkvama, kako bi im pomogao da se razvijaju i duhovno izgrade (tri godine u Efesu i godinu i po u Korintu, kao primer) kao i pisanje poslanica i njegov metod upućivanja saradnika u te crkve da ispituju njihovo stanje pokazuje da je imao i srce pastora. U stvari, ovaj dvostruki fokus — oranje novih površina, i želja da se uveri da su stare propisno negovane, stvarao je kod Pavla neprestanu napetost. Uvek je želeo da u isto vreme bude u najmanje dva mesta. Čak i kad je pisao poslanicu Rimljanima, njegove nade i snovi vodili su ga u različite pravce i zbog toga je Rimljanima izložio svoje dugoročne, srednjoročne i neposredne planove.

Pavlove nade i snovi

Španija kao krajnji cilj

Pavlov cilj bio je da dođe u Španiju. Pominje to dva puta, u 24. i 28. stihu. Govori čak i zašto želi da putuje u Španiju. Taj snažni nagon da jevanđelje odnese ne samo neznabošcima nego i neznabošcima u novim krajevima, u kojima se za jevanđelje nikada ranije nije čulo, usmeravao je Pavlova razmišljanja prema Španiji. On nije hteo da gradi na tuđem temelju (20. stih). Po sopstvenom pričanju, on je već propovedao od Jerusalima do Ilirika. Jerusalem je, razume se, u Palestini, prema unutrašnjosti, od istočne obale Sredozemnog mora. Ilirik je bio područje Dalmacije, na istočnoj obali Jadranskog Mora, severozapadno od Makedonije. To je područje nekadašnje Jugoslavije, koje je neprestano u vestima dok ja ovo pišem. Dela apostolska izveštavaju o Pavlovim kratkim periodima propovedanja u Jerusalimu (Dela 9,28–30), ali ne govore o Pavlovim putovanjima u Ilirik.

Nema sumnje da je Pavle nestrpljivo čekao da krene u Španiju. Vrlo uzbuđljivo delovao je izazov odnošenja jevanđelja daleko izvan područja gde je ono do tada dospelo. Španija je bila preko tri i po hiljade kilometara zapadno od Grčke, gde se Pavle nalazio pišući svoju poslanicu Rimljanima. Ali, bez obzira na to što je to bio izazov koji ga je uzbuđivao, Pavle je bio svestan postojanja i drugog posla koji će morati da obavi pre polaska u Španiju. Za tako ambiciozan poduhvat biće mu potrebna podrška, pa bi idealna baza takve podrške bili upravo hrišćani u Rimu. Rim nije bio samo ugledna crkva u prestonici carstva, nego u tom trenutku već i uticajna kongregacija. Osim toga, on je verovatno bio najzapadnija hrišćanska kongregacija u to vreme. To nas dovodi do Pavlovih srednjoročnih planova i snova.

Rim kao srednjoročni cilj

Pavle se nije ustezao da poruči Rimljanima kako mu je potrebna nji-

hova pomoć za putovanje u Španiju. On kaže u 15,24 kako se nada da će mu Rimljani biti od pomoći na njegovom putovanju u Španiju. Ali to nije bio jedini razlog tome što je Pavle bio okrenut Rimu. On je bio istinski zainteresovan da upozna Rimljane i da doživi boravak u njihovoj zajednici (23. stih). On je tamo, konačno, imao prijatelje kao što su bili Priskila i Akila, koji su mu bili posebno dragi. Bio je ujedno zainteresovan i za njihov duhovni rast. Bio je apostol neznabožaca i morao je znati da će vernici crkve u Rimu, s lokacijom u središtu imperije, postati jedna od najuticajnijih crkava. Njegov iskaz na početku poslanice o želji da uživa u zajedništvu s njima koje bi doprinelo uzajamnom hrabrenju (1,11.12), nesumnjivo je bio istinit.

Ta želja za zajedništvom i uzajamnim hrabrenjem s rimskim hrišćanima navela je Pavla, prema njegovom ličnom priznanju, da im piše "slobodno" ['sasvim smelo'] o nekim tačkama" (15,15). Zar ne bi bilo zanimljivo znati na koje je delove poslanice Pavle mislio, rekavši to? Koje delove poslanice bi ti smatrao "smelima"? Moje je mišljenje da su saveti iz 14. i 15. glave, napisani u vezi sa određenim problemima koji su među njima stvarali razdore, mogli biti prvi na spisku. Međutim, uprkos toj "smelosti", Pavle je imao poverenja u Rimljane. Bio je ubeđen da su oni "puni dobrote" (15,14). Želeo je da se nađe u njihovom društvu pre svog odlaska za Španiju (24. stih). Očekivao je i da ga to druženje okrepi (31. stih). Drugim rečima, razmišljajući o svojoj misiji u Španiji, nadao se od Rimljana i finansijskoj, i ljudskoj, moralnoj podršci.

Međutim, to nije bio krajnji domet Pavlovih očekivanja, jer su njihov predmet bile i molitve vernika u Rimu. On u 30. stihu koristi isti obrazac molbe koji je upotrebio i u 12,1, kojim moli svoje čitaoce za sasvim određen, biheviornalni odgovor. Pavle traži od Rimljana da se mole za njega. Predmet njegove brige ovde nije samo putovanje u Španiju nego, kako izgleda, i više — putovanje koje mu je neposredno predstojalo, pre Španije ili Rima. Koliko god da je želeo da putuje na zapad u Rim (preko 1100 km) i u Španiju (preko 3500 km), imao je jednu hitnu obavezu koja će ga odvesti na suprotnu stranu, u Jerusalim, oko 1300 km prema istoku.

Jerusalim, prvi cilj

Pavle saopštava Rimljanima u 25. stihu, bez obzira na to što jedva čeka da dođe k njima, da prvo mora da otputuje u Jerusalim. Razlog tog putovanja nalazimo u 26. stihu. On je u tom periodu sakupljao novac za siromašne vernike u Jerusalimu od hrišćana u Makedoniji i Ahaji (Korint se nalazio u Ahaji). Očito je da je to sakupljanje moralo biti veoma važno, kad je Pavla odvelo pravcem suprotnim od pravca njegovih nada i snova. Važnost tog sakupljanja moći ćemo da razumemo tek kada budemo znali i njegovu istoriju i kakav je teološki značaj to imalo za Pavla.

U 2. glavi poslanice Galatima Pavle nam priča o sastanku koji je

održao sa apostolima i vođama crkve u Jerusalimu, gotovo deset godina pre pisanja poslanice Rimljanima. Tema sastanka bio je problem primanja neznabožaca u crkvu bez obrezanja, što je za Pavla, kao apostola neznabošcima, bilo pitanje od presudne važnosti. Na tom saboru data je podrška Pavlovoj službi neznabošcima. U Lukinom izveštaju o istom sastanku, u 15. glavi Dela apostolskih, potvrđuje se ta osnovna tačka i govori se i o drugim predmetima, kao što je "apostolska poslanica", koju Pavle ne pominje. Prisutan je, međutim, jedan problem koji pominje Pavle, a Luka izostavlja. Pavle kaže kako su ga vođe molile da se seti siromašnih (u Jerusalimu), čega se on svesrdno prihvatio (Galatima 2,10). Tako je preuzeo taj zadatak kao sastavni deo sporazuma o legitimnosti njegove službe neznabošcima, koja je imala prevashodni značaj za njegov život i njegov identitet. Tom sabiranju za siromašne u Jerusalimu posvetio je i dve glave u 2. Korinćanima (8. i 9. glava).

Međutim, to sakupljanje za Pavla nije imalo samo istorijski značaj, nego i ozbiljno teološko značenje, koje Pavle objašnjava u 15,27, kada kaže da je vernicima u Makedoniji i Ahaji bilo drago da učestvuju u sakupljanju i da su to zaista i dugovali siromašnima u Jerusalimu, "jer ako su neznabošci primili udeo s Jevrejima u njihovim duhovnim blagoslovima, oni Jevrejima duguju udeo sa sobom, u svojim materijalnim blagoslovima". Drugim rečima, ovaj finansijski dar od hrišćana iz neznaboštva jevrejskim hrišćanima u Jerusalimu bio je simbol jedinstva Jevreja i neznabožaca u Hristu. To je bio i opipljiv znak važnosti izraza *svi ljudi*, koji Pavle naglašava uvek iznova, kroz celu poslanicu.

U Jerusalimu je bilo siromašnih hrišćana. Područje oko Jerusalima decenijama je podnosilo ekonomske teškoće. Ipak, u njihovoj sredini počelo je propovedanje jevanđelja. S druge strane, deo hrišćana u neznaboštvu, po celom Sredozemlju, gde je Pavle propovedao, bili su dobro stojeći ljudi. Deljenjem svojih materijalnih blagoslova sa siromašnim jevrejskim hrišćanima u znak uvažavanja za duhovne blagoslove koje su primili od tih istih hrišćana, vernici iz neznaboštva ne samo što su pomogli svojoj braći i sestrama, nego su simbolički predstavili i njihovo uzajamno jedinstvo. Pavlova celokupna hrišćanska služba bila je okrenuta vesti jevanđelja, prema kojoj su *svi*, i Jevreji i neznabošci obuhvaćeni istom radosnom vešću o Božjoj blagodati. To sakupljanje je, prema tome, bilo važno, tako važno da će Pavla odvesti u Jerusalim, pravcem suprotnim od njegovih očekivanja i snova.

Ipak, koliko god da je Pavlu bilo stalo da sakupljena sredstva stignu do Jerusalima, putovanje nije bilo oslobođeno opasnosti i strahova, i tako je Pavle Rimljanima govorio upravo o tim strahovima.

Pavlova strahovanja

Pavle je svoja strahovanja Rimljanima izložio u vidu ozbiljnog zahteva da se mole za njega, prema 31. stihu: "Molite se da se ja iz-

bavim od nevernika u Judeji i da moja služba u Jerusalimu bude po volji tamošnjim svetima.” Oba straha su se odnosila na njegovo putovanje u Jerusalim. Bojao se nevernih Jevreja u Jerusalimu koji su se protivili njegovoj službi, a bojao se i da jevrejski hrišćani u Jerusalimu možda ne prihvate njegov dar, koji je bio simbol njihovog jedinstva s vernicima iz neznaboštva.

Nevernici u Jerusalimu

Pavlova strahovanja su, nažalost, bila vrlo opravdana. O tome čitamo u Delima 21,17 i dalje. Luka nas izveštava kako se Pavle vratio u Jerusalim prema onome kako je planirao. Pozdravio ga je Jakov, brat Gospodnji i sve jerusalimske starešine. Slušali su pojednosto o njegovoj službi među neznabošcima i hvalili Boga, ali kako se vidi iz Dela 21,20–22, ipak su smatrali da je Pavle izazvao problem, jer su mu rekli: “Vidiš li, brate! koliko je hiljada Jevreja koji verovaše, i svi teže na stari zakon. A doznali su za tebe da učiš otpadanju od zakona Mojsijeva sve Jevreje koji žive među neznabošcima, kazujući da im ne treba obrezivati dece svoje, niti držati običaja otačkih. Šta ćemo dakle sad?”

Vođe iz Jerusalima su odlučile da Pavle, kako bi dokazao svoju lojalnost jevrejskim običajima, bude pokrovitelj sedmodnevnog ritualnog zavetovanja Bogu, obreda kojem su se na hramskom prostoru podvrgla četiri čoveka. Pavle je pristao (Dela 21,23.24.26). Da bismo shvatili šta se dogodilo posle toga, potrebno je da razumemo ponešto u vezi s hramskim kompleksom u Jerusalimu u Pavlovo vreme.

Irod je obnovio judejski hram, tako da je izgledao spektakularno. Mислеći na hram, mi obično mislimo na jednu zgradu, dok je sama zgrada na hramskom prostoru bila tek mali deo ogromnog kompleksa. Jedino su jevrejski sveštenici smeli da pristupe samom hramu (podsetićemo se da on nije bio mesto okupljanja, nego mesto prinošenja žrtava), ali je kompleks kao celina bio središte društvenih aktivnosti. (Pogledaj dijagram hramskog područja na 1102. strani *SDA Bible Dictionary*, ako ti je dostupan.) Unutrašnji trem hrama bio je pravougaonik dužine preko 150 m i širine oko 90 m. Bio je podeljen na tri dela. Zapadni deo bio je trem sveštenika, i u njemu se nalazila sama građevina hrama. Kako se iz naziva može zaključiti, u taj deo mogli su ulaziti samo jevrejski sveštenici. Srednji deo bio je trem muškaraca, u koji je mogao ući svaki muškarac–Jevrejin. Istočni deo bio je trem žena, u koji su mogli ući svi Jevreji. U okruženju tog unutrašnjeg trema, sa severa, istoka i juga, nalazio se složeni sistem tremova poznat kao trem neznabožaca. To područje je bilo otvoreno za sve ljude.

Ka unutrašnjem tremu je, iz trema neznabožaca, bilo više ulaza i na svakome od njih stajao je u kamenu ugraviran natpis kao upozorenje neznabošcima [nejevrejima] da će, ako uđu, biti ubijeni. Arheolozi su iskopali neke od tih kamenova. Sliku takvog kamena možeš videti na str. 1104 *SDA Bible Dictionary*. Konačno, na severozapadnom uglu

trema neznabožaca nalazila se rimska tvrđava, Antonija, iz koje su rimski stražari kontrolisali aktivnosti u hramu.

Prema tekstu iz Dela 21,27–36, pri kraju perioda od sedam dana zaveta kojem je Pavle bio pokrovitelj, neki Jevreji iz Male Azije lažno su optužili Pavla da je u unurašnji trem hrama uveo svog neznabožackog pomoćnika Trofima. Gnevna gomila uhvatila je Pavla i pokušala da ga ubije da bi ga zatim, hapšenjem, spasli rimski vojnici. Ovde ne možemo ići u pojedinosti Pavlovog hvatanja i utamničenja, ali o tome možeš čitati u poslednjih sedam glava knjige Dela apostolska. Dovoljno je reći da je, od trenutka tog hapšenja, sledećih pet godina svog života Pavle proveo kao zatvorenik, dve u očekivanju suđenja u Judeji, gde je bio doveden pred Feliksa, Festa i Agripu, da bi konačno uputio žalbu Rimu; godinu dana putovanja u Rim i dve, očekujući suđenje u Rimu.

Na taj način bio je ispunjen Pavlov neposredni cilj da dođe u Rim, ali ne na način kako je planirao. Da stigne tamo, bilo mu je potrebno preko tri godine, a stigao je kao zatvorenik. Verovatno nikada i nije ostvario svoj san o propovedanju jevanđelja u Španiji. Imajući na umu napetu atmosferu koja je vladala prema njemu u Jerusalimu, tamošnje vođe crkve izložile su Pavla velikoj opasnosti, predlažući mu da bude pokrovitelj obreda zaveta u hramu. Posledice su bile strašne, iako Dela pokazuju kako je Bog nastavio da koristi Pavla i kako je Pavle nastavio da Bogu služi verno, uprkos nevoljama koje su dovele do ostvarenja njegovih strahova, a ne njegovog sna o putovanju u Španiju.

Prihvatljivost njegovog dara

Drugi strah, povodom kojeg je Pavle tražio od rimskih vernika da se mole bio je strah da sveti u Jerusalimu možda neće hteti da prihvate dar koji je on za njih sakupio među neznabošcima (15,31). I ranije, dok je pisao Korinćanima, Pavle je izražavao želju da izbegne kritiku načina na koji je sprovodio sakupljanje (2. Korinćanima 8,20). Mi ne znamo da li je taj strah bio opravdan. Jedini biblijski izveštaj o Pavlovom putu u Jerusalim je Lukin izveštaj u Delima apostolskim, dok o sakupljanju Luka apsolutno ništa ne kaže. Ovaj propust deluje nam prilično čudno, budući da je to bio razlog Pavlovog putovanja u Jerusalim i da je to igralo veoma značajnu ulogu i u njegovoj teologiji i u njegovoj službi. Međutim, Luka o tome ćuti, tako da jednostavno ne znamo šta se dogodilo sa sakupljenim sredstvima.

Ono što znamo jeste da je Pavle, da bi ostao veran Bogu, žrtvovao sopstvene nade i snove i učinio ono za šta je smatrao da će unaprediti stvar jedinstva među Jevrejima i neznabošcima. Poruka Božje blagodati svim ljudima nije bila samo nešto što je Pavle propovedao, nego i nešto što je bilo njegov život. To jasno vidimo u sledećem iskazu koji je Pavle uputio vernima u Efesu, na proputovanju iz Korinta u Jerusalim, u trenutku kada je upravo završio pisanje poslanice Rimljanima:

Vi znate od prvoga dana kad dođoh u Aziju kako s vama jednako bih služeći Gospodu sa svakom poniznosti i mnogim suzama i napastima koje mi se dogodiše od Jevreja koji mi rađahu o glavi; kako ništa korisno ne izostavih da vam ne kažem i da vas naučim pred narodom i po kućama, svedočeći i Jevrejima i Grcima pokajanje k Bogu i veru u Gospoda našega Isusa Hrista.

I sad evo ja svezan Duhom idem u Jerusalem ne znajući šta će mi se u njemu dogoditi; osim da Duh Sveti po svim gradovima svedoči, govoreći da me okovi i nevolje čekaju. Ali se ni za što ne brinem, niti marim za svoj život, nego da svršim tečenje svoje s radošću i službu koju primih od Gospoda Isusa: da posvedočim jevandjelje blagodatni Božije (Dela 20,18–24).

∞ Primena Reči

Rimljanima 15,14–33

1. Kakvu službu je Bog meni dao? Jesam li joj se predao kao što se Pavle predao svojoj? Mogu li biti uveren u svoj poziv kao što je Pavle bio uveren u svoj?
2. Kako izgledaju moje nade i snovi, i moja strahovanja?
3. Mogu li biti uveren da će molitva sprečiti da moja strahovanja postanu stvarnost? Ako ne mogu, kakvu sigurnost mogu imati?
4. Postoji li “Španija” u mome životu? Ako postoji, šta je to? Može li mi Pavlovo iskustvo pomoći da se pravilno postavim prema svojoj “Španiji”?

∞ Istraživanje Reči

1. Prouči Pavlove savete Korinćanima u vezi sa sakupljanjem, zapisane u 2. Korinćanima, 8. i 9. glavi. Koje principe davanja tamo nalaziš?
2. Pročitaj Lukin izveštaj o saboru u Jerusalimu, u 15. glavi Dela apostolskih i Pavlov izveštaj u 2. glavi poslanice Galatima. U čemu se sastoji osnovni rezultat sabora, koji potvrđuju oba izveštaja? Šta misliš, zašto ta dva izveštaja ili dodaju ili izostavljaju neke pojedinosti?

devetnaesta glava

STVARNI LJUDI

Rimljanima 16,1-23

Svakako, pomalo je teško oduševiti se dugim spiskom imena. Na prvi pogled, šesnaesta glava poslanice Rimljanima kao da podseća na čitanje telefonskog imenika. Iako niko neće pokušati da ospori da je 16. glava teološki vrh ove poslanice, ona je zanimljiva i iz najmanje dva razloga. Prvi, govori nam poprilično o ranoj crkvi. Drugo, pomaže nam da shvatimo realnost poslanice podsećanjem da je ona stvarno pismo upućeno stvarnim ljudima. Neki od tih stvarnih ljudi za nas su zagonetni. Zato pogledajmo i taj spisak stvarnih ljudi.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 16,1-23

Pročitaj stihove od 1 do 23 u najmanje dva prevoda Novog zaveta i odgovore na sledeća pitanja upiši u svoju beležnicu za poslanicu Rimljanima.

1. Šta Pavle kaže o Fivi? Šta je po tvom mišljenju bila njena uloga? Zašto se Pavle zauzeo za nju?
2. Navedi imena ljudi u Rimu koje Pavle pozdravlja u delu teksta od 3. do 16. stiha. Koliko možeš reći o svakome od njih? Načini spisak ličnosti koje poznaješ iz drugih delova Biblije.
3. Zašto je Pavle uputio upozorenje u delu teksta od 17. do 20. stiha? Na šta je upozoravao?
4. Navedi imena ljudi koji su boravili s Pavlom u Korintu u vreme dok je pisao i čije pozdrave Pavle šalje u Rim. Upotrebi biblijsku konkordanciju da o njima otkriješ sve što možeš.
5. Načini spisak svih informacija koje iz ove glave možeš dobiti o crkvi u Rimu? Gde su se hrišćani okupljali? Kakvi su ljudi bili predvodnici?
6. Zapiši broj žena koji je uvršten u ovaj spisak i ono što je rečeno o svakoj od njih. Šta nam to govori o ulozi žena u službi rane crkve?

∞ Istraživanje Reči

Da li je ova glava bila deo originalne Pavlove poslanice?

Kao što smo videli u Uvodu, mnogi biblisti dovode u sumnju podatak da je 16. glava deo poslanice koju je Pavle napisao Rimljanima, iako

niko ne spori da je Pavle njen autor. U opticaju su različite teorije, ali najpopularnija od njih je da je prepis svoje poslanice Rimljanima poslao i Efeskoj crkvi i da je spisak bio pridodat tom prepisu. Oni koji zastupaju ovaj stav upućuju na broj imena, ukupno dvadeset i šest i pitaju se da li je Pavle mogao poznavati tako mnogo ljudi iz crkve koju nikada do tada nije posetio. Ističu, takođe, da su mnoga od imena bila obično korišćena za robove ili bivše robove i nisu spremni da veruju da su ti ljudi mogli biti dovoljno "mobilni", da bi ih Pavle mogao upoznati na istoku, a da se potom presele u Rim. Obradili su posebno imena kao Priskila i Akila koje je, prema 18. glavi Dela apostolskih, Pavle poslednji put video u Korintu, i Epenet koji je bio prvi obraćenik u [Maloj] Aziji (možda u Efesu), i zaključuju da ti ljudi verovatno nisu bili u Rimu.

Drugi deo dokaza odnosi se na različite rane rukopise Novog zaveta. Iako većina ranih rukopisa izgleda kao veći broj poznatih verzija, u kojima su stihovi 25–27 u 16. glavi zaključak poslanice, postoje neki rukopisi koji taj završni blagoslov stavljaju i na kraj 14. glave, a onaj najstariji kojim raspolažemo stavlja ga na kraj 15. glave, navodeći na zaključak da se poslanica možda baš tu završila, iako je u nastavku uvrštena i 16. glava.

Međutim, nijedan od tih dokaza nije uverljiv, pa je ipak najverovatnije da je 16. glava prvobitno bila upućena Rimljanima kao završetak te poslanice. Dokaz s rukopisom ne dokazuje ništa, a i uopšte nije teško pretpostaviti da su Priskila i Akila boravili u Rimu u vreme pisanja poslanice, pošto nam tekst u Delima 18,2 kaže da su oni bili u broju onih koji su po Klaudijevoj naredbi bili prinuđeni da odu iz Rima. Svakako, verovatno je da su se oni i vratili u Rim kad je Neron ukinuo proglas o izgnanstvu. Za Pavla je, prirodno, moralo biti korisno da pomene svaku osobu koju je mogao poznavati u Rimu. Osim toga, sâm Pavle je dokaz pokretljivosti stanovništva u prvom veku. Svi dokazi protiv tvrdnje da je ta glava deo Pavlove originalne poslanice, spekulativnog su karaktera. Mi ćemo apstrahovati spekulacije i poći od toga da je ta glava upućena Rimu.

Pavle preporučuje Fivu

U prva dva stiha u toj glavi nalazimo Pavlovu preporuku za Fivu. Pošto je bila iz korintskog predgrađa Kenhreje, a Pavle poslanicu Rimljanima verovatno pisao tokom svog tromesečnog boravka u tom gradu (vidi Dela 20,2.3), ona je verovatno bila osoba koja je poslanicu nosila u Rim. Pavle je želeo da je Rimljani prihvate i da joj ukažu gostoprimitstvo.

O Fivi nam Pavle iznosi nekoliko zanimljivosti. Prvo, naziva je "sluškinjom" crkve u Kenhreji. Neki prevodi grčku reč koja je ovde prevedena sa "sluškinja" prevode rečju "đakonica". Međutim, prevod je neadekvatan, pošto pomenuta grčka reč nema sufiks za ženski rod, pa

je prema tome prevod “đakonica” pogrešan. Međutim, postoje dva moguća pravilna prevoda. Tu reč Pavle u nekim slučajevima koristi za jednu službu u crkvi koja najčešće jednostavno znači “sluga”, kao kada sebe naziva slugom novoga zaveta (2. Korinćanima 3,6) ili jevanđelja (Kološanima 1,23). Nemoguće je tvrditi koje značenje on ovde stvarno daje, iako reči “kod crkve u Kenhreji” verovatno navode na zaključak da je ona bila stvarni crkveni službenik ili đakon.

Pavle za nju kaže i to da je “mnogima pomogla” [’bila od velike pomoći’ – prema NIV – mnogim ljudima]. Reč koju je upotrebio mogla bi značiti da je ona bila patron, osoba koja je davala finansijsku podršku mnogim ljudima. Verovatno je ovde reč o uglednoj imućnoj ženi koja ne samo što će nositi Pavlovu poslanicu nego će početi da vrši i pripreme za njegov očekivani dolazak u Rim.

Pozdravi onima koji su u Rimu

Pavle pozdravlja ukupno dvadeset i šest osoba u Rimu. O većini tih ljudi mi ne znamo ništa, ali od pojedinih između njih saznajemo neke zanimljivosti o crkvi u Rimu. Komentarišaćemo samo neka od imena.

Priskila i Akila (stihovi 3–5)

Kako smo videli u 18. glavi Dela apostolskih, Pavle se sa Priskilom i Akilom upoznao u Korintu, nakon što su bili prognani iz Rima. U vreme kad je Pavle pisao poslanicu Rimljanima, prošlo je otada već nekoliko godina i oni su se vratili u Rim. Njih Pavle opisuje kao “pomoćnike” ili “saradnike”. On ujedno šalje pozdrave i crkvi koja se okupljala u njihovoj kući. Hrišćani u prvom veku nisu imali svoje crkvene zgrade nego su se obično nalazili u privatnim kućama. Očigledno je da se samo deo rimskih vernika sastajao u njihovoj kući. Mora biti da su to bili dobro stojeći ljudi, kad su imali kuću dovoljno veliku za održavanje bogoslužjenja. Lepa porodična kuća mogla je primati između pedeset i sedamdeset i pet osoba. Mi nemamo nijedan podatak o broju hrišćana u Rimu, ali ih je verovatno bilo dovoljno čim je postojala potreba za okupljanjem u više domova.

O Priskili i Akili Pavle kaže nešto što bi moglo da navede na zaključak da su, kao i on sâm, oni bili rimski građani. U 4. stihu on kaže da su oni za njega rizikovali svoje “vratove”. Budući da su jedino rimski građani za smrtnu kaznu bili kažnjavani odsecanjem glave, Pavle je govorio o načinu na koji bi oni bili kažnjeni kao građani. On je to, razume se, mogao upotrebiti i kao figurativan izraz.

Andronik i Junija (7. stih)

Ovo su imena osoba muškog i ženskog pola, možda bračnog para. O njima Pavle iznosi tri zanimljivosti. Oni su bili njegovi rođaci, iako je taj izraz Pavle mogao upotrebiti i u figurativnom smislu. U jednom

trenutku njegove službe oni su bili s njim zajedno u zatvoru, ali ne znamo gde. Konačno, oni su bili apostoli pre nego što je Pavle to postao. Ovo je jedini tekst u Novom zavetu koji govori o ženi–apostolu, kao što je i prvi stih ove glave [u nekim prevodima] jedini tekst koji govori o ženi kao đakonu. Ova glava glasno govori o važnoj ulozi žena u službi rane crkve. Uz Fivu, Priskilu i Juniju, koje smo već pomenuli, Pavle nam govori i da je Marija bila osoba koja se “mnogo trudila” za Rimljane (6. stih) i da su se Trifena, Trifosa i Persida “mnogo trudile” u Gospodu (12. stih).

Ruf (13. stih)

Ovo ime ukazuje na jednu vrlo zanimljivu mogućnost, iako to za sobom povlači mnoge spekulacije i stoga se može posmatrati jedino kao mogućnost. Ime Ruf nalazimo i na drugom mestu u Novom zavetu. U Marku 15,21, u tekstu gde se govori o Isusovom raspeću, stoji: “I naterase nekoga Simona iz Kirine, oca Aleksandrova i Rufova, koji idāše iz polja, da mu ponese krst.” Marko piše tako kao da njegovi čitaoci znaju ko su Ruf i Aleksandar. Po tradiciji, Markovo Jevanđelje pisano je za hrišćane u Rimu, desetak godina posle pisanja Pavlove poslanice. Da li je moguće da je taj Ruf, čija je majka bila kao majka Pavlu, bio sin čoveka koji je nosio Isusov krst? Ta mogućnost je veoma zanimljiva.

Braća (14. stih) i sveti (15. stih) i oni koji su s njima

U ova dva stiha Pavle pozdravlja čitav spisak ljudi, a onda pominje i one “koji su s njima”. Iako to ne možemo sa sigurnošću reći, može biti da u svakom pojedinom slučaju Pavle pozdravlja vođe kućnih crkava, pa da se reči *s njima* odnose na pripadnike svake grupe. Ako je tako, tada je moguće da Pavle govori o pet različitih kućnih crkava u Rimu, u kojima se vernici okupljaju na bogoslužnja: jedna u kući Priskile i Akile, po jedna u domovima Narcisa i Aristobula i dve koje se u 14. i 15. stihu pominju u vezi s rečima *s njima*. Svakako, moglo je biti čak i više odvojenih grupa koje su se okupljale u različitim domovima u Rimu. Mi ne znamo kako su bile organizovane te odvojene kućne crkve, ali se stiče utisak da su imale dovoljno međusobnih kontakata, da bi Pavle tamošnjim hrišćanima mogao da se obrati kao jednoj celini.

Te pozdrave vernima u Rimu Pavle je zaključio zapovešću da jedni druge pozdrave “celivom svetim”. To isto kaže i u 1. Korinćanima 16,20. Zanimljivo je da su obe poslanice obrađivale probleme koji su ugrožavali hrišćansko jedinstvo.

Upozorenje

Pavle prekida tok pozdravljanja u delu od 17. do 20. stiha, da bi uputio upozorenje protiv onih koji izazivaju podelu i uče lažne nauke. Naglašava da mu je poznato da su rimski vernici poslušni, ali da samo želi da bude uveren da su svesni prisutnosti lažnih učitelja i da znaju

kako oni deluju. Posle zapovesti sledi obećanje da će Bog mira sotonu uskoro oboriti pod njihove noge.

Pozdravi od Korinćana

U delu od 21. do 23. stiha Pavle šalje pozdrave od onih koji su s njime u Korintu. I ovo su neka zanimljiva imena.

Timotije (21. stih)

Timotije je bio jedan od Pavlovih najbližih saradnika i najuspešniji u rešavanju problema. Naveden je kao koautor 2. Korinćanima, Filibljanima, Kološanima, 1. i 2. Solunjanima i Filimonu i, svakako, on je primalac 1. i 2. poslanice Timotiju. Pavle ga je poslao u Korint kada je u crkvi nastala podela (1. Korinćanima 4,17) i visoko je hvalio Timotijevu vernost u Filibljanima 2,19–22.

Lukije (21. stih)

Ovo je drugi oblik imena Luka. Nemoguće je znati da li je to Luka, autor Jevanđelja po Luki i Dela apostolskih. Ali deo teksta u Delima s pričom u kojoj Pavle putuje iz Korinta u Jerusalim (Dela, 20. i 21. glava) jedan je od onih gde je Luka upotrebio prvo lice množine, *mi*, pokazujući da je u to vreme mogao biti s Pavlom.

Jason (21. stih)

U Delima 17,5–8 nalazimo izveštaj o Jasonu iz Soluna koji je ugostio Pavla u svojoj kući i zbog toga bio gonjen, ali ne možemo utvrditi da li je to taj isti Jason.

Tertije (22. stih)

Njegovo ime je značilo "treći", što je moglo da navede na zaključak da je rođen kao rob. (Uporedi ime Kvart, ili "četvrti", iz sledećeg stiha.) Tertije je bio pisar koji je praktično ispisivao poslanicu, onako kako mu je Pavle diktirao. To nam pokazuje da Pavle nije lično pisao poslanicu. Ovde Tertije dodaje i svoj pozdrav.

Gaj (23. stih)

U Delima 20,4 stoji da je Gaj pratio Pavla, kada je ovaj pošao na put u Jerusalim, dok nas 1. Korinćanima 1,14 obaveštava da je Pavle Gaja krstio u Korintu.

Erast (23. stih)

Poslednje ime koje pominjemo vrlo je zanimljivo. Pavle šalje pozdrave od čoveka određenog ugleda, upravnika za javne radove u Korintu. Arheolozi su otkrili jednu inskripciju gde se pominje neki Erast koji je sredinom prvog veka bio direktor za ulice u Korintu. Tu stoji da je taj položaj stekao tako što je o sopstvenom trošku sagradio jednu ulicu. Ovo gotovo pouzdano ukazuje na istu osobu čije je pozdrave

Pavle poslao u Rim. (Fotografiju natpisa možeš naći u *SDA Bible Dictionary*, str. 338.)

Zar ne bi bilo zanimljivo znati više o tim ljudima koje je Pavle pozdravio u Rimu, kao i o onima koji su bili s njim u Korintu? Bez obzira na to što o većini od njih ne znamo mnogo, oni nas podsećaju na činjenicu da je Pavle pisao stvarnim ljudima.

∞ Primena Reči

Rimljanima 16,1–23

1. Kad bi Pavle pozdravljao vernike moje mesne crkve, šta bi on o njima mogao reći? Šta bi mogao reći o meni?
2. Kako bih doživeo da se za bogosluženje sastanem s vernicima u nečijoj dnevnoj sobi? Da li bih učestvovanjem u bogosluženju u nekoj kućnoj crkvi video neke prednosti za sebe lično? Da li bi bilo negativnih strana? Koje?
3. Imam li potrebu da čujem upozorenje koje Pavle izražava u 16,17–20? Kako to upozorenje dovodim u vezu s Pavlovim savetom iz 14,5, da bi svako trebalo da bude u potpunosti uveren u svoju misao? Kako povlačim crtu između onih koje bi trebalo da prihvatim i onih od kojih bi trebalo da se čuvam?

∞ Istraživanje Reči

Uz pomoć biblijske konkordancije pronađi sve citate koji govore o Timotiju. Kako bi okarakterisao Pavlovog posebnog saradnika?

dvadeseta glava

POSLUŠNOST VERE

Rimljanima 16,25-27

Do ovog trenutka svi smo verovatno zaključili kako će Pavle završiti ovu poslanicu. Svoje čitaoce je uputio na život žive žrtve s ljubavlju, koja je i adekvatni odgovor na Božju blagodat. Otkrio je sadržaj svojih nada i strahovanja. Pozdravio je vernike u Rimu i prosledio pozdrave od svojih saradnika u Korintu. Šta je još ostalo da se kaže?

Ima samo jedan način da se takvo pismo završi. To je onaj isti na koji je Pavle završio teološku poruku na kraju 11. glave poslanice Rimljanima. Kako bi se poslanica uopšte mogla završiti nečim drugim, ako ne izrazom veličanja i slavljenja Boga? Hajde da vidimo šta možemo naučiti iz tog završnog blagoslova.

∞ Ulaženje u Reč

Rimljanima 16,25–27

Umesto da samo čitamo, kako bi bilo da naučimo napamet ta poslednja tri stiha poslanice Rimljanima, a onda u svoju beležnicu upišimo odgovore na sledeća pitanja.

1. Uporedi ova poslednja tri stiha poslanice s prvom polovinom 1. glave. Koliko bi sličnosti mogao nabrojati? Kakav je značaj ovih dodirnih tačaka između početka i svršetka poslanice?
2. Na šta Pavle misli kada u 25. stihu koristi izraz *tajna*? Kakva je to bila tajna? Kako je otkrivena?
3. Koje proročke spise [pisma proročka] pominje Pavle u 26. stihu? Kako je kroz njih obznanjena tajna?
4. Nakon što završiš ovu glavu, tada ili ponovo pročitaj ili odslušaj (ako je imaš na audio-traci) poslanicu u celini, odjednom, a i neka ti stoji spremna otvorena beležnica za poslanicu. Na jednoj strani u njoj upiši sve ono što te iznenađuje, ili što misliš da čuješ na nov način. Na drugoj strani upiši svaki tekst ili misao koje želiš da zapamtiš za svoj budući duhovni rast.

∞ Istraživanje Reči

Slava Bogu

U mnogima od poznih rukopisa Novoga zaveta [po jednome od njih

je nastao i naš prevod po Karadžiću] sadržan je 24. stih 16. glave, koji kaže: “Blagodat Gospoda našega Isusa Hrista sa svima vama. Amin.” Iako je to vrsta blagoslova koji Pavle često stavlja na kraj svojih poslanica, u ovom slučaju verovatno je te reči neki kasniji pisar dodao poslanici Rimljanima. Neki su se čak pitali da li su stihovi od 25. do 27. pripadali Pavlovoj originalnoj poslanici. Već smo videli kako su te reči stavljane na različita mesta u različitim rukopisima. Međutim, bliska spona između te završne doksologije i početka poslanice Rimljanima i činjenica da su te reči uvek prisutne u rukopisima, pa makar i na različitim mestima, ne dopuštaju mogućnost po kojoj bi stihovi od 25. do 27. bili neki naknadni dodatak.

Ova završna doksologija, tipično Pavlova, proširena je utoliko da još jednom podseti čitaoca na Pavlov cilj. Pavle je mogao da izostavi ceo središnji deo i da jednostavno kaže: “A Onome koji vas može utvrditi po jevanđelju mojemu ... jedinome premudrome Bogu, kroz Isusa Hrista, slava uvek. Amin.” No, do sada ste Pavla dovoljno dobro upoznali da biste znali da on neće učiniti ono što je mogao. On će iskoristiti svoju poslednju priliku i u okviru tzv. “elipse”* dodati završno podsećanje na to šta je stvarni sadržaj njegovog jevanđelja.

Tim dodatkom u okviru doksologije, Pavle nas vraća ceo krug natrag na mesto na kojem je započeo svoju poslanicu. U 1,5, na samom početku, Pavle je definisao svoj zadatak “da pokorimo sve neznabošce veri imena Njegovoga” [da ljude između svih neznabožaca pozovemo u poslušnost koja dolazi od vere]. Pavle u 16,26 ponovo koristi gotovo istu formulaciju, iako te reči prevodioci NIV-a daju znatno drugačije (“da bi ga verovali i bili mu poslušni svi narodi”). Podsetićemo se da su *narod* i *neznabošci* jedna te ista reč u grčkom jeziku. Pavle u oba teksta govori o neznabošcima koji dolaze u poslušnost Bogu, poslušnost koja je obeležena verom. Cela Pavlova poslanica stapa se s tim izrazom koji definiše Pavlov cilj. On je služio kako bi neznabošci mogli doći u poslušnost vere.

Pavle je svoj cilj ostvario tako što je objavljivao jevanđelje. Ta reč koja je u prvoj glavi poslanice imala tako istaknutu ulogu ponavlja se opet ovde na kraju. Ta “radosna vest” je “otkrivenje” tajne koja je bila skrivena kroz vekove, ali je obznanjena u Pavlovo vreme. U grčkom jeziku reč *tajna* uvek je ukazivala na neotkrivenu tajnu, a ne na nešto što je samo po sebi nedokučivo. Međutim, u Isusu Hristu tajna je otkrivena. Poslanicu Rimljanima Pavle je započeo najavom “otkrivanja” Božje pravde i gneva. Završava je objavom o “otkrivanju” tajne.

Pavle kaže da je tajna objavljena “kroz pisma proročka” [u proročkim spisima] (26. stih). I ovde imamo dodirnu tačku s početkom poslanice. Već u drugom stihu poslanice Pavle je govorio o jevanđelju “koje Bog

---

* Izostavljanje iz rečenice ili druge konstrukcije jedne ili više reči, koje bi upotpunile ili objasnile konstrukciju, kao što je npr. izostavljanje *koji su*, *dok sam ja*, ili *dok smo mi*.

napred obeća preko proroka svojih u svetim pismima” [jevanđelje koje je On unapred obećao preko svojih proroka u svetim spisima]. Na početku i na kraju Pavle pokazuje da je Sveto pismo, što je Stari zavet bio za njega, igralo važnu ulogu u otkrivanju jevanđelja. Prema tome, sasvim je razumljivo što svaka stranica poslanice sadrži i citate iz Starog zaveta i aluzije na Stari zavet.

Ovaj završni podsetnik na otkrivanje tajne jevanđelja dolazi kao umetak u doksologiju, tekst odavanja slave Bogu. Tu doksologiju u 25. stihu Pavle započinje ukazujući na Boga kao Onoga koji je kadar da “utvrdi” Rimljane. On koristi istu reč koju je upotrebio u 1,11, kada je govorio o uzajamnom jačanju, utvrđivanju do kojeg će doći kada on bude doputovao u Rim i uživao u zajednici sa svojim čitaocima. Međutim, Bog je Onaj koji konačno utvrđuje. Njihova budućnost je u Njegovim rukama. Prema tome, nije preostalo ništa drugo nego da mu daju slavu — “jedinome premudrome Bogu, kroz Isusa Hrista, slava uvek. Amin.” Tim rečima završava se poslanica. Kako bi se inače mogla drugačije završiti? Kako bismo mi uopšte mogli uzvratiti na takvu vest, ako ne davanjem slave Bogu svojim rečima i životom!

Završni rezime

Nije lako naći način rezimiranja tako bogate i tako složene poslanice, kakva je poslanica Rimljanima. Možda bi bilo od koristi ako bismo ponovili neke kontraste koje je Pavle prikazao u toku svog najavljanja radosne vesti. Rimljanima je poslanica kontrasta. Pavle kao da uživa u tome da nam prikazuje kontrastne slike i metafore. Ako se prisetimo nekih od njih, možda ćemo pronaći način da bolje zapamtimo ono što je on rekao.

Pavle je u prvoj glavi napravio kontrast između otkrivenja Božje pravde i otkrivenja Božjeg gneva. Bez obzira na to što smo svi zgrešili i zaslužili gnev, Bog interveniše primenom svoje pravde radi spasavanja svakoga koji veruje, bilo Jevrejina ili neznabošca. U drugoj glavi, Pavle suprotstavlja one koji slušaju i one koji “tvore” zakon, podsećajući nas da će biti spaseni samo oni koji “tvore” zakon. U istoj glavi prikazana je razlika između fizičkog obrezanja i obrezanja srca. U trećoj glavi je, jedno pored drugog, postavio metod dela zakona kao sredstva za dostizanje opravdanja i opravdanje koje nastaje verom.

Peta glava nam živo prikazuje razliku između smrti koja je došla na sve ljude kroz Adama i života koji dolazi kroz Isusa. Podjednako živa metafora u 6. glavi daje kontrast između ropstva grehu (koje se završava smrću) i “ropstva” Bogu (koje se završava večnim životom). U sedmoj glavi Pavle povlači razliku između starog načina pisanog kodeksa i novog načina Duha. Osmo glava poslanice bogata je metaforama kontrasta. Prikazuje se razlika između osude zakona i stanja “bez osude” koje dobijamo u Hristu. Život u telu prikazuje se nasuprot

životu u Duhu. A onda nam, u istoj glavi, Pavle ukazuje na ogromno odstojanje između duha ropstva i duha "sinovstva", ili onoga što znači biti naslednik.

U 12. glavi Pavle pravi kontrast između dopuštanja da nas svet "ugura" u svoj kalup i preobražavajućeg života žive žrtve. Na kraju 13. glave povlači razliku između dela tame i oruđa ili oružja svetlosti. I konačno, 14. i 15. glava oslikavaju suprotnost između osuđivanja i podmevanja i prihvatanja s ljubavlju.

Zaista, mnogo suprotnosti. Uveren sam da biste mogli navesti i još mnogo više. Kakav zaključak bismo ovde mogli izvesti? Kod svakog od pomenutih kontrasta Pavle nas stavlja pred izbor, ali čini i više od toga. Ohrabruje nas radosnom većću da Bog može da nas "utvrdi" (16,25) i "podigne" (14,4). Opravdanje verom, sloboda od gneva, obrezanje srca, život jednakosti s Hristom, "robovanje" Bogu, život u Duhu, život bez osude, život naslednika, život svetlosti, ljubavi prihvatanja koja rado prima i one s kojima se ne slažemo, život preobraženja u živu žrtvu, ugodnu Bogu — sve to može postati naš deo.

Nastavi da razmišljaš o svakoj od tih metafora, slika i obećanja, i obnovi svoju posvećenost Hristovom putu. Božja blagodat je "najbesplatniji" od svih darova. Međutim, dar moramo prihvatiti uzvraćanjem u veri. Taj dar je namenjen svakome od nas. Niko nije izuzet. Milost za sve ljude! Kakve li radosne vesti! Svaka od pomenutih metafora pomaže nam da unapred vidimo rezultate prihvatanja te radosne vesti. Stičemo viziju novog odnosa s Bogom u kojem ga doživljavamo kao Oca punog ljubavi, onakvog kakav je uvek i bio, a ne sudiju koji okrivljuje, kakvog smo ga zamišljali. Mi dobijamo viziju novog odnosa sa svojim bližnjima u kojem u svakoj osobi vidimo brata ili sestru, a ne pretnju ili neprijatelja. Ali možda je od svih najbolja vest da te vizije, zahvaljujući Duhu, postaju stvarnost. Mi nalazimo mir s Bogom (5,1). Živimo, koliko do nas stoji, u miru s ljudima (12,18). Ta "novina" života, tako, uzdiže našu viziju ka onoj još slavnijoj večnoj budućnosti i daje nam nadu. Moja molitva za svakog čitaoca je samo Pavlova molitva u Rimljanima 15,13: "A Bog nada da ispuni vas svake radosti i mira u veri, da imate izobilje u nadu silom Duha Svetoga" [Neka vas Bog nade ispuni svakom radošću i mirom, vas koji se uzdate u Njega, da biste imali obilje nade silom Svetoga Duha].

∞ Primena Reči

Rimljanima 16,25–27

1. Ako bi trebalo da načinim neko završno umetničko delo kojim bih sumirao svoje iskustvo s poslanicom Rimljanima, svoje iskustvo s Bogom stečeno kroz ovu poslanicu, šta bi to bilo? (Pokušaj.)
2. Kad bi neko od mojih prijatelja ili članova porodice primetio da sam proučavao poslanicu Rimljanima i da sada završavam poslednju

- glavu i pitao: "Šta si dobio od svog proučavanja?", šta bih odgovorio?
3. Postoji li nešto opipljivo što će izmeniti moj život, pošto sam proučio poslanicu Rimljanima?

∞ Istraživanje Reči

1. Jednom mi je jedan student rekao: "Kada pročitaš jednu od Pavlovih poslanica, pročitao si ih sve. One su sve iste." Izdvoj jednu od ostalih Pavlovih poslanica, pročitaj je, uporedi i suprotstavi nju i poslanicu Rimljanima, i onda zaključi da li je moj student bio u pravu. Ta svoja poređenja, kontraste i zaključke unesi u svoju beležnicu za poslanicu Rimljanima.
2. Pročitaj završne blagoslove ili doksologije u svakoj od Pavlovih poslanica. Kako ti završetak poslanice Rimljanima izgleda u poređenju sa ostalim delovima poslanice? Vidiš li bilo šta značajno u onome što si pronašao?